POLIROM

Andreï Makine

O femeie iubită

BIBLIOTECA POLIROM

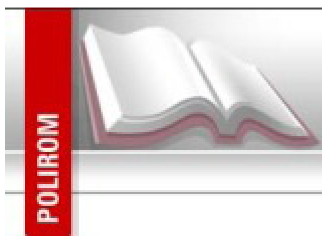
Andreï Makine

O femeie iubită

roman

Traducere din limba franceză
de Daniel Nicolescu

POLIROM
2013

Andreï Makine, *Une femme aimée*

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN ePub: 978-973-46-4157-4
ISBN PDF: 978-973-46-4158-1
ISBN print: 978-973-46-3406-4

Coperta: Carmen Parii
Foto copertă: © Alvaro German Vilela/Depositphotos.com

elefant.ro

Născut în Siberia, dar stabilit la Paris spre sfîrşitul anilor ’80, ANDREÏ MAKINE se numără astăzi printre cei mai apreciaţi scriitori francezi contemporani, fiind asimilat de ţara de adopţie imediat după succesul răsunător al romanului *Testamentul francez* (1995; Polirom, 2002, 2013), distins cu cele mai prestigioase premii literare din Franţa: Prix Goncourt, Prix Médicis şi Prix Goncourt des Lycéens. Scrise într-un stil sobru şi evocator inconfundabil, romanele sale au încîntat publicul cititor, fiind traduse în peste patruzeci de limbi. La Editura Polirom au mai apărut: *Crima Olgăi Arbelina* (2001), *Pămîntul şi cerul lui Jacques Dorme* (2004), *Femeia care aştepta* (2005), *Iubirea omenească* (2007), *Recviem pentru Est* (2008), *Viaţa unui bărbat necunoscut* (2010) şi *Cartea scurtelor iubiri eterne* (2011). În 2005, scriitorul a fost recompensat cu Premiul Prinţul de Monaco pentru vasta sa carieră literară.

Pentru G.D.

I

Oglinda cea mare se lasă în jos, precum o fereastră de tip ghilotină. Femeia care tocmai i-a manevrat levierul surâde: de fiecare dată, un mărunt frison. Dar dacă rama ar lovi parchetul şi sticla s-ar face cioburi? Contactul este însă vătuit – iar lumea e despicată în două. De partea asta, un salon numai în aur şi alb. De cealaltă, ascunse de oglindă, un alcov, o lumânare, un bărbat gol care gâfâie…

Un şambelan se strecoară în salon. „Maiestate, a sosit domnia sa cancelarul.“ Femeia e deja instalată îndărătul unui pupitru, cu o pană de scris în mână. Sub rochia cea lungă, trupul îi e ghiftuit de dragoste. „Rugaţi-l să intre!“

Se duce în întâmpinarea unui bătrân cu ochi apoşi, cu o statură prea masivă pentru subţirimea gambelor sale, prinse în ciorapi albi.

„Prinţe, sper că aţi venit să-mi daţi de veste că s-a reinstaurat ordinea în gubernia Kazan…“

Odată încheiată audienţa, se repede spre levier. Oglinda urcă, dezvăluie alcovul… Bărbatul din braţele căruia se smulsese cu câteva clipe în urmă avea un trup puternic, plin de cicatrice. Noul captiv e suplu, gura lui are o linie duios îmbufnată… Dă un strigăt de plăcere chiar în momentul când şambelanul tuşeşte îndărătul uşii, ca să anunţe o altă vizită. Femeia se desprinde de el, îşi pune din nou straiele, îşi aranjează părul. Oglinda se lasă, acoperind intrarea în budoar…

„Domnia sa ambasadorul Angliei, sir Robert Gunning!“

Ea se îndreaptă spre un fotoliu în care moţăie o pisică, o alungă cu o mângâiere grăbită.

„Poftiţi lângă foc, Excelenţă. Probabil că nu sunteţi obişnuit cu promoroaca rusească…“

Plecarea englezului. Oglinda se ridică. Ibovnicul are părul cârlionţat, blond spălăcit, buze groase. La Curte e supranumit „Negrul alb“. Femeia i se dăruieşte cu o râvnă expertă… Bărbatul e pe cale să juiseze când, din anticameră, se desluşeşte un tuşit.

„Maiestate, feldmareşalul Suvorov!“

„Dragă Aleksandr Vasilievici! Am auzit că sultanul a fugit din faţa oştilor noastre biruitoare. Pe când asediul Constantinopolului?“

Se deschide alcovul. Un amant aproape sfielnic. Femeia are senzaţia că îl posedă şi, în acelaşi timp, că îl învaţă să posede…

„Ambasadorul Franţei, domnul de Breteuil!“

Rămâne aşezată, cu un aer nepăsător, şi, în timp ce îl lasă pe bărbat să se apropie, frământă o priză de tutun.

„Prin urmare, domnule baron, Curtea domniei voastre se încăpăţânează să creadă că ura mea vă cinsteşte mai mult decât prietenia ce v-o ofer?“

Oglinda se ridică: un ibovnic încă necopt boceşte, îngână reproşuri, apoi se domoleşte ca un ţânc alinat de mamă.

„Maiestate, Maiestatea Sa regele Suediei!“

În timp ce-i vorbeşte regelui, femeia încă păstrează pe buze sarea lăsată de lacrimile iubitului…

„Maiestate, domnul Diderot!“

„Prieten drag! Voi ăştia, filosofii, nu lucraţi decât pe hârtie, iar hârtia îndură orice. Eu, biată împărăteasă, mă căznesc cu pielea de om, care este mult mai iritabilă şi mai gâdilicioasă…“

Diderot se înflăcărează, dă din mâini, proroceşte, pleacă.

Femeia ridică din nou oglinda. Ibovnicul râde: „Iar v-a umplut de vânătăi bădăranul ăla de franţuz?“. Se ghemuieşte lângă el, îi fură râsul printr-un sărut. „Nu, de-acum mă feresc îndărătul unui gheridon…“

„Domnia sa contele de Cagliostro!“

„Prea mărită ţarină! Am topit acest aliaj în cuptorul din măruntaiele Vezuviului. Are darul de a întineri…“

Oglinda coboară, se ridică, se lasă… Preşedinta Academiei, prinţesa Daşkova. Levier. Alteţa Sa serenisimă, prinţul Potemkin. Levier. Giacomo Casanova, reprezentant al Inchiziţiei. Levier. Prinţul Pavel, fiu nedorit. Levier. Contele Bobrinski, fiu nelegitim. Levier. Marchizul d’Ormesson. Levier. Contele de Saint-Germain. Levier…

Oleg Erdmann învârte pe toate părţile o oglindă de buzunar: spatele prins în piele neagră – întunericul alcovului, sticla luminoasă – salonul unde împărăteasa îşi întâmpină oaspeţii.

Reflexul scoate în evidenţă îngustimea camerei în care trăieşte: o canapea, un dulap vechi, cărţile care sufocă rafturile. Pe masa lui de lucru luceşte cu rânjet metalic o maşină de scris. Trei coli, despărţite prin hârtie de indigo, sunt exemplarele…

„Delirului meu“, îşi zice el, luându-le-o înainte celor care îi vor judeca scenariul. Răul cel mai mare ar fi simplul dispreţ: „Tinere, ai răsfoit, măcar,

câteva broşuri despre viaţa Ecaterinei a II-a?“.

— Mai multe decât voi toţi laolaltă!

Oleg şopteşte asta sfidător, înfruntând refuzul unui juriu imaginar. A citit tot, a adnotat tot, cunoaşte viaţa împărătesei mai bine decât… Mai bine decât propria-i viaţă! Gândul îl uluieşte. Aşa e, nu mai are habar ce-a făcut, de pildă, pe 22 martie 1980. Nici în ziua dinainte, nici în cea de după. Datele astea, atât de apropiate încă, s-au şters cu guma. E mai lesne să reconstituie viaţa de-acum două secole a împărătesei!

Ce face oare în primele scene? Ah, da! Prizează tutun. Cu mâna stângă, cealaltă fiind întinsă pentru sărutat… Mai e şi gheridonul ăla pe care îl aşază între ea şi Diderot. Năvalnic cum e, filosoful îi dă nişte scatoalce peste genunchi. „Sunt plină de vânătăi“, se plânge ea zâmbind… Breteuil? Asemenea celor mai mulţi diplomaţi francezi, nu prea era apreciat de Ecaterina. În 1762, îi cere să finanţeze lovitura de stat care tocmai fusese pusă la cale. Cei de la Versailles refuză. Londra varsă nişte fonduri. Bilanţul: vrajbă cu Franţa, contracte avantajoase pentru Anglia. Unul dintre ocupanţii alcovului este Aleksei Orlov, „Vătămatul“, la fel de temerar ca fratele său Grigori, amantul oficial. Într-o noapte, profitând de asemănarea lui cu Grigori, Aleksei izbuteşte să se strecoare în patul tinerei ţarine. Când tăvăleala era în toi, Ecaterina descoperă cicatricele de pe chipul bărbatului… Şi Cagliostro? Amăgeşte sufletele credule din Sankt-Petersburg, vorbeşte cu duhurile, oferă cure de întinerire… Ecaterina îl alungă, nu-i plac nici şarlatanii, nici francmasonii. Ori poate e doar geloasă pe soţia lui, încântătoarea Serafina? Italianul pleacă precum un adevărat mag: fix la miezul nopţii, douăsprezece trăsuri ies pe sub cele douăsprezece porţi ale oraşului. În fiecare echipaj se află un acelaşi Cagliostro şi o aceeaşi Serafina. Iar în registrul călătorilor, ţinut la fiecare barieră, semnătura magicianului… Şi mai cine? Contele Bobrinski, fiul Ecaterinei şi al lui Grigori Orlov. Copilul se naşte chiar înainte de lovitura de stat, aşa că trebuie ascuns de privirile ţarului. Înfăşat într-o pelerină de castor („castor“: *bobr* în ruseşte), e dus într-un loc sigur… Contele de Saint-Germain ajunge în Rusia în primăvara anului 1762. Oare ca să ia parte la complot? Marchizul d’Ormesson este unul dintre puţinii francezi care se află în graţiile împărătesei, căci e, nu-i aşa, vărul lui Louis-François d’Ormesson, cel care în 1789 s-a împotrivit convocării Stărilor Generale, prevestind catastrofa. Casanova, odată sosit în Rusia, îşi cumpără o tânără roabă, o numeşte „Zaira“ şi, minune mare, o îndrăgeşte. Dar, în acelaşi timp, o înşală cu chipeşul ofiţer Lunin, ceea ce o distrează la culme pe Ecaterina. Lui Giacomo îl preferă însă pe fratele său Francesco, pictorul al cărui penel nemureşte victoriile lui

Potemkin… Şi-apoi Pavel, odrasla ei cea neiubită! Înainte de masă, copilul acela sfrijit schimbă etichetele cu numele mesenilor doar ca să poată şedea lângă mama lui… O mamă care semnează tratate de pace, care îl primeşte pe Diderot, care corespondează cu Voltaire, care îi bate pe turci (ceea ce îl bucură pe umanistul din Ferney). Şi care, uneori, se apropie de o oglindă înaltă şi mânuieşte un levier…

„O să iasă o *soap opera* în stil sud-american“, l-a tachinat cândva unul dintre camarazii lui. „Un serial tv în trei sute de episoade şi jumătate!“ Descumpănit, Oleg a bâiguit: „De ce «şi jumătate»?“. Celălalt, pufnind în râs: „Pentru că-ţi va trebui cel puţin jumătate de oră ca să-i enumeri pe toţi amanţii lui Cati!“.

Zeflemelele nu i-au schimbat deloc hotărârea. Oleg voia să ştie tot despre Ecaterina: cum îşi petrecea timpul (cincisprezece ore de lucru zilnic), felul – foarte simplu – de a se îmbrăca, preferinţele culinare sobre, mofturile (tutunul de prizat, cafeaua foarte tare). Îi cunoştea opţiunile politice, lecturile, personalitatea celor cu care coresponda, poftele trupeşti („năbădăile uterine“, atât de luate în tărbacă de mulţi biografi), obiceiul ei matinal de a-şi freca faţa cu gheaţă, pasiunea pentru teatru, preferinţa pentru stilul bărbătesc de călărit, în detrimentul stilului „amazoană“…

Da, totul despre Ecaterina. Atât doar că, adesea, acest „totul“ părea ciudat de incomplet.

Misterul trebuia căutat poate printre vorbele naive care-i ieşeau uneori pe gură acestei femei atât de cerebrale: „Adevăratul chin al vieţii mele e că inima nu-mi poate trăi o clipă fără să iubească…“

— Dormeai, sau ce-ai păţit? Am sunat de zece ori! Mi-a deschis beţiva aia de vecină a ta… Ah, da, scenaristul nostru scrie despre Ecaterina-pârţotina! Pot să mă uit şi eu peste capodopera ta? Trezeşte-te odată, Erdmann! Hai să te pup! Şi pune de-o cafea, băi blegule…

Oleg zâmbeşte de după o perdea de vedenii: un salon alb şi aurit, o oglindă care se ridică, un alcov… Buzele Lesiei sunt de gheaţă. Se întoarce în prezent: încăperea asta dintr-un apartament la comun, cincisprezece locatari repartizaţi în cele şapte camere, o bucătărie pentru toţi, o singură baie. Un infern cotidian, în care poţi fi totuşi fericit (la vremea lor, părinţii lui ziceau: în iad, să profităm măcar de foc…). E bucuros să simtă zăpada de pe paltonul dezbrăcat de iubita lui, căldura trupului care se strânge pentru o clipă lângă al lui. Fericit s-o vadă pe Lesia cum şade în mijlocul harababurii şi cum, prin simpla ei prezenţă, instaurează armonia. Fericit chiar să străbată culoarul unde lâncezesc efluviile vieţilor îngrămădite acolo, fericit să ajungă în bucătărie – ce încântare, e singur! Şi fericit să-şi strecoare ibricul de cafea pe aragazul năpădit de oalele pântecoase cu ciorbe familiale. E deschisă o ferestruică – aerul îngheţat ascute duhoarea calcinată. Un vertij de desfătare: o femeie iubită îl aşteaptă la celălalt capăt al labirintului comunitar…

De pe culoar poate privi direct în cameră: Lesia citeşte, lungită pe canapea. Cu un aer de puştoaică, suflă într-o buclă care îi gâdilă obrazul… În ultima vreme, observă detalii pe care nu le-ar fi luat niciodată în seamă înainte să se fi apucat să scruteze, cu atenţie maladivă, viaţa Ecaterinei. Cea pe care istoricii o numesc „Messalina rusoaică“ şi care, pentru Oleg, redevine o copiliţă de altădată – o mică prinţesă germană privind cum cade zăpada peste Marea Baltică…

Îi vine să-i spună Lesiei că, stârnind în închipuire imaginea acelei fetiţe uitate, se poate întrezări un alt fel de a trăi. Şi de a iubi…

— Erdmann, scoate-ţi şireturile, ai nevoie de-un ştreang!

Lesia îşi dramatizează jocul: în mediul lor de tineri cineaşti, e o deformare profesională. Cu toate astea, lui i se taie respiraţia, ca după o izbitură la lingurică.

— Pe bune, nu-ţi mai rămâne decât să te spânzuri! Scenariul tău e o probă de *delirium tremens*. Şi nici măcar nu e amuzant! Uită-te la mine: mă vezi că râd? Sunt de-a dreptul înspăimântată. Chestia cu oglinda, cu alcovul, ce-i cu toate astea? Nu te gândeşti ce moacă o să facă spectatorii? Nici pe ei n-o să-i umfle râsul…

Oleg îi întinde Lesiei o ceaşcă şi încearcă să-şi păstreze cumpătul.

— Nu e un scenariu menit să stârnească râsul…

— Poftim? Doar n-o să-mi spui că vodevilul ăsta grotesc trebuie citit literal?

— Ba da, fix aşa văd eu povestea…

Lesia, continuându-şi teatrul, se îneacă într-o sorbitură de cafea. Dintr-odată, Oleg nu se mai simte în stare să lupte.

— Câte pagini ai citit, Lesia? Unşpe? O să vezi, mai încolo totul intră în normal. Cronologia, biografia… Copilăria Ecaterinei în Germania, apoi sosirea ei în Rusia, unde se va mărita cu viitorul Petru al III-lea. O să aibă tot soiul de amanţi, iar atunci când soţul ei va urca pe tron, amanţii îl vor ucide, ea va începe să domnească, va face reforme, îl va înfrânge pe sultan, îi va seduce pe filosofii francezi… Fii pe pace, toate realităţile istorice vor fi respectate, până şi dimensiunile crinolinelor… Dar ce-ai păţit, nu rămâi?

Vocea îi derapează pe o rugăminte şi îşi dă seama că, doar ca s-o reţină pe Lesia, ar fi în stare să scrie până şi asemenea platitudini despre copilărie, adolescenţă, domnie glorioasă…

— Nu, astă-seară facem un chef la Ziamţev – a primit aprobarea să filmeze. Şi, cum nu e cel mai bun prieten al tău… Ca să nu mai spun că ai treabă. E tare de tot povestea ta! Tânăra Ecaterina în amărâtul ei de principat din Germania aia prăpădită şi, dintr-odată, ţuşti în vârful unui imperiu! O să iasă un *success story* pe cinste! Atât te rog, promite-mi că tai primele unşpe pagini…

Lesia ia oglinjoara uitată lângă maşina de scris şi-şi corectează rujul de pe buze.

Oleg o însoţeşte până la ieşire. În bucătărie, o femeie şade pe un taburet, cu privirea rătăcită în vârtejurile de nea dindărătul ferestrei întunecate. „Beţivanca…“, şopteşte Lesia făcându-i lui Oleg cu ochiul.

Uşa se închide, Oleg trece din nou pe lângă bucătărie, îi dă bineţe femeii:

— Mulţumesc, Zoia, că i-ai deschis adineaori prietenei mele…

Femeia încuviinţează ca prin vis. Are un chip frumos, îmbătrânit de oboseală şi, desigur, de alcool… N-a văzut, până acum, s-o viziteze cineva. Uneori, pe maşina de gătit se iveşte străvechiul ceainic al Zoiei, un obiect datând probabil din vremea ultimului război mondial.

Din nou în cameră, Oleg strânge foile risipite, adică paginile la care Lesia îl sfătuieşte să renunţe: oglinda se ridică, apare alcovul, oglinda coboară… O perindare de năluci, fiecare întrupând, pentru Ecaterina, imposibilitatea de a fi iubită.

În timpul nopţii, insomnia i se aşază la căpătâi, ca un musafir apropiat. „Un vodevil grotesc“, spunea Lesia despre scenariul lui… Însă e oare viaţa altceva decât asta?

Cu un an în urmă, i-a prezentat ideea acestui film profesorului şi maestrului său, Lev Basov. Bătrânul l-a ascultat cu o expresie de compătimire şi-apoi s-a apucat să-i vorbească aşa cum te adresezi unui convalescent care trebuie menajat:

— Subiectul e anevoios… Dintr-o mie de motive: în primul rând practice, pentru că ar costa o avere (costume, scene de luptă…), şi apoi politice, iar aici cred că nu mai e cazul să-ţi explic. Ca să nu mai pomenesc că ai în el suficient material ca să filmezi mai multe lung-metraje. Lovitura de stat din 1762, sarcina neaşteptată a Ecaterinei, uciderea ţarului. Şi Potemkin? Un personaj ca ăsta sparge ecranul! Şi răscoala lui Pugaciov? E drept, Puşkin a făcut din ea un text destul de compact, pentru că un romancier poate să scrie: „Pugaciov a pornit asaltul şi oraşul a fost cucerit“. Ce te faci însă când trebuie s-o filmezi cu patru sute de figuranţi? Şi cel mai delicat lucru nu e timpul care se cere comprimat. Nu, e misterul uman! Cine e de fapt Pavel, fiul ei? Un cretin germanofil pe care maică-sa îl urăşte? Sau o fiinţă tragică, pe care această ură l-a ucis? Nu, din Ecaterina privită de la A la Z nu va ieşi decât încă o reconstituire cu costume. Ori poate un desen animat… Doar n-o să te-apuci de animaţie, nu?!

Ideea le-a stârnit râsul. Oleg a promis să nu-l imite pe Walt Disney… A început să citească, a prins să stivuiască piramidele de cărţi care-i sufocau spaţiul vital. Ecaterina s-a strecurat în toate cotloanele gândirii lui, iar noaptea i-a invadat visele. Aerul s-a impregnat cu izul „veacului ecaterinian“ – aşa cum zic ruşii –, cu mirosul savuros şi amar al vechilor coperţi din piele. Propria-i erudiţie ajunsese să-l stânjenească: sute de personaje îi violaseră intimitatea, nişte fiinţe chinuite, extreme, eroi cu destine supradimensionate. Nişte personaje care trebuiau călăuzite înţelept, de la o scenă la alta, într-un film de o oră şi patruzeci de minute.

A trecut prin perioade de disperare, i-a venit de o sută de ori să lase totul baltă. Apoi, într-o bună zi, a avut o revelaţie: trebuia, pur şi simplu, să filmeze ca într-un desen animat!

Oglinda cea mare urcă, alcovul e pustiu, tânărul ibovnic Mamonov tocmai a

anunţat-o pe Ecaterina că iubeşte o altă femeie. Împărăteasa plânge, e plină de năduf, coace o răzbunare… Oglinda coboară şi, în alcov, un nou favorit, de douăzeci şi doi de ani, o strânge în braţe pe ţarină, care e trecută de şaizeci. Oglinda se ridică. Războiul împotriva Turciei. Oglinda coboară. Iulie 1789. Necredinciosul Mamonov este crunt pedepsit. Oglindă. La Paris, ticăloşii ăia de francezi îl înfruntă pe rege – Ormesson avea dreptate! Oglindă. Ecaterina reciteşte *Scrisorile persane*. Oglindă. Favoritul se numeşte Zubov, adică „dinte“, în ruseşte. „Am un dinte împotriva lui“, mormăie Potemkin, care alternează războiul împotriva otomanilor cu deliciile propriului harem din care fac parte cinci nepoate de-ale sale. Oglindă. Gărzile lui Ludovic al XVI-lea sunt decapitate, iar tigvele lor cocoţate în nişte ţăruşi însoţesc trăsura regală… Oglindă. Ecaterina se trezeşte ca de obicei la cinci dimineaţa, îşi freacă faţa cu o bucată de gheaţă, îşi pregăteşte o cafea. De la Paris, ambasadorul o înştiinţează că mulţimea s-a distrat de minune coafând părul de pe capetele înfipte în pari…

Istoria: un desen animat, în negru şi sânge. Uneori, Ecaterina simte că detestă frumoasele doctrine ale filosofilor francezi.

Insomnia persistă. „Scenariul tău e o probă de delir!“, zicea Lesia… Oleg se ridică şi, fără să aprindă lumina, se strecoară printre grămezile de cărţi, se caţără pe un scaun, sprijinindu-se de dulap. Din stradă, reverberul răspândeşte o paloare verzuie, îndeajuns cât să dibuiască cilindrul de sticlă. Ai zice că e o lampă cu cercuri de bronz. Nu, este o străveche lanternă magică. O prinde cu grijă, o aşază pe masă. Mecanismul e stricat, pe vremuri un arc inducea o rotaţie lentă personajelor decupate într-un carton negru: doamne cu crinoline, domni cu perucă… Oleg roteşte cilindrul, iar haloul reverberului proiectează pe uşa camerei un marş al nălucilor.

Încearcă să-şi stăpânească lacrimile, îşi muşcă buzele, se grăbeşte să strângă siluetele de carton şi să pună la loc lanterna, după care se culcă din nou. Relicva aceasta defectă aparţinuse mamei lui…

Încăperea în care oficiază doctorul Rogerson nu seamănă deloc cu un cabinet medical. Decoruri greoaie, mobilier Régence, tapiţerie roşu-închis. Luminile unui candelabru scot în evidenţă prezenţa mută a unui tânăr gol puşcă. Se lasă palpat, se crispează atunci când mâna medicului îi inspectează zona genitală. Indiferenţa resemnată a pacientului conferă scenei înfăţişarea unui manej lubric… Englezul slobozeşte un mormăit de satisfacţie şi îşi invită pacientul să se îmbrace. Acesta se conformează – uniformă albastră, cizme, bicorn: un cavaler din garda imperială, cât se poate de arătos. Părăseşte încăperea zornăindu-şi pintenii.

Galeria în care pătrunde este întunecată, apar tot soiul de statui, ca din depozitul unui muzeu: profiluri antice, musculaturi marmoreene… Străbate o grădină de iarnă, îi adulmecă umezeala şi, îndărătul unei porţi scunde, în stil oriental, descoperă o etuvă – pavilionul termelor maure. O femeie îl ajută să se dezbrace. Poartă doar o tunică, pe care şi-o scoate atunci când intră în spaţiul băilor. Flacăra unei lumânări dezvăluie un trup mic dar robust, cu sâni pietroşi. Goliciunea dă un aer provocator părului său ridicat în conci. Îl sărută pe oaspete, îi şopteşte cuvinte mângâietoare. Stârnit de această îndrăzneală, o încolăceşte puternic, încercând să o ducă spre o banchetă acoperită cu covoare… Cu sprinteneală de şopârlă, femeia scapă din strânsoare, străbate camera şi, de lângă banchetă, îi face semn să vină. Aţâţat de eschivă, se grăbeşte cu stângăcie. Femeia scapă din nou, râde, îşi întărâtă oaspetele. Bărbatul o prinde din nou, pune mâna pe trupul cel iute, îl răstoarnă, după care îşi revine: nu a venit aici ca să-şi ostoiască poftele, ci ca să-şi arate vigoarea. Simte cum o mână i se strânge pe sex – femeia vrea să se asigure că scurgerea timpului nu a slăbit tensiunea musculară a tânărului pretendent…

Fitilul lumânării se îneacă în ceară. Se aude un scăpărat de iască. Se-aprinde o flacără, dar locul s-a schimbat: o cameră, un pat aşezat sub un baldachin de brocart. Bărbatul care a aprins lumina se străduieşte s-o liniştească pe tânăra lui soţie, alarmată de un zgomot… Nu mai apucă să se culce la loc – mai mulţi soldaţi năvălesc în încăpere, îl leagă fedeleş pe bărbat. Soţia e violată sub ochii lui…

Soldaţii părăsesc locul printr-o culoar pardosit cu marmură. Bocănitul paşilor lor înspăimântă o adolescentă rătăcită în palatul uriaş. Se duc după ea s-o ucidă, ca să scape de martorul crimei pe care o săvârşiseră! Se refugiază într-o sală care seamănă cu laboratorul unui naturalist. Etajere cu pereţi de sticlă, bocaluri în care stau la macerat reptile ciudate… Şi, deodată, vasele alea! Două căpăţâni de om mijesc nişte ochi înceţoşaţi. Un bărbat şi o femeie. Îndărătul uşii, buşituri de cizme. „Trebuie să-mi iau inima în dinţi şi să înfrunt privirea descăpăţânaţilor. După aceea, voi şti cum să pun ţara asta dementă cu botul pe labe!“ Examinează în amănunt cele două chipuri cufundate în cripta lor lichidă. Nu se mai teme de nimic. Văzând-o cum iese din acel muzeu al ororilor, soldaţii iau poziţie de drepţi. Ofiţerul o salută. E ceva teatral în întâlnirea lor – singurul mod de a nu vedea lumea prin ochii sticloşi ai decapitaţilor… Şi mai teatrale sunt însă aceste mărturisiri: fosta adolescentă, devenită o femeie frumoasă şi plină de voluptate, se confesează. Ofiţerul îi reproşează că a avut cincisprezece amanţi. „Doar cinci!“, îl asigură ea. Bărbatul o iartă şi se duce să cineze cu amantele sale. La desert, un fel neobişnuit: un vas doldora cu diamante. Femeile se servesc după pofta inimii… Cea care tocmai s-a spovedit nu asistă la această scenă. Lacheul ei îi aşază în faţă un ditamai fotoliul, plin de aurituri: tronul unei ţări dispărute. Râde cu lacrimi ştiind cum va folosi această relicvă.

Prin somn, Oleg citează nume, date… Efortul de memorie îl trezeşte. Nu, n-o luase razna! Episodul Băilor maure? Adevărat. Favoriţii Ecaterinei, înainte să-i merite alcovul, trec acest dublu examen: doctorul Rogerson le atestă sănătatea fizică, iar contesa Bruce se convinge de vlaga lor sexuală. Violul tinerei căsătorite? Favoritul Mamonov a preferat-o ţarinei pe domnişoara ei de onoare. Răzbunarea îi loveşte pe cei doi îndrăgostiţi în timpul lunii de miere… Căpăţânile cufundate în alcool? Ecaterina le-a descoperit în cabinetul de curiozităţi al lui Petru cel Mare: Mary Hamilton, o amantă necredincioasă a ţarului, şi Villim Mons, amantul soţiei acestuia… Un desert cu diamante la Potemkin? Data acelei cine e cunoscută… Ecaterina mărturisindu-şi amorurile? Există textul acestei spovedanii… Un tron adus în chip de trofeu? Piesa de mobilier provenea dintr-o Polonie ruinată. Ţarina va face din ea un tron cu gaură!

Închide ochii şi se refugiază în somn. Mai stăruie un singur ecou: monarhul cu tronul găurit este Poniatowski, unul dintre primii amanţi ai Ecaterinei. Un dandy miop care-o ruga să nu-l facă rege al Poloniei…

Rumoarea unei discuţii aprinse. Lungul şir al camerelor din palat fuzionează cu coridorul unui apartament la comun. Vecinii lui Oleg se ciorovăiesc stând la coadă la baie – gimnastica verbală obişnuită care le insuflă curaj să coboare în strada încă întunecată şi să ia cu asalt autobuzul.

Se înfăşoară în pătură, conştient că are marele avantaj de a nu fi obligat să se trezească dimineaţa de la ora şase. Un alt avantaj: nu trebuie să descrie ce simt personajele din scenariul său. În timpul filmărilor, actorii vor găsi tonul potrivit, gesturile adecvate. În schimb, dac-ar fi fost scriitor… Ar mai fi putut oare să spună că sprintena contesă Bruce scăpa de poftele postulantului cu o agilitate de şopârlă? Niciodată nu i s-a pretins vreunei şopârle-femelă să-şi pună la încercare congenerii!

Ideea îi smulge un zâmbet. În sfârşit, poate dormi fără vise.

La trezire – nici urmă de fantome. Soare, flori de gheaţă pe geamuri, hurducătura scurtă a unui tramvai pe stradă. Pe zidul de deasupra patului se înşiră pe verticală nişte liste lungi, purtând inscripţii cu carioca roşie.

Cea dintâi rezumă un bilanţ făcut de Ecaterina a II-a în 1781, adică pomelnicul realizărilor din douăzeci de ani de domnie:

Provincii rânduite potrivit noii formule de organizare 29
Oraşe construite 44
Tratate încheiate 30
Victorii în luptă 78
Edicte importante 88
Edicte pentru despovărarea populaţiei 123
Total 492

Decontul, în ciuda extravaganţei lăudăroase, este validat de istorici: la moartea ei, Ecaterina lasă o ţară modernizată, o armată puternică, un sistem solid de educaţie publică. Academia rusă este prezidată de o femeie, presa e încurajată, cenzura e redusă la simplele „remarci ale unei neştiutoare de carte" – aşa numea Ecaterina criticile pe care ea însăşi le aducea uneori autorilor…

Cea de-a doua listă reia cronologia domniei:

1729 – Se naşte la Stettin (în Pomerania) prinţesa Sophie Augusta Fredericka von Anhalt-Zerbst.

1744 – Împărăteasa Elisabeta o aduce în Rusia, acolo unde, convertită la ortodoxie şi rebotezată, prinţesa se va căsători cu viitorul Petru al III-lea.

1745-1753 – Soţul se arată puţin ispitit de raporturile trupeşti. Ecaterina profită de asta ca să se instruiască şi să observe mecanismele puterii… Dar şi ca să-şi stabilească primele legături amoroase. Petru e operat de o malformaţie genitală.

1754 – Naşterea unui fiu, viitorul Pavel I.

1761 – Moartea împărătesei Elisabeta. Scurtă domnie a lui Petru al III-lea.

1762 – Lovitură de stat. Petru al III-lea este alungat şi apoi ucis de către adepţii Ecaterinei. Aceasta urcă pe tron.

1763 – Începutul reformelor. Pelerinaje în locurile importante ale ortodoxiei. Scopul ei: să inoveze, aidoma lui Petru cel Mare, demonstrându-şi în acelaşi timp

credinţa faţă de tradiţiile ruseşti.

1764 – Călătorie în Ţările Baltice.

1766 – Marea Comisie elaborează bazele legislative ale statului; chiar şi ţăranii au delegaţii lor.

1767 – Redactarea *Nakaz*-ului (*Instrucţiune în vederea elaborării unui Cod al legilor*), crezul politic al Ecaterinei.

1768-1774 – Primul război ruso-turc.

1772 – Cea dintâi împărţire a Poloniei.

1773-1775 – Rebeliune condusă de Pugaciov, care se dă drept Petru al III-lea, salvat în mod miraculos.

1775 – Reformă teritorială a Rusiei.

1779 – Libertatea întreprinderilor în Rusia.

1784 – Anexarea Crimeei la Imperiul Rus.

1787-1791 – Cel de-al doilea război ruso-turc.

1793 – A doua împărţire a Poloniei.

1795 – Sfârşitul independenţei poloneze (cea de-a treia împărţire).

1796 – Moartea Ecaterinei a II-a (6 noiembrie).

Pentru Oleg, această canava a căpătat un sens intim. În dimineţi de primăvară ale anului trecut, trupul Lesiei strâns lipit de al lui, într-o frumoasă sugestie de abandon. Soarele îşi arunca lumina pe această listă, iar ei, înlănţuiţi, se distrau dându-şi examene la istorie. „Data încoronării Ecaterinei a II-a?“, întreba Lesia, încruntând din sprâncene. Iar el, făcând pe loaza: „Habar n-am. Poate prin 1812…“. Ea îl trăgea de urechi, iar cearta se transforma în îmbrăţişare…

Scenariul lui părea, pe-atunci, de-o frivolitate haioasă, iubăreţ pişcătoare. O ambianţă de tip Fragonard, un sfârşit de secol care cultiva arta de a nu lua nimic în serios, cu excepţia fleacurilor şi a lucrurilor de prisos. O viaţă uşuratică, de curte, oleacă rococo, oleacă Parny, niţel „după noi, potopul!“. O existenţă delicios de teatrală…

„Îţi mai dau o şansă! Câte piese de teatru a scris Ecaterina?“ Cel puţin vreo jumătate de duzină, favoriţii ei jucau în ele, Diderot le aplauda…

La început, Oleg îşi închipuia filmul său ca pe o suită de aventuri galante, întrerupte de conspiraţii de operetă.

Cea de-a treia listă reface acest traseu politico-erotic:

Saltîkov (1752-1754)

Poniatowski (1756-1758)

Fraţii Orlov, Grigori şi Aleksei (1761-1772)

Vasilcikov (1772-1774)
Potemkin (1774-1776)
Zavadovski (1776-1777)
Zorici (1777-1778)
Korsakov (1778-1779)
Lanskoi (1780-1784)
Ermolov (1785-1786)
Mamonov (1786-1789)
Fraţii Zubov, Platon şi Valerian (1789-1796)

La capătul listei sunt grupate legăturile mai puţin durabile: Vîsoţki, Bezborodko, Kvostov, Kazarinov…

Lesia, cu uimire:

— A recunoscut doar cinci amanţi? Şi Potemkin, în 1774, îi reproşa deja vreo cincisprezece. A anticipat cum nu se poate mai bine. A iubit o groază de bărbaţi după aceea!

Remarca Lesiei a fost prima notă discordantă în raport cu frivolitatea scenariului. Oleg a fluierat, ca să estompeze neaşteptata senzaţie de gravitate:

— Nu, nici vorbă, nu i-a iubit! Avea nevoie de câte un bărbat în aşternut, atât! De altfel, cei care-i intrau în graţii nu-şi făceau iluzii. „N-am fost decât o femeie întreţinută.“ Vasilcikov, amantul ei numărul patru, a spus asta. Plăcerile ţarinei împovărau serios bugetul de stat! Priveşte cifrele…

Cea de-a patra listă indică sumele destinate recompenselor. Lesia, cu ochii holbaţi:

— Vasilcikov a primit şase sute de mii de ruble! Şi Mamonov, el e cumva ăla care a părăsit-o pe Ecaterina pentru o amantă mai tânără? Nouă sute de mii! Fraţii Orlov, şaptişpe milioane… Sper că n-ai pus un zero în plus! Potemkin, cincizeci de milioane!

— În vremea aceea, cu câteva ruble puteai să mănânci o lună întreagă, a explicat Oleg. Ecaterina îşi cumpăra plăcerile şi nu-şi bătea capul cu chestiuni de morală. La urma urmelor, erau mai puţin rigizi psihic decât noi şi nu le era teamă să trăiască. Şi, de altfel, nici să moară. Stai, o să-ţi citesc un epitaf compus chiar de ea: *Aici zace Ecaterina a II-a, născută la Stettin în 21 aprilie 1729. A venit în Rusia în 1774 ca să se mărite cu Petru al III-lea. La vârsta de paisprezece ani a nutrit acest întreit plan: să-şi mulţumească soţul, pe împărăteasa Elisabeta şi propriul popor. Pentru asta, nici un efort nu i se părea prea mare. În optsprezece ani de însingurare, nu a avut altceva de făcut decât să citească enorm. Suită pe tron, a căutat binele supuşilor ei şi s-a străduit să*

le ofere fericire, libertate şi bogăţie. Degrabă iertătoare, nu purta nimănui duşmănie. Miloasă, deschisă, veselă din fire, hărăzită cu un suflet republican şi cu o inimă generoasă, nu ducea lipsă de prieteni. Munca n-o ostenea nicicând, iubea artele şi tovărăşia oamenilor.

— Multe femei s-ar putea recunoaşte în portretul ăsta, a murmurat Lesia. Până şi eu…

Străbate apartamentul, amintindu-şi de aerul jucăuş care însoţea „examenele lor de istorie" şi „acţiunile în liniile inamice", cum obişnuiau să numească momentele când Lesia trebuia să se ducă la baie. Se temea să întâlnească vreun locatar grosolan, sau, dacă nu nimerea uşa, să-l trezească pe vreunul adormit. El o însoţea, scutind-o de întâlniri stânjenitoare. Câteodată, puneau la cale „oprirea unui reactor atomic". Pe furiş, luau de pe maşina de gătit vreuna din oalele în care fierbea o veşnică tocană şi-şi cazau ibricul de cafea. Dacă proprietara cratiţei se ivea pe coridor, trebuia să repună în grabă recipientul pe foc, să facă pe nevinovaţii care stau la rând să-şi pregătească o cafea…

Oleg repetă gestul, dând la o parte o oală pântecoasă. Şi, pentru a mia oară, încearcă să priceapă cum de a reuşit frivolitatea neastâmpărată a scenariului său să zămislească palatul acela înţesat de ţari asasinaţi, de amanţi sângeroşi, de nebuni, de trădători, de femei sadice… Bun, de-atunci a citit enorm, iar sub cronologia listelor afişate s-a creat un întreg tunel subteran. „Petru al III-lea a fost răsturnat de pe tron şi apoi ucis de adepţii Ecaterinei…", stătea scris cu carioca roşie. Un ţar detestat de norod, o marionetă mai degrabă nemţească decât rusească, e căsăpit de ofiţerii îndrăgostiţi de Ecaterina. O scenă în egală măsură caraghioasă şi tulburătoare: o lovitură de spadă, şi fantoşa se prăvăleşte ca un morman de cârpe…

Nu, de fapt altul a fost mersul lucrurilor. Petru are timp să priceapă că va fi asasinat. Invitat la masă laolaltă cu cei care urmează să-l ucidă, ţarul mai păstrează o urmă de nădejde, apoi unul dintre ofiţeri îl ocăreşte, îl ia la palme. Petru nu răspunde, conştient că i se caută pricină… E lipsit de apărare în faţa acelor bărbaţi vânjoşi, înfierbântaţi de vin… În rândul ucigaşilor se naşte un moment de stinghereală, o scurtă şovăială… Şi-apoi buluceala: ţarul e trântit pe jos, e lovit, îi este strivită beregata. Mai are puterea să se târască în patru labe spre ieşire. Ceea ce nu face decât să aţâţe furia brutelor. Îi iau maul, terciuindu-i faţa… Înainte de funeralii, figura lui stâlcită e reconstituită de un pictor. E vorba despre acelaşi artist care făcuse un portret al tânărului cuplu: Ecaterina şi Petru ţinându-se tandru de mână…

— Scuze, v-am luat locul!

Oleg îşi ridică ibricul, pune oala din nou la fiert. Zoia protestează cu blândeţe:

— Nu-i nimic, n-am nici o grabă…

Se aşază în dreptul ferestrei, se preface absentă, ai zice că speră să apară cineva îndărătul geamului. Acolo, însă, nu e decât o curticică împrejmuită de ziduri, un copac albit de chiciură…

O idee trăsnită: să-i vorbească Zoiei despre Ecaterina a II-a! Da, să-i spună nitam-nisam: „Probabil că vi s-a întâmplat şi dumneavoastră: vă preocupă o persoană, îi scormoniţi trecutul… Şi, deodată, vă daţi seama că adevărul nu se află înăuntrul, ci… în afara vieţii sale…“

Se întoarce în cameră, repetându-şi în gând aceste vorbe. Să-şi mărturisească oare zbaterile bietei Zoia? E pe cale s-o ia razna! Avea dreptate Lesia, mai bine ar fi înjghebat un filmuleţ istoric: un Petru al III-lea şters, cu o soţie regicidă şi nimfomană, ţinând discursuri umaniste ca să-i fie pe plac lui Voltaire. Apoi, pac!, o răscoală ţărănească, o pădure de spânzurători şi, în locul unei ţarine luminate – o nemţoaică dolofană şezând pe tronul rus şi preţăluind atleţi chipeşi pentru desfătările personale.

Cu privirea aţintită pe liste, Oleg îşi soarbe cafeaua. Poniatowski, Orlov, Potemkin… Oglinda se ridică, se lasă. Trupuri tinere sorbite de alcov, apoi consumate şi scuipate…

Ştie ce lipseşte din aceste însemnări cu carioca roşie. O lămurire, cu litere mărunte, printre atâtea alcovuri, războaie, crime, averi… Câteva vorbe despre miile de nemţi pe care Ecaterina a II-a i-a târât cu ea în nemărginirea rusă. Nu despre prinţi şi magnaţi, ci despre oamenii de rând, meşteşugari, soldaţi şi agricultori. Hans Erdmann, străbunul lui Oleg, era unul dintre ei. Un cioplitor în piatră, de loc din Magdeburg. Şi dinspre mamă, coloniştii de fel din Kassel. Unul dintre strămoşi confecţiona cutii muzicale, ocheane, binocluri. Şi lanterne magice…

În loc să ţină povara pe umăr, Oleg a găsit altă soluţie: aşază greutatea în spate şi înaintează aplecat, ceea ce-l scuteşte să ţină hălcile de carne lipite de obraz.

De şase luni încoace, la abatoarele din Leningrad are senzaţia că târăşte fiinţe ucise, iar nu carcase de animal. Restul a devenit deja obişnuinţă: aerul îngreuiat de sânge, atingerea flască a cărnii, nepăsarea muncitorilor care sacrifică, jupoaie, golesc măruntaiele… Aflat în schimbul de noapte o dată la trei zile, îşi câştigă traiul minim şi timp pentru scris.

Îndeletnicirea e ostenitoare şi murdară, dar, la un anumit grad de oboseală, muşchii execută mecanic, oferindu-le gândurilor un răgaz de limpezire. Ziua, îşi spune de sute de ori: „Lesia nu mai e aceeaşi“ şi analizează în amănunt tot ce s-a schimbat în relaţia lor. În timpul nopţilor de la abator, aceste despicări de fir în patru îi smulg câte-un zâmbet.

Cu un an în urmă, scotea primul lui scurt-metraj… Critica s-a manifestat exagerat de violent faţă de acest modest film de treizeci şi cinci de minute. „Viziune estetizantă şi denaturată a Primului Război patriotic“, „poziţie ideologică îndoielnică“… Basov, profesorul care îi îndrumase munca, a fost la un pas să fie dat afară din partid. Oleg se pregătea pentru calvarul de a fi un regizor fără aparat de filmat. Deodată, lovitură de teatru: filmul – i s-a spus – fusese vizionat la Moscova, în cadrul Ministerului Apărării, ministrul în persoană îl apreciase şi, ceea ce era şi mai important, membrii Biroului Politic împărtăşeau aceeaşi opinie!

Scurt-metrajul era intitulat *Întoarcerea într-un vis*. În 1941, un tânăr arhitect pleacă la război şi, vreme de cinci ani, nu întâlneşte decât oraşe devastate, nimicite de bombe. În Rusia, în Polonia, în Germania. Siturile cărora cândva le studiase arhitectura scot acum la iveală coloane năruite, domuri fărâmate. La întoarcere, îşi descoperă oraşul natal, de pe Volga, complet distrus. În molozul rămas de pe urma casei sale, un clasor plin cu desene: arcade aeriene, anfilade deschise spre cer…

„Apărătorii“ lui Oleg de la Ministerul Apărării fuseseră probabil

impresionaţi să vadă, în film, un soldat tânăr rătăcit printre ruine. Aidoma lor, cu patruzeci de ani în urmă…

Reacţia acestor şefi bătrâni l-a salvat pe Oleg, făcându-l în acelaşi timp să priceapă în ce măsură guvernul ţării aparţinea altor vremuri.

Prin urmare, contrar oricărei aşteptări, a căpătat un statut singular: după un popas printre artiştii blestemaţi, s-a trezit aureolat de protecţia Kremlinului! Profesorul lui, Basov, exulta: „Filmul tău le-a trezit pe mumiile alea din Politbiuro! Câţiva dintre laurii tăi stau şi pe ţeasta mea pleşuvă. Însă abia acum o să înceapă lucrurile serioase. Pentru viitorul tău film, ai grijă ce poveste îţi alegi…“

Basov a folosit cuvântul „poveste“ cu înţelesul de „subiect“, „scenariu“. Cât despre Oleg, el se gândea deja la povestea unei mici prinţese germane devenite împărăteasă rusoaică.

Pe Lesia a întâlnit-o chiar în acele zile de angoasă şi de triumf. În strâmta lui lume de tineri cineaşti, fata ocupa un loc privilegiat: tatăl ei lucra la ambasada sovietică din Suedia, ea însăşi se afirmase într-o revistă de cinema. Dragostea lor a fost fără îndoială marcată de succesul neaşteptat al filmului lui Oleg, dar şi de lumina unei primăveri timpurii; iar, după câteva luni, de festivităţile Jocurilor Olimpice de la Moscova…

În memorie îi stăruie imaginea aceasta: în iulie 1980, îmbătaţi de soare şi de dragoste, stau lungiţi la el în cameră, ascultând într-o doară frânturi din rezultatele competiţiilor, debitate de televizorul unui vecin. O adiere caldă, zgomotele şi izurile unui mare oraş noptatic. Şi, deasupra patului, lista care punctează viaţa Ecaterinei a II-a. „O să-ţi iasă un film superb!“, murmură Lesia, iar el se simte ca un atlet îmbărbătat de o femeie iubită.

— Erdmann, ia-le şi pe ultimele trei, mai e loc în camion…

Vocea şefului de echipă îl smulge pe Oleg din visare, îl împinge spre etalajele unde sunt înghesuite carcasele. Carnea cedează apăsării cu elasticitatea unei vieţi de-abia curmate…

Uşurinţa cu care poate fi lichidată o fiinţă nu încetează să îl uimească. Un animal tânăr amuşina aerul proaspăt, o lovitură de satâr i-a despicat fruntea şi, acum, a rămas carnea asta hărăzită lăcomiei unui mare oraş. Oleg se apleacă, ia carcasa, înaintează, o descarcă. Ridică, transportă, depozitează. Încet-încet îl cuprinde starea de toropeală în care gândurile i se decantează într-o lume simplă, dezgolită, naturală…

Scurt-metrajul i-a oferit posibilitatea să aleagă între două identităţi de

invidiat: cea de cineast rebel sau, în urma nesperatului său succes, cea de artist protejat de regim. Dar el a neglijat pleaşca – din neghiobie, ziceau unii, din lipsă de vlagă tipic provincială, adăuga Ziamţev, şeful micului grup de prieteni pe care îl frecventa Lesia. Şi, dintr-odată, verdictul: Erdmann, ţăranul ăsta din Siberia, e atât de naiv încât crede că o să i se mai ivească ocazia. Cel pe care-l iubea Lesia era un Oleg Erdmann stăpân pe două destine. Refuzându-le, devenea altcineva.

— Erdmann, încă una pentru 2!

Încuviinţează din adâncul rătăcirii lui, înşfacă o carcasă şi o duce către ieşirea numărul 2. Acolo, îşi îndoaie genunchii ca un halterofil sub povară şi, cu o bruscă revenire a întregului trup, cocoaţă încărcătura peste un maldăr de cărnuri.

Locul ăsta e departe de sala unde vieţuitoarele devin hrană. Pe deasupra incintei, se zăresc faţadele nocturne. Oamenii dorm, poartă discuţii târzii sau, poate, fac dragoste. Fără să se gândească la moartea care umple camioanele…

Oleg se străduieşte să prelungească răgazul de la ieşirea numărul 2. Aici, se simte liber de orice identitate: nu mai este nici cărăuşul de carcase, nici tânărul cineast însufleţit de un proiect zănatec… Nici, mai ales, acel mutant ruso-german, adică „neamţul din regiunea Volgăi“, potrivit termenilor oficiali.

Probabil că această nehotărâre i-a displăcut Lesiei. Tot scriind despre Ecaterina, Oleg se identifica din ce în ce mai mult cu nişte fantome de-acum două veacuri. Cu acel prinţ copilăros, viitorul Petru al III-lea, care alinia soldăţei pe parchetul dintr-un salon. Într-o noapte, figurinele acelea plămădite din amidon au stârnit lăcomia unui şobolan. Un caporal a fost mistuit. Petru a convocat un consiliu de război, a construit o spânzurătoare, iar şobolanul a fost judecat şi pus în ştreang…

La început, Oleg nu putea decât să râdă de aceste năzbâtii. Apoi a avut impresia că descoperă în ele o logică mai puţin absurdă decât părea. Şi-atunci, o ceartă a destrămat bucuria pe care o trăia alături de Lesia.

— O să-ţi petreci viaţa disecând şobolani! a strigat ea. O ditamai dezbaterea filosofică: de ce a spânzurat Petru al III-lea un şobolan? Adu-ţi aminte, în sinopsis totul era cât se poate de limpede! Un cretin cu care Ecaterina se căsătoreşte în lipsă de ceva mai bun şi pe care îl părăseşte cu prima ocazie. De acord, adora soldăţeii, îşi aducea câinii în patul conjugal, se trotila împreună cu valeţii şi-i învăţa să bată pas de defilare în stil prusac. Şi mai ce? Ah, da! Nu putea să reguleze din pricina prepuţului! Ce-o să faci, o să ne trânteşti un tratat despre circumcizie?

Oleg îşi aminteşte că a încercat o zadarnică explicaţie: Petru al III-lea nu era

nicidecum idiotul despre care vorbeau istoricii. Ci mai degrabă un inadaptat, un om lipsit de voinţă şi preocupat de himere. Or, lumea taxează întotdeauna slăbiciunea visătorilor.

Lesia a pufnit în râs:

— Ce să vezi, blegul ăla era un Hamlet! Hai, dă-i înainte cu delirul… Eu m-am săturat de toate poveştile astea cu şobolani şi prepuţuri!

A plecat, lăsându-l buimăcit, rătăcit în mijlocul ciornelor sale…

Urmau să se întâlnească a doua zi seara. În acelaşi cerc de tineri artişti, cu multă veselie şi alcool, cu partide de dans când lascive, când dezlănţuite. Şi, în jurul lui, un zumzet dispreţuitor: „ţăranul din Siberia“… La înghesuială, o mână i-a atins faţa şi ochelarii i-au căzut pe jos. S-a lăsat pe vine, a prins să pipăie parchetul printre picioarele agitate. De jos, vederea lui palidă a surprins-o pe Lesia – în ritmul drăcesc al muzicii, un bărbat o împingea şi apoi o trăgea spre el, amândoi râdeau… În curând aveau să-l descopere stând în patru labe, cu privirea tulbure şi mâinile înfrigurate! Brusc, gândul i-a zburat la Petru: ţarul e prăbuşit la pământ, cizmele ucigaşilor îşi iau avânt înainte să izbească, el se târăşte, înconjurat de zbierete şi de duhoarea răsuflărilor…

Ochelarii lui, cu o lentilă în minus, au ajuns sub un fotoliu. Şi i-a pus pe nas şi s-a îndreptat spre ieşire, înfruntând privirile care-l urmăreau. A apărut chipul Lesiei, amestec de plutire nelămurită şi de limpezime tăioasă.

— Erdmann, nu mai băga-n tine carne de porc crudă! Nu mai eşti în Siberia…

Lui Oleg îi ia ceva timp să se trezească la realitate. Cel care i s-a adresat este Ivan Jurbin, tânărul actor care, pe vremuri, i-a spus: „O să faci un serial tv în trei sute de episoade şi jumătate!“. Da, indemontabilul Jurbin… Îi apropie statutul lor de provinciali, dar şi lipsa banilor: Ivan l-a învăţat să-şi cârpească încălţările cu bucăţi de piele dintr-o valiză veche. Tot datorită lui, Oleg a dobândit slujba de la abator.

Cerul e încă acoperit, e ora şapte şi jumătate dimineaţa şi, după o noapte de nesomn, ideea i se pare bizară: prietenul roşcat şi cu surâs copilăresc va face şi el pe cărăuşul de carne… Se aude deja glasul şefului de echipă: „Băi Jurbin, chiulăule, hai pune cârca la treabă! Acum îţi tai două ore la pontaj…“

Oleg pleacă. Trotuarul îngheţat, capătul de linie al unui tramvai şi, în ciuda somnolenţei, o luciditate de lunatic: legănat de tangajul vagonului, revede viaţa Ecaterinei cu un sentiment intim, de amintire personală. Da, ochelarii căzuţi pe jos, bâjbâiala printre picioarele dansatorilor – panica evocând mersul de-a buşilea al lui Petru al III-lea, pe care ofiţerii Ecaterinei se pregăteau să-l

linşeze…

Tramvaiul în mers scutură zăpada de pe o cracă. Îndeajuns ca el să vadă un mic vârtej irizat. Întrezăreşte această vedenie şi la micuţa prinţesă germană de zece ani, care se ţine de mână cu un prinţ doar puţin mai în vârstă. Copiii privesc fulgii mari de nea căzând deasupra mării, acolo la Kiel, unde s-au întâlnit prima oară, în 1739. Douăzeci şi trei de ani mai târziu, băiatul acela, devenit împăratul Rusiei, e stâlcit în bătaie de către amanţii soţiei sale, fetiţa aceea care-i strânsese mâna sub fulguiala blândă, albă.

Uciderea lui Petru condensează întreaga domnie a Ecaterinei. Violenţa, şiretenia, puterea sexului şi dorinţa de a domina, cinismul. Şi, mai presus de orice, teatrul! Călare, deghizate în ofiţeri ai gărzii imperiale, Ecaterina şi tânăra ei prietenă Daşkova etalează graţioase mişcări de echitaţie în faţa trupei ce trebuia sedusă – capă şi spadă în stare pură!

Ar fi putut oare acea lovitură de stat să aibă alt curs? Petru al III-lea să-şi strângă regimentele fidele de gărzi din Holstein, să amintească apoi că este fiul lui Petru cel Mare, să-i strivească pe căuzaşi… Ei bine, nu! Fuge, abdică, cerşeşte mila ţarinei şi, în cele din urmă, e măcelărit de amanţii acesteia.

Oleg subliniase deja în schiţa lui de scenariu jocul pasiunilor trupeşti şi al dominaţiei. În 1762, asasinatul lui Petru al III-lea. În 1775, execuţia lui Pugaciov, pseudo-Petru al III-lea. Polonia, violată în 1772 şi în 1793, apoi nimicită în 1795. De fiecare dată, acelaşi mod de operare: Ecaterina alimentează ardoarea oamenilor ei cu un cocktail de sex şi violenţă.

Schema aceasta avea avantajul clarităţii. În schimb, erudiţia pe care o căuta în labirinturile Istoriei făcea ca viaţa Ecaterinei să fie opacă, nesigură.

„Eşti perfecţionist!“, suspina Lesia şi, într-un anume sens, avea dreptate. Într-o bună zi, Oleg şi-a amintit dictonul german pe care îl cita tatăl său: *„Zu gut – schlecht*“. Asta e, prea bine înseamnă rău. Şi el, care spera ca din scormonirea în arhive să ţâşnească o lumină – un adevăr incitant, depăşind însăşi Istoria!

Până atunci, însă, misterul devenea tot mai de nepătruns. Oare Ecaterina dăduse ordin să fie ucis? Sau, pur şi simplu, favoriţii au crezut că-i descifrează dorinţa nemărturisită? Şi-apoi, pe cine să crezi? Pe istoricii care pretind că Ecaterina era dărâmată la aflarea veştii despre crimă ori pe cei care o descriu încântată? Şi cum ar putea fi judecat tonul manifestului ei? *În cea de-a şaptea zi după suirea noastră pe tron, am fost înştiinţată că fostului ţar Petru al III-lea îi reveniseră crizele de hemoroizi… Preocupată de îndatorirea noastră creştinească, am dat poruncă să aibă parte de îngrijiri medicale. Dar, spre marea noastră mâhnire, am aflat că voinţa Domnului a pus capăt vieţii lui…* Chiar era nevoie de această zeflemea postumă, de alăturarea obscenă între

„criza hemoroidală“ şi înverşunarea bărbaţilor care tăbărâseră asupra lui Petru pe jumătate dezbrăcat?

Înăbuşirea răscoalei din 1774 a avut parte de acelaşi amestec de violenţă trupească şi de farsă mondenă. Pseudo-ţarul Pugaciov e capturat de propriii aghiotanţi dornici să scape de ştreang: un stârv fără straie, o marfă însângerată pe care o livrează ţarinei.

Şi Poniatowski? Amantul care a trădat-o pe Ecaterina… Pedeapsa e imperială. Ţarina îl face rege al Poloniei şi apoi îi distruge regatul. În mod simbolic, îl violează pe mândrul polonez! Se reîntâlnesc o singură dată în treizeci de ani, în Crimeea. O întrevedere scurtă, doar cât să-i arate fericirea de a se afla în fruntea unei armate victorioase şi în braţele unui tânăr favorit. Polonezul se alătură batalionului celor învinşi: amanţi repudiaţi, rebeli decapitaţi sau acel sultan al Crimeei, ajuns un vasal neputincios. Ecaterina plănuieşte noi cotropiri: Constantinopol, Iran şi, de ce nu, India.

Când s-a blocat de fapt această maşinărie politică şi erotică? În iulie 1789? Ecaterina are obiceiul să-şi concedieze favoriţii. Chipeşul Mamonov rupe primul relaţia. Ţarina are şaizeci de ani, rivala sa – douăzeci, şi nici măcar marele iluzionist Potemkin nu poate drege situaţia! Va muri în 1791, iar Ecaterina îşi va pierde, prin dispariţia lui, *alter ego*-ul, sufletul ei blestemat, întruchiparea acelei Rusii pe care o iubeşte şi de care se teme. „Sunt mai mult decât împărat, spune el. Sunt Potemkin!“ El era cel care îi alegea noii amanţi. Cu excepţia celui din urmă, Zubov, un gigolo năzuros a cărui mediocritate va atesta declinul domniei. Minunatul mecanism care combina sexul şi tronul îşi trăieşte ultimele zvâcniri.

— E de-o limpezime fulgerătoare! spunea Lesia. O ţarină care ţine în mână, în loc de sceptru, un mădular bărbătesc. Parc-aşa o desenau caricaturiştii polonezi, nu? Fii însă cu băgare de seamă, nu te pierde în detalii!

Fiind critic de film, Lesia vedea de unde vine pericolul: detaliile ajung să transforme în mozaicuri fizionomiile eroilor… Un sfat chibzuit. Oleg trăia însă febra pictorului care ţine să adauge tuşa finală unui portret deja isprăvit. Exact tuşa aceasta: Petru al III-lea cânta la vioară! Infantil şi necioplit, potrivit istoricilor, era un bun muzician, al cărui talent fusese sacrificat pe altarul vacarmului militar. Să fi fost oare un beţiv violent, aşa cum povestea Ecaterina în *Memoriile* sale? Odată detronat, Petru pare mai degrabă un adolescent debusolat. La bordul unei şalupe, înconjurat de doamnele de onoare ale Curţii sale destrămate, încearcă să ajungă la fortăreaţa Kronstadt. Respins de garnizoană, ia din nou drumul mării – cuprinşi de panică, oamenii săi taie lanţul

ancorei (un detaliu interesant pentru film!). Şi uite-aşa se retrage din jocul politic: „ca un copil trimis la culcare“, după cum va spune un general. În jurul lui, acţionează adulţii. Aceştia mituiesc garda imperială, ocupă Palatul de Iarnă, o întronează pe ţarină. Şi încă un detaliu: chiar înaintea acestei lovituri de forţă, Ecaterina aduce pe lume un fiu. Viitorul conte Bobrinski. Vestea naşterii nu trebuie să-i ajungă la urechi lui Petru. Ştiind că ţarul adoră să contemple incendii, un valet al Ecaterinei îşi dă foc la izbă şi îi cheamă la spectacol pe Petru şi pe curtenii lui…

— Evită să enumeri toţi complicii, îl sfătuia Lesia uşor îngrijorată. Din pricina lor, nu se va mai zări intriga!

În ameţitoarea multiplicitate a Istoriei, fiecare fragment părea însă important. Un bărbat călare vine să-l avertizeze pe ţar în legătură cu lovitura de stat: un oarecare Bressan, supus monegasc, singurul care îi rămăsese fidel…

— Ce rost are să-l introduci şi pe-ăsta? se miră Lesia.

Oleg s-a grăbit să justifice prezenţa acestui suflet cavaleresc. Dar şi pe cel al unui martir: Ivan al VI-lea, care, copil fiind, domnise în anul 1740, înainte să fie întemniţat de Elisabeta. Douăzeci şi doi de ani mai târziu, Ecaterina îl primeşte moştenire pe acest captiv. În 1764, în timp ce ea călătorea în Ţările Baltice, un ofiţer încearcă să-l elibereze. La cel dintâi foc de armă, străjile îl sugrumă pe Ivan. Ducând la îndeplinire porunca ţarinei…

Lesia îl asculta, încă zâmbitoare:

— Prietenul tău Jurbin avea dreptate, o să ajungi să scrii un serial tv…

Aceste atenţionări erau de prisos. Oleg se rătăcea din ce în ce mai mult în meandrele unui trecut ale cărui secrete ţeseau de-acum pânza propriei sale vieţi. Jocul puterii şi al sexului? Bun, şi atunci când un favorit este înlăturat, ce alt joc începe? După ce este izgonit, Grigori Orlov îşi pune la cale răzbunarea, aţâţând răzmeriţa lui Pugaciov. În acest timp, în Italia, o anume prinţesă Tarakanova se declară fiica răposatei împărătese Elisabeta şi, în consecinţă, adevărata ei moştenitoare. Ecaterina luptă pe două fronturi: cu trupele împotriva insurgenţilor şi cu spionii împotriva uneltitoarei. Pugaciov e executat la Moscova. Tarakanova e dusă pe un vapor rusesc tocmai la Livorno. Aleksei Orlov, fratele lui Grigori, se preface îndrăgostit de ea şi îi promite tronul Rusiei. Este capturată şi îşi sfârşeşte zilele la Sankt-Petersburg…

Luat de val, Oleg chiar se simţea în stare să scrie trei sute de episoade!

În plină lovitură de stat, Ecaterina întâlneşte un june ofiţer: amândoi sunt călare, ţarina şi-a pierdut cureluşa de la mânerul spadei, iar acest necunoscut – Potemkin, adică – i-o oferă pe a lui… Sau, şi mai şi… Petru al III-lea adoră îngheţata, iar asasinii îl atrag în cursă ademenindu-l cu acest desert! În vreme ce

la Sankt-Petersburg se urzeşte lovitura de stat, la Paris este ars în public volumul *Émile*, al lui Rousseau. În 1775, Pugaciov urmează să fie sfâşiat în bucăţi de patru cai şi apoi decapitat. Ecaterina se răzgândeşte şi porunceşte inversarea operaţiunilor. S-a crezut că din milă. De fapt, vrea să se arate mai omenoasă decât Ludovic al XV-lea: Damiens, care îl înjunghiase pe rege, a fost sfârtecat de cai cu sălbăticie…

Dar şi această potriveală: în iulie 1789 cade Bastilia şi ţarina boceşte pentru că Mamonov i-a dat papucii!

— Du-te să-ţi faci filmul în India! exclama Lesia. Acolo n-o să-i plictiseşti cu *Mahabharata* asta a ta.

Deja nu-şi mai strunea băşcălia.

Scenariul îi făcea să apară pe Voltaire, Diderot, Rousseau, d'Alembert (care corespondau cu Ecaterina şi cu cei de la curtea sa), Frederic al II-lea, Maria-Tereza, Iosif al II-lea de Habsburg (aliaţi militari ai ţarinei), Ludovic al XV-lea şi Doamna de Pompadour (Ecaterina îi detesta), Ludovic al XVI-lea şi Maria-Antoaneta (pe care îi găsea adorabili), sultanul şi haremul său (unde un agent al Ecaterinei izbutise să se infiltreze), fraţii Casanova, Cagliostro şi Saint-Germain, Ormesson şi Ségur…

Într-o bună zi, Oleg a ghicit în vorbele Lesiei condescendenţa cu care te adresezi unui copil.

— Mă întreb prin ce se va deosebi scenariul tău de toate cărţile despre Ecaterina pe care le-ai citit…

A protestat într-o doară, după care a tăcut mâlc. Scriptul lui prelua, într-adevăr, toate poncifele: o ţarină luminată dar despotică, feministă înainte de vreme şi nimfomană, prietenă a filosofilor şi vrăjmaşă a roadelor revoluţionare ale ideilor lor…

— În cel mai bun caz, vei filma tot ce a fost spus şi repetat de o mie de ori în toate romanele alea istorice, a adăugat Lesia căscând.

De câtăva vreme încoace, relaţia lor suferise o schimbare. „Vara dragostei noastre – o rază din asfinţit care se stinge pe feţele statuilor din Palatul de Iarnă", îşi spunea Oleg (dar până şi fraza asta provenea dintr-un roman despre Ecaterina a II-a!). A căutat să-şi explice deteriorarea: munca la abator, postul de şefă de departament pe care-l căpătase Lesia la revistă… Da, aveau mai puţin timp liber decât înainte. Însă mai presus de orice, Lesia nădăjduise să-l vadă jucând unul dintre aceste două minunate roluri: cel de cineast răzvrătit sau cel de regizor sprijinit de regim. Or, Oleg voia doar să rămână el însuşi.

Se iubiseră fără să-şi făgăduiască nimic, „o dragoste modernă", se gândea el cu amărăciune. În timpul nopţilor de la abator şi-o închipuia pe prietena lui

dansând cu altcineva. Sau poate dormind în braţele altcuiva?

În povestirile Lesiei revenea adesea numele unui regizor, Valentin Ziamţev. Era o cale de a-l pregăti pe Oleg pentru despărţire. Ziamţev avea siguranţa de sine a zdrahonilor oacheşi care, din mărinimie, se lasă iubiţi. El răspândise porecla de „ţăran din Siberia"…

Oleg târâse sute de carcase gândindu-se la această nouă împrejurare: el şi Lesia, banala nedreptate a preferinţelor trupeşti, un chip care place mai mult decât altul, Ziamţev şi el, un învingător şi un învins…

Într-o seară de noiembrie, caldă şi pâcloasă, Lesia a venit la el ca altădată. Un ecou târziu al iubirii lor… S-a dus să-i facă o cafea şi, în timp ce apa se pregătea să fiarbă, şi-a privit prietena care citea şezând pe canapea, în cămăruţa din fundul culoarului… Toată noaptea au făcut dragoste, au sporovăit îndelung. Pe perete, afişele expuneau cronologia domniei, listele de favoriţi… Îşi aminteau de „testele lor de istorie", zâmbeau, dar nu îndrăzneau să reia jocul.

— Ar fi interesant să filmezi ceea ce, de fapt, Ecaterina n-a fost…

Formula l-a surprins.

— Adică să descriu ce-ar fi trăit ea dacă…

— Nu. Ce-a trăit cu adevărat. O noapte, ca asta de-acum, ceaţa, ultimele vibrări ale căldurii înainte să vină iarna. Existau probabil clipe când devenea ea însăşi. Ecaterina nu era doar o maşină de semnat decrete, de fabricat epistole către Voltaire, de mistuit amanţi…

Oleg nu i-a răspuns. Tocmai desluşiseră adevărul unei fiinţe, adevărul acestei Ecaterina căreia, de luni bune, nu izbutise să-i surprindă decât contururile mişcătoare. Ba chiar a crezut că, dacă tot dibuiseră cuvintele potrivite, viaţa lor – iubirea lor pe ducă – ar fi putut renaşte, neînchipuit de frumoasă.

Însă n-a adăugat nimic, iar viaţa a mers mai departe. Lesia venea arareori, nu rămânea peste noapte, iar comentariile pe marginea scenariului nu făceau decât să umple vidul de conversaţie… Ce poate fi mai străin decât o femeie care păşeşte într-o nouă dragoste? O extraterestră, un monstru gingaş al cărui chip, drag dar deja de nerecunoscut, provoacă o atracţie paroxistică, chinuitoare şi zadarnică.

Munca istovitoare de la abator limpezea lucrurile: Ziamţev, prietenul Lesiei, putea fi mai atrăgător decât un provincial sărac lipit, fără o locuinţă vrednică de acest nume şi, mai ales, împotmolit într-un proiect nesăbuit.

Într-o zi, stăvilindu-şi stânjeneala, Oleg a aranjat să fie invitat la cei care alcătuiau micuţul univers artistic al Lesiei. Se sărbătorea aprobarea unui

scenariu de către CSAC – Comitetul de Stat pentru Arta Cinematografică… Oleg a băut, a forţat relaxarea, s-a străduit să danseze. În înghesuiala pe ritm de muzică, o mână i-a agăţat ochelarii… A doua zi, prietenul lui Jurbin i-a adus lentila lipsă, găsită sub un scaun. Când a deschis uşa, Oleg a văzut un chip deformat: Jurbin reuşise să-şi fixeze lentila peste ochiul stâng, ca pe-un monoclu. „*La donna e mobile*…“, a îngânat el. Intenţia îi era bună – să înveselească un prieten, să-l îndemne să nu pună lucrurile la suflet. Vocea i s-a frânt, într-atât de evidentă era durerea care schimonosea faţa lui Oleg.

Jurbin, actor priceput, a găsit tonul cuvenit:

— De-abia acum o să faci o chestie tare, super-tare! Pentru că de-acum eşti plin de furie!

Vocea îi era profetică, privirea îi arunca scântei. Oleg zâmbi: mărunţel, roşcat, maimuţărindu-se, Jurbin părea unul dintre acei nebuni ai regelui – nebunii ţarului –, atât de apreciaţi la curtea din Sankt-Petersburg.

„Furia“ n-a făcut decât să-i sporească intensitatea viziunii: Istoria controlată de setea de putere şi de sex.

Nu ducea lipsă de exemple din viaţa Ecaterinei. Iat-o trecând, cu un surâs în colţul gurii, cu privire pătrunzătoare, printre două şiruri de ofiţeri arătoşi. După un ceas, unul dintre aceşti armăsari e trimis la ea de Potemkin cu un comision, pasă-mi-te. Alesul se supune examinării doctorului Rogerson (pentru starea de sănătate) şi a contesei Bruce (pentru performanţele sexuale). După care e instalat la Curte şi copleşit cu titluri, grade, averi.

Favoritismul ca instituţie, sexul ca formă de guvernământ, orgasmul ca factor al vieţii politice. Da, acest iatac care-i îngăduie Ecaterinei să conducă treburile statului fără să-şi întrerupă zbenguielile amoroase.

Un racursi rapid, dar cât se poate de adevărat, istoric vorbind: încă de tânără, Ecaterina e invadată de excese de senzualitate, despre care va vorbi în *Memorii*: cu o pernă strânsă între coapse, micuţa prinţesă se zvârcoleşte, stacojie la faţă, cu pupilele dilatate. La vârsta de treisprezece ani, îi cade cu tronc un unchi de-al ei cu care se şi încurcă. Doar dorinţa de se căsători cu Petru, ca să poată ajunge pe tronul Rusiei, va pune capăt acestei pasiuni.

În film era şi o scenă care putea să stârnească reacţii puternice, Oleg era sigur de asta. Petru şi Ecaterina la Sankt-Petersburg, în compania împărătesei Elisabeta, care –
ba bigotă, ba desfrânată – se delectează cu ritualuri sălbatice… Într-o seară, Petru, înarmat cu un burghiu, face nişte găuri în pereţii despărţitori ai unor camere din palat. Cu ochiul lipit de aceste borte, comentează spectacolul. Colo prânzesc gărzile, dincolo migălesc croitoresele. Iar aici… Începe să bolborească excitat: „Ce grăsană e!“. Ecaterina aruncă o privire prin gaură şi împietreşte. Licărul unei lumânări, albeaţa masivă a unui trup – trupul unei femei strivit de un bărbat. Seamănă mai degrabă cu o luptă, cu un atac criminal! Elisabeta, despletită, gâfâie, zvârle vorbe spurcate. Bărbatul se dezlipeşte de ea, stors de vlagă. Un altul se năpusteşte peste împărăteasă, o pătrunde brutal… Petru o dă la o parte pe Ecaterina („Lăsaţi-mă, e rândul meu!“), ea pleacă, mergând mecanic, cu un singur gând în minte: „Mai bine moartă…“

După treizeci de ani, la apusul domniei, vedem o femeie durdulie pe care o regulează doi tineri, fraţii Zubov. Această femeie este însăşi Ecaterina.

Între aceste două episoade – întreaga sa viaţă. Bărbaţi care interpretează comedia pasiunii, bărbaţi care ucid, care mor. Potemkin se amorezează de o slujnică, Ecaterina îi porunceşte zbirului-şef s-o pedepsească pe netoată. Zelul întrece orice limită: fata e zidită de vie. Ecaterina n-o place pe soţia fiului său, Pavel, o prinţesă cam independentă. Şi cu o sănătate cam şubredă: dovadă că o simplă poţiune îi pune capăt zilelor. Otravă? Of, repede-repede cu suspiciunile! Pe urmă Mamonov, trădătorul silit să asiste cum îi e violată tânăra soţie de către soldaţi.

Filmul pe care-l închipuise se adresa unui public alcătuit din numai doi spectatori: Lesia şi Ziamţev. Aidoma oricărui artist, Oleg vorbea despre el însuşi. Ecaterina a II-a sau Iulius Cezar, prea puţin contează, câtă vreme prin intermediul Istoriei putea să-şi mărturisească dragostea, să dezvăluie aroganţa celor puternici şi raritatea sentimentelor statornice.

Nu i-a fost greu s-o picteze în culori sumbre pe Ecaterina – viaţa ei băltea de păcură duhnitoare: crime, violuri, dezmăţ, perfidie… Acest exerciţiu de înnegurare ar fi continuat dacă, într-o zi, nu i-ar fi întâlnit pe Lesia şi pe Ziamţev. Nişte amanţi îmbrăţişaţi… S-a întors degrabă spre o vitrină, vrând să pară un trecător anonim…

Odată ajuns acasă, s-a cufundat în scenariu. Tronuri, războaie, torturi, soldaţi traşi în baionete, cai sfârtecaţi de gloanţe şi acei masculi tineri pe care o femeie îi preţăluia, alegându-şi un favorit…

Nu a avut parte de nici o iluminare. Pur şi simplu, din maldărul de pagini s-a ivit dintr-odată înţelegerea limpede a ceea ce trebuia scris. Şi-a amintit de vorbele profesorului său, Basov: „Doar n-o să faci un desen animat?".

Ba chiar asta o să fac! O să comprim farsa Istoriei, o să scot din ea o serie de schiţe, de pantomime. Se ridică o oglindă masivă, se vede un pat, un amant vlăguit, oglinda coboară, iar ţarina, înfierbântată de dragoste, semnează tratate, îi primeşte pe Casanova, pe Diderot, pe Potemkin…

În două săptămâni, scenariul a fost gata. Şi, de parcă ar fi ştiut asta, Lesia a venit la el, în micuţul apartament comunitar. Asemănarea cu serile lor de odinioară era izbitoare: o femeie iubită şezând pe o canapea înţesată de cărţi, izul cafelei…

— Erdmann, poţi să-ţi pui ştreangul de gât. E delir pur!

Verdictul căzuse, dar Lesia nu punea mare preţ pe el, viaţa ei se afla deja

prea departe de cămăruţa aceea.

Imediat după aceea, noaptea la abator a fost cumplită: carcase de cai – poveri însângerate – şi priveliştea benei în care muncitorii aruncau viscerele. O magmă neagră, lucioasă, ce părea în mişcare. „Oamenii, se gândi el, se luptă ca să-şi domine semenii, să se îmbogăţească, să pună mâna pe femeile cele mai arătoase. Vine însă ceasul morţii şi din toate lucrurile la care au năzuit sau pe care le-au urât, din tot ce au însemnat ei pe această lume, nu rămâne decât un terci scârbos… Ideea nu e nouă, dar eu am în faţa ochilor bena asta. Şi o mai am pe Lesia, care trăieşte în mine…“

Şi-a amintit atunci de vorbele pe care i le zisese prietena lui în noiembrie, în ultima seară a dragostei lor: „Ar trebui să filmezi ceea ce Ecaterina nu era… O noapte ceţoasă, acea blândeţe fragilă dinaintea iernii…“.

A luat hotărârea dintr-odată: dimineaţa, după plecarea de la abator, s-a dus la adresa lui Ziamţev. Noaptea nedormită, sfetnic rău, l-a făcut să-şi închipuie întâlnirea producându-se lesne, ca-n vise: Lesia iese din clădire, el i se adresează, ea îl înţelege…

A coborât împreună cu Ziamţev şi apoi s-au îndreptat spre Oleg, de parcă ar fi vrut să-l interpeleze, să-l urmărească. Curţile din Leningrad sunt faimoase pentru labirinturile lor. Cu capul plecat, a spălat putina, reţinându-se să n-o ia la goană, a cotit-o la stânga, apoi la dreapta. Cei doi amanţi îl urmăreau, neînduplecaţi, ca să-l înghesuie, să-şi bată joc de aşteptarea lui nătângă pe sub ferestrele lor… Gâfâind, se opri în cele din urmă, îşi dădu seama că nu-l urmărea nimeni şi se trezi în faţa unei grămezi de gunoi, adunată lângă un zid de cărămidă. La mică distanţă, se afla un scaun cu şezutul spart. Cu gândurile aiurea, se aşeză şi îşi dădu seama că-i tremurau genunchii. Pe lângă el trecu o pisică, îl privi temătoare. Oleg slobozi un hohot de râs, cu lacrimi… „Iată-mă pe tronul polonez pe care Ecaterina îl folosea în latrină. Pe 4 noiembrie 1796, va fi găsită la poalele acestui simbol profanat. Trăgând să moară. Îi venise rău în momentul în care-şi făcea nevoile. Două zile mai târziu, a intrat în agonie. Moartea, descompunerea. Bena cu viscere. Doar din aşa ceva e făcută viaţa, dragă Lesia. Violenţa, absurdul pasiunilor, comedia amoroasă. Şi bena…“

Văzând că se apropie de zid o femeie cu o găleată de zoaie în mână, s-a ridicat.

Acasă, a găsit o scrisoare de la profesorul său, Basov: „Ţi-am citit scenariul. Trebuie să stăm de vorbă…“ Ca postscriptum era un acronim inventat de Basov – „canvalt“: „conversaţia aceasta nu va avea loc la telefon“. Oleg se gândi la cenzură, la ascultările telefonice, la toate acele interdicţii pe care le invocau prietenii Lesiei. Îşi dădea seama că, de-acum, imposibilitatea de a se exprima

nu mai ţinea doar de aceste oprelişti. Era mult mai greu să descrie o noapte ceţoasă, o alee cu arbori desfrunziţi aşteptând iarna, tăcerea unei femei care se simţea complet diferită de ilustra ţarină căreia îi purta numele.

Mersul la Basov e o adevărată expediţie: metrou, tren periferic, un autobuz obosit care hurducăie prin păduri. În sfârşit, parcelele cu vile aparţinând „reprezentanţilor intelighenţiei creative“ – o formulă oficială care îi stârneşte lui Oleg un zâmbet. Cum or fi oare intelectualii non-creativi? Pentru aceşti „reprezentanţi“, venitul aici e o vilegiatură estivală. Basov, în schimb, trăieşte în acel loc tot anul, în lipsa unei case la Leningrad.

Cu trei ani în urmă, se căsătorise cu o tânără actriţă, studentă de-a lui. Doar extazul amoros l-a împins pe acest sexagenar să rămână orb. Odată ajunsă coproprietară a unor metri pătraţi, doamna a cerut divorţul şi l-a adus acolo pe prietenul ei. Basov, autor de filme în care eroii combăteau cu dârzenie răul, s-a trezit complet dezarmat în viaţa reală. A invocat conştiinţa morală, integritatea! Asta până să priceapă că, pentru fata aceea, un apartament la Lenigrad era o şansă unică în viaţă. „Bine că nu m-a otrăvit“, spunea el, amuzat de acest rol bulevardier. După o luptă formală – o predică despre splendoarea artei şi mizeria socotelilor mercantile – s-a mutat în căsuţa din suburbie…

Cei care au avut de câştigat au fost elevii săi. Le dedica mai mult timp, animat fiind de altruismul înfocat de care dau dovadă fiinţele rănite. Abnegaţia lui a mers până acolo încât a sprijinit un scurt-metraj suspect ideologic: *Întoarcerea într-un vis* al unui oarecare Oleg Erdmann…

De această dată, profesorul îl întâmpină cu solemnitate. Îi strânge mâna prelung, mijeşte uşor ochii, în semn de complicitate. Îl salută astfel pe confratele gladiator care urmează să intre în arenă.

— Ce lovitură la adresa istoriei ruse! Ecaterina ta e explozivă, spune arătând spre un manuscris aşezat pe birou. O clipă, mă duc să fac un ceai. Stai pe scaunul ăsta! În curând o să şezi pe unul electric, o să vezi.

Aşteptarea neliniştită a verdictului şi, îndărătul ferestrei, o zi de februarie, o somnolenţă cu iz de zăpadă, blânda indiferenţă a naturii în faţa febrilităţii proiectelor făcute de oameni.

Anul trecut, vorbindu-i lui Basov despre Ecaterina, Oleg a primit acest sfat: „Dă-o jos de pe tron!“. Văzându-i figura uluită, profesorul a precizat:

„Înfăţişează femeia din ea. Când făcea dragoste, îşi scotea coroana, nu-i aşa? Caută pe stradă, uită-te după o privire, după un chip, după gesturi care ar fi putut fi ale ei. Găseşte o femeie care să fie, în orice epocă, Ecaterina. O vânzătoare de îngheţată sau o profesoară de gimnastică. Încearcă să te îndrăgosteşti de o Ecaterina a II-a modernă…“ Cu ochii la pândă şi urechea ciulită, Oleg străbătea oraşul, comparând trecătoarele cu portretul-robot al Ecaterinei. De altfel, cu cât studia mai mult viaţa împărătesei, cu atât tânăra siluetă frivolă se împovăra cu trăsături grave, tragice. Îndărătul prinţesei care călărea de-a lungul Nevei s-a ivit o femeie coaptă, mai puternică şi, deopotrivă, mai vulnerabilă. Femeile pe care le întâlnea păreau să-i semene cumva – ba clipitul obosit al uneia, la un ghişeu dintr-o gară, ba timbrul gutural al unei turiste în preajma Ermitajului, ori pasul ei voluptuos şi zvelt… Toate acele detalii, întrupate şi tulburător de reale, trimiteau la Ecaterina. Basov avusese dreptate: Oleg s-a îndrăgostit de ea şi s-a apucat să-i ia apărarea. Concupiscenţa ei? Ia gândiţi-vă: o tânără dornică de dragoste care e silită să se mărite cu amărâtul ăla de Petru, incapabil să întreţină cel mai mărunt raport trupesc. Regicidul? A fost nu atât o crimă, cât un duel: Petru plănuia să scape de ea şi s-o încoroneze pe amanta lui, Voronţova…

Basov se întoarce cu un ceainic, un borcan de dulceaţă şi pâine. Gesturile îi sunt molcome, nu deschide discuţia decât după ce îl serveşte pe Oleg şi după ce ia o înghiţitură prelungă de ceai.

— Ce ritm drăcesc are scenariul ăsta al tău! mormăie el gâfâit. Apoi, cu ochii holbaţi, adaugă: Scriitura asta mitraliată e foarte eficace! Oftează din nou şi continuă pe un ton cam morocănos: N-aş fi mizat o rublă pe tehnica asta! Mi-ai promis să nu te joci de-a Walt Disney. Şi uite c-a mers! Ca în caricatura aia poloneză: Ecaterina bea sânge – cel al insurgenţilor din Varşovia, presupun, şi înfulecă mădulare bărbăteşti, cele ale favoriţilor săi… Şi chestia cu alcovul! Coboară oglinda şi hop! amantul devine nevăzut. Împărăteasa, făcând pe niznaiul, îl primeşte pe Casanova sau pe Diderot… În doar câteva planuri, toată mascarada Istoriei! Uite, Poniatowski, bunăoară: taică-său e valet, el devine prinţ, apoi rege al Poloniei şi, în încheiere, regele cu tronul găurit! Potemkin? Un potentat putred de bogat care moare în plină stepă, sub cerul liber. Un soldat îi aşază pe pleoape nişte bani de aramă… Voltaire? Jalnicele lui linguşeli! Nu spui nimic despre ura pe care Ecaterina o poartă Revoluţiei, apare doar un lacheu cărând bustul lui Voltaire, ca să-l ascundă în podul Palatului de Iarnă…

Proţăpit în fotoliu, Basov mimează un Potemkin sleit, în pustiul stepei, apoi pe lacheul sprijinindu-şi pe burtă bustul gânditorului francez.

— Cireaşa de pe tort e, desigur, erotismul Ecaterinei. Vreo sută de amanţi!

Un minut pe fiecare dintre ei şi nu mai ai timp să filmezi nimic altceva. Din fericire, desenul tău animat bate unde trebuie: forţa şi sexul. Ecaterina îi domină pe toţi masculii ăia. Ea îi fute pe ei!

Basov îşi agită pumnul, cu un gest care se vrea viril, dar elogiul libertinajului feminin sună fals în gura unui încornorat. Chipul său capătă un aer dezabuzat.

— Vezi tu, problema e că… Tehnica desenului animat e perfectă când vine vorba de situaţii simple. Contele Orlov vânează urşi de unul singur, apoi, cu aceeaşi energie, i-o trage ţarinei, iar când ţarul Petru începe să-i stânjenească, porumbeii îl lichidează. E limpede: animalele de pradă masacrează o gingaşă rumegătoare. Dar… Am citit scrisorile Ecaterinei către Grimm, corespondentul ei parizian. Chestiunea e că ea îşi idolatrizează amanţii. Cu o naivitate de midinetă, Ecaterina o ţine langa: acest Korsakov, acest Mamonov, acest Ermolv, acest… mă rog, fiecare dintre ei este o culme, un spirit superior, o inteligenţă fără pereche… Şi chiar crede asta. E topită. Iubeşte!

Această constatare exaltată – „iubeşte!“ – îl trezeşte pe Oleg. Până atunci, se lăsase legănat de laude, o muzică plăcută, venită după luni întregi de eşecuri şi de batjocură. Era în sfârşit înţeles, apreciat, oblojit de un magistru.

— Şi scrisorile către Potemkin? continuă Basov. *Inima mea, sufleţelul meu, stăpânul gândurilor mele…* Fandoseli, gângurit dulceag, de acord, totul e o flecăreală de doi bani. Există însă şi gesturi concrete. De îndată ce Potemkin se îmbolnăveşte, Ecaterina îi stă la căpătâi de parcă ar fi fost propriul ei fiu! Iar chestia asta n-o vei putea nicicum arăta în desenul tău animat, fiindcă…

Oleg realizează că, de-acum, plecând de la viaţa ţarinei, Basov vorbeşte de fapt despre sine: tânăra lui nevastă l-a lăsat de izbelişte, în loc să-i stea „la căpătâi de parcă ar fi fost propriul ei fiu“.

— Tot atât de drag îi era şi Orlov. Amantul părăsit îmbătrâneşte, umblă cu minţile rătăcite, e răpănos şi rămâne singur cuc. Iar ea, împărăteasa, vine la el ca să-l hrănească şi să-l îngrijească. Şi să-l spele! E lesne să filmezi o destrăbălată care-şi schimbă zi de zi masculul, pentru asta ajunge să fii Walt Disney. Încearcă însă s-o înfăţişezi pe nemţoaica asta cum îşi sumete mânecile şi îl clăbuceşte pe un moşneag rus smintit!

Afară, un botroş se aşază pe un scoruş înzăpezit. Amândoi privesc pasărea care, cu o lentoare somnoroasă, înaintează spre un ciorchine roşcat…

— Scenariul tău e din beton armat, conchide Basov. Fii însă cu băgare de seamă, limacşii ăia de la Comitetul de Stat găsesc imediat o fisură prin care să se strecoare. Ţinând seama de noutatea proiectului, s-ar putea să iasă scântei. Mai ales că ocrotitorii tăi de la Kremlin au uitat deja de tine. La Politbiuro s-a

instalat tovarăşul Alzheimer…

Pune mâna pe un carnet, îl răsfoieşte…

— Ascultă-mă cu atenţie… CSAC-ul, Comitetul de Stat pentru Arta Cinematografică, invită mereu un expert din afară. În cazul tău, prin forţa împrejurărilor, acesta va fi un istoric. I-am aflat deja numele: Lurie. El e cel care va porni măcelul. La Leningrad, există însă trei istorici cu numele Lurie. Mă rog, acum n-au mai rămas decât doi. Cel dintâi, considerat troţkist, a fost împuşcat în ’37. Al doilea Lurie e un ticălos fără seamăn. La sfârşitul anilor treizeci a abandonat istoria şi s-a dedicat actualităţii, mai exact glorificării lui Stalin. *Răspunsul stalinist la adresa trădătorilor culturii socialiste* este opera lui de căpătâi. La moartea lui Stalin, acest Lurie nr. 2 a izbutit o contorsiune care ar fi făcut să pălească de invidie până şi un yoghin, devenind un înflăcărat detractor al stalinismului. Cel de-al treilea Lurie e mai misterios. Există, în biografia lui, o zonă albă între 1948 şi 1956… Scrierile i le ştii: articole pe subiecte minore. Vorbeşte despre sistemul fiduciar al bancnotelor sub domnia Ecaterinei a II-a: un subiect cu public „gârlă“… Lurie ăsta îmi pare un pedant intratabil. De el va trebui să te temi cel mai mult. În privinţa juriului… Sunt vreo patru-cinci ramoliţi, născuţi în jurul lui 1900 şi care continuă să creadă că Eisenstein era un formalist periculos. O troică de aparatcici care amuşină subversiunea peste tot. Nişte pupincurişti fără sânge în instalaţie. Şi o mică haită de tineri parveniţi care vor pune paie pe foc…

Oleg tuşeşte uşor, îşi drege vocea stinsă de atâta tensiune:

— Bun… asta nu înseamnă că jocurile sunt făcute dinainte?

Basov, cu un aer de bătrân filosof sceptic, oftează:

— Totul e aranjat dinainte, dragul meu prieten. Talentul e călcat în picioare. Mediocritatea e stăpână. Laşitatea ţine loc de judecată. Dar…

Îşi dă seama că elevul său are nevoie de un sfat practic, de o încurajare.

— Dar… tu eşti deja câştigător! Scenariul e gata şi, după cum spunea Bulgakov, manuscrisele nu ard. Spre deosebire de autorii lor, aş adăuga eu… Deci, fruntea sus! Şi… nu-mi lua în nume de rău digresiunile prea personale. La vârsta mea, nu e uşor să te simţi ca un amant bătrân căruia nici o ţarină nu vrea să-i împărtăşească singurătatea…

În pragul despărţirii, Basov îi şopteşte cu un ton îmbufnat:

— Ştiu că ţii la asta ca la ochii din cap, dar, de dragul meu, scoate calul din poveste!

Oleg îi strânge mâna şi pleacă lunecând prin zăpadă.

Să scoată calul… În scenariu, există acel cal adesea evocat când e vorba despre extravaganţele sexuale ale Ecaterinei a II-a. Un mit, fără îndoială, dar, cu

toate acestea, într-o magazie din Ermitaj un funcţionar amabil i-a dezvăluit lui Oleg un suport de lemn menit să priponească armăsarul căruia împărăteasa, mistuită de porniri lubrice, i-ar fi folosit vigoarea genitală… În Franţa, tribunalul revoluţionar o acuza pe Maria-Antoaneta că se destrăbăla în compania fiului său de vârstă fragedă. În Rusia, spre a-i discredita pe ţari, n-au găsit nimic mai acătării decât împreunările hipice. Această calomnie, în grotesca ei enormitate, e aproape mai benignă decât infamia care o viza pe regină…

În tren, concluzia lui Basov îi pare inatacabilă: juriul CSAC nu îi va aproba în veci scenariul. Mânat de bucuria disperării, Oleg hotărăşte să prezinte judecătorilor manuscrisul în varianta „cu calul“. Da, îşi va lua inima-n dinţi!

După o săptămână, „calul“ apare din nou…

Prietenul lui, Jurbin, le-a găsit două roluri mărunte:

— Faci pe prostul timp de trei ore şi câştigi cât în cinci nopţi la abator. Ca lumea, nu?

Secvenţa filmată e scurtă: nişte „marinari revoluţionari“ cu puşca în mână şi faţa mânjită cu funingine („Sunt numai bun de coşar“, îşi zice Oleg) trebuie să cucerească un palat.

Asalturile lor nu-l mulţumesc pe regizor. Ba îi găseşte prea lenţi, ba le reproşează că aleargă precum „o ceată de maimuţe în rut“…

Ca să pară un autentic fiu al poporului, Oleg şi-a scos ochelarii. Privirea lui înceţoşată întâlneşte – fără să-l identifice precis – un cuplu aşezat lângă aparatul de filmat. A nu ştiu câta năvală a marinarilor e considerată acceptabilă. Figuranţii dau înapoi puştile şi încep să se demachieze… După ce îşi pune din nou ochelarii, Oleg are un şoc: în celălalt capăt al sălii, regizorul stă de vorbă cu Valentin Ziamţev şi cu Lesia. Sosiţi în plină filmare, l-au văzut fără doar şi poate pe marinarul acela miop sărind pe scări…

— Hei, Erdmann, e altceva decât munca la abator, nu? îl bate Ziamţev pe umăr. Stanislavski habar n-avea că pentru un rol de marinar e nevoie să te antrenezi cărând carcase de porci.

Dar zeflemeaua cea mai stridentă vine din partea Lesiei:

— În afară de porci, mai mişti ceva? Cum merge scenariul despre Ecaterina? Ai isprăvit episodul o sută cincizeci?

Regizorul îi aruncă lui Oleg o privire plină de milă:

— Un scenariu despre Ecaterina! Mortal!

Oleg se pregăteşte să plece, tocmai când Lesia îl interpelează cu o voce a cărei răceală batjocoritoare îl înlemneşte:

— Unde-a ajuns Cati cu toate curvăsăriile ei? Cine-i amantul acum? Korsakov? Sau Lanskoi? Şi, într-un aparte şoptit, adaugă: Mare scroafă, cucoana aia…

Se râde în hohote; vorbele buruienoase aruncate de o femeie provoacă mai întotdeauna acest exces de hilaritate în rândul bărbaţilor. Oleg simte cum se

îmbujorează. În partea opusă a sălii, îl vede pe Jurbin venind spre ei. Şi-atunci, pe nepusă masă, ţâşneşte răspunsul:

— Nu, Lesia, gata cu porcii. Acum, Ecaterina preferă armăsarii, mai ales pe-ăia negricioşi. Ştii prea bine că…

Fata îi arde o palmă mai aproape de tâmplă decât de obraz. Ochelarii îi zboară, Jurbin face un salt, se prăvăleşte, îi prinde şi strigă:

— Ce penalty!

Se ridică, îi înapoiază ochelarii lui Oleg şoptindu-i un „În sfârşit!“, după care se ia de Ziamţev:

— Băi Valentino, mai bine te faci matroz şi vii să ţopăi cu noi, în loc să scrii scenariile alea de doi bani…

Apoi, către regizor:

— Şefu', când ne dai mălaiul?

Afară s-a lăsat noaptea.

— Mă simt de parcă am ieşit de la cinematograf, remarcă Jurbin. Atât doar că în film am jucat chiar noi…

Are o voce cam mâhnită:

— Nu pune la suflet, Erdmann. Femeile, bărbaţii, dragostea… E ca la cinema. Acum suferi şi, după o vreme, nu mai ştii nici numele actorilor… Hai, ciao! Vezi să nu te-arunci în canalul Griboedov, e prea jegos. Mâine, la abator, încercăm să şterpelim nişte ficat de vacă, bine?

Pleacă, Oleg rămâne nemişcat, terminând fraza pe care i-a întrerupt-o Lesia: „Ştii prea bine că eu car şi carne de cal…“ Voise, de fapt, să se autopersifleze. Neputinţa de a mai drege ceva e atât de totală, încât se simte uşurat. Fusese tăiată ultima punte, cea a cuvintelor care, până mai ieri, îi puteau restitui vocea Lesiei, respiraţia ei. De-acum înainte – pustiu. Cum a zis Jurbin? Că vom uita până şi numele actorilor…

Paşii îl duc departe de cartierul unde locuieşte şi, preţ de un ceas, această îndepărtare îi slujeşte drept ţel.

Leningradul turistic dispare treptat, transformându-se în străzi de mahala, în ziduri mohorâte şi scorojite, în parteruri stropite cu zăpada murdară împrăştiată de camioane. Depozite, uzine şi sălaşuri umane cărora le ghiceşti, cu o compasiune perplexă, locuitorii, da, bătrâna aceea care pregetă să traverseze intestinul gâlgâitor al străzii…

Imobilul de care se apropie pare o stâncă singuratică. O casă strâmtă, cu trei etaje, pe care urbanismul haotic a uitat-o într-un nod mobil de căi de transport: urzeală de şine ferate, de viaducte care-şi etalează armătura ruginită. Împotriva

oricărei logici, se zăresc ferestre luminate, plante îndărătul geamurilor, perdeluţe de tul. Mai sunt oameni care locuiesc aici!

De fapt, Oleg a locuit aici aproape întreaga copilărie.

Deschide uşa, ascultă ecoul casei scărilor, începe să urce. Ultimul palier, o scară care duce spre un demi-etaj, o încuietoare căreia ştie să-i păcălească scârţitul. Trage uşa după el, rămâne în întuneric, îşi potoleşte bătăile inimii.

Pe bâjbâite, găseşte o torţă electrică pe un raft. Cunoaşte bine locurile. La stânga, un colţ care slujea atât de bucătărie, cât şi de baie. Acolo, împinsă sub debara, o cădiţă din zinc. Şi o amintire: apa caldă pe care tatăl lui i-o toarnă pe spate, e iarnă, aburii se irizează în jurul luminii unui bec… La dreapta, un pat din scânduri masive şi un scutec micuţ care dă măsura trupşorului care se cuibărea în el. Lângă zid stau aliniate cuminte nişte ghetuţe. Pielea lor zbârcită evocă chinurile din vremea marilor friguri: copilul merge numărând traversele, apoi, cum nu-şi mai simte degetele de la picioare, îşi aminteşte poveşti despre degerături, aleargă, urcă scara, intră, se lipeşte de soba cea mare pe care stă la încălzit o găleată cu apă. În curând – raiul: un şuvoi de apă fierbinte, mirosul răşinos al săpunului, melodia pe care o fluieră tatăl lui…

Oleg înaintează spre o masă de desen: „biroul“ tatălui. Coli de format mare, schiţe de frontoane, de arcaturi… Haloul făcliei lunecă pe o lucarnă şi, dintr-odată, scoate din beznă un ansamblu dezordonat, o îngrămădire de coloane, galerii, fleşe, cupole.

E macheta unui palat, înaltă de cel puţin doi metri şi al cărei vârf atinge tavanul mansardat.

Lipsa de noimă a construcţiei are un efect hipnotizant. Privirea fuge pe spirala unei scări în formă de melc, se rătăceşte printre arcade… E o debandadă de stiluri. Faţadele clasice sunt ornate cu sculpturi baroce, elanul ogivelor se sprijină pe coloane antice… Să fie un castel? O catedrală? Sau un oraş comprimat printr-o violentă mişcare tectonică? Fragmentele de şantier se pierd printre ruine reconstituite savant.

Există şi un mister: dirijată într-un mod anume, lumina scoate în evidenţă, în străfundul acestui labirint, un obiect uitat – ai spune că e o ramură de coral, răzleţită într-o pădure de pilaştri.

Oleg îl vede din nou pe copilul care zăbovea, ore în şir, în faţa machetei. Gândurile lui deschideau uşile, pătrundeau pe sub bolţi. Se auzea, sibilinică, vocea tatălui: „Aici va fi un pronaos cu coloane netede. Şi aici o sală de bazilică… Palladio, Piranesi…“ Aceste sunete misterioase răspundeau bucuriei de a fi împreună cu părintele său, de a simţi izul cleiului de lemn şi mirosul focului pe care se încălzea cina… „Galeria Oglinzilor din castelul

Herrenchiemsee… Abaţia Ottobeuren…“ Îi rămăseseră în minte aceste silabe ciudate, semne ale unei fericiri care avea să se dovedească nespus de fragilă.

Nicicând nu i-a trecut prin cap că acel palat trăda o alunecare spre nebunie. Tatăl lui îşi ieşea uneori din fire şi dărâma o parte din edificiu. „Socoteau perspectiva renascentistă drept iluzionistă! Ce idioţi! Totul e iluzie. Vieţile, pasiunile noastre… Ba chiar şi materia. Fii atent, o să sparg scara asta, şi ea va duce spre vid!“

Copilul ştia că va reîncepe construcţia, că va fi adăugat un fronton, un şir de coloane… Şi că viaţa se va întoarce la bucuriile simple: apa caldă din găleată, mirosul aducând a mirodenii al săpunului, melodiile pe care le va fluiera tatăl lui.

Ruptura l-a surprins cu atât mai tare cu cât s-a petrecut în timpul unei perioade liniştite. Într-o zi, învăţătoarea l-a anunţat că n-are de ce să se mai întoarcă acasă, pentru că tatăl său avea nişte „probleme de sănătate“… N-a plâns. Nu pentru că ar fi fost din cale-afară de stăpân pe sine, ci pentru că se simţea copleşit de o ciudată vinovăţie: ţinuse ascuns faptul că tatăl lui construia acel palat dement şi că uneori începea să vorbească nemţeşte…

Ruşinea l-a ajutat pe copil să îndure despărţirea, mutările de la o şcoală la alta şi batjocurile – colegii sfârşeau mereu prin a afla adevărul: „Taică-tău e dus cu pluta, nu? Da’ nici tu nu eşti departe! Erdmann, eşti cumva nazist, ca bătrânu-tău?“.

Vorbele de ocară aveau să-l însoţească de-a lungul anilor de şcoală, chiar şi în lunile când medicii îi îngăduiau tatălui său să vină acasă. Din ce în ce mai hotărât, copilul refuza revederile, temându-se de geana aceasta de paradis şi de oprobriul ce ar fi urmat.

Egoismul adolescenţei l-a eliberat de culpabilitate. Acuzatul era de-acum tatăl lui, incapabil să găsească ceva mai bun decât munca de topograf pe şantier şi traiul prin mansarde. Fiul îi reproşa până şi numele lor de familie german – „un nume nazist!“. Dar mai cu seamă palatul care se ridica, se năruia şi exhiba incredibile ruine. Nemaivăzându-şi tatăl, putea să se simtă aidoma semenilor săi…

Avea vreo optsprezece ani atunci când, în plin centru al oraşului, în preajma Amiralităţii, l-a întâlnit pe-acel bătrânel sfrijit, cu craniul acoperit de filamente argintii. Era tatăl lui! Mila care l-a năpădit pe Oleg a fost atât de profundă, încât celelalte emoţii l-au atins cu întârziere: vechea ruşine de a avea un astfel de părinte şi ruşinea actuală de a-l fi abandonat. N-a avut curaj să-l abordeze, aşa că bătrânul s-a îndepărtat, bolborosind în rusă şi în germană şi aruncând asupra faţadelor priviri când tulburi, când pătrunzătoare. Ca să-şi răscumpere laşitatea,

Oleg s-a dus să-l întâlnească chiar în acea seară.

De data asta, n-a fost o regăsire. Bătrânul părea că nu mai poate măsura duratele. A vorbit de parcă fiul lui lipsise doar câteva clipe: „Am construit colonada aia, dar timpul o va transforma în ruine, iar ruinele înseamnă frumuseţe eliberată de sclavia timpului. Pictorii desenează ruine, fără să imagineze edificiul. Noi, arhitecţii, trebuie să creăm edificiul şi să aşteptăm să se prăbuşească… Viaţa e doar o aşteptare a năruirii. Ne petrecem existenţa printre ruinele lucrurilor pe care le-am iubit…“.

Oleg a început să-şi viziteze zilnic tatăl. Limbajul care, altădată, i se părea obscur a prins să-şi dezvăluie tâlcul: fantasmagoria palatului punea laolaltă proiecte mult prea ambiţioase ca să fie realizate. „Bernini a desenat Luvrul, dar, din lipsă de bani, visul său nu s-a întrupat. Fischer von Erlach a conceput planurile castelului Schönbrunn, dar nimeni nu s-a încumetat să pună în operă o asemenea splendoare…“

Utopia aceasta arhitecturală condensa întreaga viaţă a tatălui său. Vechile lui suferinţe ruseşti, visele lui germane, casa aceea sufocată de şine ferate, monumentele închipuite din patria străbunilor lui. „Tu n-ai văzut niciodată Mănăstirea Wiblingen şi biblioteca ei barocă… Câtă precizie a proporţiilor!“

Uneori îi venea să-l îmbrăţişeze pe bătrân şi să-l scoată din aiurările lui: „Dar, tată, nici tu nu le-ai văzut vreodată!“, dar îşi punea frâu, conştient că echilibrul fragil de care se bucura părintele său era legat de continuitatea iluziei.

Cândva, pe când stătea cu capul vârât în măruntaiele machetei, tatăl lui a murmurat: „Iar aici voi aşeza marea Sală a Cavalerilor, la fel ca în Castelul Weikersheim. O parte a familiei noastre îşi avea obârşia în acele locuri…“

Oleg vorbi domol – aşa cum te adresezi unui somnambul în călătoria lui plină de pericole: „…prin urmare trăiau aproape de castel. Şi cu ce se ocupau în viaţa de zi cu zi?“.

Pesemne că tatăl a luat acele vorbe drept ecouri ale propriilor gânduri. Aşa că şi-a continuat povestea, trecând repede la viaţa recentă, cea care îi aruncase, pe el şi pe fiul lui, în acea casă-promontoriu, rătăcită printre şine.

Mai mult decât de marile evenimente ale epocii, viaţa lui Serghei Erdmann, tatăl lui Oleg, a fost marcată de dispariţia portretelor de familie. Născut în 1924, şi-a petrecut copilăria printre acele chipuri grave, în alb şi negru. Rusia era zguduită de planuri revoluţionare, de făgăduinţe futuriste. Bătrânii îi spuneau încă Sankt-Petersburg. Serghei a făcut primii lui paşi în Leningrad. Sute de oameni, arestaţi noapte de noapte, erau duşi din oraş, iar moartea lor îndărătul gardurilor de sârmă ghimpată era aclamată în ziare ca o binefacere a celei mai omenoase justiţii cu putinţă. Nici măcar manualele şcolare nu erau ocolite de vijelie. Profesorul spunea: „Deschideţi cărţile la pagina… (indica numărul). Poza aceasta îl înfăţişează pe un duşman al poporului demascat de Partid. Mâzgăliţi-l cu cerneală! Începeţi cu gura, cea care a întinat patria noastră socialistă!“.

Lună după lună, numeroase dreptunghiuri negre au mânjit paginile. Iar în discuţiile părinţilor, Serghei intercepta ecoul unor dispariţii mai discrete: vecini de palier, colegi, vechi cunoştinţe.

Doar portretele strămoşilor păreau neperturbate. Calmul lor a fost zdruncinat însă în 1936. Fotografiile au coborât din cuie şi s-au refugiat în străfundul unui dulap. Părinţii i-au dat o explicaţie ocolită: „E mai prudent aşa…“ Adolescentul nu a încercat să afle mai mult: legătura dintre acea ascunzătoare şi petele de cerneală din manualul de istorie era prea evidentă.

Ce vină aveau strămoşii lui? Medici, ingineri, negustori, librari, soldaţi, se păstraseră mereu departe de politică. Revoluţia nu i-a transformat în opozanţi intratabili. Tatăl său – optician – avea o meserie care nu prea se preta contestaţiei.

„Asta pentru că suntem nemţi…“, a îngăimat într-o zi mama lui Serghei. Nemţi? Nu se poate! Nicicând numele de Erdmann nu stârnise suspiciuni. Nici măcar în 1914. Mulţi din familia Erdmann luptaseră pe front, aidoma atâtor ruşi de origine germană. Revoluţia ar fi trebuit să şteargă sechele precum titluri, origini, naţionalităţi… Totuşi, cu cât era mai mult propovăduit omul fără naţiune, cu atât străvechea filiaţie germană devenea mai suspectă.

Tatăl lui Serghei a murit la începutul lui 1937, în urma unui stop cardiac. În

ultimele luni dormise îmbrăcat, convins că noaptea, cândva, îi vor suna la uşă. În stradă, îl va aştepta o maşină neagră şi vor urma, apoi, interogatorii prelungi, torturi… În ziua înmormântării, soţia lui a ars toate portretele de familie. De câtăva vreme, ziarele îi denunţau nu doar pe „duşmanii poporului“, ci şi pe „slugile hitleriste“…

N-a supravieţuit decât acea jucărie optică: stereoscopul dotat cu vreo sută de fotografii ale unor oraşe europene. Berlin, Viena, Milano, Roma… Serghei îşi amintea că, într-o zi, părinţii lui vorbiseră despre călătoria lor în Italia, cu puţină vreme înainte de revoluţie. După aceea, să vrei să treci graniţele părea mai nesăbuit decât mersul pe Lună.

Oraşele din stereoscop şi clădirile lor i-au aprins gustul pentru arhitectură, o pasiune care va fi pe veci marcată de călătoria imaginată de tinerii lui părinţi îndrăgostiţi.

Ruşii trădaţi de rădăcinile lor germane şi-au putut trage sufletul doar în perioada dintre august 1939 şi iunie 1941. Fusese semnat pactul cu Hitler, iar Germania ajunsese un aliat aproape simpatic. „Nu e decât un răgaz, a comentat mama lui. Va izbucni războiul, iar noi vom fi duşmanii ambelor tabere. Ce să facem ca să uite de noi?“

S-a hotărât să arunce tot instrumentarul optic folosit de soţul ei: „Am putea fi acuzaţi de cine ştie ce spionaj militar în folosul lui Hitler“.

Ideea lui Serghei, în schimb, părea mult mai greu de realizat: schimbarea naţionalităţii. În ţara în care totul era supravegheat, şansele ei erau minime.

I-a fost de ajutor însă haosul primelor zile de război. Bombardamentele au incendiat mai multe imobile din cartierul lor. Serghei a pătruns într-o curte, şi-a aruncat actele în foc şi şi-a lăsat hainele să se pârlească de la flăcări. Apoi a dat fuga spre un centru de mobilizare. Birocraţia militară nu s-a dovedit prea scrupuloasă. Singura problemă – numele „Erdmann“. „Sunteţi de origine germană!“, s-a înecat funcţionarul. „Ba nu, sunt evreu…“, a răspuns Serghei. Menţiunea a fost consemnată, urmată fiind de tot soiul de date mai anodine: vârsta (s-a declarat cu un an mai bătrân), situaţia lui de student la arhitectură…

Mai întâi, a fost trimis într-o unitate militară de genişti care pregătea retragerea trupelor înfrânte. Depărtarea faţă de front i-a îngăduit să păstreze amintirea Germaniei evocate pe vremuri de părinţii săi, patrie a poeţilor romantici şi a muzicienilor înzestraţi. Această imagine n-a putut fi destrămată de viziunea câmpurilor semănate cu cadavre îngheţate.

Contraofensiva rusească avea să-l vindece de Germania după care tânjea. Înrolat în corpul de infanterie, a străbătut într-o bună zi un sat preschimbat în

scrum, la vreo sută de kilometri de Moscova. Vederea izbelor carbonizate nu reprezenta o noutate pentru el. Ceea ce l-a înmărmurit a fost un şir de patru leşuri calcinate, presărate în zăpadă de-a lungul unui gard. Trupuri de copii. Fugari care fuseseră surprinşi de şuvoiul unui aruncător de flăcări. Un soldat german îi ucisese probabil din curiozitate, ca să vadă dacă bate până acolo arma din dotare… Îndărătul gardului, Serghei a descoperit un supravieţuitor, un băiat cu vorbă dezlânată, cu privire capie.

Demenţa aceasta avea o intensitate contagioasă, iar Serghei n-avea să scape nicicând de ea, fiindcă groaza întipărită pe feţişoarele mistuite de foc nu putea încăpea în cuvinte.

Pentru el, războiul avea să fie un ecou prelung al acelui sat pârjolit. Oraşe de tăciune surpate, trupuri strivite de tancuri… Amintirea copilului cu minţile rătăcite îi revenea adesea, deşteptându-i un gând care îl chinuia mai mult decât necazurile vieţii de soldat: „Dacă străbunii mei n-ar fi părăsit Germania, probabil că aş fi nimerit în satul acela, înarmat cu un aruncător de flăcări…“ Scutura din cap ca să alunge năluca propriei fiinţe şi constata că, dacă familia lui nu s-ar fi instalat în Rusia, el nu ar fi văzut lumina zilei. Durerea îi mai amorţea.

Înainte de război se simţise întotdeauna rus. Când s-a întors de pe front, în 1945, avea impresia că o parte din crimele germane îi era imputabilă. Îşi zicea atunci că e un prost, îşi pipăia medaliile care îi zornăiau pe veston şi-şi amintea că puţini dintre tovarăşii lui făcuseră războiul ca el, de la Moscova la Berlin! Dar, pe măsură ce se apropia de Leningrad, sentimentul că este un german camuflat devenea mai chinuitor.

Dedublarea a ajuns insuportabilă atunci când a aflat că, încă de la începutul războiului, ruşii de origine germană fuseseră deportaţi dincolo de Ural. Şi-a dat seama că mama lui avusese soarta aceasta, s-a interesat şi a plecat în căutarea ei în acel orăşel din Siberia occidentală. Baraca spre care a fost îndrumat, la sosire, era locuită de mai multe familii, de bătrâni retraşi şi de trei sau patru tinere, venite aici pe vremea când erau copile şi care crescuseră fără părinţi. Una dintre ele, Marta, i-a povestit despre cum nimeriseră în pustiul acela, despre foame, furtuni de zăpadă, disperare, despre vinovăţia germanilor de-acolo, nevinovaţi, dar care plăteau pentru ceilalţi, ai lui Hitler. Povara aceasta ucidea mai rău decât bolile. Mama lui Serghei murise la sfârşitul celei dintâi toamne a războiului. „M-a rugat să păstrez lampa asta“, i-a zis Marta.

Nu era o lampă, ci o lanternă magică, străvechea relicvă a neamului Erdmann.

S-au căsătorit în anul următor. Marta, consemnată la reşedinţă, a reuşit să părăsească Siberia datorită acestui soţ aşa-zis evreu şi decorat cu medalii purtând chipul lui Stalin.

Apartamentul în care locuise Serghei înainte de război era acum ocupat. De către nişte vecini care profitaseră de deportarea „nenorociţilor de nazişti"… Tinerii căsătoriţi au închiriat o cameră, s-au străduit să supravieţuiască, fericiţi că pot vedea un cer părăsit de bombardiere. Serghei şi-a reluat studiile de arhitectură, a terminat cursurile în doi ani, şi-a pregătit proiectul de calificare în muncă…

În 1948, atunci când s-a dezlănţuit o nouă vânătoare de vrăjitoare – sub numele de „luptă împotriva cosmopolitismului în cultură şi ştiinţă" –, nu şi-a pierdut cumpătul. Şi-a închipuit că era vorba despre o punere cu botul pe labe a intelectualilor care, după război, fuseseră seduşi de scurta deschidere spre Occident. I-a vorbit Martei despre asta, i-a explicat secretul falsei naţionalităţi evreieşti trecute în paşaport… „De ce nu le spui adevărul?", l-a întrebat ea.

Aşa ar fi făcut dacă, a doua zi, în faptul nopţii, n-ar fi fost arestat. Au încercat să-l facă să mărturisească apartenenţa la o organizaţie sionistă clandestină. Sub torturi din ce în ce mai năprasnice, nu făcea decât să repete adevărul: originile germane, patru ani de luptă în război. Totul era lesne de verificat. Şi a sfârşit prin a fi verificat şi confirmat. Verificarea biografică, săvârşită cu obişnuita lentoare administrativă, a durat doi ani şi jumătate.

După eliberare, s-a întors la Marta, viaţa şi-a reluat cursul, dar de-acum le lipsea ce era mai important: credinţa în această viaţă. Erau ca nişte rămurele puse în apă, cărora li se deschid frunzele, care răspândesc miros de primăvară şi care, în locul în care au fost frânte, lasă să apară nişte rădăcini firave care caută zadarnic un pământ zdravăn.

Au trăit aşa, în incertitudine, şi au avut un fiu, Oleg, care s-a născut în 1954. Marta, decedată trei ani mai târziu, a izbutit să-i ofere ceea ce un copil obişnuit n-ar fi primit într-un timp atât de scurt – certitudinea că a avut o mamă care l-a iubit aşa cum nimeni nu avea să-l mai iubească.

Oleg avea şase ani atunci când tatăl său s-a mutat sub acoperişul imobilului-promontoriu. În familia unui coleg de regiment se născuseră tripleţi, Serghei le-a cedat camera lui din apartamentul comunitar şi s-a instalat în acest „atelier" în care nou-născuţii n-ar fi putut supravieţui.

Ca adolescent, Oleg se simţea umilit atunci când trebuia să recunoască în ce loc trăieşte. Treptat, şi-a născocit un statut – şi el depreciativ, dar mai puţin

rizibil: aşa-zisa provenienţă dintr-un sătuc siberian, care nu-i putea oferi speranţa unei locuinţe decente. Una peste alta, era mai puţin apăsător să îndure apelativul de „ţăran din Siberia“, decât să fie considerat „neamţ ticălos“.

În plus, acest alibi îl apropia de mama lui, de amintirea străveche a noptierei de la capul patului: copil fiind, vedea acolo un şirag de perle micuţe, o ceaşcă de porţelan, o carte ostenită şi… În punctul acesta, memoria îl lăsa, se simţea incapabil să reconstituie obiectul căruia nu-i revedea decât poziţia. Îşi spunea adesea că dacă ar fi izbutit, în închipuire, să-l trezească la viaţă, mama lui i s-ar fi înfăţişat aievea. În carne şi oase…

„Mica imită mulţumitor geamul vitraliilor. Va fi o copie a capelei Liborius, din Creuzburg, o capodoperă a goticului flamboaiant!“

Oleg îl asculta pe tatăl lui care, înarmat cu o lamă, decojea un strat de mică. În interiorul machetei, o lampă ilumina un obiect cu licăr de coral. Oleg nu îndrăznea să întrebe care era rostul acelei prezenţe printre coloane. Tatăl îi părea prea fragil ca să fie întors în realitate.

O singură dată a îndrăznit să pună întrebarea care, de ani buni, îi ardea buzele: „Dar dacă ai fi fost în tabăra cealaltă, tată, într-un regiment german, şi ţi s-ar fi ordonat să dai foc unui sat… Ce-ai fi făcut?“. O izbucnire de furie, un hohot de râs, o ridicare din umeri… Oleg îşi putea închipui oricare dintre asemenea reacţii. Dar nu şi chipul care a prins să tremure, care s-a boţit în riduri de durere şi din care n-au mai rămas decât nişte ochi lăcrimând în tăcere.

O săptămână mai târziu, tatăl lui s-a împiedicat de o traversă, a căzut, şi-a rupt un braţ. Seara, Oleg l-a găsit şezând lângă şinele ferate, gemând încet, nepăsător la trenurile care treceau. L-a adus în atelier, a încălzit apa şi l-a spălat pe bătrânel în căldarea de zinc… Tatăl a adormit strângându-i mâna şi, prin somn, i-a murmurat cu vocea lui cea veche, blândă şi niţel zeflemitoare: „Când mă gândesc că toate astea ni s-au întâmplat din pricina unei micuţe prinţese germane…“: Oleg a recunoscut vorbele pe care cei din neamul Erdmann le tot repetau când îşi comentau destinul rusesc.

Tatăl s-a prăpădit la sfârşitul anului următor, în timp ce Oleg îşi făcea stagiul militar.

În clipele cele mai grele din anii care aveau să vină, tânărul îşi va aminti zâmbind dictonul lor familial: „Când te gândeşti că toate astea mi se întâmplă din pricina micuţei nemţoaice devenite Ecaterina cea Mare…“

II

— Unul dintre personajele dumitale îi şterpeleşte o sută de ruble unui negustor de lenjerie. Logic, e vorba despre monede de aramă, dacă ţinem seamă că preţurile erau mici. Or, la vremea aceea moneda de o copeică cântărea zece grame. Cele o sută de ruble ar atârna, prin urmare, o sută de kile. Suma ar putea fi compusă din monede de argint, ceea ar reduce greutatea cu, să zicem, trei sferturi. În principiu, e posibil să alergi cu un sac de douăzeci şi cinci de kile în spate. Însă eroul dumitale, astfel împovărat, trece Neva înot!

Lurie îşi potriveşte ochelarii, îşi apleacă fruntea spre un caiet gros cu pagini îndoite. Oleg îşi dă seama că încetase să respire; se înfurie, se fâţâie pe scaun ca să-şi destrame înţepeneala de acuzat.

Profesorul lui, Basov, prevăzuse întocmai – membrii Comitetului de Stat pentru Arta Cinematografică, faimosul CSAC, au dat cuvântul unui „expert“: adică acestui Lurie, individ uscat, cu faţă morocănoasă şi aspră. „Un universitar prăfuit, se gândeşte Oleg, l-au scos dintr-o debara ca să jubileze umilind un ignorant…“

Metoda lui e eficace: fără să critice aspectul artistic al scenariului, Lurie se leagă de câte o secvenţă, demonstrând că are un conţinut eronat. „Judecătorii“ par încântaţi. Sunt întocmai cum i-a descris Basov: funcţionari ai cinematografiei, cu puţine opere la activ şi degrabă dispuşi să denigreze munca altora. Oleg recunoaşte categoriile definite de profesorul lui: patru dinozauri care văd la tot pasul ameninţarea formalismului, însoţiţi de un trio de aparatcici ursuzi, nişte juni parveniţi, îmbrăcaţi occidental… Lurie îşi reia rechizitoriul:

— Să nu crezi că dau atenţie doar circulaţiei monetare. Însă în acest sector scenariul dumitale se îndepărtează cel mai mult de adevărul istoric. Iată, de pildă, scena în care Petru al III-lea zvârle pe jos rublele recent bătute cu efigia lui. În opinia dumitale, gestul trădează natura lui irascibilă. În realitate, ţarul e iritat de coafura cu care gravorul a crezut de cuviinţă să-l împodobească: o perucă ondulată, de modă franţuzească. O alegere nefericită, căci îl urăşte pe Ludovic al XV-lea. Aceeaşi gafă şi cu Cagliostro. La dumneata, el îi promite Ecaterinei să preschimbe fierul în aur. E o conversaţie improbabilă. Ea îl considera pe Cagliostro un şarlatan şi, de altfel, îl va ridiculiza într-o comedie,

Mincinosul. În schimb, o idee practică a „magului“ se va bucura de un viu succes în Rusia. Într-o bună zi, Potemkin află că au fost furaţi nasturii de la toate uniformele soldaţilor săi. Ancheta nu dă nici un rezultat. Cagliostro oferă o explicaţie de chimist: nasturii erau făcuţi din cositor, iar pe geruri mari acest metal se dezagregă în pulbere – e ceea ce se cheamă „ciuma cositorului“. Italianul recomandă înlocuirea lui cu un aliaj de cupru şi zinc – alama. De-atunci, armata rusă poartă nasturi „*à la* Cagliostro“. După cum vezi, un strop de precizie n-ar dăuna imaginaţiei dumitale artistice. Să trecem acum la metehne mai importante…

Oleg se străduieşte să înfrunte privirea „judecătorilor“. Expresiile lor sunt hilare, condescendente…

În vocea istoricului se simte bucuria unei apropiate lovituri de graţie:

— Prin urmare… Fiul Ecaterinei, viitorul Pavel I. În opinia dumitale, la Paris şi la Roma a făcut apel la interpreţi. Fals! Deşi denigrat de biografii săi, Pavel vorbea cel puţin opt limbi. Mai departe. Ecaterina, în compania lui Mamonov, ascultă Vivaldi. Puţin plauzibil. Ţarinei nu-i place muzica, e victima unui adevărat beteşug auditiv. În loc de virtuozi, îi preferă pe diverşi excentrici, care cântă la pian cu nasul sau cu degetele de la picioare… 1796: regele Suediei, Gustav al IV-lea, rupe logodna cu Alexandra, nepoata Ecaterinei. Insişti, pe bună dreptate, asupra durerii pe care o resimte ţarina. Acest şoc, de altfel, îi va grăbi moartea. Atât doar că motivul eschivei e altul. Formal, Gustav pretinde ca logodnica lui să treacă la catolicism. De fapt, e înspăimântat de libertinajul care domneşte la Curte: Ecaterina, aproape septuagenară, îşi împarte aşternutul cu fraţii Zubov – de douăzeci şi opt, respectiv douăzeci şi patru de ani… „Satele lui Potemkin“: un clişeu cât se poate de persistent! Mistificarea asta nu s-a petrecut niciodată. Da, atunci când trecea ţarina, supuşii săi îşi împodobeau izbele. Da, se construiau debarcadere acolo unde Ecaterina acosta în timpul călătoriilor sale în Crimeea şi se ridicau reşedinţe de etapă acolo unde se odihnea. Nimic mai mult însă decât obişnuitele arcuri de triumf, covoare roşii şi ghirlande de flori. O altă legendă căreia îi acorzi credit: relaţiile lesbiene ale Ecaterinei. Zvonul se datorează unei confuzii. Într-o seară, la un bal mascat, Ecaterina abordează un tânăr ofiţer, pe care şi l-ar fi vârât bucuroasă în pat. Sub mască se ascundea însă o tânără! Altminteri, înconjori relaţiile homosexuale dintre Casanova şi Lunin cu un văl de tăcere. Genul acesta de raport trupesc era, pe-atunci, destul de banal… În plus, atenţie la limbaj! „Generalul N. a fost vătămat în părţile genitale“, zice unul dintre eroii dumitale. În secolul ecaterinian, asta ar fi sunat aşa: „O lovitură de sabie l-a făcut pe dată eunuc!“.

Rânjetele membrilor juriului eliberau o satisfacţie cleioasă.

— În fine, două scene fără nici un temei real. În primul rând, nici o slujnică a Ecaterinei n-a fost zidită, şi cu atât mai puţin de vie. E o pură invenţie a istoricilor aflaţi în slujba ideologiei. Mai mult, favoritul trădător Mamonov şi soţia lui n-au suferit niciodată represalii. Violarea tinerei căsătorite este o veche scorneală datorată propagandei antimonarhiste din 1917. Dimpotrivă, Ecaterina a fost cea care i-a cununat pe cei doi îndrăgostiţi. Şi, ironie a sorţii: degrabă dezamăgit de rutina conjugală, Mamonov o imploră pe ţarină să-l readucă în alcov…

O nouă cufundare în hârtii a nasului de pasăre răpitoare… Se aud şoapte conspirative între membrii CSAC. Într-o scurtă rătăcire a gândului, Oleg o revede pe Lesia… Ca s-o aducă înapoi, ar fi în stare să renege totul! De altfel, preocupat să le fie pe plac acestor judecători, a scos din scenariu episoadele „împerecherilor cabaline“ ale împărătesei…

În intonaţia istoricului se simte o nouă nuanţă – mila faţă de cel înfrânt:

— Subiectul este complex. Însuşi Puşkin formula păreri contradictorii despre ţarină. „Tartuffe în fuste“, spunea el. „O desfrânată bătrână.“ Şi, în acelaşi timp, declama: „O, Rusie, gloria ta s-a stins odată cu Ecaterina!“. Ar trebui pomenită împărăteasa Elisabeta, care a poftit-o pe tânăra nemţoaică la Sankt-Petersburg. Faptele sunt ştiute. Elisabeta era capricioasă şi angoasată, nu dormea niciodată două nopţi la rând în aceeaşi cameră şi nu purta de două ori aceeaşi rochie. O dezechilibrată de ale cărei toane se temea toată lumea. Ecaterina trăieşte ca o prizonieră: îi e citită corespondenţa, ieşirile îi sunt supravegheate cu stricteţe. Nu, Elisabeta nu este un monstru, ea e cea care a abolit pedeapsa cu moartea în Rusia! Ce alt monarh european s-ar fi putut mândri atunci cu asta? Totuşi, la moartea ei, când victimele ocârmuirii sale s-au întors din Siberia, printre ei se afla o liotă de muţi: tăierea limbii era o pedeapsă curentă… Şi înainte de Elisabeta? Ţarina Ana: condamnaţii o binecuvântau atunci când satârul înlocuia ţeapa. Dar Petru cel Mare? Îi plăcea la nebunie să tortureze, mai ales prin estrapadă[1]. Ecaterina pune capăt acestei sminteli. La fel şi legii care autoriza schingiuirea copiilor începând cu vârsta de doisprezece ani. Ca să împingă această limită la şaptesprezece ani, a trebuit să se lupte cu Sfântul Sinod care, desigur, din pură milostenie creştinească se opunea. În treacăt fie spus, asemenea legi existau şi pe vremea lui Stalin…

Chircit pe scaun, ca un boxer lovit în cap, Oleg îşi dă seama că atacurile lui Lurie nu se mai referă la scenariul său. O privire spre „judecători“: chipurile lor şi-au pierdut satisfacţia zeflemitoare. Acest Lurie, invitat să demoleze un scenariu, şi-a ieşit din rolul impus. Îndrăzneşte chiar să-i evoce pe „istoricii aflaţi în slujba ideologiei“ şi merge până acolo încât îl compară pe Petru I cu

Stalin!

— De bună seamă, cădeau capete şi de cealaltă parte a graniţelor. Menţionaţi execuţia lui Damiens, care a încercat să-l înjunghie pe Ludovic al XV-lea. Modul în care trupul lui Damiens a fost făcut bucăţi, perfecţiunea supliciului său depăşesc cu mult ştiinţa călăilor ruşi. Cât priveşte Sfântul Sinod care proslăvea schingiuirea copiilor, să amintim că în 1756 au fost arse de vii în Germania, la Mainz, două vrăjitoare periculoase, una în vârstă de şapte ani, cealaltă de cinci. Vorbesc de Germania, patria Ecaterinei, iar exemplele spaniole ar fi încă şi mai lămuritoare.

Lurie dă la o parte caietul de notiţe, apucă un pahar şi soarbe prelung. În juriu se dreg nişte voci: câţiva membri ai Comitetului se pregătesc să ia cuvântul. Istoricul nu le oferă ocazia:

— Datorită Ecaterinei, până şi umorul şi-a schimbat înţelesul în Rusia. Elisabeta, geloasă pe frumuseţea femeilor mai tinere, avea obiceiul să le flateze în felul ei: „Vai, ce gât delicat şi drăguţ! I-ar şedea bine pe tăietor…“ O astfel de „vorbă de duh“ ar fi părut cu desăvârşire barbară la curtea Ecaterinei…

Oleg ghiceşte tactica lui Lurie: vrea să-i zăpăcească pe „judecători“, ca să poată merge mai departe. Nu, nu este un pedant încântat de rolul de conferenţiar monden. E un tip care joacă totul pe o carte, profitând de ocazia că poate vorbi liber. Un tip care se întreabă: „Dacă n-o fac acum, în faţa acestor paznici ai gândirii autorizate, cine o s-o facă? Şi când?“.

— *Instrucţiunea* Ecaterinei, manifest al reformelor sale, pune temelia unui stat în care este respectată demnitatea umană. Cu douăzeci de ani înainte de Revoluţia Franceză, ţarina organizează Stările Generale, unde seniorii stau alături de ţărani. Iar atunci când unul dintre nobili apucă să-i ponegrească pe deputaţii din popor, se vede apoi obligat să le ceară scuze în mod public!

— Ce-ar fi să ne-ntoarcem la oile noastre, tovarăşe Lurie?

Vocea preşedintelui juriului lasă să se simtă un amestec de furie stăpânită şi de condescendenţă paternă.

— Dar ne aflăm chiar în punctul fierbinte al subiectului, tovarăşe preşedinte! Spectatorii vor considera că trecutul evocat de tovarăşul Erdmann este cât se poate de actual. Interzicerea torturii pe care o propovăduia Ecaterina. Prezumpţia de nevinovăţie, pe care a impus-o tribunalelor. Ca să nu mai vorbim despre libertatea presei. Ea a făurit ziare şi s-a şi exprimat în paginile lor…

Vorbele îi sunt întâmpinate cu un şuierat de indignare, din care apoi se detaşează vocea nazală şi ascuţită a unui tânăr „judecător“:

— Se pare că o adoraţi pe această mare umanistă. Totuşi, ea este cea care a înăsprit subjugarea ţăranilor…

Lurie continuă, imitând tonul oponentului său:

— …fiind convinsă că iobăgia trebuia abolită. Nu îndrăzneşte totuşi s-o facă – „Nobilii mi-ar pune ştreangul de gât înainte să izbutesc“, spune ea. Iar asta nu reprezintă o figură de stil: duşmanii stau la pândă. Ecaterina semnează un decret care consfinţeşte drepturile nobilimii. „Însă l-am semnat plângând“, mărturiseşte ea. Să nu uităm că se confruntă cu nişte bărbaţi obişnuiţi să comploteze şi să ucidă. Ecaterina reuşeşte să-i pună cu botul pe labe…

— Cu precădere în alcovul personal…

Preşedintele rostogoleşte un râs silit, pe care membrii CSAC îl reiau şi îl amplifică.

— Da, tovarăşe preşedinte, trupul său constituia o armă în lupta politică, printre fiare sălbatice. Tovarăşul Erdmann descrie prea bine acest bestiar. Dar şi clipele în care Ecaterina speră să fie iubită. Să ne închipuim un film care încearcă să răspundă acestei singure întrebări: printre toţi bărbaţii care au profitat de pe urma acestei femei excepţionale, a fost oare vreunul care s-o fi iubit?

Vocea lui Lurie păleşte. Dă senzaţia că murmură un adevăr nou şi pentru el însuşi… „Judecătorii“ se grăbesc să intervină:

— Haida-de, doar n-o să facem din această ucigaşă de ţărani o doamnă Bovary!

— Cu alcovul mai treacă-meargă, dar ce facem cu toate scornelile pe care le-aţi denunţat, tovarăşe Lurie?!

Prea cufundat în propriile gânduri, istoricul pare descumpănit… Îşi revine însă, cu vigoarea unui orator hârşit.

— Bine că aţi pomenit alcovul acela. Tovarăşul Erdmann vorbeşte despre nişte scripeţi care ridică oglinda deasupra cuibuşorului de nebunii. De fapt, era vorba despre o glisieră: oglinda era dată într-o parte. E o mică greşeală, lesne de îndreptat. În privinţa „scornelilor“ pe care le semnalaţi, chiar trebuie corectate? De două veacuri încoace, aceste legende sunt menţionate în cărţile de istorie. De ce să nu fie filmate? De ce să n-o înfăţişăm pe Ecaterina aşa cum este ea percepută de conştiinţa colectivă: o nimfomană care-i ademeneşte în pat pe toţi ofiţerii din garda sa, o geloasă care zideşte de vie o slujnică, o răzbunătoare care îşi trimite soldaţii să violeze o rivală?

— O clipă, profesore! Cinematografia noastră nu va tolera nicicând delirul acestei viziuni antiistorice!

Preşedintele bate în masă cu amândouă mâinile: butonii de la manşete emit un geamăt scurt. Zâmbetul lui Lurie pare să ţină seama de acest vaiet.

— Aşa e, tovarăşe preşedinte. Mai cu seamă că în această viziune

„antiistorică“ apare acel cal faimos! Da, armăsarul a cărui vlagă sexuală ar fi slujit la potolirea josnicelor pofte ale ţarinei. Se cuvine salutată reţinerea tovarăşului Erdmann, care a refuzat să exploateze această poveste fantezistă…

Juriul CSAC, ascultător până atunci faţă de preşedinte, se sparge în grupuri, amestecând râsete, proteste, frânturi de argumente. Cei mai dezlănţuiţi sunt cei patru hodorogi – şuşotesc, se scălâmbăie, îşi agită braţele, imitând un armăsar care tropăie. Tinerii parveniţi strâmbă din buze, cu un rânjet de silă. Ceilalţi oscilează între sobrietate şi trivialitate, încercând să afle spre ce vor înclina balanţa toanele preşedintelui. Acesta scapă un râs de moşneag hâtru, apoi se crispează şi îi bruftuluieşte pe bătrâni care, acum, tocmai imită un nechezat. Vocea lui reuşeşte să acopere zarva:

— Tovarăşe Lurie, tovarăşe Erdmann, vă propun să aşteptaţi pe coridor!

Oleg iese primul, istoricul i se alătură, cu braţele încărcate de foile cu notiţe. Culoarul e pustiu. Zgomotul vocilor dindărătul uşii se potoleşte, sub efectul tonului puternic al preşedintelui. Lurie îi face cu ochiul lui Oleg:

— Duşmanul e dezorientat. E tot ce-am putut să fac…

— Şi-aşa e prea mult… Mă aşteptam la o execuţie sumară!

— Am pescuit nişte greşeli benigne, astfel încât juriul să se concentreze asupra lor şi să lase chestiunile delicate din punct de vedere politic… Cel mai important mi se pare însă subiectul ascuns: o femeie înconjurată de o hoardă de amanţi, dar care n-a fost nicicând iubită. Ai avut în vedere acest paradox?

— Nu, dimpotrivă, am evitat aspectul ăsta. Mi-era teamă de o interpretare prea psihologizantă, de tipul: singurătatea sentimentală a mai-marilor lumii. Am vrut mai degrabă să îngroş latura cinică a acestei domnii…

— Tocmai asta e fabulos: un secol plin de prădători, de obsedaţi de sex şi de bune maniere, care intuiesc uneori că vieţile lor triumfale sunt un eşec şi care aspiră către o cu totul altă viaţă…

Se deschide uşa, unul dintre „judecători“ iese pe culoar.

— Comitetul are nevoie de o deliberare suplimentară. Vă vom ţine la curent, tovarăşe Erdmann. La revedere!

Afară, Lurie se îndreaptă către o gură de metrou, se opreşte în loc, îi strânge mâna… Şi, deodată, dărâmând parcă un obstacol, îl întreabă:

— Serghei Erdmann este tatăl dumitale?

— Da… S-a prăpădit cu… opt ani în urmă.

— Ne-am cunoscut în 1948, în timpul detenţiei preventive. Pe vremea luptei împotriva cosmopolitismului… Dă-i înainte! Poate că o să ne revedem. Cine ştie, poate la premiera filmului dumitale…

Ajuns acasă, Oleg reciteşte scenariul dintr-un unghi nou, cu vocea lui Lurie.

Regretă că nu i-a citat dictonul pe care părinţii lui îl repetau în momentele de cumpănă: „Toate astea ni s-au întâmplat din pricina unei micuţe prinţese germane căreia i-a căşunat să se stabilească în Rusia!“.

1. Formă de tortură constând în a-l ridica pe condamnat, cu mâinile legate la spate, la o oarecare înălţime cu o frânghie şi apoi a-l lăsa să cadă cu brutalitate, de mai multe ori, până aproape de pământ (n. tr.).

Nişte croitorese însăilează rochia pe trupul monumental, îşi înţeapă degetele, îşi feresc capetele de palmele pe care femeia le distribuie. Coapse masive, un pântec bombat – scânteierea ácelor întinde mătăsurile, camuflează carnea, o comprimă, o alungesc şi, în sfârşit, ufff, izbuteşte să încingă acest idol voluminos. Împărăteasa Elisabeta deschide balul… Curtenii o văd posomorându-se – una dintre invitate e mai bine coafată decât ea. Repede, nişte foarfeci! Nefericita îşi pierde buclele şi dispare bocind… La sfârşit, rochia e tăiată direct pe Elisabeta, brocartul este despicat, dantelele sfâşiate. Împărăteasa urăşte dezbrăcatul, copcile, şnururile, perniţele… A doua zi, un nou bal căruia i-a stabilit costumaţia: în seara respectivă, femeile sunt îmbrăcate în bărbaţi, iar bărbaţii poartă malacovuri. Vai, măscăricii ăia încurcaţi în crinoline şi ţâţoasele alea sufocate în tunici militare! Porunceşte instrumentiştilor să grăbească ritmul – dansatorii cad, se zbuciumă pe pardoseală…

Altă maimuţăreală: un călău rupe veşmintele de pe contesa Lupukina, expunându-i spatele plesnelor unui cnut. Pielea crapă, curelele biciului se umplu de sânge, femeia leşină, gura îi este deschisă, călăul îi prinde limba, se vede strălucirea unui brici…

Încă o deghizare: nişte ţărani tineri în uniformă aleargă pe un câmp de orz, îşi iţesc baionetele şi îi străpung pe alţi ţărani îmbrăcaţi în uniforme de culoare diferită.

Aceste secvenţe sunt atât de rapide datorită privirii unei adolescente care se bagă peste tot, care trage cu urechea, scrutează, ghiceşte. În curând, ea însăşi se vede târâtă în vârtejul măştilor: ţarină, soţie părăsită, aventurieră, mamă, amantă, regicidă…

„Din scenariul meu n-a mai rămas decât viteza acţiunii.“ Oleg şi-o tot repetă în timpul turnării şi, imediat, recunoaşte că modul acesta de a filma Istoria reprezintă însuşi sensul demersului său. Forţa şi noutatea lui. Scenariul lui a supravieţuit! Restul nu mai contează.

În februarie, în urmă cu şase luni, juriul şi-a dat în sfârşit avizul: regia filmului despre Ecaterina a II-a a fost încredinţată unui cineast experimentat,

Mihail Kozin. „Tovarăşul Erdmann“ n-a fost uitat: l-au numit „asistent artistic“.

— Lupii şi-au luat tainul, iar oile sunt încă în viaţă, a comentat Basov, profesorul lui. N-ai pierdut, dar nici n-ai câştigat. De fapt, da… Ai câştigat, pentru că tovarăşul Kozin e cineva. E-un tip bizar, o să vezi, o figură sumbră. Başca bâlbâit, ceea ce face comunicarea anevoioasă. Vede însă limpede şi e priceput… E clar că pe limacşii ăia de la CSAC i-au trecut toate apele! Protecţia Kremlinului poate fi uneori de folos, nu-i aşa?

„Protecţia“ a înlesnit îndeosebi începerea filmărilor încă din iunie. „P-p-prima ei v-v-vară în Ru-ru-rusia…“, a spus Kozin. Oleg privea gura aceea care tremura jalnic – da, prima vară a Ecaterinei la Sankt-Petersburg. Se putea întrezări, la Kozin, dorinţa de a o propulsa neîntârziat pe tânăra nemţoaică în sumarul paradis al nopţilor albe…

În mod ciudat, bâlbâiala lui făcea ca relaţiile de pe platoul de filmare să fie mai simple: Kozin nu comunica decât esenţialul. Incapabil să demonstreze, arăta. Mimând o scenă, îi lăsa pe actori să o umple cu pasiuni trăite.

Această artă tăcută l-a împăcat pe Oleg cu statutul lui de secund: „N-aş putea în veci să îndrum oamenii aşa cum o face Kozin!“. Îi revenea în minte sfatul lui Basov: „Notează toate detaliile legate de felul cum lucrează. Vedeţi lucrurile destul de asemănător. Atât doar că, pentru el, camera de filmat este singurul mod de a se adresa celorlalţi…“

Acum, la două luni de la începutul filmărilor, blocnotesul îi e plin de remarci, de crochiuri, de minutaje. Scene reuşite: rochia tăiată direct de pe Elisabeta, bărbaţii în crinoline care se târăsc pe pardosea, Lupukina şi călăul ei, bătălia din câmpul de orz…

Faptele sunt reale. Elisabeta avea cincisprezece mii de rochii. Într-o zi, pe când dansa, Ecaterina a căzut sub fustele unui curtean travestit. Lupukina a fost mutilată, în vreme ce coacuzata sa, prinţesa Bestujeva, a strecurat în mâna călăului o cruce bătută cu diamante, salvându-şi astfel limba. Atacul la baionetă din câmpul cu cereale reconstituie una dintre luptele Războiului de Şapte Ani…

Un diplomat suedez şi tânărul Poniatowski sosesc la recepţia dată de Ecaterina şi de Petru. Ogarca ţarinei îl atacă pe suedez, în vreme ce Poniatowski are parte de gudurări. „Nu există fiinţe mai perfide decât câinii…“, susură diplomatul în urechea îmbujorată a amantului.

Aceeaşi concizie şi în filmarea negoţului sexual pus la cale de Potemkin: acesta primeşte o sută de mii de ruble pentru fiecare favorit pe care-l pune la dispoziţia Ecaterinei. Suma este aceeaşi cu cea pe care ţarina o oferă amantului, în chip de cadou de bun-venit. Kozin pune în legătură cele două tranzacţii:

tânărul îşi primeşte purcoiul de bani, după care îl oferă lui Potemkin…

Oleg consemnează detalii şi mai mărunte: Ecaterina soseşte la Moscova, trăsura i se afundă în noroi, aurul unei turle de biserică se reflectă în glod, un porc priveşte lenevos cortegiul împotmolit… Cinci secunde de acţiune, suficiente ca dispreţul Ecaterinei pentru Moscova să sară în ochi!

Concisă este şi secvenţa în care Ecaterina se ascunde sub pat ca să scape de furia amantului ei Orlov. „Eu aş fi făcut din asta o scenă comică, se gândeşte Oleg. Kozin, în schimb, înfăţişează o femeie înspăimântată de nişte masculi selecţionaţi zoologic să ucidă, să violeze, să-i calce în picioare pe cei slabi…“

Laconismul acesta este ecoul glasului poticnit al lui Kozin.

Poniatowski o iubeşte pe Ecaterina, chiar dacă riscă să putrezească în ocnă! „Văzându-i frumuseţea, uiţi că Siberia există!“ O mărturisire romantică, pe care Kozin o prelungeşte cu trei secunde: amantul se întoarce în Europa, uitându-şi grabnic marea pasiune.

„După ce te-am iubit pe tine, cum aş mai putea iubi pe altcineva?“ Asta-i spune Ecaterina, printre lacrimi, lui Potemkin. După numai o secundă, camera de filmat o surprinde în braţele lui Vasilcikov, cel care are curajul să dezvăluie că: „Nu sunt decât o fată întreţinută…“

În acest moment al filmărilor, se produce un mic incident. Actorul care îl interpretează pe Vasilcikov se îndepărtează pe una dintre galeriile palatului. Kozin se pregăteşte să spună ceva, cu privirea întoarsă către unul dintre carele aflate pe şine. Limba i se împiedică într-un gâfâitură chinuită… Insuficient frânat, carul porneşte singur, înaintează, se opreşte. „Uite un travelling prin telepatie!“ strigă un tehnician. Toţi trăiesc cu senzaţia unui control ocult – a unei lumi de dincolo de cuvinte.

Oleg iese afară, spre cenuşiul Nevei, îşi aprinde o ţigară. Gândul e tulburător: o viaţă care transcende jocurile puterii şi ale pasiunii pe care ei tocmai le filmează…

Se potoleşte însă rapid: „Nu! Kozin va face un film realist izbutit, fidel «liniei partidului». Ecaterina se căsătoreşte cu nătărăul de Petru. Primii amanţi, lovitura de stat, febra marilor reforme. Războaie, serbări, conversaţii cu Diderot… Apoteoza: Ecaterina în Crimeea. Şi prăbuşirea: căderea Bastiliei, în timp ce ţarina bătrână, părăsită de Mamonov, boceşte în dreptul unei ferestre…“

— Oleg, gata pe ziua de azi! Mergem acasă? Nu, mai bine ia-mi o îngheţată înainte: Kozin m-a găsit genială!

Oleg sărută faţa aceea drăgălaşă care tocmai a fost demachiată: Dina – Ecaterina a II-a tânără. Cu jumătate de oră în urmă, se grăbea către un alcov tainic, o oglindă se dădea la o parte, lăsa să se zărească un pat şi pe Vasilcikov

gol puşcă…

Se opresc pe Podul Palatului, se îmbrăţişează, trupul Dinei are o mlădiere vegetală. Un trup potrivit pentru orice i-ar cere rolul. Când se strâng în braţe, supleţea ei oferă o plăcere senină, o dulce banalitate.

— Ai văzut carul ăla care a pornit-o de unul singur? Un fenomen paranormal, nu?

Râde cu o veselie simplă, copilărească. Totul, la aceste filmări, este atât de bine rodat, încât pare că întâlnirea lor face parte din scenariu. Costumele sunt livrate la timp, decorurile sunt dispuse cu îndemânare, iar tânăra vedetă se îndrăgosteşte de „asistentul artistic“. N-ar mai lipsi decât ca lui Kozin să-i cadă cu tronc ţarina *bis*, Ecaterina cea „bătrână“! Un cuplu nostim: ursul ăla bâlbâit şi actriţa est-germană care va sosi în curând la Leningrad…

Înconjoară fortăreaţa Petropavlovsk şi se opresc apoi într-o cafenea. Dina lasă să-i scape un suspin hâtru:

— Nu vreau să-ţi stric cheful, dar toţi amanţii mei… duhnesc. Mai cu seamă Poniatowski. E cel mai gras şi, başca, regizorul vrea să-l pună să poarte tot soiul de blănuri. E, pasămite, un aristocrat care se teme să nu-l tragă curentul. Ce să vezi, marele sensibil, prinţul cu bobul de mazăre! Iar eu trebuie să-i îndur putoarea…

Îndărătul ferestrei se zăreşte zidul fortăreţei şi, într-o scurtă înseninare, vidul albăstrui de deasupra Nevei… Cu doar câteva luni înainte, viaţa lui Oleg era fluviul acesta îngheţat, rarele întâlniri cu Lesia, durerea, ruşinea. Acum, există fetişcana asta care îl iubeşte, filmările, munca alături de Kozin. Levitaţia într-o viaţă neexplorată.

Dina întinde mâna, îl trage spre ea. El îi face pe plac, lăsându-se purtat în dulcea vâltoare a acelor jocuri omeneşti. La douăzeci şi opt de ani, simte în sfârşit că a nu iubi prea mult poate fi o formă de înţelepciune.

În mimica Dinei, recunoaşte surâsul pe care tânăra Ecaterina îndrăgostită i-l adresa lui Vasilcikov.

Figurine de soldaţi plămădite din amidon defilează pe parchetul salonului. Un bărbat stând în patru labe aliniază regimentele, şuieră imitând gloanţele… Intră un valet, care anunţă că dejunul e servit. Împotriva dorinţei lui, bărbatul lasă baltă jocul şi pleacă. Iar în salonul unde o lumânare îşi scurge ceara pe parchet se iveşte un şobolan, monstruos în raport cu talia soldăţeilor… O schimbare brutală de plan – şi toate figurinele sunt strivite sub nişte cizme urieşeşti. Asasinii se năpustesc asupra celui pe care l-am văzut jucându-se de-a războiul…

Oleg este cel care a sugerat această viziune asupra uciderii lui Petru al III-lea. „Un asistent artistic poate fi folositor“, glumeşte el uneori. Kozin încuviinţează: „Cea m-m-mai b-b-bună roată e a ci-ci-cincea!“.

O altă sugestie: Cagliostro.

— S-a scris enorm despre curele de întinerire pe care şarlatanul ăsta le-a oferit petersburghezelor. Mai bine îl filmăm pe pruncul prinţesei Goliţîn. Copilul tocmai a murit, Cagliostro îi ia cadavrul şi, după două săptămâni, bebeluşul revine la viaţă! Părinţii sunt copleşiţi de bucurie şi doar doica, o ţărancă neştiutoare de carte, denunţă substituirea. Doar ea este cu adevărat legată de copil.

Oleg a deprins limbajul fără cuvinte al lui Kozin. Îi cunoaşte gramatica: o scenă comprimată într-un detaliu, o idee care se naşte din simpla înlănţuire a obiectelor filmate… Ecaterina i se oferă lui Grigori Orlov (reflexul mat al unei oglinzi) şi, într-o altă oglindă, Petru al III-lea, cu gâtul strivit sub cizma lui Aleksei Orlov, fratele lui Grigori…

Kozin are un gest specific, numai al lui, ca să arate că-i place soluţia: cu o mână strânge un ac imaginar, cu cealaltă trece un fir prin urechile acului. „Ai nimerit drept la ţintă!“, ar zice el, dar cuvintele-i împiedicate ar avea nevoie de prea mult timp.

Se poate bănui că filmul acesta reprezintă pentru Kozin o probă de reexaminare, venită după o greşeală care îi trebuia iertată. Cenzura îl va pândi la fiecare colţ şi, cu precădere, la scenele care zugrăvesc viaţa sexuală a ţarinei. Oleg îşi aminteşte că, potrivit unui biograf, zidurile din alcovurile Ecaterinei

erau pline de miniaturi galante: nimfe şi satiri, atitudini sugestive, împerecheri în paşi de dans. De ce să nu filmeze aşa ceva, în locul secvenţelor de sex care, oricum, aveau să fie cenzurate? Kozin stă un pic pe gânduri, după care îşi ridică braţele. Un capăt de aţă, urechile unui ac!

Alcoolul îl scapă pe Kozin de bâlbâială. Într-o seară de august, se întâlnesc, doar ei doi, într-un restaurant – „ca să evalueze situaţia la jumătatea drumului". În curând, „tânăra Ecaterina" (Dina, care a îmbătrânit vreo treizeci de ani) îi va trece ştafeta Evei Sander, actriţa est-germană care o va interpreta pe ţarină în perioada ultimilor ani de viaţă… Kozin e la al patrulea pahar.

— Erdmann, n-o să mai ai motive să fii gelos pe toţi amanţii ăia care o pipăie pe Dina… Miniaturile tale erotice i-au uşurat treaba. Îţi dai seama ce-ar fi fost să interpreteze pe bune toate cavalcadele alea sexuale? Se pare că ţarina avea o slăbiciune pentru un cal… E-o scorneală, ştiu. O vorbă-n vânt care spune însă multe despre dispreţul cu care bărbaţii le tratează pe femeile ca ea! Tocmai de-aia aş vrea să-i iau apărarea…

Kozin aruncă nişte priviri grăbite în jur; un soi de vigilenţă mecanică: la telefon, la restaurant şi chiar când se adresează unor prieteni apropiaţi…

— N-o s-o ridic în slăvi, continuă el, se cuvine doar să arăt că nu era o curvă patologică şi nici o obsedată de putere. Desigur, bătrânii crocodilii de la CSAC vor hăcui tot ce depăşeşte portretul oficial. La limită, i-ar suporta bucile goale, dar nu şi latura revoluţionară a domniei. Poftim, a înfiinţat Casa Educaţiei; orice odraslă de iobag care era admisă aici devenea liberă. Nu poate aboli sclavia, aşa că recurge la o manevră piezişă. Ţăranii află că există o cale de a se elibera. Şi asta-i esenţial! Cum s-o spui fără ca aligatorii să iasă din smârcuri?

Kozin soarbe încet, faţa îi e destinsă: şi-a dezvăluit cotloanele gândirii, povara suspiciunii e eliminată. „Reabilitarea Ecaterinei a II-a e o misiune subversivă care, la noi în ţară, te transformă în disident!", gândeşte Oleg.

Şi chiar dă gândul pe gură, ca pe o parolă pe care Kozin o aşteaptă. Iar dacă vreunul dintre ei îşi ascunde adevăratele intenţii, asta-i deja altă poveste. Cea a delaţiunii de care toţi se tem atunci când se confesează. Ei au mizat însă pe sinceritate.

— Să facem ca Lurie! Oleg aduce o precizare: Istoricul care a sfidat CSAC-ul, apoi adaugă: Să-i imităm metoda. Un flash de adevăr – Casa Educaţiei unde sclavii deveneau oameni liberi – şi, imediat după, o scenă inatacabilă politic. Un boiernaş care citeşte un anunţ: „De vânzare o brişcă nouă şi o slujnică de douăzeci de ani"…

— Şi suspiciunea crocodililor va fi adormită de trimiterea la cruda realitate feudală, nu-i aşa? Da, vânzarea la pachet a unei trăsuri şi a unei tinere…

Şi vorbele lui Kozin se însoţesc de gestul său aprobator: aţa strecurată printre urechile acului.

— Dar ce facem cu scena în care Ecaterina vorbeşte despre *Instrucţiune*? Un text într-atât de revoluţionar în raport cu timpul său, încât publicarea lui e interzisă în Franţa. N-o să ne lase în veci să arătăm asta.

— O să spunem o anecdotă, aşa cum făcea Lurie. Filmezi un curtean care recită nişte versuri greoaie de i se scrântesc fălcile. La curtea Ecaterinei, răscumpărai o mojicie declamând un poem de Trediakovski, acel emul bolovănos al lui Boileau…

Râd, şi-o închipuie pe Dina, la început gravă şi emoţionată, ţinând în mână manifestul cu reformele („Cârmuitorii trebuie să-şi slujească poporul, iar nu să-l aservească mofturilor lor"), apoi, poznaşă, surâzând la ascultarea marelui fâs versificat pe care-l bălmăjeşte un curtean năduşit.

Kozin îşi mai toarnă vin, suspină, de parcă i-ar propune lui Oleg o ispravă ce le depăşeşte puterile.

— Bun, pe Ecaterina o salvăm, dar ce facem cu Potemkin? S-a dus pe copcă, nu?! Tiran, ticălos, erotoman, agresiv… Şi chior, pe deasupra! Fraţii Orlov i-au scos un ochi într-o încăierare. O ambianţă teribil de virilă pentru micuţa noastră Cati, proaspăt descinsă din principatul său de basm… Deci?

Oleg scoate carnetul.

— Am găsit pe cineva care să-i pledeze cauza: prinţul de Ligne. Auzi: „Potemkin este cel mai extraordinar om pe care l-am văzut vreodată… Leneş, dar muncind fără răgaz… Trăindu-şi plăcerile cu tristeţe, nefericit de prea multă bucurie, sastisit de toate, lesne dezgustat de orice, nestatornic, filosof profund, ministru iscusit, politician sublim, sprinţar ca un puşti de zece ani, neînchipuit de bogat fără să aibă o leţcaie, vorbindu-le generalilor săi de teologie şi arhiepiscopilor de războaie, necitind vreodată ceva, dar fiind instruit de cei cărora le vorbeşte, lacom ca un copil, dar capabil să se lipsească de orice precum un om mare. De unde-i provine magia? Din geniu, din geniu şi, încă o dată, din geniu!"

Kozin îşi scutură paharul.

— Ligne a nimerit drept la ţintă! Ăsta-i Potemkin gol-goluţ, Potemkin întreg, înainte ca şacalii ăia de biografi să-l fărâmiţeze în o mie de Potemkini mici – avari, cu toane, fanfaroni, libidinoşi. Omul nu este om decât atunci când este complex. Iar dacă încerci să-l simplifici, ajungi la scheme neroade de tipul: cetăţeni de treabă versus duşmani ai poporului… Cândva, am vrut să filmez un

astfel de personaj complex, un potentat din Asia Centrală. Mi-au pus de îndată căluşul! Şi, de-atunci, temnicerii de la CSAC îmi fac tot soiul de… Lasă, o să-ţi povestesc asta mai târziu. În privinţa lui Potemkin… Ţintea altceva, nu averea sau puterea. Avea tot atâtea moşii cât regii Europei, petrecerile date în palatul lui din Taurida le eclipsau pe cele de la Versailles. Grădini tropicale sub cerul Nordului, gondole veneţiene, chiupuri din care amantele sale se înfruptau cu diamante, Crimeea pe care i-a oferit-o Ecaterinei în chip de cadou aniversar… Omul ăsta moare în mijlocul stepei, neavând în buzunar nici măcar doi gologani, cât să i se pună pe pleoape! Geniul lui era să ajungă în vârf, câştigând toate jocurile comediei noastre umane, şi, la sfârşit, să devină infinit de simplu – un om lungit în pustie sub cerul toamnei…

A vorbit prea tare, acoperind zgomotele restaurantului. Oamenii au întors capetele, batjocoritori sau încruntaţi. Oleg se grăbeşte să şoptească un toast:

— Hai, în cinstea lui Potemkin!

Kozin bea, absent, cu faţa chinuită de nişte vedenii interioare, care apar şi dispar pe rând. În cele din urmă, conchide:

— Din figura lui, caraliii noştri cinematografici nu vor tolera decât dezmăţul şi grosolănia de satrap. Şi, desigur, „satele lui Potemkin“. Vom fi siliţi să-l sacrificăm. Nici măcar Lurie al tău nu s-ar descurca…

— Lurie ar vorbi despre Petuşkov…

— Cine-i ăsta?

— Un tânăr aghiotant care trebuia, într-o zi, să obţină semnătura lui Potemkin. În anticamera prinţului aşteaptă de ore întregi o mulţime de notabili. Potemkin e cufundat într-una din cumplitele depresii care-l încearcă după excese. Trândăveşte, în halat, abătut şi neras, refuzând să se apuce de treburile Statului. Petuşkov, îndrăzneţ până la inconştienţă, îi îmbrânceşte pe miniştri, îi dă în lături pe lachei, se duce direct la prinţ, îi întinde hârtiile la semnat. Uluit de atâta insolenţă, Potemkin rămâne mut, şovăie, apoi apucă pana de scris… Petuşkov se întoarce triumfător în anticameră. „Semnat!“ Toţi vor să vadă augustele parafe… Şi-atunci izbucneşte un râs homeric! Pe toate documentele se poate zări: „Petuşkov“, „Petuşkov“, „Petuşkov“…

Părăsesc restaurantul cu sentimentul deopotrivă vesel şi grav că luptă împotriva unei maşinării nevăzute care, acolo, la ei în ţară, pândeşte fiecare vorbuliţă.

— În zilele noastre, Ecaterina ar fi trimisă direct în gulag! murmură Kozin strângându-i mâna lui Oleg.

Vântul nopţii aduce izul granitului rece şi al mării din preajmă. Beţia se risipeşte, cedând locul unei exaltări a ideilor pe care filmul lor le va apăra.

Acasă, Dina, aflată deja în aşternut, tocmai îşi reciteşte rolul.

— Mâine e ultima mea zi, anunţă ea. Potrivit scenariului, am cincizeci de ani şi trebuie să-i dau papucii unui amant necredincios, porcul ăla de Korsakov!

Oleg adoarme, fără să poată izbuti să-şi şteargă un zâmbet de pe buze: lipită de el, împărăteasa sforăie încetişor.

Trupurile li se desenează printre aburi. În Băile maure, postulantul, tânărul Korsakov, e testat de către contesa Bruce, „cucoana preţăluitoare“, cum îi zice Ecaterina. E înalt, puternic, are umeri laţi pe care muşchii îi fac să pară noduroşi. Contesa, de o frumuseţe gingaşă, are de câştigat de pe urma contrastului. E o brunetă micuţă, cu constituţie de gimnastă, coapse zvelte, sâni tari şi rotunzi. Părul îi e ridicat în coadă, un colier de chihlimbar îi subliniază pielea smeadă.

Fapte istorice: Bruce probează vigoarea trupească a candidatului. Fără să-şi poată îngădui nici cea mai mică rătăcire… Actriţa izbuteşte un joc ambiguu, undeva între seducţie şi împotrivire. Se oferă, se lasă îmbrăţişată, apoi se eschivează. Dintr-odată, îşi schimbă atitudinea: continuă să-şi expună nurii ca momeală, să facă graţii, să încleşteze sexul pretendentului, estimându-i snaga… Trupurile lor urmează acest manej discontinuu, în vreme ce în priviri li se citeşte un reflex tandru şi stânjenit… În cele din urmă, jocul se opreşte, de parcă cei doi ar fi descoperit înţelesul ascuns al îmbrăţişărilor şi nudităţii lor…

Reîncepe filmarea: Korsakov devine amantul contesei Bruce. Ecaterina, informată de către agenţii lui Potemkin, îşi doseşte furia sub un dispreţ ironic şi îi izgoneşte pe amanţi la Moscova, ca să putrezească în plictiseala asiatică a vechii capitale.

Kozin se îndârjeşte asupra Dinei, punând-o s-o rejoace de zece ori pe ţarina înşelată. Ecaterina află de trădare: „Tânărul ăsta se crede vreun sultan…“ Rămâne singură, trăsura favoritului ei înaintează de-a lungul Nevei, dispare… La a enşpea reluare, Dina e gata-gata să plesnească. Oleg îi poartă pică lui Kozin, pentru că interpretarea e excelentă: gelozia, acreala, ura au fost preschimbate în dispreţ. Mai bine nici că se putea. Buzele Dinei tremură, o lumină fluidă îi scânteiază pe sub gene… Kozin aprobă din cap. Ecaterina este, în fine, cea pe care o visase.

În timpul nopţii, Oleg o surprinde pe Dina plângând prin somn. Ea, care nu ştie decât să râdă şi să glumească… O tânără care a îmbătrânit treizeci şi cinci de ani în două luni de filmări. Şi pe care a iubit-o la toate vârstele.

„Mai mult, am iubit o Ecaterină mai adevărată decât în realitate! Arta este

un concentrat al realului. Sau, cum spunea Gorki: fierul din roman este mai feros decât în realitate. Da, Dina a fost mai Ecaterina decât ţarina însăşi!“

Surâde, îi scrutează profilul cu fruntea uşor boltită. Respiraţia Dinei se transformă în tânguire. Îşi trece mâna prin pletele tinerei – coşmarul va fi alungat prin sosirea unui cavaler cutezător şi neprihănit…

Uite-aşa stârnesc în noi actorii vise de un adevăr intens. Aidoma actorului care-l interpretează pe Potemkin. Vine la filmări cu metroul, fumează ţigări ieftine şi apoi, sub ochiul camerei de filmat, se preschimbă într-un senior îngâmfat sau într-un amant blazat. În fiecare clipă din rol este un Potemkin condensat! Suntem mult mai arborescenţi decât micul ego de care ne tot agăţăm. Eul actorilor, mai puţin aderent, are capacitatea de a migra de la un personaj la altul. Acesta e motivul pentru care artiştii sunt atât de egocentrici. Se îndoiesc de propria identitate.

Puterea acelui „fier feros“ al artei ţine şi de dialogurile sărace în vorbe pe care Kozin le impune în film. Grigori Orlov vrea s-o silească pe Ecaterina să-l ia de bărbat. Pentru că, nu-i aşa, el a pus-o pe tron! Ţarina ştie că, odată măritată, îşi va pierde toată puterea. Orlov ajunge s-o forţeze să prezinte Consiliului de Stat proiectul de căsătorie. Cancelarul Panin se ridică şi declară cu voce puternică: „Împărăteasa e liberă să-l ia de soţ pe prinţul Orlov. Dar doamna Orlov nu va fi niciodată împărăteasa noastră!“. Îşi dă capul pe spate cu semeţie, iar peruca lui aruncă o dâră de pudră pe lambriul peretelui. Un membru al Consiliului se apropie şi îşi lipeşte fruntea de pata aceea albicioasă. Ceilalţi îl imită, ca într-un soi de jurământ…

Dacă Istoria poate să fie mimată în acest chip, mai deţine ea oare sensul grav care îi e atribuit? Poate că nu este decât un decor unde sunt interpretate războaie, comploturi, drame amoroase, căsătorii imperiale, glorii care trec.

A doua zi, filmarea bate pasul pe loc: actriţa est-germană a fost reţinută la Berlin („Împreună cu Marlon Brando, desigur!“, se glumeşte pe platou). Până una-alta, se ia hotărârea „să fie puşi la treabă puştii“ – Alexandru şi Constantin, nepoţii Ecaterinei. Ţarina le croia ea însăşi costumaşe. Kozin ar vrea s-o înfăţişeze cu acul în mână.

Actorii se simt în vilegiatură, iar locurile îi îmbie la asta: ne aflăm departe de Leningrad, într-o latură a Palatului Petrodvoreţ, în parcul cel mare. E încă perioadă estivală, prinţii şi miniştrii îşi scot perucile şi se duc să se scalde în golful Finlandei: „Auzi, Kozin, dacă soseşte Marlene Dietrich aia a ta, cât timp o machiaţi, noi ne-am şi întors!“.

Filmările au şi partea lor de „colonie de vacanţă“: trupa este trambalată cu

autobuzul, artiştii se ciondănesc ca nişte copii, sunt rătăcite costume, apar greşeli de tot hazul – vezi banda pe care Potemkin cel chior şi-o pune din neatenţie când pe ochiul stâng, când pe cel drept…

Dina trece să-şi ia rămas-bun de la echipă. Kozin îi pomeneşte de scenele care vor trebui reluate, doar trei secvenţe micuţe, zice el. „Da, ştiu, cele trei războaie ruso-turce!“, râde Dina. Pentru ea, filmarea a luat sfârşit, iar plecarea „tinerei Ecaterina“ sporeşte impresia de recreaţie.

— Ce-ar fi să ne plimbăm cu vaporul? Chiar acum, ca nişte turişti!

Dina îl ia pe Oleg, care voia să se întoarcă la Leningrad cu trenul. Aleargă amândoi spre debarcader, prind ultima navetă a zilei. Pe punte, doar un grup mic – pensionari, înviorați nevoie mare pentru că au zărit, din depărtare, turnarea unui film: „Aristocraţi de altădată în straie cusute cu fir de aur!“.

Vaporaşul alunecă pe lângă o plajă unde se bălăcesc aceşti „aristocraţi de altădată“…

„Istoria ca un platou de filmare“, îşi zice Oleg amintindu-şi gândurile sale nocturne. Îi vine să-i explice asta Dinei, ca s-o scoată din inconştienţa ei copilărească.

— Ar trebui să aducem camera de filmat aici, pe vapor. Decorul e gata făcut…

A vorbit cea dintâi, de parcă ar fi ghicit ce se pregătea el să-i spună.

— Şi asta-i tot cinema. Mă rog, un film absurd…

Pe mal, o lungă clădire industrială, ornată cu litere iluminate electric: „Ţelurile Partidului sunt ţelurile poporului!“.

Dina râde, Oleg o imită, fără convingere. Nu, ea chiar nu e tânăra cam prostuţă pe care el şi-a închipuit-o mereu, cu un vag sentiment de superioritate.

— Şi dacă toate astea sunt iluzorii, Dina, la ce mai slujesc filmele noastre şi rolul tău de împărăteasă? O maimuţăreală în plus?

Dina surâde, cu o tandreţe cam stânjenită.

— Nu… Însă când eşti actor, se cuvine încă de la început să interpretezi cât se poate de bine lumea asta falsă…

— Da, să-i maimuţăreşti pe-alde Potemkin sau Orlov, care la rândul lor se dădeau mari personaje. S-o joci pe ţarină, care se juca de-a Semiramida…

Dina îşi agită mâna, îi dă o pălmuţă peste frunte.

— Scuze, am omorât un ţânţar… Da, ai dreptate… Atât doar că… Dacă izbutim să întrupăm nimerit fiinţele astea plăsmuite, vedem ce se ascunde dincolo…

— Şi cam ce-ar însemna acest misterios „dincolo“? Divanul unui psihanalist unde-ar trebui s-o culcăm pe Ecaterina? Nu pricep…

Întrebările lui se nasc din ciuda că o lăsase pe Dina să formuleze ceea ce el însuşi nu reuşise să definească. Ea îi răspunde cu o neobişnuită notă de melancolie:

— Era doar un fel de a delimita graniţele. Viaţa noastră, filmul, neoanele astea de pe faţadă… Şi, dincolo de toate… O seară de septembrie, ultimul vapor… Închipuie-ţi o femeie care merge de-a lungul mării, acolo, pe sub copaci, e singură, vede orizontul cenuşiu al Balticii, e împărăteasa unui ţinut imens şi în acelaşi timp o femeie pe care tocmai a părăsit-o un bărbat. O femeie care, în clipa aceea…

Sirena unui pachebot înaintând pe Neva răsună şi acoperă totul. Vorbele Dinei se pierd, buzele îi rostesc un adevăr suprimat.

Îl duce într-o cafenea împodobită cu colace de salvare, cu modele de nave – portul e aproape. Comandă nişte cocktailuri care au tot nume marine: nişte „Caraibiene“, nişte „Arctice“… De fapt, e votcă colorată cu lichioruri.

— Iluzia că eşti în larg…, murmură Dina şi se pun pe râs, fericiţi că şi-au recăpătat nepăsarea.

Între două hohote, iubita îi mărturiseşte, cu un surâs încurcat:

— M-am săturat de gândurile grave pe care le tot rumegă amicii noştri intelectuali. Îi detestă pe nerozii zaharisiţi care conduc ţara, e de-nţeles – cenzura, pânda poliţienească… Dintr-odată, devin chiar mai enervanţi decât membrii Politbiuro-ului! Predică împotriva regimului, dar asta nu-i decât o altă predică… Eu vreau doar să respir, fără să despic firu-n patru, şi nu-mi pasă dacă e-o iluzie… În cinstea ta şi a sfârşitului osândei mele! Crezi că era nostim s-o joc pe Ecaterina aia din capul lui Kozin?

Beau, se sărută, rămân o clipă tâmplă lângă tâmplă. Oleg şi-a scos ochelarii şi vederea lui de miop percepe ridurile acestui chip iubit. Dina se îndepărtează, surâde:

— Nu mai am machiajul meu încântător de ţarină…

Noaptea, făcând dragoste, se simt fără griji, ca nişte actori care-o fac lată după filmări. Dina e în elementul ei – a avut o viaţă ca un bal mascat, trăită uşuratic şi şăgalnic.

— Stai, o să-ţi arăt cum i se dăruia Ecaterina lui Orlov. Ah, ah…

Se aruncă pe Oleg, simulează un extaz erotic.

— Şi acum, cu Potemkin…

Către sfârşit, amândoi exagerează un pic entuziasmul trupesc. Dina adoarme în timpul unei atingeri, al unei mângâieri pe care bărbatul, sătul, se simte obligat s-o prelungească. Oleg preferă să creadă că acest gol micuţ se datorează discuţiilor dinainte: iluzie, adevăr, neputinţa de a te face înţeles. Întreaga lui

copilărie s-a scurs în umbra unei iluzii angoasante – macheta construită de tatăl lui în speranţa cine ştie cărei revelaţii…

Dina lasă să-i scape un geamăt, se trezeşte, îşi cere scuze.

— Mă aflam într-un palat. Străbăteam culoarele, deschideam uşile… Erau ferestre largi, lumină multă… Şi nici o ieşire! Înfiorător… Încă de la începutul filmărilor, mă bântuie gândul ăsta: Ecaterina n-a putut niciodată să plece! Ba da, a călătorit: pe Volga şi în Crimeea. Dar n-a părăsit niciodată Rusia, a rămas în imperiul său ca într-o puşcărie. Curtezanii ei îi scriu de la Paris, de la Roma, de la Veneţia… Nu mi-o pot închipui mergând, într-o dimineaţă, pe străduţele unui oraşel din Italia. De fapt, nici un bărbat nu i-a propus vreodată să plece…

Cea dintâi dimineaţă geroasă a redesenat parcul. Oleg a ajuns înaintea întregii echipe, înainte să se lumineze de ziuă, iar frigul alb îl hipnotizează – cum să-şi poată recunoaşte, îndărătul chiciurii, reperele: tufişurile, aleile, cursurile de apă?

Cu o zi înainte, Kozin i-a cerut să pregătească planurile care urmau să fie filmate: scene cărora le trebuia anticipată turnarea, fiindcă actriţa est-germană, „bătrâna Ecaterina“, tot nu sosise. Nu părea greu să alegi locurile unde nepoţii ţarinei, Alexandru şi Constantin, mai mari cu câţiva ani, se jucau, pescuiau cu un năvod, tăiau lemne…

I-a imaginat sub un soare de vară – şi acum era cam greu să-i vadă iar zbenguindu-se pe povârnişurile acelea amorţite de frig. Doi prinţi educaţi potrivit preceptelor filosofice ale secolului, nişte mici voltairieni într-un cadru rousseauist. Alexandru este hărăzit unei glorii de monarh luminat. Constantin (nume predestinat!) va domni pe tronul Constantinopolului: copilul a avut drept doică o grecoaică – pentru a putea sorbi, odată cu laptele, şi marele vis bizantin… Până atunci, sunt doi băieţei neastâmpăraţi care amestecă rusa cu franceza, care sunt pasionaţi de paradele gărzii şi care se joacă împreună cu favoritul bunicii lor exuberante.

Dimineaţa asta albă îl împiedică pe Oleg să se gândească la vânzoleala jocurilor, la ecoul râsetelor… Memoria lui urmăreşte traseul a două vieţi de copil. Alexandru: adolescent visător, apoi tânăr bărbat cu numeroase proiecte umaniste pentru imperiul său, dar şi trădătorul care în 1801 îi va lăsa pe complotişti să-i ucidă tatăl, pe Pavel I. Război împotriva lui Napoleon, înfrângeri, Moscova incendiată, victorii, Parisul cucerit de cazaci, o viaţă doldora de aventuri galante, dar ruinată de vinovăţia faţă de tatăl lui, pe care n-a vrut să-l salveze. Constantin: copil răsfăţat care devine ostaş capricios şi apoi potentat arogant. Beţii, soldaţi şi civili cotonogiţi, violuri, crime…

„La ce bun toate astea?“, se surprinde Oleg şuşotind. Doi puşti care se joacă, doi adolescenţi care visează, doi bărbaţi care poartă războaie, care mint, trădează, ucid… Şi pe urmă, pauză! Câmpul ăsta argintat, aurul de sub foiţele de gheaţă, aburul propriei respiraţii. Nimic altceva. „Şi atunci, la ce bun toate

astea?“

În depărtare, sub un şir de arbori bătrâni, un accent întunecat, la început neclar, apoi adoptând cadenţa unui om în mers. Un muncitor, dacă e să te iei după uniforma de lucru albastră, un instalator venit să ferească de îngheţ artezienele. Sau mai degrabă o muncitoare – are părul împletit într-o coadă, o geantă pe umăr, hainele albastre… Nu, sunt nişte jeans – o haină şi nişte pantaloni –, cu un fular în jurul gâtului. Vreo turistă rătăcită?

Femeia se apropie, zâmbeşte, spune uşor încurcată:

— Îl caut pe Mihail Kozin… Sau pe cineva din echipa lui. Mă aflu în Petrodvoreţ, nu-i aşa?

I se simte accentul – o asprime surdă a consoanelor. Surpriza este însă atât de mare, încât numele necunoscutei („Eva Sander“, după cum s-a recomandat) nu izbuteşte să se suprapună cu persoana aşteptată. „Bătrâna“ Ecaterina a II-a… Actorii îşi închipuiseră descinderea unui star: avion privat, scânteieri de flash-uri… Şi, ca să-i explice întârzierea, se întrecuseră în scenarii băşcălioase: „I-a fost deturnat avionul în Seychelles… Preferă s-o joace pe Cleopatra la Hollywood…“

Şi iat-o acum pe femeia aceasta, cu chip palid şi uşor colţuros, cu ochi mari şi cenuşii care oglindesc albeaţa copacilor şi lumina mată a cerului.

O pune la curent şi, departe de conversaţie, adânc înăuntrul lui răsună limba a cărei umbră sonoră poate fi percepută în rostirea Evei. Germana, adică limba în care, copil fiind, a auzit-o pe mama lui vorbind, sau mai degrabă cântând, pe deasupra pătuţului său de prunc.

— Pot vorbi germana, dacă doriţi, îi propune el.

Ea râde molcom:

— Trebuie să nu uit să vorbesc ruseşte. Ecaterina a făcut eforturi mari să înveţe limba… Doriţi o cafea? Am un termos…

Străbat parcul. Liniştea aminteşte de o seară de iarnă. La cotul unei alei, Oleg descoperă o maşină străină a cărei culoare gri, cu o pojghiţă de chiciură, te duce cu gândul la o catifea ponosită. Îşi aminteşte că a văzut modelul ăsta de break într-un film din anii şaizeci. Iau loc înăuntru de parcă ar porni în călătorie. Eva lasă portiera deschisă. Izul cafelei se combină cu amăreala aerului…

— Nu e aşa de tare ca aceea făcută de Ecaterina, spune ea. Un favorit al ei se pare că a făcut sincopă vrând să-i încerce gustul. Fiţi, totuşi, cu băgare de seamă, pentru că pe mine cafeaua asta m-a ţinut trează o noapte întreagă…

Surâde şi privirea ei trădează această oboseală nocturnă, precum şi reflexul unui drum care şerpuieşte la nesfârşit în lumina farurilor.

— Veniţi de la Berlin?

Oleg crede că ştie răspunsul şi se consideră un idiot pentru că nu e în stare să evite asemenea banalităţi.

— Nu, eram în Italia. Credeam că voi ajunge la timp pentru filmări. Asta pentru că subestimăm mereu vigilenţa vameşilor din ţările surori. La graniţa poloneză, nu se mai termina. Şi-apoi, ca să intru pe teritoriu sovietic… Ar fi trebuit, înainte, să joc într-un James Bond!

Pentru cei care locuiesc de partea asta a zidului Berlinului, cuvântul de ordine este umorul.

La intrarea în parc se opreşte un microbuz care îi transportă de la Leningrad pe actorii mai vârstnici, pe acei „potentaţi poticniţi“, cum le spune Dina. Şi pe câteva văduve care, ca nişte exponate de muzeu, întruchipează în film vestigiile epocii lui Petru cel Mare. Una dintre ele coboară anevoie, sprijinită de Kozin.

— Trag nădejde că regizorul vostru nu m-a înlocuit cu doamna asta pentru rolul Ecaterinei. Bun, o să-i prezint scuzele mele de şofer nepriceput. Bărbaţilor le place să audă că femeile sunt nişte catastrofe la volan…

Se duc înspre ceilalţi şi, prin toropeala care pune din nou stăpânire pe ea, Eva murmură:

— Într-o zi aşa de geroasă, ţarina ar trebui lăsată să coasă liniştită nişte salopete pentru nepoţei…

Această primă întâlnire adună în ea tot ceea ce va putea să observe de-a lungul filmărilor cu Eva Sander. Actriţa va rămâne firească, fără aere de vedetă, trezind chiar o vagă decepţie printre ceilalţi colegi: şi-o imaginau într-o limuzină, alături de un erou hollywoodian! Oleg va percepe detaşarea ascunsă sub interpretarea energică, adică acele clipe când, deşi prezentă, ea va fi fiind aiurea. Doar el va fi în stare s-o regăsească în ea pe necunoscuta care mergea pe sub copacii poleiţi cu gheaţă.

Aspirantul Mamonov e însărcinat de Potemkin să-i înmâneze Ecaterinei o acuarelă, înfăţişând un peisaj bucolic. Se întoarce cu o apreciere ambiguă. „Desenul e drăguţ, dar culorile – mediocre“, scrisese împărăteasa pe dosul hârtiei. Acest Mamonov, calmuc de origine, are o piele gălbuie. Potemkin e gata să găsească un alt bărbat, când Ecaterina vine să-l liniştească: desenul (musculatura, vigoarea fizică…) este excepţional, aşa că hai să uităm „culorile“ – carnaţia asta asiatică.

Oleg a verificat: mai multe izvoare istorice adeveresc şmecheria cu acuarela.

E cea dintâi scenă în care joacă Eva Sander. Impune un stil foarte profesionist în simplitatea lui. „Economie de gesturi, notează Oleg. Efecte vocale bine conduse. În locul unei concupiscenţe de bătrână desfrânată, doar un freamăt al nărilor – o lupoaică amuşinând prada…“

În două sau trei rânduri, Kozin repetă gestul său aprobator: un fir de aţă petrecut prin urechile acului. Apoi abandonează gestul. Eva nu dă impresia că interpretează un rol, ci că povesteşte ce a trăit. Adesea, propune refacerea unei secvenţe atunci când un detaliu o contrariază sau când un actor nu şi-a obţinut „acul şi aţa“.

Oleg încearcă să traducă în vorbe admirative ceea ce ar exprima Kozin dacă n-ar fi bâlbâit:

— Gorki ar vorbi despre fierul feros. Da, sunteţi o Ecaterina la puterea a zecea!

Eva răspunde cu răceală:

— Sunt doar Ecaterina pe care aţi imaginat-o. Nu o interpretez decât pe acea Ecaterina.

Oleg şi-a ales prost momentul: urmează s-o filmeze pe ţarină intrând în alcovul unde o aşteaptă Mamonov – un trup de o virilitate copleşitoare, brutală. Dezlănţuirea amoroasă e ritmată prin sarabanda de miniaturi erotice de pe pereţi. Răsuflarea amanţilor e amestecată cu o voce din off – o scrisoare a Ecaterinei în care vorbeşte despre Mamonov: „…o inimă minunată altoită pe o natură de mare onestitate… o admirabilă educaţie… aplecare spre poezie…“.

Se zăresc braţele zdravene ale bărbatului, încordarea lor violentă, forţa lor dezgustătoare. Şi o femeie, această Ecaterina îmbătrânită care-şi oferă trupul – un trup încă frumos, dar trădând o mare fragilitate – unui ibovnic tânăr, destul de grosolan în felul în care face dragoste, dând întâietate propriei plăceri, respingând-o după împreunare.

Scena este grăitoare (sex şi putere) şi totuşi această nouă Ecaterina seamănă, mai mult decât înainte, cu o femeie care încă mai speră să fie iubită…

Adâncit în gândul acesta, Oleg nu o vede pe Eva părăsind platoul şi venind spre el. Probabil că regretă tonul aspru de adineaori.

— Bună idee chestia cu frescele erotice din alcov! M-au scutit de o încleştare sumo cu Mamonov. Partenerul lui Marilyn din *Unora le place jazzul* spunea că, atunci când o acoperea cu sărutări, se chinuia de parcă ar fi trebuit să-l sărute pe Hitler. Cu Mamonov însă, ţinând seamă de corpolenţa lui de mamut, ar fi mai potrivită comparaţia cu Goering… Am recitit scenariul. Mai ales notiţele dumitale de pe margine. Incredibil cât de multe ştii despre Sankt-Petersburg! Există vreo două sau trei locuri unde aş vrea musai să ajung…

Curând, plimbările îi duc departe de centrul oraşului. Eva pare interesată de cartierele mărginaşe care, pe vremea Ecaterinei, erau pline de păduri. Oleg o conduce într-acolo, fără să priceapă exact ce-o atrage la acele clădiri industriale şi la canalele invadate de hidrocarburi.

Într-o seară, în nordul oraşului, se trezesc într-un nod de drumuri şi căi ferate pe care Oleg îl cunoaşte prea bine – imobilul-promontoriu din copilărie e undeva în preajmă.

— Ciudat traseu turistic, zice el. Dacă dumneata ai fi fost din Germania de Vest, KGB-ul ne-ar fi luat repede la ochi. La noi, s-au făcut multe filme pe tema asta: o occidentală se dă îndrăgostită de arhitectura rusă şi e descoperită dând târcoale unei uzine de armament…

Eva zâmbeşte, îşi ridică gulerul hainei ca să imite o spioană.

— Da, ştiu… În tinereţe, am jucat într-un astfel de film. O muncitoare surprinde un inginer, trădător al patriei socialiste, fotografiind o tiribombă ultrasecretă fabricată la ei în întreprindere.

— Dar cum noi n-avem aparat de fotografiat…

— Tata lua cu el un aparat când venea prin cartierele astea.

— Tatăl dumitale? La Leningrad?

Eva măreşte pasul, dând impresia că vrea cu adevărat să scape de un filaj. Vocea îi devine anonimă. Dintr-odată, Oleg realizează că Eva vorbeşte în nemţeşte.

— În timpul războiului, tata a petrecut doi ani aici, făcând recunoaştere aeriană deasupra Leningradului. Nu pilota, doar făcea poze. Urmându-i informaţiile, Luftwaffe bombarda oraşul… La sfârşitul lui 1943, a fost luat prizonier de către o unitate sovietică. L-au folosit ca zidar pe şantierele oraşului pe care l-a pândit ca spion. Odată eliberat, s-a stabilit în RDG, la Rostock, de unde era de loc. Avea conştiinţa împăcată: nu participase la masacre. Munca lui de fotograf fusese curată, tehnică… La întoarcere, şi-a reluat îndeletnicirile şi, până la pensie, a făcut mii de clişee utile pentru industria ţării. Tânără fiind, acest tată a fost pentru mine un amestec de Hitler şi câine ciobănesc. Generaţia noastră avea nevoie, simbolic, de gogomani de serviciu, numai buni de pălmuit… El mi-a tratat întotdeauna furia cu calm. „Eram soldat, am executat ordine, n-am omorât pe nimeni. Am muncit preţ de patru ani la reconstrucţia oraşelor ruseşti. Am trudit toată viaţa pentru binele RDG…“ Culmea caricaturii unui neamţ: un robot făcând munca de jos pentru alţi roboţi… Cu un an înainte să moară, am devenit mai apropiaţi, era bolnav, iar nevasta lui de-a doua, mai tânără decât el, îl părăsise. De ceva vreme, încetasem să mai văd în el un criminal de război. El a redeschis discuţia. „Ai avut dreptate, am fost un robot… Însă într-o bună zi am încălcat ordinele. Am văzut, din avion, un nod de cale ferată, nişte convoaie unde erau suiţi copii şi bătrâni, cu siguranţă ca să fie evacuaţi. Aveam obligaţia să fotografiez dispozitivul, dar n-am făcut-o. Locul acela n-a fost bombardat… Nu m-am mai întors în URSS. Mi-ar plăcea mult să revăd cartierul ăla…“

Sar amândoi peste nişte şine, merg de-a lungul unui canal. Eva surâde:

— Ai aflat, acum, ce anume spionez…

Cinci minute mai târziu, urcă împreună spre ultimul nivel al imobilului-promontoriu. Seara e senină şi, prin ferestruica mansardei, se văd clădirea gării, depozitele, trenurile nemişcate… Eva priveşte îndelung locurile triste, care par o veche fotografie alb-negru. Apoi se întoarce către macheta palatului, care ocupă mai bine de o treime din încăpere…

Oleg îşi dă seama că viaţa aceasta de demult, despre care începe să vorbească în nemţeşte, nu îl mai gâtuie cu durerea fiecărui cuvânt.

În zilele următoare, după filmări îşi reiau plimbările, întorcându-se în oraşul pe care Ecaterina îl vedea şi căruia, în bună măsură, îi iniţiase construcţia. Un Sankt-Petersburg pe care ochiul trebuie să-l dezghioace din straturile arhitecturale ulterioare – aşa cum extragi cristalele din blocul unei roci… Eva cunoaşte bine acest secol al XVIII-lea cristalizat. Oleg însuşi descoperă câteva „mistere ale Sankt-Petersburgului“, aşa cum spune ea zâmbind: „La numărul

nouă, se află casa prinţului Narîşkin. Acolo unde a locuit Diderot…“ Cu toate acestea, adevăratul mister este să stai pur şi simplu într-unul dintre aceste locuri, uitându-i prestigiul istoric şi percepând, ca în momentul de faţă, doar lumina arămie a toamnei pe granitul micuţului canal al Lebedelor, pe faţadele clădirilor care par părăsite. Să rămâi acolo, cu gândul îndreptat doar spre împărăteasă, închipuindu-ţi-o doar pe femeia care străbătea această pasarelă, cu două secole în urmă, într-o seară de octombrie străvezie şi răcoroasă, în adierea amăruie a Balticii.

— Noroc că are vârsta maică-tii, altfel aş fi fost topită de gelozie!

Dina se schimonoseşte, făcând pe tragediana cufundată în chinurile unei iubiri trădate. Apoi izbucneşte în râs.

— Ca să nu mai spun că această Eva Sander e prea grasă. Ai zice că-i o bătrână cântăreaţă de operă. Ba nu, spun prostii. La urma urmei, n-are decât treizeci şi opt de ani. În plus, mai e şi obligată să fie durdulie – Ecaterina s-a rotunjit mult spre sfârşitul vieţii. În tinereţe, era ca mine: talie de viespe, ten de porţelan. Am citit că atunci când a sosit în Rusia, o lua peste picior pe împărăteasa Elisabeta: „Nu-i mai încap sânii pe monedele pe care e gravată“. Atât doar că, odată cu vârsta, Ecaterina i-a mers pe urme.

Cu o lună în urmă, Dinei i s-a propus rolul principal într-o piesă de teatru – interpretează rolul unei revoluţionare sătule de laşitatea tovarăşilor ei. Personajul este pătimaş, brutal – şi şi-a transferat caracterul asupra ei. Chiar în momentele lor de intimitate, Dina păstrează accente din rol. S-a schimbat până şi felul în care-şi scoate furoul – pieptul se expune aşa doar în faţa plutonului de execuţie. Oleg are uneori senzaţia că face dragoste cu o necunoscută… Şi încă o dată e izbit de uşurinţa cu care viaţa şi măştile se amestecă, născând o lume intermediară în care fiecare îşi interpretează eul, plagiindu-şi simultan semenii.

Într-o zi, îi vorbeşte Evei despre asta… Tocmai a isprăvit turnarea serbării pe care a dat-o Potemkin în palatul său din Taurida, în aprilie 1791. Gondole, grădini paradiziace, trei mii de invitaţi, mătăsuri, aur şi nestemate. Pălăria prinţului e peste măsură de încărcată cu diamante – Potemkin se descotoroseşte de ea, valetul lui preia povara şi o poartă ca pe sfintele moaşte. Peste câteva luni, Potemkin moare. Intuiţia lui ascuţită îi dă de veste. În plin chef, izbucneşte în lacrimi, îngenunchează în faţa ţarinei – cea care a făcut din el mai mult decât un ţar, cea pe care el a făcut-o Ecaterina cea Mare…

Pe seară, Oleg se reîntâlneşte cu Eva. Surprinşi de ploaie, se adăpostesc într-o cafenea – „o cafenea sovietică“, spune ea, găsind mişcătoare sărăcia locului, atât de diferit de restaurantele de pe Nevski. Încep să citeze bucatele cu

care se ghiftuiau oaspeţii lui Potemkin şi apoi să evoce hohotele de plâns ale acestuia.

— Cabotinism! tranşează Oleg.

— Cabotinism inconştient, devenit a doua natură! îi răspunde Eva. De unde or fi căpătat ruşii pasiunea asta pentru joc?

Oleg desluşeşte în tonul Evei o distanţă timidă: de-o parte ruşii şi, de cealaltă, ea şi el, nemţii. Încearcă să şteargă această distincţie:

— Jocul nu e un naz exclusiv rusesc… La curtea Ecaterinei toată lumea scria teatru. Şi toată lumea juca: Poniatowski, Orlov, Ségur… Franţa i-a contaminat pe ruşi cu versurile ei alexandrine. Ţarina însăşi a compus mai multe piese. Între viaţă şi interpretarea vieţii nu mai e nici o graniţă. Potemkin, de pildă, a încercat toate rolurile: magnat, călugăr, desfrânat, cititor de texte sacre, proxenet, autor de scrisori de dragoste imaculată… Iar Pugaciov, cazacul ăsta adevărat şi pseudo-Petru al III-lea, ce actor!

— Înţeleg… Dar de unde dorinţa de schimbare permanentă a identităţii?

— Am studiat limbajul Ecaterinei… E uluitoare frecvenţa cu care folosea cuvântul „comedie“. În ochii ei, totul era comedie: diplomaţia, războaiele, fandoselile curtenilor… Chiar şi dragostea. O piesă de teatru jucată de amanţii ei…

— Prin urmare, nu se afla nimic îndărătul acestui joc?

Au senzaţia că zgândăresc un adevăr mai profund decât simplele enigme ale unei domnii. Oleg îşi aduce aminte de pragul pe care l-a atins deja în discuţiile cu Lesia. „Să filmezi ceea ce Ecaterina n-a fost“, spunea ea. Dar şi o reflecţie a Dinei: să-ţi imaginezi o Ecaterina care merge pe străzile unui oraş italian…

Îi comunică toate aste Evei, bălmăjind un pic, traducând câte un cuvânt în nemţeşte.

— Kozin a insistat mereu în film asupra planului de fundal. O orgie a favoriţilor, farsa pompoasă a Istoriei, maimuţărelile mondene şi, dintr-odată, simplitatea extremă, goliciunea omului în faţa cerului… Dar, mai ales, imposibilitatea absolută de a te juca de-a iubirea!

— O clipă, Oleg, spuneai că pentru ţarină dragostea nu era decât un spectacol…

— Da, o piesă în care joacă şi pe care, în acelaşi timp, o aplaudă! Odată cu vârsta va deveni mai umilă, îl va cita adesea pe Ludovic al XIV-lea, care îi scria doamnei de Maintenon: „Iubiţi-mă sau măcar purtaţi-vă ca şi cum m-aţi iubi…“ Întreaga viaţă a Ecaterinei a stat sub semnul acestui „ca şi cum“.

— Prin urmare, nici un bărbat n-a iubit-o?

Oleg parcurge în gând întregul pomelnic de favoriţi.

— Exact… Sau, în orice caz, nici unul dintre cei pe care-i vom vedea în film… Mărturisiri înfocate, scene erotice minunat regizate, dar, dincolo de această comedie, nimic altceva.

Temându-se poate să nu deformeze prin rostire un adevăr care i se dezvăluie cât se poate de limpede, Eva murmură:

— Ecaterina a trăit la limita extremă a jocurilor omeneşti, în vârful a ceea ce ne închipuim noi că reprezintă puterea, bogăţia, plăcerea trupească. Limita asta pentru ea era ceva de zi cu zi. Prin urmare, cu siguranţă că voia s-o depăşească şi…

— Să plece!

Au spus asta într-un glas. Ca să fie departe de rumoarea sălii, se apropiaseră unul de celălalt – iar spaţiul îngust dintre ei şi-a schimbat consistenţa: avea densitatea unei revelaţii împărtăşite.

…Peste ani, Oleg va păstra din acest moment doar amintirea unei intimităţi pe cale să se nască. Ba chiar va şti de ce, în seara de-atunci, nu a exprimat acea tandreţe.

„Încă eram cu Dina. În plus, Eva Sander era o vedetă. Mai era şi diferenţa de vârstă…“ Argumente înţelepte care îi consolează pe bărbaţi atunci când ratează esenţialul. Totuşi, îi va fi de ajuns să regăsească un simplu ecou al acelor zile (da, acea lumină de toamnă răsfrântă pe granitul micuţului Canal al Lebedelor) ca să retrăiască violenţa revelaţiei care i-a legat atunci. „Să plece!“

I-a împiedicat să se apropie mai mult şi acel puseu de nebunie al lui Kozin – hotărârea lui subită de a modifica finalul filmului. Potrivit scenariului, o vedem pe bătrâna împărăteasă plângând: Mamonov, favoritul ei, tocmai a părăsit-o… Şi cade Bastilia! Plan panoramic: fumul exploziilor, o mulţime de prizonieri eliberaţi… Kozin numeşte versiunea aceasta „un butoi de minciuni într-un strop de adevăr, adică deliciul cenzorilor".

Acum nu-i mai convine. Acţiunea nu se va mai opri în 1789, ci în 1796, la moartea Ecaterinei. Vor fi înfăţişate ultimele ei hârjoneli cu fraţii Zubov şi, culmea, scena în care leşină lângă scaunul ei cu gaură, tronul polonez instalat la toaletă.

Îngrijorat, Oleg invocă depăşirea duratei reglementare a filmului, dificultatea de a găsi, la repezeală, doi actori buni care să-i interpreteze pe cei doi amanţi mocofani… Dar alegerea lui Kozin pare definitivă.

Eva acceptă scenariul schimbat fără să crâcnească. Un machiaj în tonuri cenuşii o transformă în băbătie. Mersul îi devine greoi, îi tremură mâinile, vorbeşte nazal. Nu mai e lupoaica gata să sară asupra prăzii, ci o căţea bătrână care amuşină din obişnuinţă. Kozin şi-a păstrat simţul detaliului: oglinda care fereşte alcovul se ridică pe şine cu un scârţâit prelung, sinistru…

— V-v-vino, h-hai să b-b-bem o d-duşcă…

Oleg ştie: va fi o jumătate de sticlă de alcool, doza care îi dezleagă limba. La masă, tabără asupra lui Kozin, ca să-i dezvăluie motivele schimbării de macaz:

— Am făcut tot posibilul să evităm imaginea unei ţarine obsedate sexual. Şi-acum, etalezi o mamaie dezmăţată care se-ntinde cu nişte puţoi de douăzeci de ani! Filmul nu mai are nici o logică…

— Ba are… Adevărul istoric! Nu asta ai căutat mereu, Erdmann?

— Însă în viaţa ei mai era şi altceva în afară de copulare!

— Ce anume? Câteva zeci de favoriţi şi, la urmă, mânjii ăştia doi. Obscen? Inestetic? Poate, dar ăsta-i adevărul! E tot ce-i putea oferi lumea asta…

— Bun, am priceput: o să acuzi epoca şi societatea de ipocrizie…

— Nu, n-acuz societatea!

— Şi-atunci, pe cine?

— P-pe D-d-dumnezeu!

Înainte să încremenească, Oleg are timp să scoată un început de fluierătură. Kozin a închis ochii, buza de jos îi e albă de cât a muşcat-o. „Un acces de demenţă…“, se gândeşte Oleg. Totuşi acuzaţia ţinteşte bine: nu pe „D-d-dumnezeu”, ci o fatalitate vicleană care face dintr-o femeie în căutarea dragostei un morman de cărnuri îmbrăţişate de un parvenit. „N-avea decât să…“, îşi zice Oleg şi e surprins să observe că Ecaterinei nu i s-ar putea propune decât o căsătorie imperială şi reproducerea dinastică…

Kozin redeschide ochii. Roşeaţa lor îl face să arate ca un bătrân sleit. Oleg încearcă o glumă împăciuitoare.

— Ai dreptate… Nu-i nimic de făcut. În toată viaţa ei n-a existat nici măcar un bărbat care s-o iubească…

Kozin răsuflă sacadat.

— Ba da! A fost… unul! Adică L-l-l-l…

Chipul îi e schimonosit de efort. În cele din urmă, scoate un creion şi mâzgâleşte un nume pe şerveţel.

— Lanskoi, ghiceşte Oleg înainte ca regizorul să fi scris jumătate din nume.

Întorcându-se de la teatru, Dina îl înştiinţează că în urmă cu trei ani nevasta lui Kozin, angajată la un institut de cercetări, a fost iradiată. Ultimele analize nu lasă loc de prea multă speranţă.

Kozin are deci nişte socoteli de rezolvat cu acest „D-d-dumnezeu“…

Înainte de sosirea Dinei, Oleg şi-a recitit notiţele. Aleksandr Lanskoi, favorit între 1780-1784. Puţin vizibil în liota de amanţi. Eclipsat de strălucirea lor. Orlov şi Potemkin au violat Istoria. Poniatowski i-a fost victimă, şi încă ce victimă! Nici măcar sârbul Zorici, un favorit vremelnic, n-a trecut nebăgat în seamă – jucător, fanfaron, aventurier. Unii s-au ilustrat prin cupiditate. Alţii – prin chemarea spre uneltiri. Nimic din toate astea la Lanskoi. Nici lăcomie bănească, nici nazuri de odaliscă alintată, nici ţinte politice. Ecaterina îl tămâiază în scrisorile ei – dar face asta cu toţi bărbaţii care i s-au perindat prin viaţă, inclusiv cu namila chioară de Potemkin. Singura deosebire: după Lanskoi, Ecaterina chibzuieşte mult mai mult înainte să angajeze un nou însoţitor. Motivul e simplu: în iunie 1784, tânărul Lanskoi moare, deci se impune o părere de doliu…

Oleg îi istoriseşte Dinei scurta viaţă a acestei umbre. Îl ascultă absentă şi apoi şopteşte:

— Soţia… soţia lui Kozin, ea l-a salvat. În anii şaptezeci, a făcut un film

despre corupţia din rândul şefilor de partid în Asia Centrală… A fost interzis înainte de montaj. Iar el a stat un an la zdup. Soţia nu l-a lăsat baltă nici o clipă. Pe lângă slujba ei universitară, a acceptat un post la acel laborator cu maşinării radioactive… Pentru Kozin, filmul despre Ecaterina a II-a e un examen: CSAC-ul doreşte să vadă dacă s-a cuminţit… Nu-l contrazice prea mult. Nu e momentul potrivit să fantasmezi în legătură cu un bărbat care ar fi putut-o iubi pe biata Ecaterina…

Eva e de aceeaşi părere:

— Trebuie lăsat să lucreze. Desigur, scena finală e mediocră. Dar nici cucerirea unei Bastilii de mucava nu era mai brează. Da, „un butoi de minciuni într-un strop de adevăr“…

Merg amândoi, alunecând pe poleiul care albeşte trotuarele. Eva a isprăvit ultimele două secvenţe: Ecaterina în braţele lui Zubov şi agonia ei lângă tronul cu gaură. Grotescul, macabrul, micile încăperi închise, sufocarea, perfecţionismul sadic al lui Kozin… Eva respiră aerul rece venind dinspre Neva, îşi lasă fruntea pradă cristalelor de gheaţă.

— M-am simţit mai apropiată de Ecaterina ca niciodată, spune ea cu un surâs trist. Filmarea devenise un chin şi-mi ziceam: la urma urmei, ea asta a trăit. Atât doar că eu îmi pot scoate crinolina şi *good bye*!

— Ar fi putut să spună *good bye* în ruseşte, să-l alunge pe cretinul de Zubov şi să trăiască mai pe măsura vârstei sale…

— Da… N-avea decât să moară îngânând cântecele, aşa-i? Uităm că era femeie. Ségur o numea „această femeie mare bărbat“, iar Ligne – „Ecaterina *cel* Mare“. De parcă tot ce era măreţ în ea ar fi provenit din virilitatea ei ascunsă…

— Erau nişte complimente frumoase! Îi scoteau în evidenţă personalitatea puternică, unicitatea…

— Dar mai ales singurătatea. Da, era o femeie foarte singură, având în preajmă două feluri de bărbaţi: nişte brute care o tratau ca pe o femelă şi nişte ţânci cărora le devenea mămică. Când însă poftea să fie o femeie iubitoare, lumea vorbea despre „năbădăile ei uterine“ şi despre „vaginul ei nesătul“… Îi pândeau orice semn mărunt de îmbătrânire. La primul rid, lume, lume! „I-au căzut sânii“, „straiele largi ruseşti nu-i mai pot ascunde bucile dolofane“, şi alte amabilităţi…

— Biografii nu sunt îngăduitori nici cu bărbaţii, Eva…

— Poate… Dar spune-mi: ce înseamnă „curtezan“?

— Păi, un bărbat de la curte…

— Şi o „curtezană“?

— Aş spune… o femeie de moravuri uşoare.

— O curvă, ce mai… Dar „un bărbat cu multe femei“, ca Potemkin?

— Un seducător?

— Dar „o femeie cu mulţi bărbaţi“?

— Aşa, da… o pârţotină.

— Un „bărbat public“ este o celebritate, iar o „femeie publică“ este, inevitabil, o ştoarfă… Limbajul trădează mereu legile lumii noastre. Iar „Ecaterina *cel* Mare“ nu se putea pune de-a curmezişul, fiindcă legile astea nu prevedeau şi cazul ei: o femeie care năzuia să fie iubită. Ar trebui să ne imaginăm o întâlnire… Da, cu un bărbat îndeajuns de străin de această lume…

„Ar trebui să ne imaginăm un bărbat…“ Ideea se potriveşte cu realismul pe care Kozin s-a străduit să-l impună în film. Actorii sunt convinşi că joacă fapte istorice.

Cred asta şi la plecarea spre Crimeea. Itinerarul, Leningrad – Kiev – Marea Neagră, îl repetă pe cel al Ecaterinei, din 1787. Oleg împarte compartimentul cu „Potemkin“ şi cu „Ségur“. Unul răsfoieşte ziare satirice, celălalt încearcă să agaţe o pasageră din vagonul vecin…

Expediţia lor e suprarealistă. Scenele care se petrec în Crimeea au fost deja filmate în preajma Leningradului! Războiul ruso-turc, haremul ambulant al lui Potemkin… Acum, Kozin are nevoie doar de puţină culoare locală: „Noi plecăm în noiembrie, ţarina a fost acolo în mai. Însă la malul mării toamna seamănă cu primăvara…“

De fapt, un noian de amănunte neverosimile care creează iluzia de adevăr. Natura artei…

A doua zi după plecare, pe la amiază trenul se opreşte, se văd clădirea unei gări, străzile pustii ale unui sat. Dintr-odată, şuierul unei sirene face aerul să vibreze, acoperă vocile, pocnetul uşilor de la compartimente. Un minut, două, cinci…

Liniştea care se instalează apoi schimbă înţelesul gesturilor. „Ségur“ străbate culoarul, imitându-i pe vânzătorii de ziare. „Ultimele ştiri! Ultimele ştiri!“ Apoi, cu voce mai ştearsă: „A murit Brejnev!“. Exemplarul din *Pravda* pe care-l flutură poartă data de 11 noiembrie 1982.

Personajul era detestat, luat peste picior în sute de bancuri, iubit pentru aerul lui blajin. A întrupat o întreagă epocă – agonia Imperiului sovietic –, iar această epocă tocmai se încheiase. Să fie un motiv de bucurie sau de îngrijorare? Care dintre membrii Politbiuro-ului avea să-i ia locul defunctului? Andropov, fostul şef al KGB-ului? Şi ce direcţie va fi aleasă: spre trecut, spre

Stalin? Sau către un viitor aproape la fel de neliniştitor ca trecutul?

Toate aceste gânduri sunt spuse şi repetate, şoptite sau proclamate… Oleg se lasă prins în discuţii, e încântat să facă presupuneri, apoi se satură, se îndepărtează, priveşte pădurile care defilează îndărătul geamurilor. De luni întregi, actorii se jucau de-a Istoria şi iată că ea dă năvală peste ei.

Ceilalţi o stârnesc pe Eva, îi aşteaptă pronosticul de berlineză, sigur, o berlineză din Est, dar care a călătorit prin Europa. Ea mărturiseşte că şi-a rătăcit globul de cristal… Oleg îi face cu ochiul, se strecoară printre grupurile de flecari, se duc la vagonul-restaurant.

— În loc să-mi ceară să fac profeţii, ar fi trebuit să-şi amintească de agonia mea din film, zice ea. Ecaterina moare pe 6 noiembrie 1796. Şi în numai două zile totul se schimbă. Favoritul Zubov, care teroriza întreaga Curte şi îl înjosea pe moştenitorul Pavel, se târăşte la picioarele acestui Pavel I, îi cerşeşte îndurare. Ţarul îl iartă. Nici în cel mai cumplit coşmar nu şi-ar fi închipuit că, peste cinci ani, acelaşi Zubov se va afla printre asasinii lui! După o asemenea poveste, tre' să fii al naibii de priceput ca să bungheşti în zaţul de cafea…

…Vor trece câţiva ani, iar Oleg îşi va aminti de acest prânz cu Eva. URSS-ul nu va mai exista, iar Zidul Berlinului va fi căzut. Când va încerca să-şi dea seama ce nu s-a schimbat de-atunci, va revedea strălucirea argintie a câmpurilor, lumina de toamnă prin pădurile golaşe şi duioşia acelei priviri. O femeie care, zâmbind, vorbea despre zaţul de cafea…

— Aş vrea să-ţi arăt vechile mele hărţi, spune Eva când tocmai părăseau vagonul-restaurant.

O duzină de hârtii aspre, pe care Oleg le înşiră pe cuşetă. Zona europeană a Rusiei, Polonia, Prusia, Brandenburgul, nordul Italiei. Germania nu este decât un puzzle de principate, Italia – o pânză peticită. Europa la sfârşitul secolului al XVIII-lea…

Seara, în vagonul actorilor atmosfera se încinge. Un asemenea doliul trebuie musai stropit… Oleg o întâlneşte pe Eva pe platforma din capătul vagonului, ultimul din garnitură – Kozin izbutise să-şi plaseze trupa aici, ca să evite vânzoleala curioşilor. Eva stă chiar în capăt, acolo de unde se văd pierzându-se şinele şi liniile ferate despărţindu-se în dreptul acelor, pentru ca apoi să se unească din nou. Vagonul se leagănă şi rafalele de zăpadă sporesc senzaţia de tangaj.

Stau fără să-şi vorbească, vrăjiţi de zborul rotit al fuioarelor albe. Din când în când, se trânteşte câte o uşă, se aud chicote de cheflii.

— De ce-ai acceptat să joci în film?

Doar acum o putea întreba atât de abrupt. Acum, când o întreagă epocă e pe cale să se scufunde!

Eva răspunde fără să-şi mute privirea de la vârtejurile de nea de deasupra şinelor:

— Prietenilor mei de la Berlin le spuneam o minciună pe jumătate: oh, cinematografia sovietică, tradiţie, Eisenstein, Pudovkin şi compania… Dar pe dumneata n-am de ce să te mint. Mă interesează să văd cum va da chix Kozin…

— E o formă de masochism să joci gândindu-te la eşec…

— Nu vorbesc despre eşecul la public. Sunt convinsă că filmul o să placă. Dar asta e pe planul doi. Adevărata originalitate a lui Kozin stă în această constatare: chiar dacă viaţa noastră ar fi la fel de măreaţă ca a Ecaterinei, tot ne-ar lipsi mereu esenţialul… Am descoperit lucrul ăsta pe vremea când eram o tânără anarhistă care voia să trăiască la limita posibilităţilor omeneşti. Într-o zi, am găsit la solduri o biografie a Ecaterinei a II-a. O dezmeticire violentă: m-am simţit ridicolă faţă de această uriaşă. Mă sfida din străfundul veacului al XVIII-lea: o feministă care-o numeşte pe tânăra Daşkova la preşedinţia Academiei – încearcă să-ţi închipui asta pe vremea lui Ludovic al XV-lea! O autocrată care-şi exprimă simpatiile republicane…

— Şi care propune publicarea *Enciclopediei* în Rusia…

— Da, o foarte mare domnie… Însă dacă ne uităm în intimitatea acestei existenţe glorioase – dezastru! O herghelie de amanţi hămesiţi după onoruri, o bătrâneţe încălzită de nişte filfizoni care-şi negociau ejaculările. Ca să nu mai vorbim de agonia grotescă sub scaunul găurit!

— Chiar nimic nu a scăpat de sub aripa acestui destin trist?

— Destinul ăsta nu e câtuşi de puţin trist – e de-a dreptul prodigios! De tânără, am înţeles că nu aveam să trăiesc nici a mia parte din ceea ce i-a fost hărăzit Ecaterinei în materie de celebritate, de bogăţie, de plăceri. Chiar având la activ belşug de iubiri şi de filme, voi fi nimic pe lângă ea. Preţ de vreo cincisprezece ani, am reuşit s-o dau uitării. Până când într-o zi am întâlnit-o pe una dintre descendentele familiei Lanskoi… În vârstă de nouăzeci de ani, locuia la Berlin şi, într-o seară, ne-am încrucişat într-o bibliotecă: îmi pregăteam rolul dintr-un film istoric (după cum vezi, nu sunt o începătoare), iar această doamnă înapoia o carte… Ea mi-a dat hărţile astea vechi…

— Da, Prusia, Elveţia, Italia. Însă Ecaterina n-a ieşit niciodată din Rusia. Prin urmare…

— …prin urmare e interzis să visezi în taină la o călătorie?

— Eva, nici un fapt istoric nu o dovedeşte…

— Dar periplul lui Pavel, cel care s-a intitulat singur „prinţul Nordului“ şi a străbătut Europa alături de tânăra lui soţie? Dar Iosif al II-lea, care traversa continentul sub numele de „contele Falkenstein“? Dar, mai ales, nepotul Ecaterinei, Alexandru I: în 1825, moare mult prea discret pentru un ţar şi…

— Reapare în Siberia! E o legendă mai veche.

— I-am povestit aceste „legende“ unui prieten italian, probabil îi cunoşti filmele, deşi n-a făcut multe. Aldo Ranieri. I-am arătat hărţile astea. Ideea unui voiaj secret l-a pus pe jar. Am scris împreună un scenariu, dar… Ştii refrenul: de-o parte a Zidului Berlinului, cenzura e politică, de cealaltă – financiară. Mai ales că tocmai atunci ieşea pe piaţă un film despre orgiile ţarinei. Lanskoi, visătorul nostru, părea şters în raport cu nişte *bodybuilders* ca Orlov şi Potemkin, care călăreau o Ecaterină cu ditamai sânii siliconaţi… Eşecul a grăbit moartea lui Aldo, făcându-l să lupte mai puţin împotriva cancerului… Era, de altfel, conştient de slăbiciunile proiectului nostru. În scriptul pe care-l făcusem, călătoria se reducea la o escapadă. Or, cei doi plecau nu ca să-şi schimbe gândurile, ci viaţa…

Trenul traversează un pod şi pocnetul roţilor acoperă cuvintele. Lăţimea fluviului pare o falie ce desparte continentele. Când zgomotul se estompează, Oleg devine, fără convingere, avocatul diavolului:

— Sincer, dumitale ţi se pare plauzibilă această evadare a Ecaterinei şi a lui Lanskoi, incognito, prin Europa?

Evei îi scapă un râs scurt, deopotrivă trist şi duios:

— Cu un an în urmă, scriind scenariul, dumitale ţi s-ar fi părut posibilă conversaţia noastră? Sau felul în care ne mărturisim vieţile prin intermediul unei femei care, într-o zi, s-a crezut iubită?

Se trânteşte uşa culoarului – apar „Poniatowski“ şi „Ségur“ care, cu plecăciuni de operetă, îi poftesc la o „cină funebră“. Oleg îi alungă, promiţându-le că se vor alătura şi ei curând acelor festivităţi ţicnite…

Îndărătul geamului, aceleaşi vârtejuri de zăpadă, alunecarea fără sfârşit a şinelor. Trebuie să-şi ia inima-n dinţi şi să-i răspundă acestei femei tăcute, să-i mărturisească tot ceea ce împărtăşesc…

Vacarmul cinei se lăţeşte treptat, culoarul se umple de râsete. Iar vijelia albă poartă în trecut mărturisirile nemărturisite. Clipa când încă ar mai putea fi rostite te duce cu gândul la o gară veche, acoperită de nămeţi. Trenul, în goana lui frenetică, nu se va mai opri acolo.

… Mai târziu, toată lumea va spune că începând din ziua aceea timpul a luat-o razna. La Kiev, cade bomba: ţara va fi condusă de Andropov, omul KGB-

ului. Lumea e-ngrijorată, se întrevede o dictatură de tip stalinist…. Mare va fi uimirea tuturor când se va afla că viitorul tiran nu este decât un bătrân bolnav căruia i-a mai rămas un an de trăit şi care, în pragul morţii, va iniţia nişte reforme ce vor fi curând duse mai departe de un oarecare Gorbaciov.

„Cine ar fi crezut că e posibil aşa ceva?“, se va întreba adesea Oleg, amintindu-şi de vorbele Evei.

El nu va fi una dintre victimele tiranului prezumat, ci ale spaimei care-i va cotropi pe funcţionarii din cinematografie. Îşi vor aduce aminte de scenariul lui prea puţin corect ideologic… Sancţiunea va cădea cu o rapiditate direct proporţională cu teama lor: a doua zi după sosirea în Crimeea, Oleg va afla că postul lui de asistent artistic a fost suprimat şi că, prin urmare, nu-i rămâne decât să se întoarcă la Leningrad.

Va păstra ca ultimă imagine a Evei acest moment al filmării: o femeie mergând pe un drum mărginit de nişte plopi albi şi înalţi, un vânt puternic gâlgâind de soare, marea ghicită îndărătul legănării aurii a frunzelor. Aceste frunze uscate de toamnă se vor confunda, în film, cu sclipirea orbitoare a primăverii.

III

În primele zile după operaţie, Oleg îşi notează toate nuanţele timpurilor noi în care va trebui să înveţe să trăiască.

Urmăreşte din pat sunetele unui televizor care, la celălalt capăt al culoarului, îi strânge laolaltă pe pacienţi. Meciuri, isteria comentatorului, filme ale căror dialoguri par şi mai stupide lipsite de imagine, ştirile… Şi maniera de adresare: gata cu „tovarăşe“, acum se foloseşte *gospodin* – „domnule“! Un arhaism care a renăscut ca să marcheze sfârşitul erei sovietice.

Şi strigătul ăla, un horcăit continuu, de mult timp inconştient: un bătrân care „cântă în duet cu cancerul“, după cum bodogăneşte o infirmieră. Muribundul ar avea nevoie de analgezice, dar e lipsă de medicamente şi injecţiile costă scump. „Ar trebui să-i ungă buzunarul şperţarului de doctor, îi explică lui Oleg vecinul de pat. Treij' de dolari şi gata, nirvana…“

Gospodin, dolari… Doisprezece ani – un hău umplut cu zvâcniri politice, cu vrăjmăşii, cu speranţă, cu minciuni. Cu doisprezece ani în urmă, acest *gospodin* ar fi provocat un hohot de râs, ca o caleaşcă sosind la aeroport. Iar un plocon, başca plătit în dolari, ar fi fost de neînchipuit! Dar, mai ales, niciodată un bătrân n-ar fi fost lăsat să se lupte de unul singur împotriva unei dureri care-i înnegurează minţile şi pe care încearcă s-o domolească muşcând dintr-un cearşaf ponosit.

Ţara şi-a schimbat numele şi graniţele, Leningradul a redevenit Sankt-Petersburg, o „Adunare a nobililor“ reinstaurează titlurile, organizează baluri unde valsează conţi şi prinţese. Şi, în spital, pacienţii lipsiţi de medicamente, foşti „tovarăşi“, se familiarizează cu adresările folosite de străbunicii lor.

„Ţi s-ar fi părut posibil aşa ceva?“ – Oleg îşi aminteşte vocea Evei Sander. Călătoria lor în Crimeea… Noaptea, zăpada mătura şinele, lumea părea că-şi ia zborul. Şi până la urmă şi l-a luat, amestecând trecut şi prezent, frângând vieţi, curmând legături, fără să fi zăbovit un minut ca să fie înţeles sensul cataclismului. Oleg îşi dă seama că are în sfârşit timp să reflecteze asupra lui. „Graţie împunsăturii de cuţit care mi-a găurit burta…“

…Cu o săptămână în urmă, un comando dădea buzna în birourile ziarului la

care lucra. Şase oameni cu cagule îi cotonogesc pe jurnalişti, devastează sediul. Unul dintre agresori a luat-o în vizor pe Mila, o tânără dactilografă. A înşfăcat-o de gât, s-a desfăcut la şliţ… Oleg a ţâşnit spre el, dar, înainte să-l apuce, a primit un croşeu în figură. Cu ochelarii sparţi şi buzele însângerate, a reluat asaltul. O durere ascuţită i-a ars dintr-odată stomacul…

Cu ochii închişi, Oleg se străduieşte să uite horcăitul bătrânului… O defilare de siluete familiare şi schimbate. Lesia, pe care în doisprezece ani nu a revăzut-o decât de două ori. Prima dată, tocmai se întorsese din Crimeea. Concediat. Lesia încă n-a aflat asta şi statutul de asistent artistic păstrează în ochii ei un categoric prestigiu. „Aş vrea să-i iau un interviu lui Kozin pentru revista mea, zice ea. Sigur, ursul ăla abia deschide gura. Dar tu ce zici?“ O invitaţie aproape senzuală. Îi promite lui Oleg să-l caute, însă, aflând că nu mai e nimic, uită de el… Cea de-a doua întâlnire e mai recentă. Ascultându-l cum vorbeşte despre ziarul la care lucrează, Lesia oftează. „Erdmann, bietul de tine! Cine-ţi mai citeşte fiţuica? Zidul Berlinului e pe cale să se prăbuşească, acum te-ai găsit să lupţi cu morile de vânt?“ În vocea ei se strecoară o undă de duioşie. Se întrerupe, reproşându-şi slăbiciunea. Oleg schimbă subiectul: „Dar tu ce-ai de gând în toată debandada asta?“. În privirea Lesiei sclipeşte o sinceritate uşor răutăcioasă: „Vreau să duc viaţa la care visează toate rusoaicele: o casă, grătare în aer liber, călătorii în ţări exotice. M-am căsătorit cu un suedez… Ai vreun alt scenariu la-ndemână?“. Oleg bolboroseşte: „Nu, nicicum… Să trăieşti în Suedia e…“ Îşi aminteşte vorbele de odinioară ale Lesiei: să-ţi imaginezi clipele când Ecaterina trăia o viaţă care nu era a ei…

L-a reîntâlnit şi pe fostul lui rival, Valentin Ziamţev: într-o emisiune dedicată ultimului Congres al cinematografiei. O reuniune care se declară revoluţionară, ca ecou la apelurile lui Gorbaciov. Vorbitorii anunţă că singurele filme importante sunt cele interzise pe vremuri de regimul comunist. Ziamţev a întocmit o listă de „duşmani ai cinematografului liber“. Răufăcătorii sunt citaţi unul câte unul. Oleg aude numele lui Basov şi, după câteva clipe, pe cel al Kozin! Duşmani…

Răcnetul bătrânului se stinge într-un geamăt ascuţit, ca un plâns de copil. Ar trebui „să-i fie unse buzunarele şperţarului“, să i se facă rost de un calmant… „Mi-aş putea vinde ceasul, îşi zice Oleg. Dar nu l-ar cumpăra nimeni, acum se caută mărci faimoase, jucării arătoase cu mai multe cadrane…“

La ce nălucă se gândea? Ah, da, la Kozin… Proiecţia filmului „lor“, în timpul unui festival de la Moscova, unde Oleg se duce cu mijloace proprii. Dezamăgirea, umilinţa şi hohotul acela înăbuşit, din trenul care îi aduce înapoi la Leningrad, Oleg încă le ţine minte. Şi afişele rapid umflate de ploi: *Călătorie în jurul unui alcov…* Numele său nu e pomenit nici pe afişe, nici în generic… Memoria lui survolează mai mulţi ani la rând şi se simte izbit de o durere foarte apropiată: intrarea la o staţie de metrou, efluvii călâi amestecate cu frigul străzii, un tip bărbos, beat, cu paltonul lustruit de jeg – Kozin! Oleg rabdă duhoarea acelui hoinar care vorbeşte zgomotos, care se întrerupe ca să mai tragă o duşcă şi care îl apucă de guler. „Tu, măi Erdmann, ai rămas curat-curăţel, neamţul dracului! Eu am făcut mizeria aia de film, un strop de adevăr într-un butoi de rahat! Mi-am mânjit sufletul ca să dea bine la festivalul lor de doi bani! Ecaterina a II-a… în jurul alcovului, ce să-ţi spun! Toţi vor să vadă cum s-a coţăit, de restul li se rupe. Dar cel mai tare şi mai tare, Erdmann… din pricina gunoiului ăluia de film n-am fost la căpătâiul neveste-mii când a murit! Am… Am…“ O dă în bâlbâit, se schimonoseşte, bâiguie printre lacrimi. Oleg îi strecoară în buzunar toţi banii pe care-i are la el, îi promite că se va întoarce a doua zi, la aceeaşi oră. În zilele următoare, Kozin nu mai e acolo…

Altcineva? Dina. „Tânăra Ecaterina“… La un moment dat, a început să deteste chipul acela încadrat de zulufi blonzi. Dina apărea de zece ori pe zi – a fost prima care a jucat în spoturi publicitare, mare noutate pentru Rusia. Femeiuşca asta întruchipa dulcea mediocritate a aspiraţiilor epocii: vremea când socialismul aflat pe ducă încă mai asigura o oarecare siguranţă economică şi când mult-visatul capitalism părea un Disneyland moca. Într-o zi, întâlnind-o pe Dina, a imitat-o:

— „Detergentul *Summer time* vă aduce soarele în aşternuturi!“, „Hârtia igienică *Flor*, mai pufoasă ca un nor!“ Rolul Ecaterinei te-a pregătit de minune pentru toate porcăriile astea cu clăbuci şi hârtii de şters la buci! Kozin preferă viaţa de boschetar, dar nu se prostituează…

Auzindu-l, a tras adânc aer în piept, ca după o criză de plâns, apoi i-a şoptit:

— Ai puţin timp? Aş vrea să-ţi arăt ceva…

S-au dus spre periferia Leningradului (ba nu, era deja Sankt-Petersburg) şi au ajuns în faţa unei clădiri lungi din cărămizi cenuşii. Nişte copii, înfofoliţi cu paltonaşe identice, tocmai părăseau imobilul.

— Pe vremuri, am fost ca ei, i-a explicat Dina. Am crescut în orfelinatul ăsta. Azi, toate aceste „structuri educative“ sunt lăsate în paragină. Încerc să le sprijin, după puterile mele. Prin prostituţia mea publicitară. Şi, ca să mă

dispreţuieşti şi mai mult, află că trăiesc cu patronul meu…

Oleg se răsuceşte în pat, încercând să nu sugrume tubul de perfuzie. Imaginea Dinei e stânjenitoare. Pescuieşte din amintiri o faţă hilară, cu aureolă de păr roşcat – Jurbin (cu trei ani în urmă), care-l anunţă cu hotărârea unui om de afaceri: „Sunt preşedintele unei companii aviatice“. Oleg parodiază admiraţia tâmpă a unui naiv: „*Gospodin* preşedinte, cam câte avioane aveţi în escadrilă?“. Jurbin râde, redevenind prietenul de nădejde de altădată. „De fapt, trei, dintre care două sunt la reparat. Important e că am izbutit să intru pe piaţă. Şi când mă gândesc că, pe vremuri, eram amândoi fericiţi dacă ne pica în mână vreun kil de măruntaie de la abator!“ Altădată, s-au întâlnit într-un tren de periferie. Ditamai preşedintele de companie într-o hurducătură ca asta! Colac peste pupăză, Jurbin poartă o pufoaică răpănoasă, cizme de cauciuc şi, în mod ciudat, o căciulă arătoasă de vizon.

— Gata cu avioanele! Prea multe griji. Controale, piese de schimb… Iar cherosenul – faliment curat! Gata, acum am o crescătorie de vizoni, o mină de aur! Export până şi-n India. Cum adică la tropice? Păi mai e şi Himalaya pe-acolo…

Din senin, se apucă să zbiere:

— Da’ tu, măi Erdmann, ce-nvârţi pe-aici? A căzut Zidul Berlinului, ai aflat? Se-ntinde un covor roşu pentru toţi nemţii care vor să se-ntoarcă în patria istorică… *Nach der Heimat!*

Pasagerii întorc capetele, accentul german le aminteşte de lătrăturile naziste din filmele anilor ’50. Oleg reuşeşte să-i închidă gura, îi comunică ţelul voiajului său: se duce să-l vadă pe Basov. Jurbin exclamă:

— Ah, Basov! Magistrul nostru, idolul nostru! Părintele meu spiritual… Bine, la drept vorbind, am chiulit la o grămadă de cursuri de-ale lui, aveam slujbă. Mai ţii minte, la abatoare: „Trei carcase la poarta 2!“. Iar vizonii ştii la ce-o să-mi servească? O uzină de confecţii? Biet prusac lipsit de imaginaţie! Nu, vizonii înseamnă capitalul meu de pornire. După aia… O să fac filme! Un studio cinematografic. Aşa că e în interesul tău să nu mă uiţi, cum faci de obicei…

Ar rămâne bucuros în compania lui Jurbin. Însă în această amintire trebuie să coboare din tren, să ia un autobuz care, după zdruncinături şi pufăieli îndelungate, îl duce spre parcelele cu vile unde locuieşte bătrânul lor profesor…

Nu reuşeşte să-şi aducă aminte chipul lui Basov fără să se gândească la moartea lui. Un trup găsit într-un heleşteu pe jumătate îngheţat. Crimă?

Sinucidere? Mai degrabă una dintre crimele „imobiliare“ din ce în ce mai frecvente în această ţară nouă. Victimele: persoane în vârstă cărora le este râvnită locuinţa din centrul oraşului sau casa de la ţară pe care proaspăt îmbogăţitul o va dărâma ca să ridice în locul ei un viloi de neam prost cu turnuleţe şi un gard înalt de şase metri… Oleg strânge din pleoape, încercând să-l revadă pe Basov viu, ca acum doi ani, la sfârşit de martie: zăpada sleită, croncănitul ciorilor printre arbori şi bătrânul acela pe prispă, sorbind umezeala tăioasă a aerului, desfătându-se cu mirosurile care se trezesc, surâzând la gâlceava răguşită a păsărilor… Iată, Oleg îl poate vedea, îi aude vorbele.

— Acum sunt mai bătrân decât Ecaterina, o înţeleg mai bine. În filmul lui Kozin, în filmul *tău*, apare scena execuţiei lui Pugaciov: i se taie capul, apoi membrele – o tehnică mult mai omenoasă decât hăcuirea lui Damiens sub Ludovic al XV-lea. Ecaterina e temeinic informată asupra procesului lui Damiens. Obţine chiar această ştire năucitoare: procurorului general i se fac solicitări din partea a trei parizieni care au imaginat osânde foarte sofisticate. Cel dintâi sugerează ca sub unghiile lui Damiens să fie înfipte aşchii de lemn date prin sulf, cărora să li se dea foc. Cel de-al doilea vrea ca muşchii condamnatului să fie jupuiţi şi apoi arşi cu acid. Cel de-al treilea a meşterit o lamă cu arc, cu care i se pot scoate ochii din orbite, ca „unei broaşte“, preciza el. Ecaterina rămâne perplexă. Desigur, cei care pun în pericol regatul trebuie pedepsiţi. De unde însă această infinită minuţie cu care omul se vădeşte dispus să-şi schingiuiască semenii? Face aceeaşi reflecţie şi asupra iubirii. Agenţii săi îi povestesc orgiile din lumea bună a Parisului, un întreg vodevil de curvărsării şi rivalităţi sexuale… Datorită lui Damiens, ea află că omului nu îi e îndeajuns să ucidă. Datorită Versailles-ului, află că nici să iubească nu-i este de ajuns. Atât în rele, cât şi în ce ţine de plăceri, oamenii caută complexitatea, intriga. Jocul! Da, „comedia“ pe care Ecaterina o evocă în scrisori. Acest joc devine singurul lor ţel. Inventând mii de feluri de a omorî, ai posibilitatea să nu te mai gândeşti la răul pe care-l provoci. Învârtindu-te printre felurite fantezii erotice, poţi să nu mai iubeşti… Dacă ai putea să spui asta în filmul tău!

Basov n-a criticat niciodată filmul lui Kozin. A evocat doar ce-i lipseşte. O viaţă ferită de ingenioasa farsă umană…

În pat, Oleg se ridică în capul oaselor, surprins de liniştea din jur – bătrânul nu mai horcăie! Probabil că pacienţii, excedaţi, au pus mână de la mână ca să cumpere nişte calmante. O făcuseră şi săptămâna trecută, iar Oleg, oferind nişte ruble, şi-a dat seama că de când intrase în spital inflaţia îi înjumătăţise banii… Ziarele vorbesc despre o Rusie în derivă, despre spitale care nu mai pot acorda

îngrijire bolnavilor, despre uzine care nu-şi mai plătesc muncitorii, despre criminalitatea care cangrenează societatea, despre alcoolul care distruge milioane de vieţi… Înainte, Oleg citea toate astea cu acea curiozitate detaşată pe care ţi-o stârnesc statisticile. Acum, există bătrânul acesta care şi-a primit porţia de nirvana. Mai e şi Kozin, chircit într-un colţ jegos la metrou. Dar şi corpul lui Basov, zăcând printre gheţurile unui heleşteu…

Cu doisprezece ani înainte, la cea dintâi proiecţie, orgoliul de a se simţi autor i-a distras prea mult atenţia: Oleg remarca doar propriile găselniţe. Revăzând filmul la Leningrad, a urmărit cu precădere interpretarea Dinei şi a Evei Sander…

Abia a treia oară s-a concentrat asupra artei lui Kozin… Nişte plute cărând spânzurători coboară pe Volga: după înăbuşirea răscoalei lui Pugaciov, eşafoadele plutitoare au fost lăsate în derivă, ca să-i bage în sperieţi pe ultimii răzvrătiţi. Un copil dă la peşte pe malul râului, într-o frumoasă dimineaţă de primăvară – şi, dintr-odată, un ciorchine de spânzuraţi se iveşte pe deasupra sălciilor…

După plecarea lui Oleg, a mai fost adăugată o scenă. Moare un favorit – Lanskoi. Ecaterina e dărâmată, refuză mâncarea şi se cufundă într-o semidemenţă. Slăbiciunea acestei femei de cincizeci şi cinci de ani e sfâşietoare – corpul i se înmoaie ca cel al unei păpuşi de cârpă. Şi exact acel corp e posedat cu brutalitate de Potemkin, luându-şi-o înapoi pe Ecaterina *lui*, pe care fusese la un pas s-o piardă.

Oleg notează şi secvenţele care au fost sacrificate la montaj. Privat de dreptul la tron, Petru al III-lea cere să fie lăsat să plece, având ca singur bagaj o vioară… Ivan al VI-lea, întemniţat de mic copil, nu a cunoscut altceva decât zidurile carcerei. Ecaterina îi îngăduie un sfert de ceas de libertate, pe turnul de veghe al închisorii. E pentru întâia oară, într-un răgaz de douăzeci de ani, când Ivan vede cerul. Pentru prima oară în viaţă, vede marea. Inspiră până la vertij. Ecaterina îşi strânge pleoapele, din pricina unui şuvoi de lacrimi. Tocmai a poruncit ca Ivan să fie executat în cazul unei tentative de evadare…

Oleg se dezmeticeşte: viziunile i s-au amestecat cu visele. Perfuzia e goală. Ce s-ar putea întâmpla? Un gol de aer care să străbată tubul şi să-i provoace o embolie? Ar fi o moarte penibilă? Sau eliberatoare, ca momentele la care tocmai s-a gândit?

La trezire, află că bătrânul căruia nu-i mai auzea horcăitul a murit spre ora trei dimineaţa.

Cărţile stau rânduite în stive pe pat – o lespede de coperţi care aminteşte de un sarcofag.

În ultimele luni, n-a locuit în camera aceasta, pentru că a închiriat un apartament împreună cu prietena lui, Tania. Ea l-a sunat, după operaţie. Dacă voia s-o revadă, se cuvenea să-şi „rezolve mai întâi problemele“. Mai precis, să nu mai aibă nimic de împărţit cu ăia care au fost cât pe ce să-i scoată maţele…

Expresia aceasta, „să-ţi rezolvi problemele“, e acum foarte folosită. Poate să evoce nevoia de a schimba un bec, sau, la fel de bine, urgenţa cu care trebuie lichidat un concurent. Tania n-are chef să dea vreodată ochii cu şleahta de tipi cu cagule. „Ştii bine că Sankt-Petersburgul deţine recordul în materie omoruri. De altfel, mi-am schimbat deja broasca de la uşă…“

E o tânără frumoasă, încă nepregătită să moară în numele libertăţii de expresie pe care o apără fiţuica la care lucrează Oleg. E de înţeles.

Întoarcerea lui în stupul comunitar îl ajută să evalueze ferocitatea cursei în care s-a angajat Rusia. Înainte, apartamentul era locuit de nişte oameni modeşti, desigur, dar care aveau cu toţii o slujbă sau o pensie. Mai sălăşluiau pe-acolo şi nişte artişti veniţi să cucerească Leningradul ori nişte divorţaţi care sperau să găsească grabnic un spaţiu mai bun. Acum se înghesuiau aici tot soiul de nevoiaşi, perdanţii triajului între cei puternici şi cei slabi – adică singurul mod de a supravieţui în ţara asta nouă. Li se poate citi sărăcia după rufele puse la uscat sau după mâncărurile gătite pe aragaz.

Al cincilea an de la căderea Zidului Berlinului.

E neplăcut să te afli printre învinşi. Dar a avut şi el nişte ani buni! Nu chiar o companie aviatică, ci slujbe onorabile, cu salarii mari. În primii ani de liberalizare, un simplu negustor de ţigări, într-un chioşc din placaj, devenea „businessman“… Oleg a scris piese radiofonice, a regizat scurtmetraje, a lucrat pentru un teatru, ba chiar a transportat maşini de ocazie spre provincie… Iar sâmbăta filma la nunţi: proaspăta burghezie avea nevoie să imortalizeze strălucirea acestor celebrări. De la circul nupţial a trecut la documentare comandate, care istoriseau ascensiunea oligarhilor. Mereu aceeaşi schemă: o tinereţe sovietică fără o leţcaie, pătrunderea în lumea necruţătoare a afacerilor,

geniul antreprenorial care se deştepta şi, la urmă, un birou fastuos, aurit şi placat cu marmură, de unde acest *self-made man* îşi povestea epopeea… Unii dintre aceşti magnaţi aveau să fie ucişi la scurtă vreme după aceea („N-am nici o vină“, glumea Oleg). Timpul pe care-l trăia Rusia pe-atunci pulsa cu o frenezie patologică. Averile se clădeau în câteva luni şi se pierdeau în câteva ceasuri. Să vezi un om zăcând într-o baltă de sânge în plină stradă era la fel de banal ca, pe vremuri, trecerea pe lângă un beţiv adormit pe trotuar. Cândva, Oleg a filmat o limuzină, simbol sclipitor al carierei. A doua zi, nu mai rămăsese din ea decât o grămadă de fiare mirosind a explozibil. Poliţiştii adunau în nişte saci de plastic rămăşiţele proprietarului.

Ştia că e capabil să se adapteze acestei curse de rezistenţă. Să schimbe locul de muncă. Să-şi blindeze inima. Să-şi uite visele legate de cinema, meşterind videoclipuri care să-i asigure traiul. Şi avea un trai îndestulat. Putea să-şi închirieze o locuinţă arătoasă, păstrând şi camera din apartamentul comunitar – „debaraua mea“, zicea Oleg. La un moment dat, a avut chiar două gagici care, culmea, semănau fizic una cu alta! De fapt, amândouă semănau cu Lesia…

Îndoiala legată de această nouă viaţă i-a fost strecurată de moartea profesorului său, Basov. Şi-l închipuia pe bătrânul căzut la malul unui iaz îngheţat – un trup pe care trecătorii îl ocoleau. Lumea nu mai avea nici un sens dacă un om ajungea să dispară aşa: fără să merite o anchetare a cauzelor decesului sau fără vreun simplu suspin, sub cerul acela cenuşiu care vestea primăvara.

După întâlnirea cu Kozin, îi era imposibil să se întoarcă în cursă. Decăderea ne surprinde mai mult decât moartea. Alegerea lui să moară încet, în mizerie, sub privirile dispreţuitoare ale celorlalţi, cufundarea aceasta prelungă în moarte a lui Kozin, l-a afectat pe Oleg mai mult decât ar fi făcut-o o dispariţie bruscă…

I-a lăsat baltă pe oligarhii lui şi, într-o seară, a dat curs unui anunţ: ziarul *No Comment* căuta un fotograf.

Jurnalul nu publica decât fotografii însoţite de scurte legende. Imaginile, grupate două câte două, aveau efect datorită juxtapunerii. În cea dintâi, de pildă, putea fi văzută o bătrână şezând în zăpadă cu mâna întinsă, în cea de-a doua, pe aceeaşi stradă, un palat unde oaspeţii se ghiftuiau cu icre negre. Dormitorul înţesat al unui ospiciu, faţă în faţă cu reşedinţa unui ministru. Nişte copii rufoşi şi, în paralel, un şcolar coborând dintr-o maşină de lux, vegheat de un bodyguard…

Oleg nu-şi făcea iluzii în legătură cu impactul acestor contraste. Dar

entuziasmul micuţei echipe de redacţie l-a mişcat. Cei şase ziarişti credeau în ceva, lucru care lipsea în ţara asta nouă, unde comandamentul reuşitei le impunea oamenilor să aibă fermitatea anostă a unor roboţi. Cum cercurile oligarhice îi erau familiare, devenise pentru cei din redacţie „omul nostru printre bogătani“. Ajunsese să creadă că eforturile lor ar putea deştepta mulţimile aflate în goana sălbatică după nimic.

Primeau zilnic ameninţări. În mai multe rânduri, maşina ziarului a luat foc. Răspunsul poliţiei era previzibil: „Singuri vă băgaţi în rahat, aşa că fiţi fericiţi că ăştia nu v-au împuşcat…“ „Ăştia“ se referea la o grămadă de lume: fiecare număr publica fotografii care n-aveau cum să fie pe placul celor puternici.

Atacul mascaţilor nu i-a surprins din cale-afară. Neaşteptată – se gândea Oleg pe patul din spital – fusese latura foarte firească a răului. Să distrugi, să loveşti şi, dacă-ţi căşună pe-o femeie, s-o violezi. Iar dacă vreun idiot se amestecă, să-i bagi un cuţit în burtă, doar aşa, ca să-l dai deoparte. O brutalitate mecanică, aproape eliberată de răutate. „La urma urmei, îşi spunea el, lupul care sfârtecă oaia n-o urăşte.“ Absenţa urii părea mai angoasantă decât violenţa însăşi.

„Lupta pentru supravieţuire îi cufundă pe oameni în bestialitatea lor funciară.“ Şi-a repetat adesea asta, înainte să se întrebe cu asprime: „Şi tu, tu ce-ai putea să le propui? Ce altă viaţă? Ce alt ţel?“.

Într-o seară, întrebarea îi revine în minte, ca un ecou la urletele bătrânului canceros. „Ce altă viaţă?“ Între memorie şi vis, se iveşte lumina unei vedenii: o femeie care merge de-a lungul unui şir de arbori albiţi de prima zăpadă. O viziune ce conţine tocmai evidenţa unui ţel. Ar dori să comunice frumuseţea aceasta, dar gândul îi e alungat de o altă viziune, mai vie încă: un bărbat înaintează într-o noapte senină, în mijlocul câmpului. Sub braţ, poartă o vioară…

Oleg revede aceste instantanee descoperind acasă stivele de cărţi, ecou al unor timpuri îndepărtate. Scenariul, filmarea, călătoria în Crimeea. Doisprezece ani… Războaie, crize, revoluţii, catastrofe planetare şi micile catastrofe personale, rupturi, despărţiri, rana din stomac încă supurând… Şi frumuseţea indestructibilă a acestei clipe: o femeie păşind pe sub arborii înzăpeziţi, de-a lungul ţărmului mării.

Alegerea e simplă: să lase literatura asta în plata Domnului şi să se alăture rasei umane. Sau… Deschide un volum. Războiul de Şapte Ani, Rusia se luptă cu Prusia lui Frederic al II-lea, împărăteasa Elisabeta descoperă că tânăra Ecaterina a avut un schimb de scrisori cu el. Spioană germană? Cei care conduc

ancheta, contele Şuvalov şi prinţul Trubeţkoi, sunt fermecaţi de tânăra prinţesă. Autorul pretinde că aceasta îi primeşte pe amândoi odată… Mereu şi mereu, dorinţa de a o cupla pe Ecaterina cu mai mulţi masculi, de a o animaliza. Se spunea acelaşi lucru în legătură cu fraţii Zubov – care, musai, se năpusteau în tandem asupra ei…

Pune la loc cartea în mormântul de pagini. Două feluri de relatări: unele înfăţişează o femelă în călduri, celelalte – o campioană a jocurilor politice. O marjă îngustă: sexul sau maimuţărelile de la Curte… O colivie!

Îşi închipuie un volum dosit în fundul acelui sarcofag de cuvinte – povestea unei vieţi ferite de această existenţă carcerală.

Dar o asemenea poveste nu există, ştie prea bine. S-o născocească el? Proiectul e ademenitor. De-acum, însă, îi e cu neputinţă se se întoarcă înapoi, în lumea povestită de cărţile sarcofagului.

În aceeaşi seară, îşi numără banii puşi deoparte: două milioane patru sute de mii de ruble, cât să trăiască trei luni sau, mai degrabă, o lună şi jumătate, dacă e să te iei după ritmul inflaţiei. Îndeajuns cât să încerce să rupă gratiile coliviei.

În 1762, amanţii Ecaterinei îl ucid pe Petru al III-lea, soţul ei. În 1801, ultimul favorit al ţarinei participă la asasinarea fiului acesteia, Pavel I. Oameni foarte apropiaţi ai acestei femei, cunoscători ai mângâierilor sale, ai sărutărilor ei. Buzele ei au zăbovit pe gura viitorilor ucigaşi şi a viitorilor ucişi…

Gândindu-se mai bine, Oleg ajunge la un punct în care disertaţiile docte asupra Ecaterinei a II-a îşi pierd orice brumă de interes. Istoricii reconstituie logica domniei. Or, ceea ce s-ar cuveni exprimat este absurdul magistral al destinului acestei femei.

Ea încearcă să uşureze suferinţele poporului, dar se alege cu o răscoală devastatoare. Veleităţile sale republicane au ca rezultat înăsprirea sclaviei. Celebrul ei refren, „Voltaire e cel care m-a adus pe lume“, ajunge să fie ritmat, spre sfârşitul vieţii, de clănţănitul ghilotinei din dulcea Franţă la care atât visase… Un amant al Ecaterinei îl ia la joacă pe micuţul Pavel, copilul îl adoră pe acest bărbat care, mai târziu, se va regăsi printre asasinii lui… De altfel, ţarul ar fi putut scăpa de moarte. Medicii îi recomandă să „strunească natura“, fiindcă soţia lui e sleită de atâtea naşteri: Pavel zideşte uşa dintre camera sa şi cea a nevestei. La sosirea conspiratorilor, această ieşire i-ar fi oferit drumul către un şir întreg de camere pe unde ar fi putut să scape.

Oleg şi-a răsfirat cărţile în jurul canapelei şi, stând culcat, culege toate aceste grăunţe de absurd care contrazic pomposul „sens al Istoriei“. Născut în 1754, Pavel a trăit printre bărbaţii care au poposit în aşternuturile mamei sale după ce i-au ucis tatăl. La moartea Ecaterinei, în 1796, porunceşte ca rămăşiţele lui Petru al III-lea să fie deshumate. După treizeci şi cinci de ani petrecuţi în mormânt, scheletul e aşezat în Palatul de Iarnă, alături de trupul Ecaterinei. Pavel înfruntă moartea, pradă unei nebunii deopotrivă somptuoase şi macabre. Foştii amanţi ai mamei lui petrec cele două sicrie către cavoul imperial. Favoriţii duc decoraţiile şi coroana celui pe care l-au ucis. Regia ceremonială denunţă prostia oamenilor, hămeseala lor trupească, ambiţia de a se înstăpâni peste lume. Pavel se simte demiurg, un demiurg trist pe care nici măcar această demonstraţie justiţiară nu-l poate însenina. În procesiunea funerară mărşăluiesc şi cei care-i vor lua viaţa…

Pe vremuri, Oleg scormonea după marile evenimente ale domniei, după personalităţi marcante… Această Istorie nu-l mai interesează. Adevăratul subiect este mult mai simplu: cronica unei haite de fiare omeneşti care gonesc, se sfârtecă, se împerechează, mor… Nişte masculi vicleni şi puternici căsăpesc un mascul slab, ca să-i ia femela. Atât şi nimic mai mult.

Mai multe cărţi declară că moartea lui Petru al III-lea este logică din punct de vedere istoric. Cât priveşte nădejdea lui naivă că-şi va lua tălpăşiţa, cu vioara la subraţ, aceasta e dovada debilităţii lui mintale.

S-ar zice că e un pact tacit al autorilor, menit să conserve legile acestei lumi: forţa striveşte slăbiciunea, sexul sporeşte setea de putere, visarea înseamnă neadaptare, neputinţa de a supravieţui în jungla socială. Şi, pentru că suntem oameni civilizaţi, limbajul nostru disimulează cu dibăcie această bestialitate: logica Istoriei, triumful raţiunii…

Trufia raţiunii! Orgoliul istoricilor care vor să stăvilească haosul prin cronologie. Mândria „secolului Luminilor“, care a divinizat omul. Vanitatea monarhilor luminaţi care sperau că vernisul saloanelor se va prinde şi de lemnul noduros al sufletelor… Într-unul din volume, Oleg dă peste unul dintre aceşti orgolioşi – Frederic al II-lea, mare prieten al lui Voltaire şi apoi duşmanul lui declarat. E război, ruşii îi jefuiesc palatul din Charlottenburg. Prinţul de Ligne recunoaşte că husarii lui austrieci n-au fost nici ei mai breji: tropăie „înfundaţi până la genunchi în porţelanuri şi cristale“. O oază de pace, hărăzită unor conversaţii tihnite despre binefacerile civilizaţiei…

Orgoliu emoţionant prin fervoare, în cazul Ecaterinei. Nepoţii ei, Alexandru şi Constantin, îl vor avea ca preceptor pe cetăţeanul elveţian Frédéric César La Harpe. Republican, pedagog rousseauist şi, mai apoi, admirator al Revoluţiei Franceze. Nici că se putea ceva mai potrivit pentru cizelarea spiritului celor doi prinţi! La câţiva ani după plecarea lui La Harpe, Alexandru îi lasă pe complotişti să-i ucidă tatăl, pe Pavel I. Constantin, în fruntea şlehtei lui de mercenari, după alte mii de ticăloşii, pune mâna pe o petersburgheză care, mai înainte, îi refuzase avansurile. În ciuda prezenţei celor doi copii ai săi, tânăra văduvă este violată de o duzină de indivizi. Membrele îi sunt zdrobite, ligamentele rupte, gura i se lăţeşte, sfârtecată, peste nişte resturi de dinţi. Violatorii îi aruncă leşul în faţa locuinţei mamei ei…

Oleg se ridică, prinde să bată culoarul în sus şi-n jos. Episodul violului este arareori istorisit de biografi. Niciodată nu fac o paralelă între acest măcel şi înălţătoarele idei ale lui La Harpe şi Voltaire, sau doctrinele care, în epocă, sacralizau omul şi libertatea sa. La Harpe se întoarce în Elveţia, în timp ce

Ecaterina primeşte din partea ambasadorului parizian o dare de seamă privind revoluţia în desfăşurare. Un detaliu o pune pe gânduri: înainte să fie înfăţişate rubedeniilor victimelor, căpăţânile tăiate sunt coafate. Bunătatea naturală a omului…

Oleg se simte din ce în ce mai îngreţoşat citind descrierile războaielor: „Austria a pierdut o sută treizeci de mii de soldaţi şi trei sute de milioane de florini. Rusia a pierdut două sute de mii de oameni şi două sute de milioane de ruble. Turcii au pierdut trei sute de mii de oameni şi două sute de milioane de piaştri…“

Există o voce care aprobă această obscenitate: Voltaire! El o roagă pe Ecaterina să-i confirme că au căzut în luptă cincisprezece mii de turci. „Doar aşa, spune el, fericirea mea va fi desăvârşită.“

Ca să descoperi adevărul acestui magistru al ţarinei, se cuvine să citeşti printre rânduri. În acest mod, îl vei afla compunând scrisori de delaţiune cu scopul de a întemniţa un tânăr literat care îndrăznise să-l critice. Îi însoţeşte pe poliţişti în razii prin librării: cărţile care-i displac sunt ridicate, librăriile – închise, tipografii – puşi în lanţuri. Ura pe care o emană ajunge s-o irite până şi pe Ecaterina. „Războiul e un lucru urât, domnule“, îi răspunde ea acestui umanist care o îndemna să-i masacreze pe turci.

După o lună, o nouă uluire: cum de putea Voltaire să fie entuziasmat de asemenea comédii? O ţară cotropeşte altă ţară. Un rege îşi ucide rivalul. O favorită complotează ca să izbucnească un război. Frederic al II-lea îşi botează căţeaua preferată – „Pompadour“. Ofensată, marchiza pune la cale acordul între Franţa şi Austria. Rezultatul este Războiul de Şapte Ani, supranumit „al celor trei jupoane“: doamna de Pompadour, Elisabeta a Rusiei, Maria-Tereza. Frederic e înfrânt de către aceste doamne – husarii tropăie „înfundaţi până la genunchi în porţelanuri şi cristale“. Dar Elisabeta moare, Petru al III-lea urcă pe tronul Rusiei şi îl salvează pe Frederic, pe care îl idolatriza. Pentru ruşi, acest ţar e numai bun să fie înlăturat. Ecaterina duce la îndeplinire această misiune şi… Şi istoria continuă – o farsă sângeroasă cu infinite ricoşeuri, care nu înseamnă decât o perpetuă repetare a unor crime, jonglerii politice, utopii, intrigi de operetă…

Oleg are prilejul să vadă la televizor continuarea acestei demenţe: un specialist explică războiul din Cecenia prin refuzul de-atunci al Ecaterinei a II-a de a invada principatele caucaziene. Case în flăcări, cadavre de soldaţi… Reportajul e întrerupt de publicitate: „Vile pe ţărmul Balticii, cu acces la un golf privat“.

Se duce la bucătărie să-şi facă o cafea. Pe coridor, o femeie cu o oală aburind se grăbeşte – e Genia, care locuieşte împreună cu cei trei copii ai ei într-o încăpere de doisprezece metri pătraţi. „O vilă…“, îşi spune Oleg. Soţul Geniei a luat patru ani de puşcărie pentru că a furat un pui dintr-un camion frigorific.

În timp ce caută chibriturile, Oleg descoperă într-un dulap un ceainic vechi… Pe vremuri, l-a văzut adesea pe aragaz. Proprietara lui se numea Zoia – o femeie la vreo cincizeci de ani, despre care nu ştia mai nimic. Când a părăsit apartamentul comunitar? Unde s-a dus? Simte un ataşament aproape tandru faţă de serile când o vedea pe Zoia aşezată în faţa ferestrei, rătăcită într-un timp în care nimeni n-o putea regăsi. Avea un chip frumos, marcat de oboseală – ochi foarte deschişi la culoare, parcă spălaţi de ploaie. „Vecina ta beţivancă“, îi spunea Lesia, uşor dispreţuitoare…

A doua zi, o vede pe Genia îmbrăcându-şi copiii, ca să-i ducă la şcoală. Strigă, împarte palme, ameninţă: „Vedeţi voi pe dracu’ când o să se-ntoarcă tata din călătorie…“ Oleg o întreabă dacă a cunoscut-o pe Zoia.

— Grăsana care le cam trăgea la măsea? Mda, mai vorbeam câteodată, la cratiţă. Până la urmă, nu se ştie cum s-a-ntâmplat. Sigur, mecanicul de pe locomotivă ar fi trebuit să fie atent… Dar cum era beţivă…

Moartea aceasta e povestită printre scatoalcele pe care Genia le distribuie copiilor. „Grăsana care le cam trăgea la măsea“ lucra la căile ferate şi a fost secerată de un tren – între două gâturi de alcool, se spunea. Avea vreun apropiat?

— În doi ani, nimeni n-a venit să… Dumneata eşti primul care mă întreabă. Bine, hai, că trebuie s-o şterg…

Oleg se aşază pe canapeaua copleşită de cărţi. Mii de pagini care detaliază fiece pas al Ecaterinei. În comparaţie cu această supraabundenţă, viaţa Zoiei nu e nici cât o umbră. Reflexul unei feţe, ecoul palid al unei voci. Şi frânturile comunicate de Genia: o femeie care bea şi care, muncind de noapte, n-a fost în stare să evite un tren. Restul este neant – neantul definitiv!

Revolta lui are o violenţă fizică, e o împotrivire în faţa morţii. „Nu, a mai fost şi dimineaţa aceea…“

Da, o dimineaţă de februarie. O primă îmbunătăţire a vremii, o zăpadă a cărei alunecare pe pielea feţei părea călâie. S-au întâlnit la intrare, când se întorceau de la slujbele lor de noapte: el – de la abator, Zoia – de la depoul căilor ferate. Paltoanele le erau pline de zăpadă. Cu un gest cam stângaci, şi-au scuturat reciproc omătul de pe haine. Oleg privea acel chip feminin care, din pricina unei nopţi nedormite, era încă scutit de grijile de peste zi. Probabil că şi

ea citea în ochii lui aceeaşi visare detaşată… S-au despărţit, Zoia s-a dus să-şi pună ceainicul pe foc, Oleg s-a întors printre ciorne. „Femeia asta e frumoasă, şi-a zis el, păcat că…“ N-a avut timp nici măcar să dea formă acestui regret. Pe masa lui de lucru, maşina de scris, paginile scenariului, oglinjoara de buzunar în care se privise Lesia, cu câteva săptămâni în urmă, dându-şi cu ruj pe buze… „De fapt, Zoia seamănă destul de mult cu Ecaterina, cea de prin 1780“, s-a gândit el deja într-un registru ironic, alungând tandreţea şovăielnică pentru o femeie căreia îi ignorase mereu frumuseţea…

Frunzăreşte cărţile răspândite pe jos şi, deodată, cu un amestec de bucurie şi stupefacţie, pricepe că datorită acelei clipe din februarie viaţa Zoiei îi este infinit mai cunoscută decât cea a ţarinei. Acea singură dimineaţă, cu miros de nea şi de primăvară, este mai adevărată decât toate compendiile de istorie. Iar despre ţarină, sechestrată în sarcofagul ei de cuvinte, nu se ştie nimic, fiindcă nici unul dintre acele volume n-a păstrat în el prospeţimea vreunei dimineţi trăite, cândva, de Ecaterina.

Încep să împartă patul în primăvara anului 1780. Aleksandr Lanskoi are douăzeci şi doi de ani, Ecaterina – cincizeci. Spre deosebire de amanţii precedenţi, Lanskoi se arată dezinteresat. Nu unelteşte pentru titluri, nu intervine pentru apropiaţi. Intrigile îl plictisesc, nu-i pasă de influenţa pe care ar putea s-o exercite. Aflat în vârful unui imperiu care domină jumătate din Europa şi jumătate din Asia, pare insensibil la amploarea unei asemenea forţe şi gustă prea puţin istoria scrisă cu salve de tun. Pare sincer ataşat de această femeie încă frumoasă, vitală şi care-şi impune o disciplină trupească foarte strictă. Ceilalţi favoriţi, odată ajunşi la palat, se simţeau captivi şi, cu primul prilej, se repezeau spre jocurile de putere, spre comploturi, spre desfrâu. Lanskoi e fericit doar în lungile clipe când se află singur cu Ecaterina, în timpul plimbărilor împreună prin grădinile de la Petrodvoreţ sau al serilor petrecute pe ţărmul Balticii.

S-ar zice că o iubeşte pe această femeie… Ceea ce este deopotrivă logic şi cu desăvârşire imposibil. Logic, pentru că orice favorit e nevoit să-i declare împărătesei că o iubeşte. Imposibil, pentru că aceşti bărbaţi nu sunt meniţi să reziste – curând, îşi umflă muşchii, încearcă să-şi preschimbe fanteziile în politică de stat, o înşală pe ţarină şi, una-două, dispar din viaţa ei. O scrisoare de despărţire, un cadou de adio (pământuri, şerbi, aur) şi interdicţia de a mai apărea la Curte. Adesea, noul favorit se mută în apartamentele rămase goale chiar de a doua zi.

Cu Lanskoi, lucrurile se petrec altfel. Ecaterina îl vede pentru întâia oară în decembrie 1779, însă îl pofteşte la palat de-abia în primăvară. Viaţa ţarinei îşi schimbă cadenţa.

Amantul acesta lasă impresia că domoleşte febra marii guvernări. Ecaterina poate în sfârşit să răsufle. Ceea ce, neîndoios, e legat de vârstă şi de plenitudinea fizică de care se bucură. În plus, a ajuns în anii aceia la un stadiu de zbor planat în care puterea, bine consolidată, e mai puţin apăsătoare. Răscoalele ţărăneşti sunt de domeniul trecutului, conspiratorii au depus armele, trufaşa Europă a acceptat în sfârşit această ţară uriaşă, care încă poate fi blamată pentru încetineala ei orientală, dar care nu mai poate fi trecută cu

vederea. Opera Ecaterinei seamănă cu o statuie de bronz care a fost scoasă din mulaj: încă mai trebuie finisată şi lustruită, dar sculptorul ştie că esenţialul a fost înfăptuit.

Pentru istorici, Lanskoi reprezintă o paranteză de tandreţe în lupta unei femei care trebuie să se afirme, să guverneze şi, în lipsa dragostei, să-şi cumpere plăcerea sexuală. Un efemer prinţ de poveste.

Cu toate acestea, rămâne mai mult de patru ani lângă ţarină. Despărţirea nu e provocată de o concediere, ci de propria-i moarte.

Iar el este cel care pune la cale cea mai profundă schimbare din viaţa ţarinei – plecarea.

Oleg şi-o aminteşte pe Eva Sander. Ţinea pătimaş la această versiune. Ecaterina întâlneşte o dragoste târzie; e un moment de neobişnuită tandreţe în viaţa unei femei care a ştiut mereu să-şi ordoneze plăcerile trupeşti ca pe un departament ministerial.

„Ce au trăit împreună era atât de străin de lume, încât, ca să se poată iubi, era nevoie să suprime această lume. Să plece. Să renască…“

Eva o spunea cu o convingere emoţionată, dar care era aproape lipsită de temei. Vreo zece hărţi vechi ale Europei şi o scurtă misivă, citată uneori de istorici: un mesaj în care Lanskoi îi pomeneşte ţarinei despre „călătoria noastră“…

Era probabil vorba despre drumul lor din 1783, în Finlanda, când Ecaterina s-a întâlnit cu regele Suediei, Gustav al III-lea. Singurul voiaj mai lung pe care cei doi îndrăgostiţi l-au făcut vreodată împreună.

Oleg nu renunţă la ideea unei „plecări“, îndreptăţit de o certitudine senină, de nezdruncinat: în lipsa acestei călătorii de taină, viaţa Ecaterinei nu mai are nici un sens. Sau, mai degrabă, nu are mai mult sens decât cronica războaielor, răzmeriţelor, intrigilor politice, a acestui labirint de vanităţi sângeroase şi strălucite pe care îl numim Istorie…

Se gândeşte şi la Zoia. În lipsa îndepărtatei dimineţi de februarie când, plini de zăpadă, s-au întâlnit la intrare, da, fără acest vertij luminos, viaţa Zoiei n-ar fi decât o poveste palidă: o femeie cu patima băuturii, o însingurată care-şi fierbea apa într-un ceainic pântecos, o muncitoare care, într-o noapte, a avut un accident fatal la serviciu. Acest epitaf şi apoi uitarea.

Urmele călătoriei sunt aproape absente. Oleg încearcă să le desluşească în intervalele care despart marile evenimente istorice. Ecaterina negociază cu Gustav al III-lea în timp ce armatele ruseşti se războiesc în preajma Mării Caspice. Cum trăieşte ea de fapt în mijlocul acestor evenimente? Care este

parfumul clipelor, soarele anotimpurilor care-i ritmează dragostea pentru Lanskoi?

Adesea, citesc împreună. Ecaterina nu mai ezită să-şi pună ochelarii, lucru pe care nu l-a făcut de faţă cu ceilalţi favoriţi, de teamă să nu pară bătrână. Cam în aceeaşi perioadă, începe să poarte veşminte largi – nu ca să-şi disimuleze rotunjimile, ci fiind convinsă că nu mai avea nevoie să se încorseteze ca să placă.

Îl pune pe Lanskoi să-i recitească scrisorile pe care le redacta în ruseşte: el îi corectează verbele de mişcare, principala dificultate a acestei limbi. La sfatul ţarinei, Lanskoi învaţă italiana… Şi, în timpul discuţiilor, îşi exprimă adesea dezgustul pentru politică.

Câteva ecouri risipite ici-colo prin cărţi lasă să se ghicească natura relaţiei lor amoroase: după marea instabilitate emoţională pe care Ecaterina a trăit-o constant, a urmat o potrivire netulburată a trupurilor şi inimilor, sentimentul că au înainte o veşnicie hărăzită doar dragostei. „Alături de el, zilele mele se scurg ca un pumn de nisip pe care pot să-l răsfir la nesfârşit printre degete, scrie ea. Înainte, era o clepsidră pe care o tot întorceam, îngrozită de scurgerea grăunţelor…“

Ecaterina nu pare mai tânără, ci ferită de îmbătrânire. Lanskoi dezminte portretul dulceag pe care i l-a făcut un pictor de curte. Se maturizează, prezenţa lui capătă consistenţă, dă impresia că o protejează pe această femeie nespus de puternică şi atât de vulnerabilă. „Când îi oferea braţul împărătesei, remarcă bibliotecarul Ecaterinei, Lanskoi mergea cu umărul împins uşor în faţă, ca un scut.“

Oleg îşi închipuie acest cuplu de îndrăgostiţi. Străbat şirurile de încăperi ale Palatului Petrodvoreţ, apoi călăresc agale de-a lungul ţărmului Balticii.

Mărturiile despre o călătorie în pregătire sunt discrete. Faptul că Lanskoi a învăţat italiana? Dar toţi favoriţii erau incitaţi de Ecaterina să deprindă limbi străine. Nici lecturile lor (Algarotti, Voltaire, Swedenborg) nu trădează elaborarea unui plan de evadare.

Hărţile? Puse cap la cap, itinerariile subliniate cu o cerneală abia vizibilă ar putea desena un traseu care uneşte Sankt-Petersburgul cu nordul Italiei. Nimic însă nu indică faptul că hărţile ar trebui citite împreună.

Într-o seară, Oleg îşi dă seama că cercetările lui durează deja de două luni şi că doar amintirea Evei Sander îi dă ghes să continue. Ideea unei ţarine care renunţă la tot, minunata nechibzuinţă a unei asemenea plecări sunt exaltante.

Acum însă realizează de unde provin: Eva şi prietenul ei italian, Aldo Ranieri, iubirea lor inspirată de Ecaterina şi Lanskoi.

Accesul de gelozie îi stârneşte un zâmbet: cât de departe sunt toate astea! Plimbările printr-un oraş care încă se numea Leningrad, filmările, Crimeea… Între timp a căzut Zidul Berlinului, Germania s-a reunificat, iar Eva probabil că îşi urmează liniştită cariera actoricească. Îşi mai aminteşte ea oare de un anume „asistent artistic“ pe care l-a făcut să creadă în călătoria de taină a Ecaterinei? Un nebun care, pentru a mia oară, răscoleşte acele volume acoperite de praf, căutând un cuvânt a cărui sonoritate să-i amintească de tropotul copitelor pe un drum de noapte.

A doua zi, e trezit de scârţâitul unui fierăstrău. Aruncă o privire pe geamul de la bucătărie: clădirea din faţă pare să se mişte. De fapt, nu, copacul din mijlocul curţii e cel care freamătă şi care, desenând prin aerul cenuşiu o curbă largă, se prăbuşeşte stârnind un văl de zăpadă…

Se îmbracă în grabă, coboară, urlă, ca şi cum prăbuşirea ar mai putea fi înlăturată. Patru bărbaţi îl privesc cu un dispreţ indulgent. „Pe cine deranja copacul ăsta?“, întreabă el, conştient că vocea abia i se aude. Un rictus miştocar: „Acum chiar că nu mai deranjează pe nimeni. Şi, dacă nu-ţi convine, te scurtez şi pe tine niţel“. Omul cu fierăstrăul îşi scuipă chiştocul. Ceilalţi hăhăie… Şi se apucă să ciopârţească trunchiul… După vreun ceas, în locul copacului sunt parcate două 4 x 4. Oleg urăşte forma acestor automobile: par nişte lighioane mătăhăloase, convinse că au dreptul să te strivească… „Tropotul copitelor pe un drum de noapte…“, îşi spune el, străbătând curtea.

La biblioteca centrală din Sankt-Petersburg, cercetările lui provoacă reacţii contrarii: admiraţie pentru îndârjire şi neîncredere faţă de un erudit intratabil. Funcţionara care îi oferă documentul solicitat îi aduce la cunoştinţă că are prilejul să consulte nişte arhive pe care nimeni nu le-a răsfoit din 24 septembrie 1932 încoace!

Memoriile unui nepot al favoritului Ermolov… Lanskoi moare la 25 iunie 1784. După o singurătate neobişnuit de lungă – opt luni –, Ecaterina şi-l alege drept amant pe Aleksandr Ermolov, care primeşte, la Curte, porecla de „Negrul alb“, din pricina părului blond şi creţ şi a buzelor cărnoase. Ecaterina răscumpără de la părinţii lui Lanskoi decoraţiile defunctului şi le oferă noului ales. Nepotul istoriseşte acest episod, precum şi plimbarea la care a luat parte. O frumoasă zi de Sfântul Ivan, la Petrodvoreţ. Împărăteasa merge la braţul lui Ermolov, sunt însoţiţi de un mic alai… Se aud o vioară şi volutele unui glas.

Doi italieni: la instrument – un bătrân orb, vocea – a unui adolescent. Ermolov le zvârle nişte bani. Curtenii se plâng de asemenea nevoiaşi care stau cu o mână în dreptul inimii, în timp ce cu cealaltă îţi cotrobăie prin buzunare. Deja îndepărtat, glasul adolescentului răsună dintr-odată cu puterea deznădejdii: „*Il prim' amore non si scorda mai…*“ Împărăteasa râde, lumea o imită, făcând haz de cei doi italieni care, sub soarele lor fierbinte, trăiesc zi de zi „*il prim' amore*“. Deodată, toţi îşi dau seama că Ecaterina plânge… A doua zi, Ermolov e alungat.

În faţa clădirii bibliotecii se înalţă statuia Ecaterinei a II-a. Oleg a studiat-o de o sută ori, căutând printre reliefurile bronzului cheia misterului acestei femei. Stă falnică, simbol al puterii, al Raţiunii, al fatalităţii istorice. În jurul ei, bărbaţii care au secondat-o în activitatea ei titanică. Nici urmă de Lanskoi. Un porumbel picoteşte pe ţeasta lui Potemkin…

În curtea imobilului unde locuieşte, Oleg nu mai e atât de surprins de prezenţa maşinilor voluminoase în locul copacului. „Istoria în mers, îşi zice el. Mitocănia pe care o numim logică a progresului…“ Ferestrele casei din faţă sunt luminate, se zăresc nişte muncitori care smulg bucăţi de tapet. Fostele domicilii colective vor fi transformate în locuinţe de lux.

Aflat în bucătărie, Oleg aruncă o privire afară, aşa cum făcea Zoia, pe vremuri: cele două 4 x 4, rumeguş, o betonieră care scrâşneşte sub zid. O viaţă care merge înainte şi care nu se sinchiseşte de umbra unei femei puţin băute, aşezată la această fereastră, cu privirile rătăcite în domoalele vârtejuri de zăpadă.

Acum înţelege mai limpede ca niciodată: ca să scrii istoria unei vieţi sau a unei domnii, eşti obligat să sacrifici această privire care urmăreşte căderea fulgilor. Şi, de asemenea, să sacrifici visul pe care doi amanţi l-au ascuns de privirile lumii, acea călătorie tainică prin Europa.

A doua zi, un alt eveniment „istoric“! Bancnote noi le-au înlocuit pe cele vechi. Populaţia a avut la dispoziţie douăzeci şi patru de ore ca să facă schimbul. Cufundat în arhive, Oleg şi-a dat seama de asta prea târziu. De altfel, nu mai avea prea mulţi bani. Mii de pensionari, nu destul de îndrăzneţi ca să dea din coate pe la ghişee, şi-au pierdut toate economiile.

Această escrocherie financiară nu e decât un detaliu al marelui talcioc post-socialist. Cu toate acestea, începând din acea zi, Oleg a încetat să mai opună rezistenţă. „Adio şi n-am cuvinte“, îşi spune el. Formularea acoperă toate lucrurile cu care nu mai vrea să ia contact: îmbulzeala nebună a oamenilor pe stradă, zgomotul betonierei, proprietarii burtoşi de 4 x 4, programele de

televiziune (un expert demonstrează cum va fi salvată Rusia prin reforma monetară). Ar dori să rupă legăturile şi cu sine însuşi, cu acel „eu“ prudent care-l sfătuieşte să-şi reia goana zilnică, să facă din nou scurtmetraje pentru cei îmbogăţiţi peste noapte…

Cu toate astea, încă mai crede într-o viaţă în care o ţarină îşi părăseşte tronul şi pleacă împreună cu cel pe care-l iubeşte. În care o femeie priveşte un copac uriaş sub vălurirea zăpezii de sfârşit de iarnă.

Ştie prea bine că recitirea acelor cărţi vechi n-a fost decât o încercare de a-şi regăsi tinereţea. Pe vremea când îşi scria scenariul, avea douăzeci şi şase de ani (Lesia, plimbările pe plajele din golful Finlandei…), iar acum tocmai şi-a serbat cei patruzeci de ani. Mă rog, serbat… Un telefon de la Tania: „Hei, ţi-ai rezolvat problemele cu interlopii? Eu? Am prea mult de lucru săptămâna asta… O să te sun… Oricum, la mulţi ani!“.

Nostalgiile sunt înşelătoare. Anii de filmări n-aveau nimic miraculos în ei. Îşi aminteşte de acrobaţiile făcute de Kozin ca să păcălească cenzura. Azi, cutezanţele lor disidente par derizorii. Se poate scrie orice despre Ecaterina, poate fi considerată un monstru sau o umanistă, poate fi înfăţişată cu o hoardă de amanţi – nici un CSAC nu şi-ar agita foarfecele.

Libertatea asta are un efect neaşteptat: îţi taie cheful să-ţi examinezi viaţa. O ţarină zbătându-se între putere şi sex – şi gata! De-acum, e de neînchipuit să scrii un scenariu în care ea şi-ar pregăti o evadare doar ca să nu fie persoana pe care toată lumea credea că o cunoaşte.

Dacă regretă acest trecut, asta e pentru înflăcărarea cu care năzuia s-o înfăţişeze pe această altă Ecaterina…

Îşi regăseşte trecutul ducându-se să-şi vândă cărţile. Tranzacţia e simplă: un volum înseamnă bani de trai pentru o zi. Printre rafturile stând să se prăbuşească sub maldărul de pagini îngălbenite, clipele stau în loc. Librăreasa pare să nu se fi schimbat de pe vremea când venea aici în căutarea unor documente despre Ecaterina. Palidă, subţire, cu părul strâns cu un şiret care aminteşte de urzeala decolorată a semnelor de carte. „Acum, lumea caută mai ales cărţi frumos legate, explică ea. Ca să dea bine în casă…“ Oleg a întâlnit adesea acest „să dea bine în casă“ la oligarhii lui. De altfel, unul dintre ei chiar a fost salvat de grosimea cărţilor în timpul unui atentat: le arăta oaspeţilor lui o enciclopedie ciuruită de gloanţe…

Din această librărie în afara timpului, Oleg se îndreaptă spre un alt loc îndepărtat de lume. Pe o străduţă dindărătul Catedralei Marinei a Sfântului Nicolae, se află o băcănie armenească unde, de-o veşnicie, se vând aceleaşi

mărfuri. Măsline dolofane foarte iuţi, castraveciori acri, pâine fără drojdie, carne uscată şi un coniac îmbuteliat în sticle ale căror etichete au străbătut, neschimbate, toate războaiele şi revoluţiile…

Beţia e lină, în valuri molatice, iar feliile de carne uscată îşi arată cu greu adevăratul gust. Amintirile îi zboară peste hăţişul trecutului, fără să se mai agaţe de necazuri, de animozităţi, de remuşcări. Surâde – un gât de coniac armenesc îl ajută să stea drept printre accidentele vieţii sale, în levitaţie.

Ies la suprafaţă vestigii pe care le credea scufundate. Un fragment pe care cenzura l-a scos din filmul lui Kozin: Ecaterina vorbeşte despre ruşi. „Nicicând universul n-a zămislit un individ mai bărbat, mai serios, mai sincer, mai omenos şi mai darnic decât rusul… Străin prin natură de viclenie, de înşelăciune, spiritul lui de dreptate şi cinstea lui dispreţuieşte ipocrizia…“ La Kozin, acest elogiu exuberant era rostit din off peste imaginile masacrelor din timpul răscoalei lui Pugaciov. Cenzorii ghiciseră ironia… O altă amintire: un gorgan de vreo douăzeci de metri care începe să scuipe flăcări. O simulare a Vezuviului, din timpul unei serbări la Petrodvoreţ. Mereu aceleaşi ecouri italieneşti. Teatrul de la Ermitaj este copiat după cel din Vicenza. O întreagă regiune dintre Sankt-Petersburg şi Moscova e împânzită de canale, ca să devină o „Veneţie rusească“. Şi acel *Bărbier din Sevilla* al lui Paisiello, pe care Ecaterina îl ascultă alături de Lanskoi…

Seară de seară, Oleg sfârşeşte prin a se izbi de cuplul acesta! Îl bântuie ca să-i aducă aminte că nu şi-a respectat promisiunea. Două suflete chinuite, cărora n-a ştiut să le domolească suferinţa.

Îşi mai toarnă de băut, sperând că fantomele vor dispărea cu această nouă înghiţitură… Dar nu, continuă să fie acolo – o noapte senină de iunie, camera Ecaterinei lucind într-o lumină sinilie. Ţarina stă pe marginea patului, goală. Şi-a despletit părul, Lanskoi îi mângâie pletele şi spatele, care freamătă blând sub atingere…

Tandreţea pe care şi-o imaginează este atât de intensă, încât Oleg închide ochii, pierdut în frumuseţea acelei clipe din noapte. Aşa ceva ar fi trebuit Kozin să filmeze. În astfel de momente îşi mărturiseau cei doi amanţi dorul de ducă.

Se grăbeşte să şteargă ecoul călătoriei visate. O noapte de iunie? Nici vorbă! La sfârşitul lunii iunie 1784, Lanskoi se îmbolnăveşte. Istoricii propun două versiuni, la fel de ispititoare pentru romancieri. Cea dintâi: Potemkin află de planul de căsătorie al Ecaterinei cu Lanskoi şi se hotărăşte să-l zădărnicească. Cea de-a doua: încercând să ostoiască poftele sexuale ale ţarinei, Lanskoi abuzează de afrodiziace, mai ales de praful de cantaridă. Or, aceste „muşte spaniole“ sunt pregătite în Rusia folosindu-se oţet, aşa încât toxicitatea

cantaridei e sporită de efectul ulcerant al băuturii.

Moartea lui e supraîncărcată de fatalitate, de parcă Istoria ar fi vrut să-i răpească Ecaterinei orice şansă. În situaţia în care otrava lui Potemkin nu s-ar fi dovedit eficientă, destinul a prevăzut ca Lanskoi să se otrăvească singur…

Beţia nu mai reuşeşte să facă să dăinuie zborul pe deasupra trecutului. Oleg revede o noapte de iunie, pe cei doi amanţi, tandreţea lor. Şi, deodată, moartea.

După o lună, viaţa aceasta îşi pierde aspectul jalnic care-l făcea la început să sufere. E vorba de perioada în care a încercat să reintre în joc. Ziarul *No Comment* continua să apară, atât doar că pozele celor bogaţi şi ale nevoiaşilor nu mai erau puse în contrast. Dimpotrivă, fiecare imagine care denunţa mizeria era însoţită de un articol care lăuda activitatea filantropică a unui magnat…

A avut atunci o tentativă de a relua fabricarea de filme dedicate gloriei oligarhilor. Însă şi în acest domeniu situaţia se schimbase. Noii îmbogăţiţi nu mai doreau să-şi expună averea – aşa că documentarele îi înfăţişau vizitând ospicii pe care le care finanţau. Filmarea gangsterilor binefăcători ar fi fost şi mai ipocrită decât celebrarea unor bandiţi încântaţi de propriul succes.

Oleg a priceput mai ales că învălmăşeala noii vieţi nu oferea decât o libertate de manevră limitată: ori îi călcai pe ceilalţi în picioare, ori te lăsai călcat. Preţ de câteva clipe, graţie coniacului armenesc, reuşea să stea departe de gloată.

Într-o zi, ajunge să nu-i mai pese că e „călcat în picioare“. O carte vândută, schimbată pe un pic de mâncare şi pentru moleşeala alcoolului, o serie familiară de viziuni care fac posibil un drum în noapte, cu doi călăreţi care înaintează… Are răgaz să tragă în piept răcoarea nopţii de pe aleea pe care au apucat-o cei doi şi… Şi realitatea dă buzna: călăreţul moare, amanta lui redevine ţarina bătrână care iubeşte puterea, onorurile, plăcerile trupului…

Manejul umbrelor se încheie într-un palat construit din bucăţele de lemn – macheta pe care o asambla tatăl lui. Suferinţa acestei aduceri-aminte e intensă, Oleg îşi umple un pahar, îl dă pe gât încercând să devanseze o altă amintire, mai chinuitoare încă: noptiera mamei lui, ceaşca, un micuţ şirag de perle, o carte cu coperţi obosite… Şi, în centru, un gol în care memoria lui n-a izbutit vreodată să aşeze bibeloul care se afla totuşi acolo, răsfrânt în privirea lui de copil.

Golul se lăţeşte cu fiecare zi, o pată a cărei paloare acoperă feţele iubite. Uneori, îl zgâlţâie câte o rămăşiţă de orgoliu: eu, Oleg Erdmann, în camera asta care duhneşte a rufărie murdară şi a tutun, eu, stând la coadă pentru o sticlă de

băutură ieftină, fiindcă nu-mi ajung banii pentru coniacul armeanului, eu, care-mi vând maşina de scris, ca să o văd apoi expusă, ca un obiect preistoric, în vitrina unui magazin de computere! Eu… La urma urmei, fac parte din ceata de perdanţi care vând în stradă relicvele jalnice ale vieţii lor – o linguriţă, o pereche de pantofi, decoraţia spălăcită a vreunui soldat…

Un pahar de alcool alungă stinghereala, apoi obligaţia de a gândi. Rămâne acea amintire din copilărie pe care o ia cu el în somn. Mama îl mângâie pe creştet, îi cântă ceva cu voce legănată, în nemţeşte. Înainte să adoarmă, apucă să zărească obiectele aşezate pe noptieră, pe care le cunoaşte pe de rost: o ceaşcă, un colier, o carte…

În timp ce merge, realizează cât e de slăbit – gâfâitul pe treptele metroului, apoi înaintarea epuizantă de-a lungul şinelor de cale ferată. Cu ultima tresăltare de vlagă, un pariu: dacă va izbuti să ajungă la imobilul-promontoriu din copilărie, viaţa lui îşi va relua cursul, iar el va găsi din nou un motiv să alerge, să lupte.

În ajun, şi-a rânduit puţin lucrurile prin casă, a spălat nişte rufe, nu s-a atins de băutură. Dând peste vechile hărţi ale Europei, cele ale „călătoriei tainice“ în care acum nu mai crede, a vrut să i le trimită Evei Sander, căreia îi păstrase adresa. Doar gândul că ar putea face asta i-a dat un sentiment de distanţă cosmică. Şi-atunci şi-a amintit de Lurie, istoricul care îi sprijinise pe vremuri scenariul… Coletul cu hărţi a plecat spre acest destinatar, dar, socotindu-i vârsta, Oleg şi-a spus că Lurie e poate mort şi că, prin urmare, e mai greu de găsit decât îndepărtata galaxie unde locuia Eva…

La început, pare că oboseala lui e cea care-i perturbă străbaterea străzilor, itinerarul către imobilul-promontoriu. Aglomerările de depozite şi de clădiri vetuste nu mai există. În locul lor, o pădure de stâlpi de beton, garduri de şantier, resturi de zid care dezvăluie pântecul vreunei camere, intimitatea revărsată a unei vieţi de demult…

Grăbeşte pasul, temându-se că locuinţa copilăriei sale e la fel de ruinată. Gâfâie, aerul miroase a oţel, a fum înecăcios de tractoare, a zăpadă noroită. Străduţa care pe vremuri dădea către şinele de cale ferată s-a preschimbat într-o potecă mocirloasă. A început să se întunece. Bâjbâind printre resturi de fiare, sare de pe o bucată de asfalt pe alta. Şinele au fost scoase, în locul lor a fost săpat un şanţ lat de vreo douăzeci de metri – probabil un viitor tunel.

În cele din urmă, printre ţepii armăturilor, zăreşte imobilul-promontoriu: nu mai e înconjurat de garnituri de tren, ci de grilajele înalte ce mărginesc şantierul.

„Trebuie să fie vreo cale de acces, îşi zice Oleg. Locatarii se strecoară ei pe undeva…“

Ocolul împrejmuirii devine o aventură, Oleg se împotmoleşte prin gheaţa cu mâzgă, abia mai respiră, îşi descheie paltonul, nu se mai sinchiseşte de ghiulelele de glod care-i atârnă de bocanci. Grilajul descrie o curbă, promiţând la fiecare colţ o spărtură care să-l ducă spre imobilul căruia îi zăreşte conturul. Dar, inexplicabil, ferestrele rămân mereu dincolo de gard… Amurgul înghite cărările, Oleg se poticneşte, privirea îi e înceţoşată de sudoare, respiraţia – smulsă de vânt… Apoi, izbindu-se de un morman de traverse, se opreşte şi, năucit, se aşază – auzind doar zvâcnetul sângelui în tâmple. Chiar la picioarele lui, în spatele împrejmuirii, se deschide o excavaţie adâncă, un hău care va găzdui fundaţia unei clădiri. Pe un panou e specificată natura lucrărilor: „Locuinţă de lux, cu apartamente de şase camere, penthouses, piscine, parcări, săli de sport…“ Îşi închipuie apartamentele în care se va instala confortul, care se vor umple de copii, îmbrăţişări, satisfacţie superlativă. Toate astea – aşezate pe o gaură din care răzbate un miros rece de humă, de lemn jilav – de mormânt! Dar fericiţii locatari nu vor şti asta. Nu vor vedea nici străvechile traverse peste care ţopăia pe vremuri un băieţel grăbit să se întoarcă într-o mansardă pe jumătate ocupată de macheta unui castel…

Reîntoarcerea este o rătăcire în întuneric şi în noroi. Drumul e plin de gropi, de ţevi groase de oţel, de baloturi cu vată de sticlă… Ochii îi sunt arşi de lacrimi, lacrimile dezgustului faţă de neputinţa lui de a fi altcineva decât acest bărbat de patruzeci de ani, cu încălţările înnoroite, cu un suflu ce-i năvăleşte dureros în piept. Ar vrea să nimicească paiaţa asta, s-o îmbrâncească, s-o facă una cu pământul acela pângărit de vestigiile unor vieţi distruse. Sau s-o amorţească înghiţind nişte guri straşnice de alcool. Atunci, preţ de câteva clipe, ar putea trăi în armonie cu băiatul de zece ani care mergea numărând traversele, care ajungea la imobilul-promontoriu, care urca, se dezbrăca şi care apoi se ghemuia în cădiţa de zinc, sub un şuvoi de apă caldă.

Imobilul-promontoriu, o căditţă de zinc, un fir subţire de apă caldă, o melodie fluierată de tatăl lui… Amintirea fericirii de odinioară va fi, în timpul bolii, singura realitate care-l va ţine conectat la viaţă.

Vede trecând un medic, o femeie în vârstă căreia îi ghiceşte oboseala. „Doctorii ăştia de cartier nu mai câştigă aproape nimic“, se gândeşte el în aiureala lui, dar n-are puterea să-i mulţumească şi nici să se indigneze. Rămâne mut şi în faţa Geniei, vecina sa – nu pentru că nu i-ar fi recunoscător, ci din pricina tusei care-l înăbuşă. Femeia i-a adus nişte supă, iar el îi vede pe cei trei copii ai ei iţindu-şi capetele prin uşă, curioşi să-l vadă pe muribundul hrănit de mama lor. Oleg îşi aminteşte că în anii când o ducea bine nu s-a gândit nici măcar o dată la Genia, pierdută în caverna aceea comunitară. Gândul îl sfredeleşte mai rău decât arsura din piept.

Mai e şi bătrânul acela pe care, în ciuda înceţoşării provocate de febră, îl recunoaşte. La început, chipul său îi stârneşte plânsul. Este Lurie, însă mai uscat, mai palid decât cel care, pe vremuri, se împotrivise Comitetului de Stat…

Prin toropeala vieţii lui înjumătăţite, Oleg distinge prospeţimea primăvăratică venind dinspre paltonul pe care Lurie îl agaţă de uşă şi izul vag de fum al infuziei pe care acesta o pregăteşte în străvechiul ceainic al Zoiei…

Gesturile acestea frăţeşti sunt ecouri ale vieţii colective de altădată, căreia Oleg i-a urât mereu latura mizerabilă. Iar acum îi descoperă ultima întruchipare: umila şi răbdătoarea solidaritate a perdanţilor.

E prea slăbit ca să poată purta o conversaţie. De altfel, Lurie vorbeşte puţin, îi mulţumeşte pentru hărţile vechi ale Europei („hărţile lui Lanskoi“), îl sfătuieşte să mănânce miere. Pentru Oleg, gustul mierii se confundă cu freamătul vieţii pe cale să renască.

Într-o seară, încă toropit de boală, vede ivindu-se nişte umbre care defilează pe zidul din faţa patului. Bărbaţi în redingotă, femei purtând crinoline… Lui Oleg îi trebuie câteva clipe ca să ghicească originea acestui teatru de năluci: Lurie a izbutit să repare lanterna magică.

Istoricul murmură câteva comentarii, cu vocea ironică şi misterioasă a cuiva

care născoceşte o poveste aventuroasă. Pe perete se zăresc silueta unui bărbat şi a unei femei şezând culcaţi: abatele de Boismont în braţele unei ducese. Deodată, aud paşii soţului. „Prefaceţi-vă că dormiţi!“, îi şopteşte abatele. Ducele stă în faţa patului unde s-a preacurvit. „Tăcere! îi porunceşte abatele. Îmi veţi fi martor!“ Ducele, uluit: „Martor? Păi…“ Prelatul nu îi dă răgaz să reacţioneze: „Linişte! Vă explic totul. Ieri, ducesa a pretins că are un somn atât de uşor, încât ar simţi şi o muscă. Am pariat cincizeci de ludovici de aur, susţinând că mă pot strecura în aşternuturile ei fără s-o trezesc. Mi-a râs în nas. După cum vedeţi, sosirea mea nu i-a tulburat somnul“. „E un pariu complet nebunesc…“ Abatele se îmbracă şi, înainte să plece, smulge promisiunea că ducesa nu va afla nimic. A doua zi dimineaţă se întoarce, ducele depune mărturie despre cele văzute în ajun şi, ca un mare domn, îi plăteşte cei cincizeci de ludovici câştigătorului… care-i pusese coarne.

Neîndoios, au mai fost proiectate şi alte poveşti pe perete, dar aceasta era cea dintâi pe care Oleg a urmărit-o în întregime, fără puseuri de tuse, cea dintâi care l-a făcut să râdă.

Umbrele îşi reiau caruselul. În iunie 1770, contesa de Valentinois îşi pofteşte invitaţii la un ospăţ mai special: la fiece nou fel de mâncare, mesenii îşi vor da jos câte un veşmânt. După desert, cei rămaşi în pielea goală vor putea să-şi împlinească orice plăceri. Oaspeţii sunt aţâţaţi nevoie mare, pentru că felurile de mâncare, vreo douăsprezece, le oferă prilejul să ducă până la capăt despuierea celei sau celui la care râvnesc. Crema de zahăr ars scoate la iveală frumoşii sâni ai contesei, iar nuditatea ei finală se oferă în acelaşi timp cu natura adamică a vreo şase bărbaţi. Dacă e să ne luăm după un memorialist, doamna de Valentinois „a făcut din trupu-i un desert cu mult mai desfătător decât crema pe care acei bărbaţi tocmai o încercaseră…“.

Nu, Lurie nu încearcă doar să-l înveselească. Umbrele îi aduc în minte lui Oleg scenariul său despre Ecaterina. Ţarina urmărea Franţa cu un amestec înfrigurat de gelozie, atracţie şi orgoliu rănit. Parisul era oglinda în care se contempla zilnic, pândind moda, curentele de gândire, arta seducţiei… Corespondenţii îi făceau cronica mondenă a capitalei, agenţii ei secreţi îi dezvăluiau intrigile ce se ţeseau la Versailles. Cât priveşte curierul diplomatic al ambasadei franceze la Sankt-Petersburg, ea îi afla conţinutul chiar înaintea ambasadorului. Ştia totul despre forfota favoritelor pe lângă Ludovic al XV-lea, despre adolescentele special instruite pentru plăcerile regelui în Parc-aux-Cerfs…

Pe perete, un bărbat cu perucă aleargă după o siluetă feminină. Lurie comentează:

— S-au îndrugat atâtea despre concupiscenţa Ecaterinei! Să fi fost oare mai morală aplecăciunea bătrânului rege pentru fetiţe? Iată, de pildă, acest personaj: Lebel, valetul care a „încercat-o“ pe viitoarea ţiitoare a regelui, madame du Barry. Mereu se cântăreşte cu greutăţi diferite, cu măsuri diferite: în cazul Ecaterinei, lumea se îmbujorează – vezi contesa Bruce, „experta“ care evalua bărbăţia favoriţilor! În schimb, „testul“ lui Lebel e privit ca o simpatică ispravă galantă.

Acest teatru de umbre nu încearcă s-o justifice pe ţarină, ci doar s-o plaseze în Europa timpului său. Iar chintesenţa europeană era, pe atunci, franceză.

— Uite-l şi pe grăsanul ăsta, să zicem că e Regentul. E însoţit de madame de Parabère, amanta lui, de arhiepiscopul de Cambrai şi de celebrul om de afaceri Law. Regentului i se aduce un document la semnat. E însă atât de beat, încât pana de scris îi scapă din mână. Aşa că i-o pasează doamnei de Parabère: „Iscăleşte, putoare!“. Doamna declină această onoare. Se îndreaptă atunci spre arhiepiscop: „Semnează tu, peşte!“. Acesta refuză. În cele din urmă, către Law: „Semnează, pungaşule!“. Law se eschivează. Regentul rezumă situaţia: „Iată un regat ocârmuit pe cinste: de o curvă, un peşte, un hoţ şi un beţiv“.

Lurie face nevăzute siluetele de carton, stinge lanterna:

— Snoavele astea sunt, oarecum, fondul politic al vieţii Ecaterinei, aşa cum azi, pentru noi, e flecăreala televizată. Nu-ţi vine să crezi când vezi un Potemkin care lasă baltă afacerile statului din pricina unei mahmureli. Ce ruşine! Or, el ştia prea bine anecdota cu Regentul care făcea băşcălie de propria persoană. De altfel, Ecaterina a fost informată la un moment dat despre un nou divertisment al aristocraţiei pariziene: lanterna magică! Exact, atât doar că era vorba de nişte plăci de sticlă pe care pictorii desenau scene licenţioase. Un cinematograf erotic mai înainte de vreme. O astfel de şedinţă de vizionare, la marchiza de Travenart, a stârnit un întreg scandal: lanterna ei proiecta pe pereţi nişte norişori de toată frumuseţea care semănau izbitor cu Maria Antoaneta… Înainte s-o judecăm pe Ecaterina, se cuvine să ne amintim de ambianţa acelei vesele apocalipse… Gata, te las, a sosit doctorul. Şi mănâncă mai multă miere, Ecaterina era topită după aşa ceva. Pe mâine.

Într-o zi, Lurie îi vorbeşte despre filmul lui Kozin, despre scena în care, în flashback, poate fi văzut Petru cel Mare asistând la execuţia amantei sale infidele, Marie Hamilton. Ţarul urcă pe eşafod şi ia de jos capul care tocmai a fost retezat…

— Filmul face din execuţia asta simbolul istoriei ruse. Ia gândeşte-te! Petru ridică acel cap tăiat şi îl sărută pe gură! Ce oroare! Ce barbarie! Cruzime slavă!

Kozin uită însă că Petru nu s-a oprit la acel sărut. Ne aflăm în secolul al XVIII-lea, iar el e pasionat de ştiinţele naturale. După ce a sărutat buzele care începuseră să pălească, ţarul ridică şi arată căpăţâna, explicând doct funcţionarea vaselor de sânge care atârnă din gâtul retezat. Da, o lecţie de anatomie pe eşafod!

Oleg simte cum se deşteaptă în el pofta pentru dezbatere – argumentul lui Lurie avea tocmai rostul să-l provoace:

— O clipă, dar Kozin exact asta a arătat: istoria noastră a cunoscut doar tirania şi setea de progres ştiinţific. Rachete cosmice concepute de savanţii pe care Stalin îi închidea în laboratoare-temniţă! Violenţă plus utopie, iată o reţetă cu adevărat rusească. Petru cel Mare a experimentat-o adesea…

— Ce-ai zice de altă execuţie, comisă tot în numele utopiei? O femeie e izbită cu sabia în ceafă şi, mai mult moartă decât vie, e silită să păşească peste cadavrele victimelor care au precedat-o. E doborâtă cu lovituri de suliţă, apoi călăii se amuză despuind-o şi spălând-o, ca să-i poată mutila cât mai bine corpul. Îi iau un picior şi-l vâră pe ţeava unui tun, îi smulg sânii, iar sexul îi e făcut ferfeniţă. La urmă, o descăpăţânează, îi iau capul şi, după ce e coafat de un frizer, i-l arată celei mai bune prietene a ei… Da, ai ghicit, nu e vorba de obiceiuri ruseşti din vremea lui Ivan cel Groaznic, ci de distracţiile unor cetăţeni dintr-o ţară cât se poate de civilizată. Aşa afla Ecaterina, în amurgul vieţii, despre moartea prinţesei Lamballe, prietena Mariei-Antoaneta. Prin urmare, ruşii n-au născocit nimic. Păcat că regizorul nostru n-a evocat oglinda franţuzească în care Ecaterina arunca priviri înspăimântate…

— Ba da, a evocat-o în ultimele secvenţe: căderea Bastiliei, eliberarea prizonierilor…

— Cum să nu, şapte deţinuţi şi-atât. Sub Ludovic al XVI-lea, primeau la masă trei feluri de mâncare şi vinuri pe alese. Câţiva ani mai târziu, în plin infern al închisorilor revoluţionare, tratamentul ăsta ar fi părut un dulce vis îngeresc. În temniţa unde l-am întâlnit pe tatăl dumitale, faimoasa Butîrka din Moscova, stăteam în picioare, claie peste grămadă, mai mult de cincizeci de arestaţi. Eram atât de înghesuiţi, că trebuia să respirăm pe rând, ca să zic aşa: inspiram, profitând de puţinul loc lăsat de expiraţia vecinului. Nu dura mult şi se isprăvea şi ultima gură de aer din celulă. Tatăl dumitale i-a rugat pe doi tipi să-l ridice, reuşind astfel să spargă geamul unei lucarne. Mâna i-a sângerat straşnic, dar aşa am putut supravieţui. Aveam membrele zdrobite după interogatorii, iar tatăl dumitale m-a lăsat să mă sprijin de umărul lui. Mai bine de douăzeci şi patru de ore de tortură la verticală… Ca întotdeauna în astfel de situaţii – un pic de umor negru. Serghei Erdmann, tatăl dumitale, neamţ, fusese

acuzat că e membru al unei organizaţii sioniste. Iar eu – că sunt agent al serviciilor de spionaj germane. Îmi descoperiseră corespondenţa cu un profesor din Tübingen…

Lurie se întrerupe, dar mâinile încă i se mişcă, de parcă ar continua să povestească unei fiinţe nevăzute această viaţă de demult, pe care, dintr-odată, Oleg o percepe dureros. Îşi dă seama că s-a vindecat, că e din nou în stare să împărtăşească suferinţa aproapelui.

Se ridică, se duce la bucătărie, pregăteşte un ceai. Afară – o seară de primăvară, aer albăstrui, o burniţă aurită de razele asfinţitului. Copiii Geniei se joacă lângă maşinile 4 x 4, parcate în curte. Se deschide o fereastră şi un bărbat ras în cap începe să răcnească la ei. Copiii o iau la goană… Cel mai mic se opreşte, mirat de soarele târziu care s-a strecurat pieziş în curtea întunecată.

Întors în cameră, Oleg îl vede pe Lurie aplecat asupra hărţilor răspândite pe canapea. „Hărţile lui Lanskoi“…

— Nu voiam să te pisez cu poveşti din puşcării, murmură Lurie. Dar tocmai asta m-a îndepărtat de meseria mea de istoric. La un moment dat, să fi fost pe la treizeci de ani, poate, m-am simţit ca un nerod: îmi petreceam viaţa notând prostiile şi atrocităţile comise de confraţii noştri. O vocaţie de invidiat! Aşa că m-am îndreptat către studiul circulaţiei monetare sub Ecaterina a II-a. Un subiect neutru, tehnic şi care îmi îngăduia să n-o încarc pe ţarină cu toate atributele stupide cu care un bun istoric rus se cuvenea s-o blagoslovească: sclavagistă, autocrată, Messalină rusă… Citindu-ţi scenariul, problema pe care voiam s-o fac uitată a ieşit la suprafaţă în toată impertinenţa ei: cine este oare vinovat pentru toate mişeliile pompoase pe care le numim „evenimente istorice“?

— Dar există cu adevărat un vinovat?

— Da, noi.

— Adică omenirea?

— Nu! Noi – eu, dumneata, gânditorii, istoricii, artiştii. Noi, cei care acceptăm să vedem în Ecaterina o caricatură: o destrăbălată aflată pe tron, seducătoarea filosofilor francezi, caporalul în fuste…

— Există deci o faţă ascunsă pe care încercăm s-o suprimăm…

— Există în mod clar aceste hărţi şi misterul lor. Şi nişte arhive care atestă pregătirile pe care Ecaterina şi Lanskoi le-au făcut în vederea plecării. Iar dacă vom ţine seamă de acest proiect, viaţa Ecaterinei va fi pusă într-o lumină nouă.

— De acord, o viaţă necunoscută. Însă cum ar fi putut Kozin s-o înfăţişeze în film, câtă vreme nici un istoric n-o pomeneşte? Nici eu n-am suflat o vorbă despre asta în scenariu…

— Nu sunt scenarist, dar aş porni aşa: un început de iarnă, un oraş german, un echipaj care stă să plece. Înaintea trăsurii, un tânăr de douăzeci şi patru de ani şi o fetiţă de paisprezece. Viitoarea Ecaterina cea Mare şi unchiul ei, Georg Ludwig, întâia ei dragoste. Istoria îi desparte: fata va merge să cucerească tronul Rusiei. Iubitul pleacă în Italia. Zăpada, zgomotul copitelor şi, în închipuirea adolescentei îndrăgostite, drumul pe care-l va parcurge Georg Ludwig, cu văi, cu munţi, cu sate adormite şi, în sfârşit, de cealaltă parte a Alpilor, cea dintâi boare a primăverii italiene. Lumina unei ţări pe care ea n-o va vedea nicicând în timpul măreţei sale domnii…

— Dumneata crezi că i-a rămas în suflet amintirea iubitului dintâi?

— Ba, mai mult, cred că şi-a reîntâlnit acest iubit după patruzeci de ani – sub trăsăturile lui Aleksandr Lanskoi. Tânărul ofiţer rus de origine poloneză semăna mult cu Georg Ludwig: la fel de blond, aceeaşi statură, aceeaşi vârstă. De astă-dată, Ecaterina chiar a tras nădejde că va fugi cu alesul inimii.

— De ce n-a făcut asta mai din timp? Cu Potemkin sau Korsakov…

— Dintr-un motiv foarte simplu: nici unul dintre favoriţii săi n-a iubit-o. Erau atraşi de puterea şi de bogăţiile ei. Lui Lanskoi nu-i păsa de ele… Georg Ludwig i-a scris cândva viitoarei Ecaterina a II-a: „O singură seară pe drumurile Italiei ar însemna pentru noi mai mult decât tronurile tuturor regatelor din lume“. Şi adăuga: „*Die Zukunft wird zeigen…*“ Da, viitorul o va demonstra.

Lurie se ridică, îşi pune paltonul. Oleg îl însoţeşte până la intrare.

— Probabil această versiune a întâmplărilor ţi se pare prea romantică. Există însă probe – între altele, hărţile… În lagăr, doar gândul la aceşti doi îndrăgostiţi fugind spre Italia m-a ţinut în viaţă preţ de opt ani…

Doi bodyguarzi sar dintr-o maşină, blochează trotuarul. Trecătorii, imobilizaţi, văd cum dintr-un restaurant iese un bărbat ţinând pe după mijloc o blondă foarte tânără. Oleg se opreşte şi el, aşteptând ca personajul şi însoţitoarea lui să ia loc în berlină… Scena care în urmă cu câţiva ani ar fi fost de neînchipuit nu mai surprinde pe nimeni. Un bărbat bogat, amanta lui puştoaică, dreptul lor să întrerupă circulaţia, gorilele care îi îmbrâncesc pe curioşi. Pe vremuri, ca să-ţi îngădui aşa ceva, trebuia să fii demnitar al Partidului. Şi nici măcar aşa… Acum, e nevoie doar să ai mulţi bani. „O schimbare istorică“, îşi spune Oleg. Cât a fost bolnav, Istoria a angajat noi actori, şi-a rescris scenariul farsei… E cea dintâi seară când se plimbă fără să-şi mai tărăgăneze paşii după ritmul oboselii. Întoarcerea printre semeni, în aerul călduţ al primăverii, îi ascute toate percepţiile. Bărbatul acela, îmbrăcat ca un play-boy, prietena lui – o faţă de adolescentă cu buzele umflate într-un rictus dispreţuitor…

Înainte să urce în maşină, bărbatul întoarce capul… Oleg exclamă cu o furie instinctivă:

— Jurbin, javră, tu eşti?

Unul dintre bodyguarzi ţâşneşte spre el, dar play-boy-ul a apucat deja să se întoarcă şi expresia lui blazată e deja mai puţin convingătoare sub privirile unui fost camarad.

— Erdmann! Aşadar, ai primit scrisorile de la mine?… Cum adică? Ţi-am scris pe adresa unde locuiai cu Tania… Of, femeile sunt schimbătoare… Hai, urcă, te duc acasă şi-aşa am timp să-ţi explic…

Iată cum, înghesuit între Jurbin şi tânără, Oleg află de existenţa unui „mega-proiect“.

Jurbin are deja mai multe restaurante la Moscova şi la Sankt-Petersburg. Deţine, parţial, trei hoteluri de lux pe litoralul Mării Negre. Ideea lui are simplitatea a tot ceea ce este genial, anunţă el.

— Am cumpărat un studio cinematografic. Am produs deja două filme poliţiste excelente. Dar publicul face nazuri, spectatorii îi preferă pe criminalii

americani, ştii prea bine. Îmi trebuie deci o operă monumentală. Da, un serial de care oamenii să devină dependenţi, chipuri de vedete pe care să le recunoască pe stradă. Nu doar pe stradă – ci şi în restaurantele sau hotelurile mele! Ai prins ideea, Erdmann? Spectatorii vor veni să ia masa în restaurantele mele sperând să-l vadă, la masa de-alături, pe tânărul erou al serialului. Şi se vor caza într-unul din hotelurile mele numai ca să poată spune că au înotat în piscina în care se bălăcea micuţa Barbie din ultimul episod difuzat… Straşnic, nu? Am nevoie doar de un subiect tare. Pe vremuri, ai lucrat la viaţa Ecaterinei. Pe ea o vreau! Nu pe mumia aia din hârţoagele de istorie, nu. O Ecaterina proaspătă, o bombă care să ne explodeze în faţă!

Oleg descoperă că noua avere a prietenului său e întemeiată pe numeroase şi diverse activităţi, de la vânzarea de oţel-beton până la pescuitul de ţipari în lacurile sărate din Urali. Una dintre întreprinderile lui Jurbin produce uscătoare de păr, alta – frigidere, o alta – mobilă şi aşternuturi. Împrăştierea nu este însă decât aparentă, fiindcă ţiparii sunt livraţi în restaurantele lui Jurbin, uscătoarele hârâie prin camerele hotelurilor sale, şi tot aşa – frigiderele. Pe scurt, chinezii care vin să-i cumpere oţelul dorm în paturile lui, îi mănâncă ţiparii în restaurantele lui, scot cutii de bere din frigiderele lui.

— Şi, cât de curând, se vor uita la filme produse în studiourile tale, nu-i aşa? glumeşte Oleg.

Jurbin râde, încântat că se poate relaxa, că nu se mai vede silit să facă pe miliardarul agresiv şi dominator:

— În plus, tocmai am luat nişte participaţii la o fabrică de alcool din Kiev…

Expresia „am luat participaţii“ revine adesea în discursul lui. Oleg şi-l închipuie divizat în zeci de mici Jurbini, vioi, mobili, schimbându-se în funcţie de îndeletnicire şi apoi adunându-se într-un tot masiv, protejat de bodyguarzi. Toată lumea din ţara asta nouă e fărâmiţată între mai multe meserii, mai multe statute, mai multe măşti. Sub aspectul de boss afişat de Jurbin, Oleg desluşeşte uneori o fisură: privirea aceea pierdută, înspăimântată, care-i aminteşte de câinele pe care l-a văzut în copilărie scăpând din furgoneta unde erau îngrămădite animalele fără stăpân care trebuiau stârpite.

Cioburile de viaţă încearcă, în mod evident, să se recompună într-un „mega-proiect“ cinematografic care să-i amintească lui Jurbin de anii săi ca actor debutant.

Uşurinţa cu care este lansat serialul îi dă lui Oleg o senzaţie de ameţeală, de plutire. N-a trebuit consultat nici un CSAC, n-a trebuit îndurată nici o inchiziţie ideologică. Libertate absolută! E aproape tulburat. Viaţa cea nouă, ca să-şi

compenseze brutalitatea, oferă deci această formă de salvare… Ca să facă un film, le va trebui doar o finanţare serioasă – iar oţelul-beton şi ţiparii le-o vor furniza!

Înainte ca Oleg să scrie primul cuvânt al scenariului, secretarii lui Jurbin recrutează o trupă de actori – după distrugerea studiourilor de stat, şomajul face ravagii în această profesie. Oleg intră în panică: fostele glorii sunt gata să joace într-un film care nici măcar n-a fost schiţat. Jurbin îl linişteşte:

— Ştii pe de rost viaţa Ecaterinei! Fă doar un plan general, o să fie suficient. Şi nu uita: e un serial tv: acum se filmează şi, săptămâna următoare, totul e pe ecrane. Da, da! Nu mai suntem în epoca de aur sovietică, când era nevoie de zece ştampile ale cenzurii pentru fiecare crâmpei de dialog. Hai, bagă mare! Nu vreau s-ajungem să târâm iar carcase de porci!

Oleg nu-şi dă seama dacă încurajările lui Jurbin îl scapă de complexe sau dacă, dimpotrivă, îl inhibă. Fără tragere de inimă, recunoaşte că amicul lui îi oferă ultima şansă de a-şi afla un loc în vârtejul timpurilor noi.

Descoperă că au scăpat nu doar de cenzură, ci şi de constrângerea impusă de durata filmului. Kozin dispunea de o oră şi patruzeci de minute pentru a povesti viaţa Ecaterinei, el – de un fluviu de episoade televizate care, în eventualitatea unui succes, va curge la nesfârşit.

— Trei sute de episoade şi jumătate, dacă pofteşti, îi declară Jurbin, amintindu-i de vechea lui glumă. Grăbeşte-te încet. Filmează un episod pe săptămână, dar cruţă-ţi cartuşele! Sper că după un an de zile Ecaterina va fi tot aici, galopând pe calul ei preferat, Orlik, şi drămuindu-şi amanţii! Mâine te-aştept cu scriptul primelor scene. Baftă!

Oleg ştie cu ce scenă se va deschide filmul: o copilă de paisprezece ani vede o trăsură îndepărtându-se prin zăpadă. Viitoarea Ecaterina a II-a e despărţită de iubitul ei dintâi…

Jurbin citeşte primele notiţe la el în birou. Oleg, deopotrivă încordat şi emoţionat, îşi plimbă privirea peste mobilierul întunecat, peste puzderia de statuete, tablouri, cărţi cu legături preţioase. Adică tot ce vedea pe vremuri la oligarhi. Singurul detaliu original – un acvariu uriaş în care unduiesc faimoşii ţipari de prin lacurile sărate… Fără să se întrerupă din citit, Jurbin îi propune:

— Pune un scaun în faţa ferestrei, suie-te şi o să zăreşti turnul Amiralităţii… Ţi se taie respiraţia, nu?

Căţărat pe scaun, Oleg vede vârful aurit al fleşei şi, coborându-şi privirea, forfota străzii, o bătrână numărându-şi bănuţii din palmă în preajma unui

chioşc…

— Gata, Erdmann, dă-te jos, trebuie să vorbim ca de la bărbat la bărbat.

Jurbin îşi părăseşte fotoliul directoral, îl invită pe Oleg să ia loc pe o canapea semicirculară, pune de băut. Trage adânc aer în piept, pregătindu-se să vorbească, dar îi sună telefonul mobil, iar chipul i se îmblânzeşte. Susură:

— Ba nu, peştişorul meu de aur, nu sunt cu contabilul, ci cu un vechi camarad… Da, e aproape la fel de genial ca mine. O să ne scrie un scenariu pe cinste… Da, despre ţarină, ţi-am mai zis… Ai dreptate, dragostea mea, e foarte greu şi în clipa de faţă dăm la rame, dar prietenul meu e un băiat foarte înzestrat, o să-i explic şi o să facă o chestie supermişto, fii pe pace, o să străluceşti pe ecran, micuţa mea… Hai, te sărut, ne vedem diseară…

Preţ de câteva momente, chipul lui păstrează o expresie radioasă şi cam tâmpă. Oleg pare să desluşească reflexia tinerei blonde din ajun.

— Dac-ai şti cât e de dulce…, surâde Jurbin, cu un aer înduioşat. Apoi îşi revine: Scriptul tău, Erdmann, nu merge deloc! Să fim serioşi, un rămas-bun virginal printre fulgi de nea, cu micuţa Ecaterina topită toată – păi spectatorii o să schimbe imediat postul! Vor prefera să se uite la orice rahat cu jocuri… Nu, în ciuda a ce crezi tu, nu sunt complet incult. Am citit şi eu cărţi despre tinereţea Ecaterinei şi ştiu că încă de puştoaică dăduse în damblaua sexului. Nu inventez nimic, scrie aici în *Memorii*, le am în faţa ochilor! Negru pe alb: îşi punea o pernă între coapse şi se hâţâna, se zbătea, se aţâţa până la epuizare. Şi tu vrei să ne convingi că împreună cu unchiul Georg Ludwig citea poveşti cu feţi-frumoşi? Da, se culca cu el, e limpede, da, la vârsta de paisprezece ani. Şi ce dacă? Îl iubea trupeşte, cu toată patima ei de viitoare nimfomană. Asta va trebui să filmăm! Altfel, o să-ţi iasă ceva în gen Kozin – o chestie cu aer sovietic, cu lumina care se stinge când amanţii încep să se pipăie. Nu, bătrâne, Comitetul de Stat – a venit apa şi l-a luat! De-acum, dacă eroii se strâng în braţe, trebuie mers până la orgasm. Şi fără *coitus interruptus*, rogu-te!

Deşi îi vine să se ridice şi să iasă trântind uşa, Oleg rămâne locului, nu aduce contraargumente, ascultă. Simte că nu chiar totul e greşit în spusele lui Jurbin. Da, pe vremuri, cenzura îi obliga să renunţe la scenele care, mai mult sau mai puţin, aveau legătură cu sexul. Şi-atunci, de ce să le evite acum?

Aproape că reuşeşte să se convingă. Dar, deodată, realizează de ce şi-a pus frâu. Se lasă seara, Jurbin aprinde o lampă. Oleg vede că părul prietenului său nu mai e roşcat, ci cenuşiu şi că, din când în când, prin privirea lui autoritară trece o umbră de deznădejde, precum în ochii câinelui vagabond care scăpase de hingheri.

Va rescrie primul episod: un mărunt principat german cufundat în plictiseală luterană, o prinţesă cu simţurile prematur deşteptate, înlănţuirile trupeşti cu unchiul ei şi, deodată, acea scrisoare venită din Rusia! Chemarea destinului. Împărăteasa Elisabeta o pofteşte pe tânăra îndrăgostită la curtea din Sankt-Petersburg. Difuzarea filmului aduce o audienţă mai mult decât respectabilă.

— Micuţa noastră Cati şi-a tras o ditamai felia de tort tv! se bucură Jurbin. Vezi tu, n-am făcut decât să urmez principiile lui Lenin: arta trebuie să fie accesibilă maselor populare… Ne-ntâlnim mâine, să vorbim despre episoadele următoare.

Întrevederile lor se vor desfăşura mereu în acelaşi fel: textul e citit de Jurbin cu oftaturi dezamăgite, ciondăneala în care Oleg e făcut intelectual fără coaie, iar Jurbin – oligarh cu creierii înecaţi în grăsime. În cele din urmă, după trei pahare de whisky, o reconciliere, întemeiată atât pe vechea lor prietenie, cât şi pe această certitudine: Jurbin ştie că Oleg e singurul în stare, în doar câteva zile, să confere acestui talmeş-balmeş de scene logica unei poveşti, iar Oleg recunoaşte că, deşi înecat în grăsime, creierul lui Jurbin le îngăduie să păstreze sensul realităţilor economice, da, aceleaşi şi aceleaşi „cote de piaţă" de care depinde supravieţuirea personajelor lor pe ecran.

Surpriza vine mai ales din partea actorilor: lui Oleg îi par incredibil de disciplinaţi, de lipsiţi de fasoane. Îşi aminteşte că pe platoul lui Kozin domnea un lasă-mă să te las pitoresc, actriţele izbucneau în lacrimi, denunţând pretenţiile „tiranice" ale regizorului, actorii îşi ieşeau din fire, dădeau cu perucile de pământ, ameninţau că părăsesc filmările. Iar în pauze se auzeau miştocăreli, poante, râsete care-l vizau când pe umflatul de „Potemkin" incapabil să urce pe cal, când pe „Ecaterina" împleticindu-se la picioarele tronului… Acum, nici urmă de aşa ceva: lucrează iute, fac exact ce le cere Oleg, evită improvizaţiile. Tensiunea poate fi uşor sesizată. Se vede că se pândesc unii pe alţii, conştienţi de şansa de a fi găsit un film în care să joace, angoasaţi de ideea că ar putea fi înlocuiţi şi împinşi spre şomajul în care mucezesc atâţia dintre confraţii lor. „Libertate de creaţie artistică…", îşi spune Oleg, neizbutind să alunge o prefăcută îngrijorare.

Tânăra Ecaterina şi unul dintre primii ei amanţi, Saltîkov, nu se dau în lături în faţa propunerii din scenariu: o împerechere sălbatică pe o insulă, într-o colibă pescărească stropită de valurile Balticii. Orice biograf ar spune că secvenţa e improbabilă. Dar ei se execută, acceptând să fie filmaţi goi, imită o juisare gălăgioasă, înverşunată…

Jurbin este cel care doreşte această scenă. Oleg se împotriveşte, îi citează pe

istorici: călătoria aceea pe insulă, sub o ploaie glacială, nu se potrivea cu o pasiune vulcanică.

— Îngăduie-i lui Saltîkov s-o curteze oleacă pe Ecaterina. O să treacă mai târziu la fapte…

Răspunsul cade brusc, vestind chiar ideea filmului:

— Erdmann, doar n-o să aştepte spectatorii orgasmul Ecaterinei până în episodul douăzeci şi cinci. Au nevoie de el chiar acum! Iar în cel de-al douăzeci şi cincilea, fii pe pace, vor urma altele. Altfel, o să se uite la un serial de pe alt post. Da, bătrâne, arta din ziua de azi s-a simplificat.

A doua zi, se ciorovăiesc din nou: în plină lovitură de stat, Ecaterina se refugiază într-un han pe drumul spre Sankt-Petersburg. Nu prea există locuri de dormit, aşa că se ghemuieşte lângă tânăra ei prietenă, prinţesa Daşkova. Jurbin îşi freacă mâinile: vor avea o relaţie trupească! Oleg protestează, dezminte legenda bisexualităţii Ecaterinei, ajunge să se simtă ca un pudibond sovietic. Ca să nu pară moralizator, invocă fiziologia: Ecaterina e gravidă. Jurbin ripostează: doar n-o să-i arătăm burta! Oleg o ţine pe-a lui: hanul e plin de soldaţi… Cu atât mai bine: intimitatea celor două fete va fi şi mai picantă! Oleg aruncă ultimul atu: în noaptea aceea, susţin toţi istoricii, Daşkova era atinsă rău de guturai… Logica lui Jurbin îl lasă fără cuvinte:

— La vârsta ta, Erdmann, ar trebui să ştii că o gripă n-a putut niciodată împiedica două gagici să şi-o tragă!

Uluitoarea tâmpenie a aserţiunii îi aduce lui Erdmann o vagă uşurare. Jurbin nu falsifică faptele istorice, doar le îngroaşă, le subliniază de două ori, vrea ca totul să fie spus pe şleau. Contesa Bruce îi testează pe viitorii amanţi ai Ecaterinei? Buuun, pe ecran vor fi înfăţişate vestitele Băi maure, o femeie goală care-l aţâţă pe un tânăr, îi înşfacă sexul ca să-i cântărească vlaga, se desprinde din îmbrăţişări, până când, simţind că e la capătul răbdărilor, el se năpusteşte şi o posedă cu de-a sila, uitând de ţarină…

După acest episod, difuzat în prima săptămână din mai, serialul este salutat printr-un lung articol dintr-o revistă de cinema. Aceeaşi revistă unde, pe vremuri, lucra Lesia, observă Oleg.

Pe nesimţite, munca lui Oleg devine rutină – „stahanovism cinematografic“, comentează el pentru Jurbin. Face în aşa fel încât să filmeze din vreme mai multe episoade, ca să nu aibă senzaţia că scrie sub presiunea programului televizat al săptămânii.

În luna iunie, serialul lor urcă pe locul trei din lista celor mai vizionate emisiuni… Într-o dimineaţă de iarnă, Ecaterina se trezeşte, ca de obicei, cu mult înainte să se lumineze şi, în faţa sobei pe care ar dori s-o reaprindă, întâlneşte un uriaş cu braţele pline de buturugi. „Cine sunteţi?“ Ţarina îi vorbeşte la persoana a doua plural, aşa cum face cu toţi servitorii. „Fac focul în sobele Maiestăţii Voastre, măicuţa mea împărătească“, răspunde uriaşul cu o formulă caraghioasă, dar istoriceşte exactă. „Ah, da, haideţi, băgaţi lemne, e aşa de frig în dimineaţa asta!“ Omul stârneşte vâlvătaia, verifică tirajul, se pregăteşte să plece. Ecaterina îl opreşte în loc: „Staţi puţin, tremur toată!“. Omul mai pune nişte buturugi, pălălaia creşte şi mai abitir, soba duduie. „Sunt toată un sloi! insistă ţarina. Am nevoie de căldură…“ Slujbaşul desface larg braţele, disperat, şi, deodată, ghiceşte. O trage spre el pe femeia care se prefăcea că tremură de frig… La cel dintâi orgasm, îl strigă „locotenente“. La cel de-al doilea, „căpitane“. În fine, la cel de-al treilea, îndestulată, îi vesteşte gradul de colonel, înnobilarea, oferirea unui domeniu în ţinuturile smulse de la turci. Domnul Căldurică va purta numele de Teplov.

Jurbin simulează căinţa:

— Iartă-mă, Erdmann! Ştiu, dimineaţa aia în braţele lui Teplov nu-i decât o scorneală de demult. Dar… Unii biografi o relatează, prin urmare… Ei bine, *se non è vero*… Vrei o bomboană? Sunt cu măceşe, excelente pentru gât… Soba aia din film e o chestie „olandeză“: nişte plăci frumuşele de faianţă, cu desene drăguţe deasupra. Exact modelul pe care uzina mea urmează să-l scoată pe piaţă. Ai idee câte comenzi am primit după difuzarea foiletonului? Peste cinci mii! Şi suntem în plină vară. Închipuie-ţi o redifuzare către noiembrie!… Ei, asta acum, filmul tău nu-i o reclamă de doi bani! Filmul e ca bomboana asta. Rolul nostru e să-i adăugăm măceşe sau ciocolată… Sau ca o sobă. N-ai vrea una „olandeză“ pentru vila ta? Cum adică, n-ai vilă? Ha, ha, glumesc. Ai puţină

răbdare, pe la episodul cincizeci o să-ţi cumperi un mic castel.

Această discuţie marchează o etapă: Oleg descoperă că s-a lăsat integrat în noua viaţă. Scenariul nu-i lăsa timp să-şi dea seama de asta. Însă adevărul nu poate fi ocolit. Câştigă o groază de bani, şi-a închiriat un apartament la doi paşi de Nevski Prospekt şi, în urmă cu trei luni, Tania s-a mutat din nou cu el. Ea l-a sunat ca să-l felicite pentru succes, afirmând că serialul lor televizat e „cam kitsch, dar nu compromiţător". Până şi el a ajuns să creadă asta.

Întoarcerea lui în viaţa celorlalţi a trecut nebăgată în seamă, graţie marii îndemânări a lui Jurbin care s-a prefăcut mereu că nu ia nimic în serios – nici uzinele sale din cele patru zări ale Rusiei, nici acest film: „O distracţie perfectă pentru proletarii exploataţi de capitalişti ca mine, zicea el. Opiul popoarelor…" Uite-aşa a adormit reticenţele lui Oleg: „Trebuie să priveşti totul cu umor, Erdmann. Menirea noastră nu e să scuturăm praful din arhive. Pentru că, atenţie, o să-i apuce strănutul pe spectatori!". Oleg se resemna, recunoscând că ceea ce filma nu era, cu siguranţă, mai rău decât alte seriale tv. Jurbin constata, glumeţ: „La concurenţii noştri apar zece crime pe episod, la noi – tot atâtea futaiuri. *Make love, not war*, ha, ha…"

Viteza cu care trebuiau filmate episoadele îi debranşa conştiinţa: „un sânge-rece de profesionişti adevăraţi", prefera Oleg să creadă.

La sfârşitul lunii septembrie, o scrisoare din Suedia.

— Ţi-a scris Bergman, are nevoie de sfaturi, glumeşte Tania.

O carte poştală cu priveliştea unui fiord, un scris alungit… Câteva vorbe de la Lesia! „Sunt încântată că filmul tău are un asemenea succes şi că ţi-ai văzut visul cu ochii." Oleg nu pricepe dacă acele cuvinte sunt un elogiu sau o formă de băşcălie. „Visul meu…" În ciuda laconismului misivei, se simte un regret – acela al necunoaşterii noii realităţi ruseşti, al puternicului ei miros de aventură. Peste imaginea fiordului, o mică săgeată desenată cu pixul: căsuţa în care familia ei îşi petrece vacanţa, un ţărm înverzit, unde totul e frumos, aerul e curat, unde domnesc pacea şi bunăstarea… Viaţa adevărată este însă în altă parte, îşi spune probabil Lesia, în oraşele ruseşti unde şi-a lăsat tinereţea, o lume care-i oferă senzaţia că bătrâneţea o va ocoli…

A doua zi, dis-de-dimineaţă, pleacă spre Petrodvoreţ. A fost închiriată o sală pentru o jumătate de zi de filmări şi fiecare clipă contează. Îşi aminteşte de săptămânile nesfârşite în care Kozin avea la dispoziţie o întreagă aripă a acelui palat uriaş…

Îşi parchează maşina, străbate parcul înţepenit într-o paloare lăptoasă.

Pentru secvenţele de exterior – nici o şansă, e prea multă ceaţă. Bine, atunci vor filma într-o galerie sau într-un salon, ce mai contează?

Tăcerea copacilor imenşi, aurul mat al frunzelor, mirosul Balticii din apropiere. Şi aleea aia care se aşterne încet şi care-i dă impresia că nu se mai sfârşeşte. O siluetă din depărtare îl face să încetinească pasul. Amintirea este mult mai vie decât prezentul. Acelaşi parc, albul argintat al chiciurii şi, încă necunoscută, femeia care înainta, singură în acest regat adormit. Eva Sander… Oleg se scutură, îşi recunoaşte actorii care răsar, ici-colo, din ceaţă. Au sosit toţi la timp, e o disciplină aproape militară care le va îngădui, după filmări, să dea fuga pe alt platou, ca să joace într-un clip publicitar…

Gata, a-nceput: Ecaterina e uimită de lipsa de zel pe care o manifestă la pat favoritul ei Zorici. Tânărul născoceşte tot soiul de suferinţe imaginare, bălmăjeşte şi, în cele din urmă, se aruncă la picioarele ţarinei, mărturisind: iubeşte o altă femeie…

Oleg întrerupe filmarea:

— Reluăm mâine, nu se poate face nimic cu ceaţa asta din parc…

Actorii îşi strâng catrafusele, pleacă fără comentarii.

Un ceas mai târziu, se duce la Jurbin în birou. Ca să reteze posibilitatea oricărui compromis, îi aruncă în faţă, cu o voce aproape ameninţătoare:

— Ivan, mă opresc aici. Numeşte pe altcineva. Eu, cu Ecaterina asta de bâlci, am rupt-o!

Deodată, remarcă un vizitator care aşteaptă lângă uşă. Jurbin stă în picioare, ţinând în braţe un colet deschis. Cu un gest evaziv, îl pofteşte pe Oleg să ia loc, apoi se adresează bărbatului:

— E-n regulă, Saşa, fă ca de obicei: o plângere la poliţie şi nici o vorbă colegilor, ca să nu se-ngrijoreze…

Saşa iese, Oleg îşi reia ofensiva.

— Mai bine ne-oprim aici, Ivan. Lucrurile au luat-o razna! Ecaterina nu l-a acuzat niciodată pe Zorici de tulburări sexuale, iar el nu i-a anunţat niciodată Ecaterinei intenţia de a se căsători cu una dintre domnişoarele ei de onoare. Asta se va-ntâmpla mai târziu, cu Mamonov, în 1789. Or, noi ne aflăm în 1778…

Se aşteaptă la o ripostă, la o salvă de argumente. Jurbin reacţionează însă fără vlagă, cam într-o doară:

— Credeam că am căzut de acord asupra scenei ăsteia. La urma urmei, toţi amanţii Ecaterinei o înşelau. Prin urmare, ce mi-e Mamonov, ce mi-e Zorici? Care-i diferenţa?

— Diferenţa e că mâine trebuie să filmez hibridul ăsta de Zorici şi

Mamonov în braţele neveste-sii. Urmarea o ştii: gealaţii Ecaterinei o violează pe tânăra mireasă sub ochii soţului, legat fedeleş. E o minciună sfruntată şi…

— Şi ai acceptat s-o bagi în scenariu…

— Ei bine, nu mai accept!

Oleg se ridică, dominându-şi prietenul încovoiat în scaunul de boss. Argumentele lui Jurbin sunt lesne de prevăzut, aceleaşi din ultima lor dispută: filmul nu are rost fără astfel de imagini şocante, praful din arhive nu interesează publicul larg…

Jurbin tace, cu un aer absent, în timp ce mâinile îi netezesc hârtia kraft a coletului. Surprins de lipsa lui de reacţie, Oleg se apleacă să vadă ce e în cutie…

— Eh, poftim, ce mai cadou!

Şi scoate un fluierat, într-atât de izbitoare este priveliştea acelei păpuşi de cârpă. O jucărie de modă veche, pe care Jurbin o scoate din pachet şovăind. Păpuşa e tăiată pe burtă şi umplutura de bumbac e colorată în roşu…

— Primesc mai multe în fiecare lună. De obicei, ursuleţi sfâşiaţi; au numele meu scris cu carioca. Roşul ăsta e vopsea, dar cândva a fost şi sânge. Iar acum nu mai e scris numele meu, ci al fiicei mele…

Vorbeşte cu un ton alb, cu ochii plecaţi, uitându-se ţintă spre colet. Căsătoria lui, naşterea unui copil cam… Glasul i se frânge. „Nu, nu debil“, rosteşte el cu amărăciune, nu, doar că are o privire neatentă, n-are simţul pericolului, nu realizează că nu toţi oamenii sunt buni… Soţia lui s-a prăpădit cu doi în urmă, secerată de-o maşină. Nu, aparent nimic suspect. Deşi…

— Asta-i cel mai greu acum. Te poţi aştepta la orice, oricând, din partea oricui. Iar păpuşa asta nu ştiu unde-au găsit-o, e foarte veche, soră-mea avea una la fel când eram copii…

Aşază păpuşa în cutie, se-apucă să înfăşoare la loc hârtia, de parcă ar vrea să ascundă conţinutul. Sună telefonul, Jurbin îşi schimbă tonul la jumătatea frazei:

— Cine?… Da… Dar… desigur, dragul meu, peste-un minut îţi stau la dispoziţie…

Oleg se grăbeşte să pună întrebarea pe care, ştie prea bine, s-ar fi cuvenit s-o rostească mult mai devreme:

— Şi-atunci de unde şi până unde filmul ăsta, Ivan? Ca să-ţi vinzi sobele „olandeze“? Ar fi de ajuns o pagină de publicitate…

Jurbin tuşeşte uşor, se străduieşte să zâmbească:

— O să râzi, dar speram să trimit un mesaj. În ţara asta nouă, în care nimeni nu mai ştie de ce sunt în stare oamenii, în care un copil poate fi ameninţat,

omorât, un copil ca fetiţa mea, mai fragilă decât alţii… Da, mă gândeam că trebuie arătat că totul a fost deja experimentat: violenţa, bogăţia, sexul, puterea… Ecaterina a probat asta la cote maxime: războaiele, autoritatea, poftele trupeşti. Catharsisul nu e ceva nou. Da, spectatorul care va vedea această comedie a cruzimii şi a dorinţei va pricepe că e o cale care nu răzbate niciunde. O ţarină are o armată de amanţi, cea mai mare parte din glob îi aparţine, dar ajunge să moară în nepăsarea celorlalţi, la poalele tronului ei găurit… Credeam că se va declanşa ceva în oameni: poftim, există viaţa asta în care poţi ucide, domina, juisa, dar toate nu sunt decât vânare de vânt, pentru că trebuie căutat altceva…

— Ce „altceva“, Ivan?

— Îmi închipuiam că vei şti tu…

O secretară îşi strecoară capul în încăpere, şopteşte numele unui oaspete. Oleg pune punct, pleacă. În metrou, îşi spune că data viitoare va trebui musai să-i pomenească lui Jurbin despre vechile hărţi pe care Ecaterina şi Lanskoi trasaseră itinerarul unei călătorii de taină.

Episodul care istorisea violul tinerei abia căsătorite e difuzat peste o săptămână. Imagini sălbatice, nuditate filmată printr-o rapidă alternanţă de lumină crudă şi umbre de soldaţi. La un moment dat, camera decupează o imagine: printre perne, o păpuşă de cârpă cu un surâs trist…

Serialul urcă pe locul doi în lista celor mai vizionate programe, fiind întrecut doar de foiletonul argentinian *Şi bogaţii plâng*. Jurbin se fereşte să-l felicite pe Oleg pentru succes.

Oleg îl întâlneşte pe Lurie într-o micuţă crâşmă de cartier, pe care o recunoaşte cu greu. Tocmai pentru că locul acela nu s-a schimbat. Toate restaurantele s-au aliniat la moda occidentală, etalând un design când rece şi metalic, când încărcat peste măsură cu catifele grena şi oglinzi. Aici, încă se servesc colţunaşi din care a mâncat, de-atâtea ori, împreună cu Eva Sander, după plimbările lor…

— Şi la nişte preţuri acceptabile pentru noi, ăştia naufragiaţi din paradisul comunist, murmură Lurie, făcându-i cu ochiul lui Oleg. Deşi… În cazul dumitale, e vorba despre o trecere foarte reuşită spre capitalism. Bravo! Am văzut mai multe episoade din filmul dumitale, e un straşnic exemplu de recuperare a trecutului istoric de către cultura de masă…

Oleg lasă lingura din mână, scoate un oftat, încearcă să ocolească privirea surâzătoare a lui Lurie.

— Mi-e tare ruşine! Dar… n-am avut încotro. Jurbin, producătorul meu, nu e un… Tarkovski. Pentru el, cinematograful trebuie să fie rentabil şi, prin urmare, să placă marelui public. Desigur, nu s-ar fi cuvenit să filmez violul ăla. Dar cum era să înfăţişez adevărata istorie, când ei îi lipseşte culoarea?

Lurie încuviinţează cu un aer deopotrivă ironic şi înţelegător.

— Hai, mănâncă, ţi se răcesc colţunaşii. Cât priveşte „adevărata istorie“, cum să arăţi ceva ce n-a existat?

Oleg are impresia că n-a auzit bine.

— Nu, mă refeream la ce s-a petrecut în realitate…

— Nimeni nu ştie ce „s-a petrecut în realitate“. Cunoaştem fapte, date, protagonişti. Istoricii propun nişte interpretări. Unii dintre ei se cred Dumnezeu din ceruri şi pretind ca viziunea lor să fie recunoscută ca irecuzabilă. În tinereţe, priveam Revoluţia din Octombrie ca pe o eliberare definitivă a omului! De-atunci, 1917 a fost scris şi rescris de nenumărate ori… Pentru unii, grozăvie absolută, pentru alţii – promisiune a raiului pe pământ. Există poate în cerul ăsta de toamnă un dumnezeu care i-a citit gândurile lui Stalin în timp ce semna listele de persoane care trebuiau împuşcate. Cine ştie… Noi însă, muritorii de rând, n-avem decât să presupunem. A început oare Războiul de Şapte Ani

pentru că Frederic al II-lea şi-a botezat căţeaua „Pompadour“? Voia oare Elisabeta să-l pedepsească pe prusacul ăsta arogant? Jinduia oare Maria-Tereza după nu ştiu ce bucată din Boemia?

— Da, dar în film pur şi simplu născocesc nişte scene, ca de pildă aceea cu trupa de violatori trimisă de Ecaterina…

— Faci o operă de ficţiune… Cândva, într-un roman, am dat peste o greşeală cât se poate de gravă. Mă rog, aşa mi se părea, pentru că era legată de circulaţia monetară, marota mea de istoric. La mijlocul veacului al XV-lea, undeva la graniţa dintre Franţa şi Spania, eroul dezgropa un cufăr plin cu aur. Autorul preciza că era vorba de nişte dubloni spanioli. Ce tâmpit! Dublonii, monede duble de aur, aveau să fie bătuţi mult mai târziu, după jefuirea comorilor incase de către conchistadori. Aurul devenind abundent, spaniolii îşi puteau permite moneda aceea obeză. Fierbeam de furie, dar până la urmă am admis: pentru cititori, misterioşii „dubloni de aur“ sunt mult mai excitanţi decât o simplă grămadă de monede, de care pot da în atâtea şi atâtea romane…

— Şi-atunci de ce să mai filmăm istoria? Am făcut cel puţin treizeci de episoade! Războaie împotriva turcilor, polonezilor, prusacilor, persanilor, răscoale ţărăneşti, limbi tăiate, comploturi… Şi alcovul ăla, care a-nceput să-mi dea ameţeli. Îi încurc pe actori, suntem siliţi să lucrăm prea repede… La ce bun toată mascarada?

— Tocmai ai răspuns: ca să se vadă cât de zadarnică e toată mascarada istoriei. Dar şi ca să se înţeleagă că există o viaţă dincolo de acest circ…

— Vă referiţi la evadarea pe care o pregăteau Ecaterina şi Lanskoi? Atât doar că există prea puţine dovezi…

— Am descoperit în însemnările mele mai vechi o dovadă… monetară, dacă pot spune aşa. Da, înclinaţia mea numismatică. În primăvara anului 1784, Lanskoi face inventarul colecţiei lui de monede, o pasiune despre care vorbesc toţi biografii. Judecând însă după catastif, el strânsese cu precădere valuta aflată în circulaţie în ţările pe care le-am văzut pe vechile dumitale hărţi: Polonia, principatele germane, Italia. Nu-i nevoie să fii vizionar ca să-ţi dai seama că era vorba de banii care urmau să slujească la plata unor cheltuieli de călătorie. Îmi pare rău că trebuie să pomenesc reversul financiar al acelui vis frumos, dar detaliul este grăitor: doreau să călătorească incognito, iar monedele de aur ruseşti i-ar fi dat în vileag…

Înainte să se despartă, pe stradă, Lurie şopteşte cu un aer de încurajare uşor melancolică:

— Pe vremuri, ca să strecori în film nişte idei disidente, era nevoie să păcăleşti cenzura sovietică. Azi, cenzura e comercială. Foloseşte, deci, vechile

metode – în serialul ăsta care trebuie să distreze masele, o să găseşti oricând un răgaz ca să exprimi ceea ce ţi se pare esenţial. E chiar mai exaltant decât lupta noastră împotriva CSAC-ului, mai ţii minte?

Un răgaz care să exprime esenţialul… Oleg şi-l imaginează într-un chip cât se poate de simplu: o noapte senină, la început de vară, un drum ieşind din Sankt-Petersburg, siluetele a doi călăreţi, zgomotul înfundat al copitelor.

Discuţia cu Lurie îl despovărează, Oleg nu trebuie să se mai lupte cu Jurbin. Încă un favorit în alcov, iar ruşi care se sfâşie cu turcii, încă o petrecere la Potemkin, unde metresele acestuia se înfruptă cu lingura din nestemate puse în vase de cristal, da, desertul acela pe care prinţul l-a plătit din cele o sută de mii de ruble primite de la noul favorit…

Filmul dorit de Jurbin expune cele mai provocatoare aspecte ale istoriei. Dar nu şi minciuni gratuite. Cărţile vorbesc despre prinţesa Goliţîn, o destrăbălată care şi-a trecut în palmares trei sute de grenadieri. Cazul ei e îndeobşte citat în subsolul paginii; Jurbin însă pretinde o întreagă secvenţă: amestec de uniforme dând la iveală piepturi păroase, goliciuni asudate, săbii scoase din teacă nervos, clinchet de pinteni, icnete răguşite…

După bal, împărăteasa Elisabeta, ca să se dezbrace mai iute, porunceşte să i se taie rochia. În film, stofa ciopârţită dezvăluie un trup exuberant, cu ditamai sânii. Graba porneşte din patima cu care vrea să-şi întâlnească amanţii. Înlănţuirile amoroase sunt filmate prin găurile făcute într-o uşă, găuri de care şi-au lipit ochiul doi adolescenţi: viitorul Petru al III-lea şi Ecaterina.

Petru îşi descoperă homosexualitatea. Admiraţia pe care i-o provoacă Frederic al II-lea nu e, prin urmare, de ordin militar, ci amoros, şi ea îl mână să-l salveze pe principele maltratat de cele „trei jupoane“ în timpul Războiului de Şapte Ani…

Oleg nu mai stă la discuţii, adoptă un stil cât mai direct posibil. „Stilul bazooka“, cum spune Jurbin. Viteza filmărilor dezvăluie ceea ce o cameră perfecţionistă ar fi disimulat: istoria, în incredibila bufonerie a contorsiunilor ei, se scrie, şi ea, tot cu bazooka. Jurbin vrea ca spectatorii să afle cauza impotenţei lui Petru al III-lea – fimoza. „În linii mari, prepuţul gâtuie capul sculei…“, comentează el imitând o bolboroseală copilărească. Prietenii lui Petru, printre care şi Saltîkov, care îi pune coarne, îl imploră pe viitorul ţar să se opereze. Saltîkov este partizanul cel mai înverşunat al circumciziei – a lăsat-o gravidă pe Ecaterina şi se vede deja trimis în Siberia. Odată operat, Petru ar putea fi recunoscut ca tată…

Scena accentuează umorul buf a ceea se cheamă marea Istorie. O gaşcă de

prieteni încurcaţi în aşternuturi, un joc de liceeni, un vodevil care, curând, va da naştere unor lovituri de stat sângeroase, unor trădări mârşave, unor războaie, torturi şi exiluri…

Episodul are un succes imens, apropiind audienţa de serialul *Şi bogaţii plâng*. Cuvântul „fimoză“ cunoaşte o scurtă perioadă de glorie, desemnând mai ales lipsa de virilitate la bărbaţi. Oleg are prilejul să audă în mai multe rânduri înjurătura „băi fimoză“ pe care şi-o azvârleau adolescenţi puşi pe harţă.

— Filmul nostru instruieşte poporul, declară Jurbin râzând.

Desigur, sunt multe ifose, costume ţipătoare, erotism brutal, dar Jurbin ştie să capteze nuanţele ascunse din marele circ al istoriei. Împărăteasa Elisabeta, o suspicioasă şi o răzbunătoare? Tânără fiind, e dispreţuită de curtea cumplitei ţarine Ana. Într-o seară, cu un elan neliniştit de debutantă, se duce la o cină de gală. Rochia pe care o purta, singura ei îmbrăcăminte de sărbătoare, avea să-i farmece pe invitaţi! Pătrunde în vasta sală luminată ca ziua… Un moment de tăcere şi apoi o cascadă de râsete: faţa de masă e făcută din aceeaşi pânză ca rochia Elisabetei! Duşmanii ei o iscodiseră pe croitoreasă… Mai târziu, odată suită pe tron, va dispune de cincisprezece mii de rochii şi, după fiecare bal, straiele ei somptuoase vor fi decupate direct de pe împărăteasă, cu foarfeca. Contesa Lopukina, cea care alesese pânza feţei de masă, va fi scurtată de limbă…

Fără îndoială, Jurbin citeşte pe ascuns, studiază febril biografii, reflectează, dar face pe diletantul. Propune ca asasinii lui Petru al III-lea să fie pe jumătate dezbrăcaţi. Viziunea nu este lipsită de noimă: bărbaţii ăia musculoşi strivesc sub trupurile lor un ţar căruia i se dusese vestea că e homosexual – o confuzie intenţionată între violenţa crimei şi aspectul sexual al încăierării.

— L-au asasinat pe 28 iunie, e cald în timpul ăla, de-asta s-au dezbrăcat, adaugă Jurbin făcând pe naivul.

Tot el este cel care o sfătuieşte pe actriţa care o interpretează pe ţarină să se comporte, în scenele de aşternut, cu o vigoare masculină:

— Da, Ecaterina îşi alege amanţii, îi domină prin inteligenţă, dar şi prin apetitul sexual…

Oleg ajunge să accepte până şi nesfârşitele flashbackuri impuse de Jurbin. Ba apare Petru cel Mare, la şaizeci de ani după moarte, sărutând capul tăiat al amantei lui, ba Ana, care construieşte imense castele de gheaţă în care îi întemniţează pe curtenii pedepsiţi. Jurbin dă peste aceste scene în timpul lecturilor sale şi impune introducerea lor, zor nevoie, în scenariu: strigoii lui

apar într-o evanescenţă cenuşie de amintiri… La început, Oleg scrâşneşte din dinţi, apoi îşi zice că bazarul acesta e mai puţin grotesc decât pare. Personajele acelea sunt nişte morţi vii pe care Ecaterina îi vede defilându-i prin memorie, prin povestirile apropiaţilor, prin ecourile păstrate în palatele din Sankt-Petersburg. Jurbin are dreptate: trăim printre cei dispăruţi, gândurile ne sunt înţesate de vorbele lor. De câte ori (de câte mii de ori!), în noaptea bătrâneţilor sale, nu i-a revăzut oare Ecaterina pe Potemkin zăcând în mijlocul stepei, pe Elisabeta descotorosindu-se de rochia făcută fâşii, pe Ludovic al XV-lea agonizând în putrefacţia hidoasă a trupului său, pe Petru cel Mare ţinând de plete capul tăiat al Mariei Hamilton? Se iveau cu toţii fără permisiune, fără logică, în imprevizibila neorânduială a chefului lor de fantome. „Oarecum ca în filmul nostru“, îşi spune Oleg.

Singurul aspect asupra căruia nu poate cădea de acord cu Jurbin este feminitatea Ecaterinei. În film, ţarina este dominatoare, brutală, ahtiată după sex – un suflet nespus de viril într-un corp voluptuos. Or, Oleg suportă cu greu acest corp. Ca s-o interpreteze pe Ecaterina matură, Jurbin a angajat-o pe Zara, o actriţă ucraineană care a jucat în filme erotice: buze peste măsură de umflate, sâni „mustind de silicon“, cum zice Tania. Oleg se împotriveşte, citează mărturii ale contemporanilor… Jurbin oftează, cu un aer pocăit:

— Ai dreptate, ne-ar trebui ceva diferit de bomba asta sexuală. De altfel, am găsit descrierea Ecaterinei la cincizeci de ani…

Scoate o carte veche legată în piele, desprinde semnul de pagină, declamă:

— „Surprinzătoare la chipul ei e o prospeţime pe care i-ar invidia-o orice tânără; anii par să nu-i fi subliniat decât această perfecţiune, această putere a frumuseţii pe care bărbaţii o simt ca fiind însemnul unor desfătări de negrăit… Are cea mai maiestuoasă, mai suplă, mai armonioasă siluetă de la Curte; sânii i-ar fi putut sluji de model lui Francesco Albani; şi nicicând o mână mai frumoasă n-a prilejuit admiraţia unui gest mai elegant decât acela care-i e familiar. I-am putea reproşa uşoara rotunjime a formelor, al căror volum s-ar cădea totuşi să-l admirăm în lumina albului lor marmorean…“ Jurbin râde: Rotunjime! Volum! Deci n-o bălăcări pe Zara, are tot ce-i trebuie. Şi, pentru că tot ai recunoscut-o adineaori pe micuţa ta Ecaterina, iată o mică surpriză. Nu era vorba despre ea, ci despre doamna de Maintenon! Le-am schimbat numele şi-atât…

Scoate apoi limba spre el:

— Ei bine, şi eu mă instruiesc din când în când! Şi-acum, ghici unde-am găsit volumul ăsta…

Oleg ia cartea, o deschide la pagina de gardă, o frunzăreşte. Şi deodată, printre notiţele în creion, îşi recunoaşte scrisul…

Prietenul lui jubilează:

— Am cumpărat cărţile pe care le-ai vândut la anticariat, Erdmann. Ia uite, sunt toate aici.

În biroul lui Jurbin, o parte din perete e ocupată de o bibliotecă în care Oleg identifică pe dată volumele pe care, cândva, le-a dat pe mâncare şi băutură.

Nu izbuteşte să-şi dea seama ce-l mişcă mai mult: gestul lui Jurbin sau… Simte cum lacrimile îi împung pleoapele. De fapt, e copleşit de tonalitatea trecutului aceluia – de vremurile când, dincolo de paginile îngălbenite, întrevedea siluetele a doi călăreţi pe un drum de noapte…

Desluşindu-i rana, Jurbin se grăbeşte să conchidă, zeflemitor:

— Dacă, oricum, n-o să ştim niciodată ce talie avea Ecaterina, nu-i mai bine s-o facem aţâţătoare? Aşa ca Zara, cu lăptăriile ei…

De data asta, râsul lui sună fals. Pesemne că şi el se gândeşte la vremurile când visau să filmeze o micuţă prinţesă germană care privea zăpada căzând peste Marea Baltică.

Cina organizată de Jurbin la sfârşit de an marchează dispariţia definitivă a vechii lor vieţi. Participă la ea lumea nouă, întrupată de vreo douăzeci de invitaţi care trăiesc în prezent, fericiţi să nu-şi mai mobilizeze creierul pentru nostalgii vagi, ci pentru realităţi utile, urgente, agreabile. Două cupluri, în faţa lui Oleg, discută despre calităţile unora sau altora dintre insulele pe care le-au vizitat şi pe care el cu greu le-ar putea localiza pe hartă: Baa Atoll şi Ari Atoll. Pricepe până la urmă că este vorba despre Maldive… O altă mare dezbatere are în atenţie identificarea sexuală a modelelor de automobile, mai precis tipul de femeie care ar putea conduce cutare sau cutare maşină. În orice caz, Jaguarul nu se potriveşte decât huidumelor cu exces de androgeni… La celălalt capăt al adunării, prin fumul de tutun, Oleg vede doi tipi blonzi, destul de asemănători fizic, care schimbă din când în când câte-un sărut grăbit… Jurbin numeşte această seară de 20 decembrie 1995 „pre-Crăciun“ şi anunţă că-şi va petrece sărbătorile în Elveţia, împreună cu fiica sa. Apoi arată o fotografie care trece pe la toţi, stârnind complimente entuziaste: ce fetiţă frumoasă, ah, cât a crescut!

Masa e îmbelşugată, ba chiar excesivă, iar judecând după cantitate sunt evidente nu doar generozitatea lui Jurbin, ci şi banalitatea unei asemenea etalări de mâncare: platouri de porţelan doldora de somon, crud, marinat sau afumat, carne de căprioară, de mistreţ, muşchiuleţ de urs, boluri de caviar înconjurate de gheaţă, movile portocalii de crustacee peste care tronează homari cărora le

atârnă nişte cleşti laţi de o palmă… Sticle cu băutură de pe toate continentele şi care le evocă oaspeţilor – recunosc ei – o călătorie, o aniversare…

„Cu zece ani în urmă, aşa ceva era de neînchipuit“, îşi spune Oleg, negăsind o formulă care să exprime mai bine felul în care s-a dat pagina unei epoci. Maldivele, alegerea pricepută a unei maşini, cei doi homosexuali care se sărută, acel Lugano unde se va duce Jurbin, cu aerul că-şi petrece un weekend la ţară… Teatrul Istoriei a lansat un nou spectacol, cu noi deghizări şi o coloană sonoră rescrisă. La câteva scaune de Oleg, un brunet înalt, cu fruntea pleşuvă şi faţa foarte bronzată – Ziamţev! Da, cel care pe vremuri nu-l scotea din „ţăran din Siberia“, rivalul lui de operetă care i-o suflase pe Lesia… „Scenariul tău, Erdmann, e magistral!“, exclamase el cu puţină vreme în urmă. „Ţi se vede mâna de la o poştă…“ Oleg a fost cât pe ce să-i replice: „Vorbeşti de mâna mea de ţăran, nu?“. Ziamţev e însoţit de logodnică, o daneză – „viza lui de intrare în Europa“, murmură dispreţuitor Tania.

Oleg răspunde cu un surâs măştii încremenite a prietenei lui. Tania şi-a făcut recent un lifting – ochii îi sunt încă holbaţi, desenul buzelor, mai proeminent, îngăduie anevoie articularea cuvintelor. Oleg şopteşte un toast: „În sănătatea ta, tu eşti viza mea pentru fericire“. Bea, încercând să pună frâu gândului stânjenitor care i-a răsărit în minte. Tania e îmbrăcată într-un taior, o haină foarte decoltată, care lasă să i se vadă frumoasa rotunjime a sânilor… „Sunt la fel de contrafăcuţi ca buzele“, şuieră gândul pe care Oleg voia să-l dea deoparte. Da, prietena lui şi-a reconstruit şi sânii, după ce şi-a bătut joc atâta vreme de bustul Zarei, actriţa care o interpretează pe Ecaterina. De trei săptămâni încoace, nu mai fac dragoste – Oleg are senzaţia că lângă el doarme o convalescentă fragilă: fâşii de pansament îi protejează sânii dureroşi, un strat gros de cremă interzice săruturile…

Sună un telefon! Toată lumea tresare, încă nu s-au obişnuit cu celularele, care de-abia acum au început să colonizeze buzunarele şi poşetele. Tania şi-l scoate pe-al său cu o relaxare cam exagerată, se ridică de la locul ei, părăseşte salonul privat unde se cinează. Prin uşă pătrund zgomotele din sala cea mare, replicile chelnerilor… Reîncep conversaţiile: merită să te-abaţi prin parcul de la Ngorongoro, în schimb n-ai de ce să-ţi faci mari speranţe cu zăpezile de pe Kilimanjaro, da, încălzirea globală; e mai simplu să-ţi iei un *cottage* în Finlanda – e o ţară cu spirit ecologic şi hoţi puţini; Trust Bank promite opt la sută pe an pentru un depozit în dolari… Ziamţev spune o poveste nostimă: Elţîn, beat, îl sună pe preşedintele Ucrainei. „Ia zi-mi, Leonid, unde mi-am trimis avioanele de război să bombardeze, la tine sau în Cecenia?“

Izbucnesc râsete, Oleg se foieşte pe scaun, iese pe culoar, se opreşte sub o

ferestruică deschisă. Aerul îngheţat, după sufocarea cu tutun, pare o materie pe care n-a inhalat-o nicicând. Apăsarea din tâmple îi dă pace. „Un scufundător adus prea repede la suprafaţă, îşi zice el. M-am adâncit prea iute în lumea asta nouă…“

O distinge pe Tania în reflexul unei oglinzi, la capătul coridorului care duce spre sala principală. Ţine capul aplecat, nu-l vede, e absorbită de conversaţia la micul aparat lipit de obraz. Greu de auzit ce spune. Faţa ei îl surprinde pe Oleg printr-un joc deopotrivă emoţionant şi neliniştitor – pielea liftată trădează o mimică ce nu izbuteşte să se nască, o expresie tandră, dezarmată…

„O rudă, un coleg, o prietenă sau un amant?“, se întreabă Oleg, realizând că această comunicare mobilă sporeşte numărul de situaţii probabile. Totul devine posibil, orice combinaţie de corpuri, de sentimente, de destine. Eşti cu desăvârşire liber să te joci de-a viaţa cea nouă. Singura limită este imposibilitatea de a-ţi închipui doi călăreţi pe un drum de noapte, două fiinţe care, ca să se poată iubi, părăsesc caruselul acestei lumi.

Se întoarce în salon, unde discuţiile s-au întrerupt – cu un pahar de şampanie în mână, Jurbin perorează:

— Şi mă adresez cu precădere prietenilor mei ziarişti. Nu uitaţi ca, în amintirea acestui ospăţ, să strecuraţi mesajul cum se cuvine. Începând cu anul viitor, în reşedinţele din lanţul nostru hotelier clienţii vor locui în camere no-mi-na-le! Un apartament Potemkin: tare chestie, nu? Decorat cu mobile de epocă! Cel al Împărătesei va dispune de un alcov care copiază cuibuşorul de nebunii în care Ecaterina îşi chema amanţii. De altfel, meniul nostru de azi reia selecţia de mâncăruri pe care mesenii le degustau în Palatul de Iarnă. Expertul nostru poate să vă confirme, nu-i aşa, Erdmann?

Oleg îşi spune părerea, vacarmul vocilor îi acoperă răspunsul, discuţiile sunt dezlânate, îngreunate de alcool. Tania se aşază la loc, absentă, apucă furculiţa, scrutează masa ca să vadă la ce fel de mâncare s-a ajuns. Oleg vrea să-i dea poza fetiţei lui Jurbin, dar se răzgândeşte, de teamă să nu expună copilul acelei priviri goale.

Jurbin răsare îndărătul lor, pilit bine, se apleacă, prinzându-i pe după umeri.

— Erdmann dragă, mâine ne faci o scenă de-aia drăguţă de alcov, bine? O să-ţi explic cum o văd eu. Până acum, mi se pare că Ecaterina noastră a fost cam prea cuminte. Ar trebui să-şi dea drumul, avem nevoie de ceva tare, de ceva *hard*. Nu-i aşa, Tania?

E cuprins de un râs cu sughiţuri, încearcă s-o sărute pe Tania pe gât, ea îl respinge, iar faţa ei întinsă afişează din nou o grimasă nelămurită. Jurbin se îndreaptă de spate şi, împleticindu-se, face ocolul mesei, îmbrăţişându-şi

invitaţii.

Oleg vâră pe furiş fotografia fetiţei în buzunarul hainei, păstrând certitudinea că o fereşte pe micuţă de ce se vede-n jur. E fotografiată în preajma unui teren unde sunt instalate nişte leagăne şi nişte tobogane, dar, în ciuda cadrului ales cu schepsis, pare foarte departe de acele jocuri. Oleg are sentimentul că fetiţa asta cu surâs trist ar putea să înţeleagă prin ce trece el în această viaţă nouă.

N-ar fi trebuit să se vadă a doua zi. Jurbin e palid tot şi are limba iască. Cu tâmplele prinse parcă în menghină, Oleg ar vrea să-şi strivească fruntea de colţul biroului din marmură neagră, să-şi facă rău, doar aşa, ca să mai slăbească strânsoarea.

Durerea ar fi suportabilă dacă n-ar fi la mijloc o constatare pe care amândoi o împărtăşesc, fără s-o mărturisească: petrecerea de ieri a fost un eşec, în ciuda râsetelor, glumelor, abundenţei de haleală. Stăteau acolo, dispreţuindu-se vag unii pe alţii, şi toată lumea simţea că e vorba de un banchet de bogătani în mijlocul unei ţări prăduite. Culmea, ei nici măcar nu erau cei mai mari profitori, ci doar nişte carnasieri de talie medie. Privind-o pe tânăra amantă a lui Jurbin, o blondă aproape adolescentă, toată lumea o trata, în gând, de „curviştină“. Iar Tania, cu faţa ei netedă şi încremenită, stârnea sarcasme şoptite printre femeile din încăpere („Biata fată, are pielea aşa de întinsă, încât dacă închide ochii, i se cască gura…“). Amica daneză a lui Ziamţev nu prea pricepea ruseşte şi, dusă de băutură, vorbea într-o engleză aproximativă, care exprima perfect vidul taclalelor din jurul ei…

Jurbin nu-şi părăseşte fotoliul. Oleg, instalat pe un scaun de oaspeţi, se simte ca o loază chemată la săpuneală.

— Erdmann, dacă nu înaintăm înseamnă că dăm înapoi, asta-i legea televiziunii. Înţeleg, te străduieşti să salvezi gunoiul meu comercial cu străfulgerările tale de estet. Trebuie să-ţi mărturisesc că pe spectatori îi cam doare la bască de găselniţele tale. În scena unde soldaţii o violează pe tânăra abia căsătorită, ai filmat o păpuşă. De ce? Mă rog, ştiu de ce: sălbăticia violului şi, prin contrast, un reflex al copilăriei. Cât de fin! Atât doar că oamenii nu-ţi bagă în seamă baletul. Picioarele desfăcute ale femeii, da, la fel şi pe bărbatul legat fedeleş care hohoteşte de plâns. Dar pe rafinamentele tale de rahat nu dau doi bani! Iar în următoarele două episoade recidivezi. Ce, vrei să zică lumea că eşti Tarkovski? Prea târziu, bătrâne. Tarkovski era disident şi de-asta toată Europa îl ridica în slăvi. Dac-ar fi filmat un rahat de câine, lumea ar fi urlat că-i o capodoperă. Capitolul ăsta s-a încheiat. Nu faci un film pentru intelectuali

fezandaţi, ci pentru milioane de bărbaţi şi de femei care se-ntorc de la slujbă şi care vor să-şi tragă sufletul, să se excite, să se amuze. Da, nu-i nici o crimă în asta…

— Bine, Ivan, teoriile tale despre cinema sunt pasionante, dar mă doare capul rău! Ar trebui să-ţi schimbi furnizorul de şampanie… Concret, deci, ce facem?

— În general facem erotism *light* şi, în particular, scene de sex *hard*. Programul e limpede, nu?

— Prin urmare, pornache. Şi pentru că serialul va fi difuzat la zece jumate seara, îl vor interzice…

— Se prea poate. Din fericire, am angajat un regizor excelent, un anume Oleg Erdmann care, în paranteză fie spus, a început să mă calce rău pe nervi. Ei bine, băiatul ăsta plin de talent va şti…

Sună telefonul, Jurbin răspunde cu un ton şi mai plin de fiere:

— Nu, Saşa, le spui că Jurbin nu-şi vinde acţiunile… Ah, insistă? Atunci va trebui să le explici că unul dintre bodyguarzii mei e trăgător de elită profesionist. N-o să-i ucidă, pentru că nu suntem oameni răi, o să le ţintească doar coaiele. Pe dreptul sau pe stângul, după bunul lor plac. Deci să aleagă bine. Asta e, Saşa, le repeţi cuvânt cu cuvânt ce-am spus, da? Ciao!

Privirea pe care i-o aruncă lui Oleg e plină de ură, chiar dacă ura aceea e destinată altora.

— Spuneam, prin urmare… Ah, da, un regizor de geniu, Erdmann ăsta, un virtuoz, asemenea trăgătorului meu de elită. Va şti să filmeze scenele cele mai îndrăzneţe fără să ne acuze cineva că vindem pornografie. Asta e, amice, e rândul tău să bagi cărbuni. Şi nu te da fată mare! Ca să filmezi episodul despre care o să-ţi vorbesc, ai nevoie de boaşe, preferabil de amândouă. Ecaterina şi-o va trage cu armăsarul Orlik…

Oleg izbucneşte în râs şi zgâlţâielile îi fac atât de rău, încât, până la urmă, îşi sprijină fruntea de marginea rece a biroului. Apoi se ridică, schimonosindu-se de durere.

— Gata, Ivan, apreciez că ai simţul umorului, dar acum… Mă rog, fără comentarii…

— Tocmai comentariile le aştept: aş vrea să ştiu cum vei proceda.

— Of… Am băut prea mult ieri. Ce-ar fi să te odihneşti puţin?

— Erdmann, calul va fi pregătit mâine pe la ora unşpe…

— Ai luat-o razna. Am impresia că visez.

— N-am luat-o razna, scena asta va fi filmată! De tine sau de altcineva…

— Scena asta e-o minciună ridicolă, Ivan! În 1917, au scornit o groază de

bazaconii ca să-i discrediteze pe Romanovi…

— Mi se rupe de Romanovi! Avem nevoie de scena asta, va trebui să fie şocantă şi, în acelaşi timp, acceptabilă din punctul de vedere al conducerii postului tv. O s-o faci!

— Bineînţeles că nu. Poţi începe să cauţi un nebun care să mă înlocuiască. Şi va trebui să găseşti şi-o tipă bolnavă care s-o joace pe această Ecaterină topită după calul ei…

— Nu-ţi face griji, Erdmann. Zara şi-a dat deja acordul. Şi-apoi greşeşti, nu vor fi scene de zoofilie, totul va fi aluziv, chiar dacă foarte fierbinte. Vrei să rămâi curat, e-un reflex de intelectual care se teme să nu-şi murdărească mâinile. Oh, da, un neamţ scrobit cu batistuţă de dantelă. Vai, caii put! Şi-atunci când armăsarului i se scoală, ce urât! O femeie goală care-l mozoleşte, ce grozăvie! Sunteţi toţi la fel, Ziamţev, tu, ceilalţi – aveţi spaghete în loc de maţe! De-asta n-o să rămână nimic din deşteptăciunile pe care le filmaţi! Când Sade vorbea despre Ecaterina, o înfăţişa trecută prin mădularele unui batalion de brute, deşi mai degrabă ea era cea care-i viola şi-i tortura pe bărbaţi. Sacher-Masoch? L-am citit, fii pe pace. Pentru el, Ecaterina era o dominatoare care-l biciuia pe Diderot deghizat în maimuţă. Iar ţie ţi-e frică să arăţi un cal… Gata, s-a terminat, valea! Ştiu pe cine-o să angajez. Un tip dispus, dacă e nevoie, s-o filmeze pe Ecaterina regulându-se cu un rinocer!

Jurbin urlă această ultimă frază în pragul uşii biroului – Oleg se ridicase înainte, părăsind locul fără să scoată o vorbă. Secretara n-are nici o reacţie. Doi vizitatori care aşteptau să fie primiţi schimbă o privire întrebătoare, dar nu şi uimită. În Rusia acestor vremuri, nimeni nu se mai miră. Ţara e condusă de un preşedinte care, la încheierea deplasărilor în străinătate, e adesea repatriat beat mort. Aşa că un rinocer…

Oleg se întoarce acasă pe jos, gândindu-se la această nepăsare în faţa extraordinarului: Diderot în pielea goală, biciuit de o femeie cu cizme înalte de piele, sau o ţarină regulându-se cu calul ei preferat… Delir! Dar cum nimic nu mai poate surprinde…

În buzunarul hainei, dă peste fotografia pe care a uitat să i-o înapoieze lui Jurbin: fetiţa acestuia în preajma unui tobogan din plastic.

…Mai târziu, îşi va da seama că furia lui Jurbin era o expresie a inevitabilului sindrom post-revoluţionar. Câte speranţe nu agitaseră Rusia în acest deceniu! Scopul a fost atins: fojgăiala partidelor politice, privatizarea economiei, deschiderea graniţelor… Iar Jurbin a fost în stare chiar să organizeze un ospăţ destul de asemănător cu cele care puteau fi văzute în

filmele occidentale. Totuşi, în sinea lui, probabil că se întreba: „La ce bun toate astea, dacă sunt silit să produc un foileton tv de doi bani şi dacă singura condiţie a succesului său e mediocritatea cu lipici?“.

În cele două zile care au urmat, Oleg nu izbuteşte să dea de Tania. Un început de nelinişte. Orice se poate întâmpla în ţara asta imprevizibilă: un atentat în tren, o răpire… Ori poate o operaţie de chirurgie estetică, dar ce mai era de căsăpit?

Tania reapare în seara celei de-a treia zi, îi evită îmbrăţişarea, aşază la intrare două valize, le deschide. Sunt goale.

— Pleci undeva? De altfel, unde-ai fost până acum?

Nu ştie ce ton să adopte, mimează o blândeţe uşor mustrătoare.

— Da, plec… Nu mai suport, Oleg. Nu eşti niciodată acasă, eşti nedezlipit de camera de filmat! Aşa că mai bine însoară-te cu umflata aia de Zara, care o joacă pe Ecaterina. Îţi petreci mai mult timp cu ea decât cu mine…

— Tocmai am fost dat afară, aşa că, de-acum, rişti să mă vezi chiar prea mult…

— Şi, peste toate, egoismul tău de artist! Eşti în stare să renunţi la orice de dragul filmărilor. M-am săturat! Nu mai pot trăi sub ameninţarea biciului, nu sunt nemţoaică!

Oleg îşi dă seama că argumentele au fost pregătite dinainte, fiindcă Tania nu luase în calcul demiterea lui. Un cortegiu de nemulţumiri, slujba lui de regizor e pusă sub semnul întrebării, atât doar că acum nu mai are slujbă. Oleg îi repetă asta, o asigură că viaţa lor va putea deveni mai liniştită, îi vorbeşte despre sărbătorile de sfârşit de an, de vacanţe…

Valizele se umplu, mai ales cu haine şi cosmetice. Reproşurile continuă, vizându-l însă pe el – cel care a încetat să fie. Scena îi pare ciudat de cunoscută, de parcă ar mai fi trăit-o… Dar când oare?

Încuietorile produc un clic definitiv.

— Îţi urez tot succesul pe care-l meriţi. Bănuiesc că e singurul lucru care te interesează în viaţă…

Gata, a-nţeles: secvenţa asta de despărţire e copiată după filmele occidentale! Valizele, ping-pongul replicilor, tonul femeii care pleacă. Au fost intoxicaţi cu drame psihologice, au fost convinşi că aşa se destramă cuplurile în ţările civilizate… Cinematograful, ce mai spălare de creier! Sau, mai degrabă, de inimă…

— Dac-am mai uitat chestii pe-aici, nu le-arunca imediat… Nu, valizele nu sunt grele, m-am dus, *bye*!

De la fereastră, Oleg o vede pe Tania deschizând portbagajul unui 4 x 4. Geamurile sunt fumurii, e cu neputinţă să desluşească faţa celui de la volan. Se ascunde? Sau i-o fi spus Tania să nu se arate? Un simplu şofer? Ori bărbatul cu care s-a hotărât să trăiască?

„Pentru el şi-a întins pielea feţei şi şi-a umflat sânii…“ Oleg îşi dă seama că n-a cunoscut acest trup nou şi că n-a apucat să sărute rictusul gurii redesenate. O deghizare în vederea unei vieţi mai îndestulate, mai strălucitoare şi care impunea buze cărnoase, piele netedă, sâni ca piatra…

„Poate şi-a găsit vreun oligarh, îşi spune el zâmbind. Da, magnatul care, pe vremuri, şi-a trimis slugile să-i cotonogească pe ziariştii de la *No Comment*. Sau poate vreunul din concurenţii lui Jurbin, cel pe care-l va scopi cândva un trăgător de elită! Totul e posibil în ţara asta. Libertate totală…“

Râde uşor, închide uşile dulapurilor: umeraşe şi pungi de plastic goale… Se ridică pe vârfuri, pipăie fundul raftului cel mai de sus – nimic. În graba plecării, Tania a luat şi cadoul pe care el i-l pregătise pentru Crăciun…

Când au pornit discuţia finală, Oleg şi-a închipuit că Tania îl va obliga să părăsească acest spaţiu de trei camere pe care-l închiriaseră împreună. Ideea i-a provocat un sentiment de uşurare, imaginându-se din nou în camera lui din apartamentul comunitar, ca pe vremuri. Locul acela, atât de sărăcăcios, i s-a părut că deţine un adevăr imposibil de găsit în altă parte.

În seara de 31 decembrie, Oleg îl însoţeşte pe Lurie la gară. Călătoria pe care o va face bătrânul e ciudată până şi prin alegerea datei: Anul Nou îl va prinde printre câmpuri îngheţate, undeva între Sankt-Petersburg şi Moscova. Lurie a obţinut autorizaţia să viziteze închisoarea Butîrka…

— Vremea în care pot fi consultate arhivele epocii staliniste, acest răgaz binecuvântat pentru istorici, se va sfârşi curând, explică el. Elţîn va ieşi din coma etilică şi va strânge şurubul. El sau urmaşul lui… Şeful administraţiei penitenciare, un liberal căruia m-am adresat în scris, m-a sfătuit să vin pe 1 ianuarie, atunci când conducerea puşcăriei se odihneşte după petrecere…

Ajung la gară foarte devreme, lui Lurie îi e teamă să nu rateze plecarea aşteptată de atâta amar de vreme. „Încă de când am fost pus în libertate…“, spune el, în timp ce se plimbă în lung şi-n lat prin hol, împreună cu Oleg.

Râde încetişor:

— Nu, n-aş vrea să mă mai întorc la pârnaie. Doar ca om liber, ca să pot pricepe cum de-au putut cincizeci de bărbaţi să stea în capul oaselor, ceasuri în şir, într-o odaie de opt metri pătraţi, fără o gură de aer. Da, doar ca să văd celula aceea…

Se întrerupe, stânjenit că trebuie să-i impună lui Oleg acest trecut concentraţionar.

— Hai afară, poate c-a sosit trenul…

Peronul este pustiu, nici urmă de tren şi, probabil, vor fi foarte puţini pasageri. Cine ar avea chef să-şi petreacă noaptea de Revelion într-un vagon?

— Mai bine povesteşte-mi despre Ecaterina. Unde aţi rămas cu aventurile?

Oleg scoate un oftat:

— Din păcate, Ecaterina m-a părăsit. Grave divergenţe estetice cu producătorul meu…

— Prin urmare, călătoria ei cu Lanskoi a ajuns la ghenă? Speram c-o să găseşti o soluţie – cinematografică – să-i trimiţi în Italia…

— Ar fi fost şi mai năstruşnic decât cu regimentele de grenadieri care-i defilează prin alcov. Lanskoi a murit, iar Ecaterina şi-a găsit repede consolarea în braţele lui Ermolov… Când te afli pe tron, îţi mai vine oare s-o iei din loc?

La peronul opus, un tren sosit din Nord îşi deversează iureşul de călători. Îmbrăţişări, chemări ale apropiaţilor, valize aşezate în zăpadă şi, mai ales, bucuria mesei sărbătoreşti ce va să vină…

Lurie surâde:

— Toţi ţarii au vrut la un moment dat să plece. Uite, Ivan cel Groaznic… Ţi-l imaginezi agăţat de Kremlin ca un scaiete de laţele unui câine. Greşit! În primul rând, vrea să mute capitala departe de Moscova, la Vologda – trenul ăsta chiar de-acolo a venit. Apoi se retrage într-o mănăstire, refuzând să mai guverneze. În sfârşit, ideea lui fixă e să se însoare cu regina Angliei şi să se stabilească la Londra. Sunt cunoscute demersurile diplomatice în acest sens. Şi Petru cel Mare, care-şi petrece în străinătate jumătate din domnie…

— Nu s-ar putea zice acelaşi lucru despre Ecaterina. Niciodată n-a părăsit Rusia cu adevărat şi-şi strângea sceptrul cu amândouă mâinile…

— Asta pentru că era să-l piardă în numeroase rânduri, Oleg. Dacă încerc să-ţi smulg geanta, îţi vei încleşta degetele instinctiv. Aşa şi cu Ecaterina… Cu toate astea, tronul era o apăsare. De aici şi reformele menite să redistribuie poverile domniei. De aici şi favoriţii. Da, da, erau acolo ca s-o scape de-o parte din griji. La moartea lui Lanskoi, Ecaterina dispare – luni la rând! Era şi ăsta un fel de a fugi…

— Nu toţi aveau înclinaţia către renunţare. Pavel I e ucis, asasinii sunt încă la palat, iar soţia lui strigă în limba maternă: „*Ich will regieren!*“. Da, vrea să domnească!

— Cei care se dedulciseră cu fructul ăsta deveneau mai reticenţi. Petru al III-lea, alungat de Ecaterina, nu-şi dorea decât să plece, cu vioara la subraţ şi căţelul pe urmele lui. Iar nepotul Ecaterinei, Alexandru I, de câte ori nu şi-a blestemat poziţia de autocrat? Îşi regizează moartea şi fuge, deghizat în mujic. O simplă legendă? Poate… Dar care spune multe despre starea de spirit care a dominat mereu în Rusia. Alexandru al II-lea voia să abdice după ce le-a dat ruşilor Constituţia. Şi asta ar fi făcut dacă n-ar fi pierit într-un atentat. Iar Nicolae al II-lea? Ni s-au împuiat urechile cu forţa covârşitoare a revoluţionarilor. Baliverne! În februarie 1917, ţarul se afla în fruntea unei armate de cincisprezece milioane de soldaţi care se uitau la el ca la Dumnezeu… Cred că, la acest nivel de putere, apare irepresibila nevoie de a dispărea, de a fi nimic după ce ai fost totul. Dacă nu descoperi dorinţa asta la Ecaterina, n-o înţelegi deloc. Nu înţelegi că e vorba de o femeie care a atins limitele de putere, de glorie, de plăcere pe care viaţa ni le poate oferi. Da, a avut totul. Dar acest tot pare brusc incomplet atunci când îl compari cu… cum ziceai? O dimineaţă înzăpezită, o femeie care înaintează pe ţărmul Mării

Baltice… Însă cinematografia e interesată doar de Istoria cea mare, nu de astfel de năzăriri, nu-i aşa?

Trenul înaintează cu o încetineală vătuită, de parcă şinele acoperite cu fulgi groşi ar estompa zgomotul roţilor. Călătorii răspândiţi pe peron sunt puţini la număr, rătăciţi în această ultimă noapte din an.

Oleg îl însoţeşte pe Lurie până la vagon, urcă, îi aşază valiza în portbagaj. Coborât din nou pe peron, vede prin geam o faţă care surâde, un gest al mâinii: „Nu mai sta!“. Trăsăturile lui Lurie au ceva din lumina unei tinereţi ciudate.

În metrou, Oleg se gândeşte iarăşi la discuţia lor: o dimineaţă înzăpezită, o femeie care înaintează pe ţărmul mării. Ghiceşte că, la rândul lui, Lurie a plecat fiind mânat de un vis de demult: mâine va ieşi din închisoare, va trece pe străduţe pline de omăt, într-un oraş ce moţăie după o noapte de sărbătoare – un necunoscut descoperind o altă viaţă.

Fără agitaţia filmărilor, timpul pare nemişcat. Cele dintâi zile din ianuarie, destinderea sărbătorilor, orele libere care îl redau pe Oleg lui însuşi. A hotărât să-şi vadă filmul ca un spectator oarecare: un fotoliu, un pahar cu băutură, dorinţa sănătoasă de a se distra…

Aiurea! Într-o scenă de război ruso-turc, din raţiuni de economie aceiaşi figuranţi îi interpretează când pe otomani, când pe vajnicii războinici ai Ecaterinei. Şi aici, un lapsus care îl face să tresară: unul dintre turci, devenind rus, a uitat să-şi schimbe cizmele! E drept, nu rămâne decât o clipă în câmpul vizual… În schimb, ochiul acelui ienicer care pleacă la asalt, saturat de opium, excelent! Nici Zara nu e rea, mai ales când nu încearcă să-şi rotească privirile languros, făcând pe sex-simbolul…

Oleg constată cu surprindere că nu detestă prea mult foiletonul. Călătoria Ecaterinei în Crimeea, în 1787, e aproape o reuşită. Mai ales dacă stai să te gândeşti că, atunci când a filmat navigarea a optzeci de galere, dispunea doar de două şalupe decorate şi aurite pe fugă! Iluzia e convingătoare: adevărate palate plutitoare, trei mii de pasageri, muzicanţi, ospăţuri, ţărmurile pline de „sate Potemkin“ şi iluminate cu focuri de artificii. La bord, toată floarea cea vestită a Europei: inevitabilul prinţ de Ligne, ambasadorii Franţei, Angliei, Austriei, nefericitul rege al Poloniei, Poniatowski, împăratul Iosif al II-lea… Uriaşul efort publicitar – „Ecaterina a II-a, Semiramida Nordului, Cleopatra sciţilor, ţarină luminată, moştenitoare a Iluminismului care îi citează pe Voltaire şi pe Diderot în mijlocul stepelor hanatului tătar!“. Victoria Europei asupra Asiei, a ştiinţei asupra ignoranţei, a umanismului asupra barbariei, a raţiunii asupra superstiţiilor, şi tot aşa… Totul – în distincţia desăvârşită a unui salon: invitaţii

comentează ultimele veşti de la Paris, de la Viena şi Sankt-Petersburg, se amuză cu versuri pe rime date, îşi îndestulează pofta de bunătăţi cu ajutorul unei norii de bucătari, fac escapade pe coastă şi au parte de descoperiri pitoreşti. Vezi cele trei tătăroaice care, scoţându-şi vălurile, se stropesc cu apă într-un pârâu, pândite de Ligne şi de Iosif al II-lea, ascunşi în nişte tufişuri. „Mahomed avea dreptate să le impună vălul“, constată prinţul în faţa lipsei de vino-ncoace a naiadelor…

Oleg zâmbeşte – spectatorii vor pufni în râs la vederea celor trei huidume mustăcioase. Naraţiunea nu ţinteşte decât astfel de momente de veselie, de destindere, de excitaţie, de spaimă şi, din nou, de blândă relaxare, căci este vorba de un basm. Comic, crud, licenţios, repetitiv în numeroasele lui peripeţii… Asemănător, în ultimă instanţă, cu istoria omenirii. Prin urmare, Jurbin nu se înşela.

Ba da, se înşela rău de tot! Pentru că există şi scena asta pe care Oleg a izbutit s-o strecoare: Ecaterina şi oaspeţii ei se plimbă printr-o piaţă orientală, uluiţi de împestriţătura ei, asurziţi de toate limbile care se sfădesc acolo, îmbătaţi de soare. Ţarina se opreşte – în plin noian de culori, de mirodenii, de fructe, de pânzeturi; taraba acestui negustor e modestă: nişte dantele care seamănă cu acele rămurele delicate de gheaţă care apar pe geamuri când e foarte frig. Un bărbat şi fiica lui adolescentă îi prezintă ţarinei nişte gulere, nişte ştergare, nişte scufii… Vorbesc italieneşte. Ecaterina le mulţumeşte, se îndepărtează în grabă.

Secvenţa durează zece secunde. Oleg e convins că nici un spectator nu i-a desluşit înţelesul. Or, călătoria în Crimeea, la trei ani după moartea lui Lanskoi, marchează o etapă. Ecaterina a dat uitării proiectul lor de evadare, se află din nou în viaţa prezentă, în plină afirmare şi cucerire. Europa este sedusă, Turcia – înfrântă, haosul rusesc – stăvilit. Iar tânărul favorit Mamonov se arată sincer îndrăgostit de suverană. Drumul în Crimeea e o apoteoză! Dintr-odată, apariţia italienilor scoate din trecut umbrele a doi călăreţi care părăsesc Sankt-Petersburgul într-o noapte de iunie…

„Dar ăsta-i deja alt film“, îşi spune Oleg. „Sau mai degrabă o altă viaţă, cea pe care-a visat-o şi pe care n-a avut răgaz s-o trăiască…“

Schimbă de mai multe ori postul, constată că foiletonul lui e departe de a fi chiar fundul acestui coş de gunoi. După nişte dezbateri politice (un participant îi azvârle oponentului său sucul de portocale în figură), jocuri televizate, meciuri şi seriale, dă peste o emisiune mai serioasă: nişte cineaşti vorbesc despre revoluţia artistică a ultimilor ani. Unul dintre ei afirmă: „Filmul meu *Micuţa Vera* a demolat, pe cale estetică, URSS-ul. Pentru prima oară în şaptezeci de

ani, cinematograful a arătat un act sexual…“

Oleg stinge televizorul. „O pereche de buci care a dărâmat Imperiul sovietic…“ Ce îl şochează nu e nici măcar nerozia unui asemenea discurs fanfaron, ci faptul că libertatea e cântărită în funcţie de brutalitatea cu care este posedată femeia. E drept, de la *Micuţa Vera* încoace, s-au înregistrat progrese – Jurbin năzuieşte s-o împerecheze pe Ecaterina cu un cal…

Seara, îşi petrece câteva ceasuri în vechea lui cameră comunitară. Printre ciornele care mai zac pe ici, pe colo, găseşte copia unui text pe care Ecaterina şi Lanskoi îl citeau împreună. Îi aparţine lui Swedenborg, gânditorul care îi intriga – savant, mistic şi odraslă a Suediei belicoase, a cărei umbră războinică ameninţase adesea Sankt-Petersburgul. Fragmentul era tradus de Lanskoi: „Mergeam pe străzile unui oraş cunoscut şi ştiam prea bine că sunt treaz, vedeam tot ce mă înconjoară cu o privire familiară. Dar la capătul drumului, am devenit dintr-odată conştient că mă aflam într-un oraş străin…“

Cuvintele acestea îi îngăduie lui Oleg să-şi dea seama cât era de naiv în vremea când spera să le folosească în film: o seară de iunie, cei doi amanţi şezând în faţa Mării Baltice şi citind acele pagini din *Cartea viselor.* Un oraş „necunoscut“ dă naştere proiectului lor de evadare.

A doua zi, la şase dimineaţa, îl trezeşte telefonul. Renaşte o speranţă: Tania, chinuită de remuşcări, îi va spune că despărţirea lor e o greşeală… Ba nu, e Jurbin! Are o voce telegrafică, impersonală:

— Te sun din stradă. Suie-te în maşină. Vino la birou. Parchează în spatele clădirii. Foarte important.

Şi închide.

Cu neputinţă să refuzi pe cineva care te-a rănit, e o chestiune de onoare. Oleg îşi râde în barbă de această psihologie depăşită, în timp ce-şi înghite cafeaua. Afară sunt minus treizeci de grade, maşina lui e un congelator. Neva se întinde în zare, lină ca o stepă înzăpezită. „În cel mai bun caz, Jurbin o să mă anunţe că armăsarul va fi interpretat de o iapă, da, un soi de zoofilie lesbi." Oleg râde, mai degrabă ca să nu adoarmă la volan.

Jurbin apare brusc pe la intrarea de serviciu, parcă scăpat dintr-o ambuscadă.

— Poţi să păstrezi astea la tine?

Fără să priceapă, Oleg îl ajută să care vreo şase cutii mari de carton.

— Nu te-ngrijora, e mai mult hârţogăraie rămasă de la filmul nostru.

Părţile pliabile ale ultimei cutii nu sunt lipite, aşa că Oleg zăreşte, în lumina palidă a unui reverber, formele curbate ale mai multor încărcătoare de kalaşnikovuri.

— Bănuiesc că sunt accesorii pentru grenadierii Ecaterinei, glumeşte el.

Jurbin nu-i răspunde, are privirea goală şi o precipitare furioasă în gesturi.

— Ascunde toate astea, da? Şi hai să ne vedem diseară. Dacă nu mă bagă la mititica până atunci…

Seara, se-ntâlnesc, dar nu în birou – care fusese sigilat –, ci în holul de aşteptare, de unde a dispărut până şi computerul secretarei. Jurbin bodogăneşte:

— Regula jocului: dacă nu faci ca ei, îţi trimit pe cap controlul fiscal…

Probabil că Jurbin a repetat dictonul multor oameni, aşa că îl formulează fără convingere – e un adevăr depăşit de gravitatea situaţiei.

— De fapt, e mult mai nasol. Prostănaci ca mine au muşcat momeala. Hai, băi, viitori capitalişti, ieşiţi cu marinarii pe covertă, investiţi, vindeţi şi

revindeţi, munciţi zi şi noapte, îmbogăţiţi-vă şi, cu mălaiul adunat, construiţi-vă holdinguri de ţipari afumaţi, de hoteluri de lux şi de alcool mânărit! Cretinii ca mine au luat-o de bună. Ne-am spetit mai rău ca nişte ocnaşi! Dacă mă pui să-mi amintesc o singură zi în care-am avut un ceas de respiro, îţi voi spune: zero! Îmi amintesc în schimb de zilele când primeam ursuleţi cu burta despicată. Şi-atât… Am strâns averi, ne credeam vânători de miliarde! Atât doar că nu eram vânători, ci numai câinii care hăituiau vânatul. Vânătorii de-abia acum vin, ne smulg prada şi ne scot din peisaj cu un şut în cur. Şi nu ei îmi trimiteau ursuleţii. Adevăraţii vânători nu recurg la ameninţări, pentru că deţin puterea! Sunt la Kremlin, în Parlament, prin ministere. Noi am făcut munca de jos, ei vor hali prada. Şi dacă m-apuc să protestez, vine garda financiară, ca un comando de asalt… În computerele pe care mi le-au luat, procurorul va găsi motive să-mi ofere o lungă şedere dincolo de Cercul polar… Şi el e dintre vânători. Iar animalul doborât e ţara întreagă, Erdmann!

Îşi umple paharul, surâde cu amărăciune, îi arată lui Oleg eticheta sticlei. Votca *Împărăteasa*. Portretul unei ţarine într-o ramă aurită şi, mai jos, doi grenadieri stând întinşi în jurul focului unui bivuac.

— Prima pe care-au pus laba a fost distileria asta. Pileala e mină de aur. Apoi o să-mi umfle şi restul…

— O să-ţi mai rămână şi ţie nişte bucăţi bune…

Oleg forţează un ton încurajator, ciocneşte, bea. Jurbin îi răspunde cu o grimasă de om bătrân, clipeşte rapid din ochi. Vocea îi e uscată, stinsă.

— Ştii bine că eu pot trăi din nimic, aşa, ca pe vremea tinereţilor noastre. Doar că… e şi fiică-mea la mijloc. M-am dus s-o văd la Lugano. Locul ăla unde stă e-un paradis. Natura, dascălii, are o cameră mare cu vedere spre munţi… Un iaz cu peşti şi ţestoase. O linişte cerească. Costă foarte mult şi asta e singura mea problemă. Aş putea să vând ţigări la tarabă, nu m-ar deranja. Dar n-aş câştiga suficient ca să pot plăti raiul ăla. E un copil… special, ţi-am mai spus. Nu e… handicapată mintal, nu. Însă nu poate pricepe că i-ar vrea cineva răul. Că există oameni cărora le vine să bată, să rănească prin vorbe, să lovească de dragul de-a lovi. Totuşi, numai asta facem. Cum vrei să trăiască aici, printre ursuleţii ăştia de pluş desfundaţi şi descreieraţii care mi-i expediază? A dat câte un nume tuturor peştilor şi ţestoaselor, stă de vorbă cu ei…

Din biroul lui Jurbin se aude deodată o melodie de cutie muzicală – douăsprezece note scurte, care amintesc de sonoritatea unui clavecin. Oleg îşi aminteşte de sipetul acela mare din acaju, aşezat pe un piedestal de malachit… Chipul lui Jurbin şi-a păstrat expresia – acelaşi rictus bătrânicios şi lacrimi care par că i se preling din ochi, indiferent de ce spune. Într-un târziu, melodia

orologiului îl trezeşte, se uită fix la Oleg, de parcă ar fi fost un străin. Vocea i se gâtuie, apoi se drege:

— Filmul nostru trebuie să meargă înainte, Erdmann! În caz că mă bagă la zdup, o să ai destui bani ca să-i trimiţi fetiţei mele tot ce are nevoie. Aşa vei face, da? Ştiu c-o să te ţii de cuvânt. Dar e musai ca serialul despre Ecaterina să continue, chiar dacă-l deteşti. Îţi făgăduiesc că la sfârşit toată lumea va fi uluită. Uite ce mi-a trecut prin cap: Ecaterina moare pe tronul ei găurit, arătăm agonia, ura pretendenţilor şi, dintr-odată, apare un istoric ca individul ăla al tău… cum îl chema oare?… ah, da, Lurie. Care le spune spectatorilor: v-aţi îndopat cu ghiveciul ăsta de sex şi de cruzime, v-aţi distrat la culme urmărind caricatura asta în jupoane care se tot tăvălea prin alcov. V-a durut în cot de visele acestei femei. Iată acum ultimul episod, în care-l veţi vedea pe bărbatul care-a iubit-o cu adevărat… Iar din punctul ăsta o să filmezi ce ai chef, întâlnirea cu Lanskoi, dragostea lor şi visul de evadare…

Două zile mai târziu, se întâlnesc într-o staţie de metrou, „ca nişte agenţi secreţi“, se gândeşte Oleg. Jurbin îi zice că vrea să-l scutească de probleme, dar în acelaşi timp caută probabil să-şi protejeze societatea de producţie, singura activitate pe care speră s-o poată păstra.

— Avem o rezervă de câteva episoade. Ne-ajung două luni, dacă nu chiar paisprezece săptămâni. Prin urmare, filmările pot să mai aştepte. Iar scena aia cu armăsarul… Da, am fost nedrept cu tine, Erdmann, recunosc. Eram foarte întors pe dos, ştiam că urmează să mă debarce… Prin urmare, o să ai două luni de vacanţă. Vizitează Germania în timpul ăsta… Vei putea să-l întâlneşti pe tipul care a făcut filmul ăla erotic despre Ecaterina. El e primul care a arătat chestia cu calul… Da, Max Pfister. Se numea *Ţarina sângerie*, parcă. Hai, călătoreşte puţin, o să-ţi facă bine. Viză? Păi tu eşti etnic german! O vei primi în câteva zile, cu siguranţă…

La despărţire, Jurbin îi lasă cartea de vizită.

— Nu, nu mai sunt preşedinte la toate chestiile alea… Am notat doar adresa instituţiei care se ocupă de fiica mea, la Lugano. Când ajungi la Berlin, trimite-i o carte poştală, o să-i facă mare plăcere. Nu primeşte niciodată scrisori…

Înainte să se ducă la consulat, Oleg şi-a imaginat, cu nelinişte, „reîntâlnirea“ cu ţara străbunilor lui. Oamenii care aveau să-l întâmpine erau probabil în vârstă, marcaţi de război. Avea să le vorbească în nemţeşte şi să desluşească, în vocea lor, intonaţia tatălui său…

Cea care îi întinde un chestionar e foarte tânără, cel mult douăzeci de ani, sigur e stagiară, şi se exprimă în ruseşte. Ciripitul ei juvenil e greu de îndurat. Oleg o dă pe nemţeşte, tânăra face la fel. Probabil că îl consideră pe acest neamţ-rus un Hibernatus ciudat care a păstrat în minte câteva vocabule din idiomul său matern…

În timp ce el completează formularul, stagiara îşi scoate telefonul mobil: o rafală sonoră de onomatopee, de hăhăieli, de nume de oraşe. În mare, Oleg pricepe că e vorba despre o călătorie la Londra în timpul sărbătorilor care tocmai s-au încheiat.

Îi predă exemplarul lui şi află că pentru un „etnic german“ obţinerea vizei n-o să dureze mai mult de cincisprezece zile. Stagiara adaugă, pe un ton aproape seducător, că poate lua în calcul şi întoarcerea în ţară, adică instalarea definitivă în „patria lui istorică“…

Sugestia aceasta îl face să chibzuiască, dureros, la cât de rus a ajuns să se simtă.

Zilele de aşteptare poartă pecetea unei senzaţii de dedublare: mai bine de patruzeci de ani din viaţă în Rusia şi, dintr-odată, o identitate germană pe care tânăra funcţionară cu formularele i-a fabricat-o cât ai zice peşte – ca vânzătorii care-ţi aruncă o haină pe umeri şi, din câteva vorbe amăgitoare, te fac să nu te mai poţi despărţi de ea. Din lecturi, aflase că, la puţină vreme după sosirea în Rusia, Ecaterina s-a îmbolnăvit serios. Datorită unor sângerări provocate (sau în ciuda lor?), prinţesa a supravieţuit. Ba chiar s-a arătat mândră nevoie mare de ceea ce i s-a întâmplat: „Mi-am pierdut ultimul strop de sânge german!“.

Oleg îşi spune că nu i-a trecut niciodată prin cap ideea de sânge străin. Cu toate astea, pentru nişte familii ca a lui, destinul Ecaterinei n-a încetat o clipă să conteze. Această îndepărtată înrudire germană devenea un „secret de familie“, un trecut intim care era exprimat fie printr-un dicton ironic („Toate astea ni se

întâmplă din pricina micuţei prinţese germane“), fie printr-o mărturisire dezabuzată: oricât ne-am strădui să fim ruşi, originile ne vor da de gol, pentru că va exista mereu bănuiala că suntem capabili de trădare…

După nouă zile, îşi obţine viza. Viteza răspunsului subliniază, ironic, identitatea lui renăscută: e aproape un ales, un cvasioccidental! Biletul de transport sporeşte paradoxul. Data de 3 februarie, marcată cu nişte triste caractere de conţopist, desemnează drumul spre o ţară pe care strămoşii lui au părăsit-o cu mai bine de două veacuri în urmă.

Vertijul provocat de această idee îl împinge să se întoarcă la imobilul-promontoriu.

Ziua, din miez de ianuarie, vibrează de frig şi de soare. Mahalalele pe care le străbate sunt înfăşurate în trâmbe de fum – suflul industrial al marelui oraş. Transformările suferite de cartier, altădată înghesuit spre şinele de cale ferată, nu-l mai uimesc. Uliţele au fost înlocuite de ronduri şi de enclave rezidenţiale. Regăseşte locuinţele de lux pe care, cu un an înainte, le văzuse în plină construcţie: *penthouse*-uri, piscine… Garduri din fier forjat cu vârfuri aurite, camere de supraveghere, gherete de paznici, alei îngrijit măturate…

O apucă pe drumul îngust care dă ocol împrejmuirii, merge vreo sută de paşi prin zăpadă şi, la început, se chinuie să recunoască imobilul căutat. Clădirea-promontoriu e tot acolo, dar faţada îi e înnegrită de un incendiu. Dominate de noile construcţii uriaşe, cele patru etaje ale sale par cocârjate spre pământ. Şiruri de sârmă ghimpată, prinse de bulumaci, o înconjoară grosolan. „Pericol! Imobil în curs de demolare!“, stă scris pe o pancartă.

Când tocmai începe să caute o spărtură, e interpelat de un bătrân care scosese la plimbare un husky:

— Fiţi cu băgare de seamă, e plin de seringi pe-acolo! Nenorociţii ăia de drogaţi au dat foc. Sau poate dezvoltatorii imobiliari, ca să pună mâna pe teren fără să mai plătească despăgubiri…

Târât de câine, bărbatul se îndepărtează cu paşi mărunţi prin zăpadă. Oleg îşi face loc printre două şiruri de sârmă, se contorsionează, izbuteşte să se strecoare.

Interiorul casei e plin de funingine, balustrada de lemn a ars, dar scările dintre etaje sunt intacte. Oleg urcă, sărind peste grămezi de haine calcinate şi resturi de mobilier. Uşa de la mansardă e toată un tăciune. O împinge cu vârful cizmei, uşa se deschide, lăsând să cadă dâre prelungi de cenuşă…

Geamul lucarnei e spart, curentul roteşte fulgii căzuţi de pe acoperişul înzăpezit. Totul a ars, dar fără să se năruie – Oleg recunoaşte siluetele negre ale

scaunelor şi ale celor două paturi. Hârdăul de zinc, înnegrit şi el, e plin cu o materie ciudată. Oleg se apleacă, scurmă cu un cuţit de bucătărie găsit printre vase… Cădiţa e umplută cu nişte cartofi, tari ca antracitul! Gândul că, între timp, cineva a locuit aici nu-l răneşte. Dimpotrivă, e mişcat de acel derizoriu efort de supravieţuire, de aprovizionare cu cartofi, de respirare a aerului îngheţat venind dinspre ferestruică…

Masa pe care lucra tatăl său e la locul ei. În schimb, din machetă n-a mai rămas decât o piramidă neregulată de cărbuni. Ruine. Cele la care visa tatăl lui. „Viaţa lor e scutită de meschina încordare a timpului“, spunea el. Oleg îşi mai aminteşte şi versurile pe care tatăl le murmura privind straniul edificiu: *„So hab ich dieses Schloss erbaut/Ihm mein Erworbnes anvertraut…*“. (Da, şi-a ridicat un castel şi întreaga avere şi-a închis-o în el…) Vorbele acestea răsună crud şi batjocoritor în mansarda imobilului pustiu. „Averea“, acest morman de cenuşă!

Cu ajutorul cuţitului luat din bucătărie, Oleg împinge proeminenţele machetei arse. Bucăţi din arhitectura ei carbonizată se prăbuşesc, scoţând la iveală aşchii de lemn nemistuite de foc. Deodată, lama se izbeşte de un obiect mai solid! Oleg scurmă cu grijă, îndepărtează moviliţele de tăciuni… În sfârşit, lasă cuţitul şi scoate ceea ce se ascundea în adâncurile ruinei: două statuete din porţelan, un muzicant strângându-şi vioara la subraţ, o cântăreaţă cu mâinile împreunate în dreptul pieptului. Ceea ce credea, pe vremuri, că e o ramură de coral…

Două figurine naive pe care, copil fiind, le vedea pe noptiera mamei sale.

IV

A doua zi după sosirea la Berlin, se întâlneşte cu Max Pfister, autorul filmului *Ţarina sângerie*. Cineastul, în vârstă de vreo şaizeci de ani, locuieşte în fostul Berlin de Est.

— M-am mutat din Köln imediat după căderea Zidului. Prietenii strigau că-s nebun, dar acum mă invidiază. Aici e mult mai *in*, veţi vedea, se mişcă lucrurile. În curând o să vină aici, în magherniţele astea socialiste în curs de renovare, toată avangarda artistică…

Pfister şi-a amenajat un apartament într-un spaţiu care e ceva între seră şi sală de gimnastică. Un geamlâc la şase metri deasupra duşumelei cerne o lumină palidă, înălţimea exagerată a camerei micşorează totul – mobilele, tablourile şi pe Pfister însuşi, care e deja destul de scund, chel şi poartă ochelari rotunzi, minusculi. Apare prietena lui, o tânără blondă, mai înaltă ca el cu un cap. Îl salută pe Oleg îmbufnată şi începe să-şi înfăşoare o eşarfă în jurul gâtului.

— Bei un pahar cu noi? o întreabă Pfister.

În loc de răspuns, primeşte un mormăit arţăgos şi o uşă trântită scurt.

— E cehoaică, precizează el şi, cum explicaţia e cam scurtă, adaugă rânjind: Nu ştiu dacă are parapon pe Germania pentru 1938 sau pe ruşi pentru 1968, ha, ha…

Oleg încuviinţează fără să priceapă prea bine. Limba pe care o aude îi e familiară, dar subiectele abordate îi cam scapă. Şi-apoi, a mers toată ziua, cu speranţa să poată surprinde, într-o vastă privire panoramică, esenţa patriei sale fantomă… Se prăvăleşte pe o canapea, cuprins de o toropeală în care se amestecă foamea, oboseala şi dezorientarea. Într-un mod nelămurit, simte că cehoaica s-a săturat de tot soiul de târâie-brâu ca el, veniţi să-l viziteze pe Max. Dar şi că, asemenea tuturor femeilor din Europa de Est, ar prefera un locşor mai confortabil, mai dichisit decât hangarul ăla cu geamlâc găinăţat de porumbei. Şi că, ei bine, da, ea e tânără, în vreme ce Max e ofilit şi cam bocciu…

Şi-a închipuit mereu Germania ca pe un condensat tragic al Istoriei şi al istoriei familiei Erdmann, între altele. Acum, marea descumpănire e provocată de măruntele gâlcevi dintr-un cuplu, dintr-un menaj banal: un artist tot mai

bătrân, o tânără provenind din vechiul lagăr socialist şi care năzuieşte, graţie acestui „babalâc“, să se integreze în viaţa occidentală…

Se scutură, apucă paharul de whisky pe care i-l oferă Pfister, ia o mână bună de migdale sărate.

— Fiţi fără grijă, Oleg, o să mergem curând să mâncăm. Însă înainte de asta aş vrea să vă arăt filmul meu…

Ţarina sângerie datează de la mijlocul anilor şaptezeci, poţi să-ţi dai seama de asta fără să priveşti genericul. Încă de la primele secvenţe, transpare epoca – nu atât în calitatea tehnică, cât în alegerea planurilor, în ritm. Dar mai ales în amestecul de libertate sexuală revendicată şi de căutare cam chinuită a unor inovaţii formale… Ecaterina e interpretată de o actriţă care poartă veşminte complet nepotrivite cu asprimea iernilor ruseşti: capoate de mătase, foarte decoltate, rochii fără mâneci… Iar când o vezi înfofolită în mantouri de blană, poţi fi sigur că pulpanele lor se vor deschide dând la iveală nişte sâni zdraveni cu sfârcuri stacojii…

— Reprezintă arhetipul feminităţii animale, comentează Pfister. Voiam să mă îndepărtez puţin de istorie, ca să pun în evidenţă ferocitatea dorinţei, imediateţea şi *Dasein*-ul ei…

Oleg observă că limba germană e foarte bine utilată pentru exprimarea abstracţiunilor. În acelaşi timp, acel „să pun în evidenţă“ îi pare de tot hazul fiindcă, în locul unui tulbure *Dasein*, „pusă în evidenţă“ cu precădere e o pereche de sâni babani…

Se grăbeşte să evite un comentariu negativ: nu, filmul e departe de a fi nul! De altfel, intriga aminteşte de cea a primului scenariu scris de el. Tehnica desenului animat – oglinda se ridică, se vede un amant gol într-un alcov, Ecaterina îşi unduieşte trupul ca să-i pună în evidenţă nurii… Oglinda coboară la loc şi iat-o, ca o Semiramidă a Nordului, semnând un decret sau primindu-i pe Diderot, pe Ségur, pe Casanova…

Există găselniţe de care nici măcar Kozin n-ar fi stat departe! Oglinda tocmai a mascat alcovul, iar ambasadorul Franţei, baron de Breteuil, pătrunde în salon. Începe o conversaţie, Ecaterina îşi expune viziunea asupra evenimentelor europene, francezul îi răspunde… Dintr-odată, holbează ochii: pe un fotoliu, asemenea unui om tăiat în două, „şed“ pantalonii favoritului…

— Aveam un consilier priceput, explică Pfister. Potrivit lui, la vremea aceea existau pantaloni de piele, foarte rigizi… Aici însă bineînţeles că e vorba de o metaforă – infinita zădărnicie a circului diplomatic…

Cineastul este vădit emoţionat: probabil că filmul îl transportă în viaţa lui de acum douăzeci de ani, nu tocmai în tinereţe, dar la o vârstă care mai îngăduia

numeroase speranţe… Ca să nu-l dezamăgească, Oleg începe să dea glas cât mai energic reacţiilor sale şi chiar să aplaude din când în când. Scena-cheie a filmului se apropie – împărăteasa îndrăgostită de propriul armăsar! Iminenţa acestei absurdităţi îl nelinişteşte pe Oleg. Va trebui să-şi dea cu părerea, fără să-l rănească pe neamţul care se arată atât de prietenos.

— Gata, începe! îl previne Pfister, cu un ton aproape solemn.

Se vede că, şi după douăzeci de ani, are încă impresia că a realizat, prin maniera de filmare, un salt novator.

Ecranul e invadat de nişte cai albi, la fel ca Orlik, armăsarul preferat al Ecaterinei. Muzica imită *Bolero*-ul lui Ravel, într-un ritm şi mai obsedant. Nechezaturile, prelucrate la mixaj, se transformă în gemete de femeie. Corpurile albe se ciocnesc, dezlănţuind o horă nupţială. Apare ţarina, înveşmântată în mătăsuri. Să fie oare întinsă pe un cearşaf? Nu, e un joc al camerei de filmat – stă în capul oaselor, cu ochii pe jumătate închişi, cu spatele lipit de flancul lui Orlik. Se întoarce, înlănţuie gâtul armăsarului, îl sărută, oftează. Ochiul vineţiu al calului, filmat de aproape, se estompează, confundându-se cu ochiul femeii. Revenire la cai – cabraje, răsuciri de grumaji, fâlfâit de coame, crupe strălucind. Două animale se împerechează, apoi alte două. Întoarcere la ţarină, goală – îşi striveşte sânii într-un du-te vino ritmat de pieptul lui Orlik… Apoi, din nou, goana cailor… Şi iar ţarina – o mişcare rapidă a camerei de filmat o face să dispară sub povara muşchilor lui Orlik, apoi o regăseşte sleită, cu braţele întinse şi pletele răvăşite, încurcate în coama calului…

La restaurant, Pfister îşi păstrează aerul grav a lehamite pe care Oleg l-a remarcat adesea la regizori după o premieră.

— Chiar şi pentru acele vremuri, era foarte îndrăzneţ! Închipuiţi-vă cum ar fi azi! De ani de zile băltim în puritanism. Dacă încerci să filmezi un penis într-un vagin, lucru care chiar se întâmplă atunci când două persoane fac dragoste, eşti categorisit X, una-două. Iar la mine era vorba despre un cal!

Soseşte mâncarea – farfurii mari, având pe margine motive geometrice: stele roşii, ciocane şi seceri, tot kitsch-ul socialist ajuns la modă. Restaurantul, situat în fostul Berlin de Est, pare să fie în *trend*. Pe pereţi, drapele sovietice, fără îndoială recuperate după plecarea trupelor, câteva afişe de propagandă RDG-istă şi, într-un colţ, un manechin îmbrăcat cu o haină militară lungă.

Oleg înfulecă, fără să-şi ascundă foamea. „Aş putea fi luat drept un element de decor, îşi zice, un sovietic lihnit.“ Pfister fumează, bea, aproape că nu se atinge de mâncare. E încântat de recenta lui „premieră“, mulţumit de acest spectator entuziast care-şi devoră şniţelul.

— Da, cum s-o filmezi pe ţarină şi pe afurisitul ăla de Orlik fără să fii acuzat de zoofilie? Am rescris scena de o mie de ori. Şi, deodată, pac! Evrica! Trebuia tăiată în două. De-o parte, caii împreunându-se (asta nu era interzis) şi, de cealaltă, doar sugerate, zvârcolirile Ecaterinei. Iar din punct de vedere vizual era ireproşabil, nu?

Oleg încuviinţează, ba chiar reuşeşte să evoce „ambivalenţa ontologică a pulsiunilor umane“, în timp ce pescuieşte cu furculiţa ultimii cartofi prăjiţi pe care un chelner tocmai se pregătea să i-i ia. Mai adaugă două-trei complimente ca să nu pară nepoliticos, îl asigură că, în film, se simte munca unui cineast creativ…

Acest ultim elogiu e în plus. Pfister se crispează, dintr-odată umerii i se îngustează şi mai mult. Entuziasmul „premierei“ e pe cale să se risipească şi, din regizorul în floarea vârstei de-acum douăzeci de ani, Max redevine ceea ce este, adică omuleţul cu chelia lucind în lumina unui abajur recuperat din talciocurile post-socialiste.

Ca să-i împiedice lunecarea pe această pantă, Oleg îşi reînnoieşte complimentele, cu ton mai apăsat. Da, filmarea acelor iubiri cabaline era o provocare, trebuia să-ţi storci creierii… Totuşi, ştie că acolo se află principalul cusur al filmului: clipă de clipă se poate ghici căutarea unor artificii capabile să înfăţişeze împerecherea trăsnită. Atâta amar de eforturi şi, drept rezultat, acest film mediocru, ţipător, cusut cu aţă albă. O groază de figuranţi, biata Ecaterina stânjenită, desigur, de povara sânilor cât dovlecii şi, de asemenea, herghelia căreia îi trebuia pândită pofta erotică. Toate astea pentru atâta lucru!

Pfister încearcă un rictus chinuit. Iniţial, la sosirea în restaurant, a făcut pe clientul condescendent – un neamţ din Vest nimerit în această RDG demolată. Cu o superioritate paternă de colonizator, i-a tutuit pe chelneri, a dat mâna cu bucătarul… Acum nu mai joacă nici un rol, ghicind gândurile acestui rus care şi-a isprăvit cina: toate astea pentru atâta lucru…

Cu un ultim reflex de comedie mondenă, anunţă, între două înghiţituri de alcool:

— Că veni vorba, m-am întâlnit de mai multe ori cu Tarkovski al vostru. Un tip original, niţel cam nebun, mistic…

Se opreşte, simţind cât de fals îi e tonul. Vocea lui capătă un accent sarcastic.

— Da, Tarkovski… O statuie vie. O victimă a dictaturii de la Kremlin. Aşa era prezentat în mass-media. Poza năpădit de tristeţe, ai fi zis că-i un ocnaş de la Kolîma – şi totul se întâmpla în cumplitul exil de la Veneţia, unde trăia sub oblăduirea unor generoşi mecena. Prima oară, mi-a venit să îngenunchez: un

mucenic, un geniu cenzurat de totalitarism! Apoi am stat să mă gândesc… Pe vremea aceea, încercam să strâng câteva milioane de mărci ca să produc un film de-al meu. Ştiţi refrenul: te milogeşti, te prostituezi, te dai de ceasul morţii să strângi laolaltă trei chiştoace de la un producător şi un cotor pe care ţi-l concede un canal de televiziune… Prin urmare, îl văd pe Tarkovski, acest martir ţintuit pe cruce, aud cum se vaită pentru calvarul îndurat ca să-şi poată scoate filmele în URSS… Şi a scos multe, făcându-se că plouă. Aşa că încep să mă-ntreb: ia stai, cine i le-a finanţat? Păi… Statul sovietic, fir-ar să fie! Da, călăii ăia îi alocau un buget, adesea destul de gras, fiindcă Tarkovski nu se zgârcea la decoruri. Prin urmare, duşmanii libertăţii îl sprijineau pe un regizor care realiza opere dacă nu duşmănoase, măcar indiferente la idealurile comuniste. Şi, mai ales, filmele astea, pretenţios încâlcite, erau adesea inaccesibile… cum să zic, clasei muncitoare. Toate mişmaşurile lui estetizante din *Oglinda* mi s-au părut mereu plicticoase, ca să nu zic enervante… Dar nu asta-i important. Iată, îmi spuneam, pe cineva care boceşte tot timpul şi ale cărui filme sunt produse cu banii amărâţilor de colhoznici care nu pricep o iotă din acest cinema pe gustul unei mici elite blazate. Iar când crucificatul ajunge pe Canal Grande, o ia de la cap! Nici Occidentul nu-i convine şi ne bagă pe gât *Nostalgia*, şi mai plicticoasă decât celelalte. Şi când te gândeşti că există cretini care preiau ştafeta de la colhoznici şi finanţează năduful martirului nostru…

Pfister îşi încheie rechizitoriul în stradă. Merge împleticit, gesticulează. „Tare mai seamănă cu Woody Allen“, îşi spune Oleg. Cu o bucurie pe cât de egoistă, pe atât de amară, îşi dă seama că venirea lui la Berlin a fost bună la ceva: filmul lui Pfister este ceea ce, parţial, ar vrea să facă Jurbin. Şi e un eşec limpede.

Ajung în faţa imobilului unde locuieşte regizorul.

— Libertatea creaţiei, ha, ha, ha! Cine-o să mă lase să filmez o altă Ecaterina – puştoaica aia de paisprezece ani care pleacă în Rusia o dată pentru totdeauna? Am găsit parale pentru *Ţarina* mea pentru că toată lumea voia să vadă cum şi-o trage cu favoriţii, doar asta-i interesa – o nemţoaică durdulie luată la ştangă de o armată de grenadieri aţâţaţi. Şi pentru că ne aflam în plină revoluţie sexuală, trebuia arătat şi calul…

Se opreşte în loc, aruncă spre Oleg o privire necăjită:

— M-am luptat! Chiar şi după film, încă visam să-i rescriu viaţa. A trecut timpul şi, iată, acum e prea târziu… Puteţi înnopta la mine, dacă vreţi… Cum, prietena mea? O să-i spunem că sunteţi un agent KGB, ruşii sunt întotdeauna suspecţi, cum bine ştiţi… Bine, atunci, pe curând…

Mai rămân încă un minut în ninsoare, cam nehotărâţi, conştienţi amândoi că

nu prea există şanse să se revadă şi că întâlnirea lor a strâns laolaltă ţări dispărute, epoci defuncte. Iar pentru Oleg (Pfister ştie asta) e prima seară adevărată pe „pământul natal“.

Ca să evite o despărţire prea seacă, Oleg întreabă:

— În filmul lui Kozin, Ecaterina era interpretată de Eva Sander. Aveţi idee la ce lucrează acum?

Pfister pare că-i şopteşte un secret:

— Un sfat de om bătrân: să nu le revedeţi nicicând pe femeile din trecut. Suferinţa-i garantată. Trăiţi în prezent! Prezentul minte mai bine, căci se schimbă continuu… Iată că mi-a sosit prezentul!

Oleg se întoarce şi o recunoaşte pe cehoaică. Îi mulţumeşte lui Pfister, o ia din loc. Acesta, dezmeticit probabil de aerul rece, îi strigă cu o voce ciudat de gravă:

— Daţi-o uitării pe Ecaterina! E imposibil să filmezi o femeie pe care nici un bărbat n-a iubit-o…

Vorbele lui Pfister – „o femeie pe care nici un bărbat n-a iubit-o“ – schimbă totul.

A doua zi, Oleg plănuia să ia trenul spre Kiel, un loc pe care şi-l imaginase adesea: un băiat de unsprezece ani şi o fetiţă mai mică decât el cu un an se ţin de mână, privind cum zăpada cade peste mare. Prima întâlnire dintre viitorul Petru al III-lea şi viitoarea Ecaterina a II-a… Voia să vadă acele locuri ca să se convingă că viaţa ţarinei se rezuma la aceste două istorii: o tânără visătoare în basmul ei german, o împărătească „sângerie“ în cruda ei sagă rusească…

A doua zi dimineaţă, localizează pe hartă adresa Evei Sander. Ştie că sunt puţine şanse ca ea să stea tot acolo, dar vrea să înlăture această speranţă.

Situat în apropiere de Heinersdorf, în fostul Berlin de Est, cartierul îi aminteşte de oraşele ruseşti – case joase, străzi mărginite de arbori, şine de tramvai, mici terenuri virane. E o asemănare provocată, probabil, de războiul care a modelat cele două ţări.

Un imobil vechi, o curte înzăpezită. Oleg se opreşte, se uită spre ferestre – plantele alea pipernicite dindărătul geamurilor ar putea fi întâlnite în orice aşezare rusească. Uşa de la intrare se deschide, iese un bătrân, se întoarce, salută o vecină care merge în urma lui… Un scurt puseu de panică îl împiedică pe Oleg s-o recunoască. Văzându-l, femeia face stânga-mprejur şi se refugiază la intrare!

Pentru o clipă, crede că e vorba de o eschivă. Femeia apare din nou, trăgând după ea o sacoşă cărucior. Oleg se adună, frapat de banalitatea situaţiei: o femeie care s-a întors acasă ca să-şi ia sacoşa de cumpărături şi care, acum, îşi continuă drumul.

Eva Sander, pe care n-a văzut-o de paisprezece ani…

La o primă ochire, înceţoşată de emoţie, observă că pare să fi întinerit, ceea ce e ilogic, şi, cu toate astea, chipul ei are o simplitate dezarmată, un reflex de fragilitate copilărească.

Oleg îi dă răgaz să înainteze, apoi o strigă cu jumătate de glas, în ruseşte:

— Maiestate, unde mergeţi cu pasul ăsta marţial?

Se aşteaptă la un oftat de uimire, la o efuziune şi, poate, la câteva lacrimi.

Eva întoarce capul, ridică din sprâncene:

— Vai, dar e chiar *Herr* Erdmann în carne şi oase!

Îi strânge mâna şi întreabă mecanic:

— Când ai sosit? O să-ţi petreci ceva timp la Berlin?

Oleg porneşte să răspundă, cu un surâs înţepenit pe buze şi trăind decepţia pe care o ai când spui un banc care se dovedeşte cunoscut de cei prezenţi…

— Perfect, i-o taie Eva. O să bem un ceai împreună puţin mai încolo. Acum, plec la cumpărături… Dacă n-ai nimic în plan, m-ai putea însoţi…

Se trezeşte împingând un cărucior de supermarket şi observă că Eva a adăugat pe lista de cumpărături un fleac pentru ceaiul „lor“. Amănuntul i se pare deopotrivă comic şi agasant: e vorba de un pachet de biscuiţi în plus, singura modificare provocată de venirea lui… La casa de marcaj, Eva scoate un pumn de mărunţiş pe care-l aliniază ca să-l poată număra. Oleg nu-şi dă seama dacă e vorba de zgârcenie occidentală sau, pur şi simplu, despre lipsa de bani din această Germanie socialistă care începe să descopere economia reală.

Pe drumul de întoarcere, află de ce a fost atât de puţin surprinsă Eva de venirea lui. Când s-au deschis graniţele, ruşii au dat buzna în Europa.

— I-am revăzut pe mulţi din echipa lui Kozin, mărturiseşte ea. Vin aici sperând că-şi găsesc ceva de lucru… Când ajung, procedează ca la ei acasă, pe vremuri. Îmi caută adresa şi sună la uşă.

— Şi eu era să fac la fel. Scuze. Ştiu că în Occident trebuie să telefonezi prietenilor cu şase luni înainte…

Greu de evitat tonul ăsta acid. Amândoi încearcă totuşi să scape de el, apelând la partitura unei vechi camaraderii regăsite.

Apartamentul Evei este spaţios, are două camere mari, dar amprenta fostei vieţi socialiste transpare – în aspectul mobilelor, în culorile obosite, în bucătăria care te duce cu gândul la locuinţele sovietice. Obiectele aduse din Italia, care pot fi văzute ici şi colo, seamănă cu nişte jucărele turistice.

Beau ceaiul, simulează nepăsarea, dar se simte tensiunea pricinuită de efortul cu care doresc să se despartă de trecut, de timpurile când Kozin filma la Leningrad. După turnare, plecau în plimbări prelungi, departe de locurile umblate… Epoca Zidului, graniţele ferecate… O lume carcerală. Dar plină de vise…

— Ştii ce capodoperă am văzut aseară? întreabă Oleg căscând ochii.

Şi povesteşte vizita la Max Pfister, *Ţarina sângerie*…

— Un scenariu foarte sportiv: sexul era filmat ca o încleştare între doi luptători. Şi chestia cu calul!

Vorbeşte cu un sarcasm exagerat şi prezentându-l pe Pfister ca pe un

obsedat sexual, un bătrânel acrit care îl ia peste picior pe geniul persecutat care era Tarkovski.

— A fost cât pe ce să joc într-un film al lui Max…, murmură Eva privind pe fereastră.

— Sper că nu în *Ţarina sângerie*! izbucneşte Oleg, mimând o spaimă de mironosiţă.

— Nu, mult mai târziu. După căderea Zidului. Era un scenariu despre viaţa tatălui meu. Ţi-am pomenit de trecutul lui de soldat: zboruri de recunoaştere deasupra Leningradului… Pfister s-a luptat să găsească un producător. Dar proiectul a fost considerat demodat…

Oleg înţelege deodată ce anume l-a surprins, cu o seară înainte, în persoana lui Pfister. Da, latura asta demodată. Neamţ din Vest, Max aparţine, înainte de orice, epocii războiului, Zidului, unei generaţii în ultimă instanţă foarte apropiată de Eva…

Nu mai încearcă să ironizeze.

— Şi, ulterior, ai mai jucat în filme? Îmi închipui că şi în cinematografie au căzut multe ziduri…

Eva pune masa – Oleg n-a băgat de seamă că a venit ora prânzului. Paste, ardei iuţi, măsline şi o sticlă de vin italienesc.

— Da… Ca nemţoaică disciplinată ce sunt, am făcut totul ca să mă integrez în cinemaul care-şi clama victoria asupra totalitarismului. După reunificare, ni se propuneau aceleaşi şi aceleaşi roluri: nişte bieţi tâmpiţi din Est care, sosind în paradisul occidental, fac numai boacăne, pentru că, de pildă, n-au gustat niciodată din pastele de-aici sau n-au băut Chianti. Nişte rude sărmane care le stârnesc râsul germanilor de dincolo de Zid… Însă trebuia să-mi câştig pâinea, aşa că am jucat în vreo trei sau patru gunoaie de-astea. Apoi…

Se ridică, aprinde o aplică de deasupra mesei. E o după-amiază cenuşie, plouă, zăpada se topeşte şi dă la iveală pământul, care înghite lumina.

— Apoi, acest cinema eliberat de stavilele totalitare s-a arătat interesat de ultimul război şi au ieşit filme în care Hitler părea aproape simpatic, mai ales în momentul căderii Reichului. În acelaşi timp, ruşii deveneau din ce în ce mai respingători. Bombardau, ucideau, jefuiau. Erau atât de viclean concepute, încât spectatorii se întrebau: „Ce caută în Berlin barbarii ăştia?“. Mi s-a propus rolul unei berlineze violate de un soldat rus. Toate armatele pământului au comis violuri. Dar URSS-ul tocmai căzuse, iar regizorii, curviştine bătrâne care simţeau dincotro bate vântul, s-au apucat să rescrie istoria. Nu mai arătau decât aşa ceva: vin ruşii, zdrobesc rezistenţa eroică a armatei germane, violează tot ce mişcă… Am refuzat rolul, apoi altul, de aceeaşi factură. Am fost pusă pe lista

nostalgicilor Zidului şi dată uitării…

Tace, cu privirea pironită pe şirul de umbre pe care-l trădează freamătul genelor. Oleg încearcă o generalitate liniştitoare:

— Ăsta-i preţul libertăţii, Eva. Fiecare spune ce-i trece prin cap, uneori delirează de-a dreptul: vai, ruşii ăştia, în loc să lupte, se gândesc doar să reguleze. Te şi întrebi cum de-au ajuns de la Stalingrad la Berlin… Oricum, mai bine cu delirul ăsta, decât cu cenzura sovietică. Crede-mă, sunt în temă…

Îşi soarbe vinul, cu mina unui cineast veteran din timpul dictaturii. Eva îi aruncă o privire plictisit-zeflemitoare.

— Problema, dragă Oleg, e că, în ciuda cumplitei voastre cenzuri sovietice, ai reuşit să faci un scurtmetraj despre viaţa tatălui dumitale. *Întoarcerea într-un vis*. L-am văzut. Un film foarte izbutit! În vreme ce noi, Pfister şi cu mine, n-am reuşit să-l facem pe-al nostru. Cel despre propriul meu tată. E-un paradox, nu? Iar Tarkovski n-ar fi primit un sfanţ ca să-şi producă primele lui filme în Occident. Aici, Max are perfectă dreptate.

Cina s-a încheiat, îşi beau cafeaua, în faţa ferestrei deja întunecate, brăzdate de zăpadă fleşcăită. Oleg îşi dă seama că e cu neputinţă să se despartă pe acest ton. Împrumută un aer vesel, vrând parcă să învie o amintire, o pasiune comună.

— Ştii, n-am abandonat ideea de a scrie despre Ecaterina şi Lanskoi. Am vorbit adesea despre asta cu un istoric, un bătrân specialist în secolul ecaterinian, pe nume Lurie. A descoperit un fapt foarte puţin cunoscut: sub pavăza unei colecţii de monede, Lanskoi strângea valută pentru cheltuielile lor de călătorie…

Eva s-a ridicat şi acum stă în picioare, cu spatele sprijinit de rafturile unei biblioteci. Umbra îi măreşte ochii şi, din nou, Oleg îşi spune că o strălucire tinerească iluminează acest chip uşor colţuros. Eva grăieşte fără să-şi mai ascundă amărăciunea:

— Istoricul dumitale ar fi trebuit să-ţi vorbească despre moartea lui Lanskoi… Da, ştiu, sunt posibile două versiuni: otrava administrată de agenţii lui Potemkin sau consumul excesiv de afrodiziace. Mai tragice sunt însă evenimentele de după înmormântare. Ecaterina e dărâmată, la un pas de sinucidere – pentru prima oară în viaţă. E o femeie de cincizeci şi cinci de ani, incredibil de vie şi de energică pentru vârsta ei, care se prăbuşeşte într-o bătrâneţe precipitată. Chiar în momentul acesta, se descoperă că mormântul lui Lanskoi a fost profanat. Cadavrul îi e azvârlit în ţărână, despuiat. Un adevărat măcel: chipul hăcuit, pântecele spintecat, organele genitale smulse… Istoricii spun: „Macabru!“ şi se ţin de nas. Cu toate astea, găseşti aici chiar esenţa societăţii. O societate care-i supraveghează vigilent pe cei care încearcă să iasă

din joc. Chiar şi atunci când e vorba de o ţarină îndrăgostită, care nu mai vrea să se joace. Nesocotiţii sunt urmăriţi până-n mormânt… Vorbeai de o călătorie în Italia? Era un vis. La fel ca hoinărelile noastre prin Leningrad. Credeam că lumea avea să se schimbe datorită filmelor noastre care fentau cenzura, datorită căderii Zidului. Lumea este însă un platou de filmare, rolurile sunt distribuite, scenariul este mereu acelaşi şi regizorul nu suportă ca lumea să iasă de pe platou fără voia lui…

Surâde, pune ceaşca jos, porneşte un computer aşezat pe o masă lungă, doldora de cărţi.

— Să nu-mi porţi pică pentru rătăcirea asta metafizică. După cum ştii, e specialitatea noastră nemţească. A venit vremea să-mi reiau rolul de pe urma căruia trăiesc. Sunt traducătoare. Rusa pe care o vorbea Ecaterina mi-e foarte folositoare şi mie. Ea şi cu Lanskoi se amuzau traducând dintr-o limbă în alta. Uneori, din suedeză, *Cartea viselor* a lui Swedenborg. „Mergeam pe străzile unui oraş cunoscut şi ştiam prea bine că sunt treaz, vedeam tot ce mă înconjoară cu o privire familiară. Dar la capătul drumului, am devenit dintr-odată conştient că mă aflam într-un oraş străin…“ Probabil că aşa îşi închipuiau oraşele din viitoarea lor călătorie… Hai, mergi cu bine! Îmi pare rău că nu mai sunt Ecaterina de pe vremuri…

În timpul nopţii, Oleg înţelege de ce Eva îi pare întinerită. Interpretând-o pe Ecaterina la o vârstă înaintată, era machiată ca să arate ca o femeie de cincizeci, de şaizeci şi apoi de şaptezeci de ani. Ultima imagine care îi stăruie în minte e legată de călătoria în Crimeea, în 1787, când Ecaterina avea cincizeci şi opt de ani: o siluetă în rochie lungă, printre două şiruri de plopi care mărgineau un drum ce duce spre mare… O logică şi mai evidentă: el avea pe-atunci douăzeci şi opt de ani, Eva – cu zece mai mult. În ochii unui tânăr, acela era pragul îmbătrânirii unei femei. Azi, Oleg are patruzeci şi doi, iar o femeie de circa cincizeci de ani i se pare aproape din aceeaşi generaţie cu el…

Încearcă să despice firul în patru, încurcându-se în calcule pe jumătate aritmetice, pe jumătate sentimentale. Din când în când aprinde lumina, răsfoieşte caietul în care, înainte să plece, şi-a notat viitoarele trasee şi subiectele pe care spera să le abordeze cu Pfister… De pildă, iată aici nişte însemnări despre ceea ce-i istorisea Lurie: Ecaterina află că Petru cel Mare a inventat un eşafod mobil cu care să-şi poată executa adversarii prin toată Rusia – scena era montată rapid şi capetele se rostogoleau cât ai zice peşte. Ţarina a blestemat această barbarie itinerantă. După care, spre sfârşitul vieţii, a descoperit că în ţara dragului ei Voltaire ghilotina devenise ambulantă. O maşinărie cu randament mult mai mare decât buturuga plină de crăpături a ruşilor…

Dar şi nota aceasta: după Kiel, ar fi vrut să meargă la Kassel. Câţiva dintre strămoşii lui proveneau din acel oraş.

Apoi, cu creion roşu: să nu uite să-i trimită o carte poştală fetiţei lui Jurbin, în Lugano. Va face asta mâine…

Se trezeşte după ora zece, sare din pat, se dojeneşte, constată că a ratat micul dejun şi, foarte probabil, trenul spre Kiel. În orice caz, trenul de dimineaţă. Trage perdelele şi, de îndată, precipitarea i se domoleşte. O ninsoare deasă, molcomă, oraşul întreg dispărând în albeaţă. Până şi oribila motocicletă pe care a zărit-o ieri sub fereastră seamănă cu un animal drăguţ şi pufos… Iată cauza somnului său de trântor: stratul gros de nea care amortizează zgomotele

şi temperează viteza…

Ajuns afară, e orbit de zăpadă. Şi-o închipuie pe Eva înaintând pe străzile acelea albe, prin acel vârtej hipnotic. Cu o uşurinţă care-l surprinde până şi pe el, îşi schimbă planurile, intră într-o florărie, caută un buchet care ar putea să… Nu ştie exact ce doreşte să ofere. Vânzătoarea îi arată un arbust uscat, cenuşiu.

— Peste câtăva vreme, în două-trei săptămâni, o să fie plin de flori…, îi spune ea.

Oleg iese cu acel ghiveci din care se iţeşte ceea ce, de departe, pare a fi o tufă moartă…

„Dacă nu e acasă, o să i-l las în faţa uşii“, îşi zice el.

Şi chiar în clipa aceea o zăreşte pe Eva. Aşteaptă în staţia de tramvai, într-un pâlc de oameni troieniţi. Remarcă lucruri pe care nu le observase în ajun: paltonul vechi în care e îmbrăcată şi modul în care se apleacă uşor, ca pentru a-şi ascunde faţa – nu, nu de fulgi, ci de privirile celor din jur. Ţine la subraţ nişte clasoare învelite într-o pungă transparentă de plastic…

— Voiam să-ţi ofer asta înainte de plecare… Nu arată bine, dar e un arbust care va sta multă vreme înflorit…, şi îi întinde planta.

Soseşte tramvaiul. Eva şovăie, bâiguind nişte mulţumiri, nişte vorbe de rămas-bun, se pregăteşte să urce, după care face un pas înapoi. Vocea îi e în acelaşi timp hotărâtă şi detaşată:

— La urma urmei, pot să plec şi mai târziu… Sau chiar să nu mai plec deloc!

Tramvaiul dispare, rămân faţă în faţă, privindu-se stăruitor, de parcă în sfârşit s-ar fi recunoscut unul pe celălalt. Apoi, fără o vorbă, părăsesc staţia.

— Eşti plină toată de zăpadă…, îi spune Oleg, odată ajunşi în vestibulul clădirii.

Şi începe să scuture stratul de fulgi de pe umerii Evei. Ea îi imită gestul, descotorosindu-l de carapacea albă ce-i stătea pe haine.

— Bine, acum plec, Eva, trebuie să ajung la Kiel…

— Pot să te duc eu, dacă vrei. Am maşină…

Amândoi simt că au depăşit un prag – nu al intimităţii, ci al libertăţii de a-şi guverna propria viaţă. O viaţă care, în toţi aceşti ani, a stat ascunsă îndărătul unui noian de inepţii, de aşteptări fără noimă, de pofte exagerate, de spaime. Acum, totul se poate schimba. La fel ca, altădată, într-o seară de iarnă, pe cheiurile micuţului Canal al Lebedelor…

— Kiel e la capătul lumii, Eva. Patru sau cinci ore de mers cu maşina…

— Cel mai complicat va fi să deszăpezim rabla…

Ajunşi în apartament, Eva aşază planta în mijlocul încăperii, ca pe un brad

de Crăciun, o stropeşte, începe să-şi umple geanta de voiaj. Apoi se opreşte:

— Nu, dacă insist cu pregătirile, n-o să mai plecăm niciodată. Haide, o să găsim pe drum tot ce ne trebuie…

Pleacă, pe deplin conştienţi că viaţa pe care tocmai au părăsit-o e încă foarte aproape, plină de ipocrita ei forţă de gravitaţie.

Problema nu e deszăpezirea maşinii, ci găsirea ei sub un munte de nea. Încep să-i apară contururile, Oleg recunoaşte bătrânul break pe care l-a văzut, cândva, la Petrodvoreţ… Reuşesc să-l deschidă, se instalează înăuntru cu senzaţia că se află într-un iglu, aşteaptă să se dezgheţe geamurile.

— Am uitat numele actorului ăluia francez, spune Eva. Purta mereu pălării fistichii. Când era întrebat unde le-a găsit, răspundea: nu le-am găsit, le-am păstrat… Cam aşa şi cu vechitura sta.

Geamul dezgheţat lasă să se vadă un oraş cu mult diferit de cel pe care-l contemplaseră cu un ceas în urmă.

Sentimentul acesta se va amplifica pe măsură ce se vor apropia de Marea Baltică. De fapt, se vor gândi din ce în ce mai puţin la lumea pe care au părăsit-o.

— În virtutea nu ştiu cărei legi, cel care o putea autoriza pe Ecaterina să poarte titlul de împărăteasă era Ludovic al XV-lea. I-a acordat târziu acest drept. Parvenita aia îl irita. El era la cheremul amantelor şi se plângea că are mai puţină putere decât un colonel. Ecaterina guverna singură şi-şi făcea amanţii colonei, generali sau chiar regi! Ludovic al XV-lea şi ţarina se detestau de la distanţă, aşa că Ecaterina îi întărâta pe filosofi, iar regele năzuia „să trimită Rusia în pustiurile ei îngheţate“. La moartea lui Lanskoi, Ecaterina, deja distrusă, află grozăvia: cadavrul amantului său a fost profanat. Or, regele a trăit aceeaşi dramă: în timp ce o bocea pe doamna de Vintimille, populaţia a pus mâna pe cadavru, l-a sfârtecat, l-a batjocorit…

Pe drum, Oleg evocă trecutul pe care n-a reuşit nicicând să-l relateze. O înlănţuire de adevăruri discrete, puse la adăpost de marele film al Istoriei. Uneori Eva intervine, fără să-şi dezlipească privirea de şfichiuirea albă de pe parbriz:

— Istoria asta ascunsă înaintează mereu în spirală. Aminteşte-ţi de filmul lui Kozin: Petru al III-lea este un bun violonist, dar Ecaterina denigrează acest har muzical. Spre sfârşitul vieţii, se vede silită să îndure arcuşul tânărului său amant Zubov – scârţâieli de balamale neunse…

Oleg zâmbeşte, fericit că regăseşte limbajul comun pe care-l foloseau odinioară.

— După ce a fost detronat, Petru a cerut să fie lăsat să plece în Germania, cu vioara la subraţ. A fost ucis. Poate că Zubov schingiuia tocmai acea vioară…

Seara, ajung la Marea Baltică, merg de-a lungul ţărmului oriental al Golfului Kiel, trec de Laboe, oprindu-se departe de stâlpii de iluminat. În zarea argintată mărginită de mare, zăpada continuă să cadă, cu fulgi mari şi liniştiţi.

— Probabil că aici au stat, şopteşte Oleg. Doi copii care nu ştiau nimic din ce avea să urmeze. Viitorul ţar şi viitoarea ţarină. După douăzeci de ani, băieţelul care privea ninsoarea va fi un bărbat bătut până la ultima suflare, sugrumat, desfigurat de amanţii fetiţei căreia, pe vremuri, el îi strânsese mâna… Scena asta mă urmăreşte. Frumuseţea acestei clipe şi, apoi, un iureş de

absurdităţi – comploturi, cuceriri, răzmeriţe, crime, pe scurt, Istoria. Toată lumea înţelege că modul ăsta de a exista e dement şi, cu toate astea, la fiecare generaţie povestea reîncepe. Închipuie-ţi: pe celălalt mal al golfului stau acum doi copii îmbătaţi de vârtejurile acestea albe. Peste zece ani, vor fi angajaţi în jocurile acestei lumi, în voracitatea, minciunile şi urâţenia ei…

Eva îi apucă mâna, i-o zgâlţâie uşor.

— Cu toate astea, ai scris două filme în care n-ai spus o vorbă despre frumuseţea pe care-o trăiau acei copii. Povesteai ce se-ntâmpla după acel moment – alcovuri, războaie, pofte neistovite… Istoria… Cum vrei să nu se mai repete, câtă vreme nimeni nu îndrăzneşte să spună că e posibilă şi o altă viaţă?

Apare din nou senzaţia unei graniţe depăşite, a unui timp care se scurge altfel. Reveniţi în maşină, stau nemişcaţi, conştienţi că revenirea la Berlin, reluarea vieţii dinainte sunt, de-acum, imposibile. Eva pare că se scuză:

— Nu cumva să crezi că-ţi reproşez lipsa curajului. Ţi-am vorbit, cândva, de prietenul acela italian, Aldo Ranieri, care a scris un scenariu despre viaţa Ecaterinei. Am început filmările, dar Aldo era prea slăbit de boală, producătorul ne-a lăsat baltă şi… Oricum, nu izbuteam să facem altceva decât binecunoscuta cronică a domniei: lovitura de stat, conspiraţiile, favoriţii… Într-o zi, lui Aldo i-a venit ideea să filmeze ceea ce se afla dincolo de această farsă. De pildă, clipa asta, la Kiel… Şi iubirea lui Lanskoi… Am filmat primele scene, moment în care producătorul ne-a închis robinetul… În ultimii ani, mi-am dorit foarte mult să revăd filmul acela neterminat. Sora lui Aldo a păstrat o copie la ea acasă, în apropiere de Ravena…

Oleg îşi aminteşte de o scenă pe care n-a izbutit niciodată s-o strecoare în filme: ţarina şi Lanskoi în timp ce desenează itinerarul unei călătorii secrete…

— Ştii, Eva, am adus hărţile pe care mi le-ai dat, da, „hărţile lui Lanskoi"… Nordul Italiei e prins în ele, poate chiar până la Ravena. Am o viză valabilă pentru o lună, aşa că avem timp să mergem…

Eva râde blând, închizând ochii, masându-şi fruntea…

— Înainte de asta, ar trebui să traduc operele complete ale lui Puşkin, ca să pot plăti benzina şi tot restul…

— Ascultă, nu vreau să trec drept un oligarh rus, dar Ecaterina m-a făcut aproape bogat. Oribilul foileton al lui Jurbin mi-a ridicat straşnic nivelul social. Mi-am cumpărat până şi un costum italienesc foarte scump, pe care nu prea l-am purtat: când îl pun pe mine, apartenenţa mea sexuală devine nesigură. Jurbin zice asta. Ca să n-o mai lungesc, am adus maximum de valută care poate fi scos din Rusia: zece mii de dolari. Mi-au rămas pe puţin opt. Cred că ajung…

Seara, la hotel, studiază împreună fotocopiile hărţilor, lipite una în continuarea celeilalte. În mijlocul unei Europe care nu mai există, întregul lasă să se vadă un traseu sinuos, un vis vechi de două veacuri.

În timpul traversării Germaniei de la nord la sud, se îndepărtează uneori de itinerarul hărţilor, trec prin oraşe despre care Oleg i-a auzit vorbind pe părinţii săi. Oraşe unde străbunii lui aveau rădăcini şi pe care le-au părăsit, cândva, la invitaţia unei împărătese rusoaice. „Toate astea ni s-au întâmplat din pricina unei micuţe prinţese germane căreia i-a căşunat să se stabilească în Rusia…“

Adesea, faţada câte unui palat, sub soarele scăpătând, îi pare dureros de familiară. Da, a mai văzut-o! Nu într-o fotografie, nici într-un film, ci în stratificarea halucinantă a machetei clădite de tatăl lui. Îşi aminteşte vocea căreia, acum, îi citeşte toate inflexiunile, entuziasmele tulburătoare şi chinurile ascunse: „Ţi-am vorbit despre pădurea cea frumoasă din Reinhardswald, acolo e castelul Sababurg. Uite, tocmai îl construiesc…“ Tatăl începe să îngâne: *„So hab ich dieses Schloss erbaut…*“ Se întrerupe, îşi priveşte fiul cu o compasiune neputincioasă: „Ştii castelul ăsta, deşi nu l-ai văzut niciodată. Când erai mic, mama ta îţi spunea poveşti care se petreceau la Sababurg…“

La Kassel, în vitrina unui anticariat din preajma hotelului, Oleg zăreşte o veche lanternă magică, foarte asemănătoare cu relicva păstrată de generaţii în familia Erdmann. Personaje cu perucă se învârt într-o înceată repetiţie a scenelor, fără dezvoltare posibilă, fără deznodământ… Acest mic cerc obsedant al figurinelor din strânsoarea de sticlă a lanternei îl izbeşte prin sminteala lui: este aidoma lumii oamenilor! Acelaşi manej care ascunde gestaţia războaielor, înflorirea măcelurilor. Parcul cel mare unde îl duce Eva a fost amenajat deasupra ruinelor oraşului Kassel, dărâmat de bombardamente. Cu o perplexitate care-l înăbuşă, Oleg îşi spune că figurinele din lanterna magică se învârteau şi înainte de dezastru; apoi, odată resortul întors, şi-au reluat hora. Iar frumuseţea copacilor încărcaţi de zăpadă ascunde, de fapt, ruine, vieţi distruse, mii de morţi…

Călătoria lor i se pare un proiect nebunesc, o încercare derizorie de a se opune rotirii lumii. Ghiceşte aceeaşi temere şi la Eva. Întorşi în camera lor, înainte să-şi scoată paltoanele, rămân nemişcaţi unul în faţa celuilalt, stânjeniţi, aşteptând să vină mărturisirea acestui eşec. Apoi, brusc, se strâng în braţe cu

stângăcie, fără o vorbă, de parcă ar vrea să se ferească de o explozie… Iar noaptea, în prima lor noapte împreună, Oleg îşi dă seama că dragostea poate să însemne şi această duioşie ocrotitoare, care suspendă durerea, care face esenţial licărul zăpezii venind dinspre fereastră până la această mână de femeie, ale cărei degete zvâcnesc prin somn. O certitudine foarte simplă: ţelul călătoriei lor era oraşul acesta adormit, camera asta cu vedere spre copaci mari şi albi, reflexul albăstrui al nopţii pe care buzele lui îl dezmiardă pe mâna femeii.

Eva sună din Stuttgart, la agenţia de traduceri cu care lucra, reuşeşte să negocieze o amânare. Oleg încearcă de mai multe ori să dea de Jurbin, dar în zadar. Până la urmă sună la numărul de mobil al Taniei, care exclamă: „Ah, în sfârşit, ţi-ai regăsit identitatea teutonă!“. Constatarea e urmată de un urlet: „O să mă coste un milion telefonul ăsta de la tine! Jurbin al tău a fost arestat, o să fie judecat pentru delapidare… Ciao!“. Un cap de acuzare destul de banal, se gândeşte Oleg, care le va îngădui „vânătorilor“ să ciopârţească întreprinderile conduse de Jurbin.

Îi povesteşte Evei despre întemniţarea lui Jurbin şi despre copila care trăieşte la Lugano, fetiţa căreia a uitat să-i trimită, din Berlin, cartea poştală.

— Am putea merge s-o vedem, e oarecum în drumul nostru, propune Eva. Asta dacă elveţienii nu-ţi interzic intrarea pe teritoriul lor. N-ai viză…

Trec graniţa în zorii zilei, cu Oleg ascuns pe bancheta din spate, sub haine.

— Dacă te găsesc, te prefaci că dormi, îl sfătuieşte Eva. Câtă vreme n-ai buzunarele pline cu ceasuri…

Odată ajunşi în Elveţia, se hotărăsc să străbată ţara fără să înnopteze acolo, tot din pricina lipsei de viză. Conduc maşina cu schimbul, dormind pe rând, şi izbutesc să ajungă la Lugano pe la ora trei după-amiaza.

— S-ar cuveni să-i luăm un cadou micuţei, sugerează Eva.

Oleg îşi aminteşte că Jurbin i-a vorbit despre peştii cu care copila vorbea. Cumpără doi peşti destul de banali, dar care se zbat viguros într-o pungă de plastic transparentă în care vânzătorul pune, pe lângă apă, şi câteva alge.

Regulamentul internatului unde este adăpostită Nina nu se opune, în principiu, vizitei lor.

— Suntem un cuplu. Dac-aş fi singur, nu m-ar lăsa în veci să mă apropii de copil, îi şopteşte Oleg la ureche Evei, în timp ce adjuncta directorului consultă un catastif gros cu vizitatori. Deodată, faţa femeii se crispează, îi roagă să aştepte şi dispare îndărătul uşii masive a biroului vecin. „În cel mai rău caz, o rugăm să-i dea ea peştii…“, îşi spun ei.

Adjuncta se întoarce împreună cu un bărbat rotofei, cu piele foarte albă şi a

cărui privire lasă să răzbată o sinceră stinghereală.

— Suntem încântaţi să putem vorbi cu prietenii domnului Jurbin… Situaţia e însă cam delicată, plăţile sale au o lună întârziere. Iar de o săptămână încoace, nu reuşim să dăm de el…

Oleg e mirat de propriu-i sânge rece („Iată că experienţa mea actoricească din filme n-a fost zadarnică“). Vorbeşte, convingându-i că e perfect solvabil:

— Domnule doctor, v-o spun cu titlu confidenţial. Domnul Jurbin e pe cale să ocupe un post de primă importanţă în guvernul rus. Prin urmare, n-a uitat, e vorba doar despre o regretabilă disfuncţionalitate datorată perioadei de rodaj a noii sale echipe. Ştia că voi veni s-o văd pe Nina şi mi-a cerut, când voi sosi aici, să rezolv aceste mici probleme băneşti. Cât vă datorez, pentru ca plăţile să fie la zi? Sper că acceptaţi dolari…

Părăsesc birourile şi, călăuziţi de o infirmieră, o apucă pe o potecă, printre brazi.

— Mi-au mai rămas, cu totul, doar o mie de dolari, şopteşte Oleg cu o faţă de jucător ruinat.

Eva zâmbeşte:

— Nu-i nimic. O să mâncăm spaghete şi-o să dormim în maşină…

Drumeagul ocoleşte un iaz micuţ, împrejmuit cu zăbrele de lemn. Vreo zece copii, însoţiţi de trei educatoare, se joacă pe marginea oglindei apei. La chemarea infirmierei, o fetiţă cu scufie de lână se desprinde din grup, dă fuga, o apucă de mână pe Eva, de parcă ar fi cunoscut-o de când lumea.

— Hai să vezi, peştişorii mei vorbesc!

Ajung în dreptul unei portiţe zăvorâte cu un cârlig. Nina o deschide sub privirea vigilentă a educatoarei, se apropie de mal, începe să îngâne un cântecel. Apa freamătă, brăzdată de înotătoare, aurită de solzi. Copila scoate din buzunar un colţ de pâine, aruncă nişte firimituri spre peşti, chemându-i pe nume.

— Of! murmură ea deodată, după care se aude un uşor plescăit, cel al gurilor care hăpăie ultimele firimituri sau nimic. Îmi spun că pâinea a fost bună, dar că preferă biscuiţii…

Fetiţa se lasă pe vine, priveşte cum peştii se îndepărtează, pare să-i fi uitat pe adulţii de lângă ea. Buzele i se mişcă într-o conversaţie imposibil de auzit. Oleg îşi dă seama că acele câteva clipe i-au dat răgazul să vadă cerul răsturnat în transparenţa întunecată a apei, să audă o pasăre, să respire mai tihnit. Da, i-au dat răgazul să se simtă în viaţă.

— Nina, ţi-am mai adus doi peştişori, dar încă nu ştiu să vorbească, spune Eva. Trebuie să-i înveţi ruseşte…

Fetiţa deschide punga şi şopteşte:

— Să fiţi atenţi, apa e rece, să nu răciţi!

Fulgerul portocaliu lăsat de cele două corpuri dispare în apa iazului. Fetiţa se ridică, îi priveşte pe Oleg şi pe Eva cu o insistenţă care pare că-şi caută cuvintele, nişte cuvinte încă neştiute la vârsta ei:

— Vă mai aştept… trebuie să vă arăt şi ţestoasele. Data viitoare o să vină şi tata cu voi, nu?

Nu se opresc să înnopteze, îşi fac o cafea foarte tare, continuă să conducă, de parcă ar vrea să fugă de problema copilului. La graniţă, Oleg nu se mai ascunde – totul li se pare derizoriu după ultimele cuvinte ale Ninei. Taică-său o să primească cel puţin opt ani. Când va ieşi, Nina va fi o tânără domnişoară, iar el, un amărât cu sănătatea şubrezită prin puşcării.

Eva vorbeşte cu o furie pe care nu i-a mai auzit-o până acum:

— Nu e deloc un copil inadaptat! Lumea noastră e inadaptată la fiinţe ca ea. Ţi-o închipui pe ea, care nu ştie decât să fie încrezătoare şi să iubească, ţi-o poţi închipui la Sankt-Petersburg sau la Berlin?

— Jurbin ştia că nu poate schimba lumea. A ales insuliţa asta din Lugano. Un foileton televizat de rahat îi permitea să plătească şase mii de dolari pe lună pentru acest paradis. Aici e capcana. Ca să creezi o insulă ferită de murdăriile lumii ăsteia, trebuie să-ţi murdăreşti sufletul. Da, trebuie s-o arăţi pe Ecaterina a II-a regulându-se cu nişte grenadieri şi apoi cu un cal!

— Prietenul dumitale are o scuză: copilul. Gândeşte-te mai degrabă la cei care fabrică aceleaşi gunoaie şi-şi cumpără o „insuliţă pe Lugano“ doar pentru ei şi amantele lor.

— Poţi să mă consideri unul de-ai lor, Eva. Cândva, mi-am câştigat viaţa cu documentare comandate de oligarhi. Ai cumva impresia că am încercat, cu banii ăia, să fac un film despre Lanskoi şi Ecaterina? Nici vorbă! Mi-am cumpărat o ditamai maşina, am închiriat un apartament cu trei camere aproape de bulevardul Nevski şi, la un moment dat, mi-am tras două gagici pe care le lăsam să creadă că le voi găsi nişte roluri de vis…

— Şi pe urmă?

— Pe urmă, Kozin s-a prăpădit şi-am înţeles: adevărata moarte era viaţa pe care-o trăiam… De fapt, m-am hotărât să fiu mai şmecher decât lumea. Am început să fac serialul şi, la fiecare episod, speram să pot introduce o nuanţă care să schimbe totul. Exista, îmi amintesc, o scenă de viol: un favorit al Ecaterinei a părăsit-o ca să se însoare cu o domnişoară de onoare. Ţarina şi-a trimis gealaţii pe urmele lor. Jurbin voia o acţiune lipsită de perdea, fizică… Am reuşit să filmez, în camera tinerilor căsătoriţi, o păpuşă de cârpe care

urmărea violul (în realitate, agresiunea aceea n-a avut loc). Episodul a avut un succes nebun. Iar păpuşa n-a fost băgată în seamă de nimeni… Lumea e mai vicleană decât noi, şterge toate „insuliţele noastre din Lugano“ sau face din ele nişte capcane: hai, distrugeţi-vă sufletul, cu speranţa că veţi putea ocroti sufletul unei copile…

Spre miezul nopţii fac un popas într-un refugiu dintr-o mică serpentină, printre coline. Noaptea e limpede, iar aerul care vine dinspre munţi miroase a gheaţă, o textură minerală, aspră, fără nici un suflu de viaţă. Stelele au aceeaşi duritate tăioasă – nepăsătoare faţă de cele două umbre omeneşti pierdute în întuneric. Ca să-şi alunge somnolenţa, Oleg face câţiva paşi, trage adânc aer în piept, priveşte cerul: un gol care nu arată nici un semn de compasiune faţă de ceea ce se petrece sub cupola lui. „Se petrece viaţa Evei“, îşi spune el. Copilul conceput în timpul unei scurte permisii a unui soldat în 1943… Soldatul s-a reîntors pe frontul de Est, şi-a reluat misiunea: într-un avion de recunoaştere, survola Leningradul aflat sub asediu, în care mureau douăzeci de mii de oameni pe zi, şi făcea fotografii astfel încât Luftwaffe să poată bombarda cât mai eficient uzinele şi apărătorii oraşului. Într-o zi a zărit un nod de cale ferată, nişte copii şi nişte bătrâni care urcau într-un convoi de evacuare. N-a fotografiat locul acela… Fiica lui, Eva, s-a născut în aprilie 1944, când soldatul era deja prizonier la ruşi. Cam în acelaşi timp, un alt soldat s-a oprit pe un câmp răscolit de obuze care – după cum fusese informat – semnala graniţa ruso-poloneză. Era într-atât de ostenit, încât evenimentul nu l-a marcat prea tare. Doar a zâmbit uşor. „Eu, Serghei Erdmann, de origine germană, am eliberat Rusia…“ Dintr-odată, chipul i-a încremenit din pricina unui spasm care-l urmărea de trei ani încoace, din ziua aceea de iarnă când, în mijlocul unui sat incendiat de nemţi, a văzut patru trupuri de copii carbonizate de lansatorul de flăcări…

Oleg închide ochii ca să evite priveliştea cerului care a asistat, nepăsător, la naşteri, la morţi, la strigăte de copii zbătându-se sub şuvoiul de foc şi la copilăria micuţei Eva care, încă neştiind să vorbească, putea deosebi bombardierele care soseau de cele care, după ce-şi împliniseră misiunea, se îndepărtau de oraşul din care mai rămăseseră atât de puţine case neatinse. Cerul a văzut toate astea, fără ca nici una dintre stelele lui să se stingă de milă.

Pe întuneric, se regăsesc, se strâng în braţe, contrapunând întunecimii îngheţate care-i pironeşte această clipă repede – o legătură fragilă, dar, de fapt, solidă, cea mai solidă la care omul poate năzui în timpul vieţii.

— Nu ştiu ce va simţi Nina când o să-şi revadă tatăl după opt ani de absenţă. Al meu a fost eliberat de sovietici în ’48. Aveam patru ani când l-am văzut prima oară… Nu-ţi faci griji, Oleg, o să găsim o soluţie pentru ea. Ne

vom întoarce…

Îşi reiau drumul cu sentimentul că încep o luptă de ariergardă. Lumea este masivă, impasibilă, sigură pe dreptul ei de a-şi desfăşura veşnicul manej – războaie, plecări, speranţe înşelate, vieţi omeneşti şterse precum acel fuior de zăpadă care mătură drumul şi dispare, înlocuit de altă înfăşurare de nea.

Dimineaţa e ceţoasă şi drumul trece acum printre nişte terase întinse şi cenuşii, umede, printre câmpuri vegheate de copaci adormiţi. Aerul care umple maşina este cu totul altul – călduţ, desluşit dintr-o iarnă ostenită, care nu obişnuieşte să taie respiraţia. Gândurile le devin mai uşoare, se voalează, îşi mai pierd din hotărâre.

Pe vechile „hărţi ale lui Lanskoi“, apare şi această regiune din Italia: lacul Garda, valea Padului, Mantova… Merg la doar câţiva kilometri, poate, de traseul prevăzut de Ecaterina. Poate chiar s-ar fi oprit în satul acesta în care ei se hotărăsc să facă o escală…

Lasă maşina la intrarea într-o piaţă goală, înconjurată de căsuţe. De-o parte a pieţei, se vede o galerie cu coloane şi arhitectura modestă, aproape sărăcăcioasă, a unei biserici. Se îndreaptă spre ea mai degrabă ca să fugă de ploaie, fiindcă localurile sunt încă închise.

Santa Maria delle Grazie. Zâmbesc – un nume glorios pentru un edificiu atât de simplu! O faţadă goală, plată şi, cu siguranţă, aceeaşi sărăcie şi înăuntru, îşi spun ei împingând uşa, să intre…

Abundenţa care îi copleşeşte nu are nimic de-a face cu opulenţa sau cu o împodobire luxoasă. Nu, naosul are o dimensiune obişnuită, lipsa de ferestre împiedică ţâşnirea luminii, bolta, frumos pictată, nu provoacă vertijuri. O biserică umilă. Ceea ce uluieşte este mulţimea de fragmente de trupuri – simboluri ale celei mai banale slăbiciuni omeneşti. Coloanele joase, înălţate doar până la jumătatea zidurilor, sunt acoperite cu ex-voto-uri: mulaje de mâini, de inimi, de sâni şi – nu-ţi dai seama din prima clipă – acele cumplite buboane de ciumă. Tămăduire, fertilitate, lactaţie, răni şi boli… Şi, între coloanele acoperite cu mii de organe, sunt sculptaţi nişte condamnaţi, salvaţi graţie Sfintei Fecioare. Unul e pe cale să fie spânzurat, altul şi-a aşezat deja grumazul pe buturugă…

Acest comprimat naiv de spaime şi de speranţe se prelungeşte pe tablourile votive, marcate de o candoare şi mai dezarmantă. Un copil scos dintr-un puţ – sub privirile Fecioarei – de către doi bărbaţi, un tâmplar pe care intervenţia divină îl fereşte de căderea unor grinzi, un incendiu evitat în ultima clipă…

Această cronică a nenorocirilor zădărnicite înaintează în timp: Maica Domnului plutind pe un nor îi salvează pe nişte biciclişti ameninţaţi de o locomotivă, precum şi pe pasagerii unor maşini care s-au ciocnit…

Înainte să părăsească biserica, Oleg ridică ochii. Neînfrânata şi copilăreasca sete de viaţă de care musteşte biserica îşi află treapta cea mai de sus: sub boltă stă atârnat un crocodil! O adevărată reptilă împăiată – e înlănţuită, iar fălcile îi sunt legate cu funii groase. O garguie mai reală decât toţi monştrii de piatră din lume.

Se opresc în piaţa din faţa bisericii, sub un soare nevăzut, dar căruia i se simte atingerea. Încântare ameţitoare, senzaţie scurtă de desprindere, absenţa oricărei urme de trecut, de origine, de biografie personală… La picioarele lor, pe asfaltul pieţei se întrezăresc desene spălăcite – uriaşe tablouri provizorii făcute în timpul unei sărbători când pictorii stradali au lăsat cópii după Leonardo, Rafael, Tiziano…

Tocmai s-a deschis un bufet cu răcoritoare în colţul pieţei, se aşază, comandă pâine prăjită, cafea. Vorbesc despre Ecaterina şi despre Lanskoi, care probabil voiau să plece pentru a se elibera: să nu mai fie ţarina şi favoritul, să nu mai aibă vârsta pe care-o aveau, nici titlurile, nici ceea ce timpul şi ceilalţi oameni făcuseră din ei. Să nu mai existe decât acea dimineaţă, într-o piaţă pustie, la câţiva paşi de o biserică în care stă închisă chintesenţa vieţii omeneşti, a suferinţelor, spaimelor şi speranţelor lor. Să se cufunde pentru ultima oară în ceea ce lumea aceasta are esenţial şi să iasă de-acolo sub o altă identitate, într-o altă viaţă.

— Ecaterina şi Lanskoi n-ar fi putut face asta în Rusia, spune Oleg pe când se întorceau spre maşină, ca să pornească din nou la drum. La Sankt-Petersburg – prea multe relaţii sufocante, prea multe amintiri dureroase. La fel şi în Germania – din aceleaşi motive. Suntem… mă rog, nemţii sunt prea serioşi, gândirea lor încremeneşte viaţa. Da, singurul loc în care s-ar fi putut simţi transfiguraţi aşa cum năzuiau era satul Grazie…

Fără să-şi dea seama, Oleg alunecă în somn şi, după un ceas, e trezit de un nechezat. Eva a parcat maşina pe un drum de ţară şi a aţipit la rândul ei. Se dezmeticesc, văd un bărbat călare îndepărtându-se cu un aer maiestuos, liber. Soarele e deja sus, câmpurile strălucesc, asemenea unor lacuri.

Eva o sună din Ferrara pe sora lui Aldo Ranieri. Bătrâna spune că se va întoarce acasă pe seară.

— Avem timp să dăm o raită…, şopteşte Eva cu un aer oarecum misterios.

O iau din loc, uimiţi de nespusa claritate cu care li se arată viaţa.

— Ce m-a şocat mereu în povestea lui Lanskoi este ura cu care era privit de rubedenii, spune Oleg. De obicei, apropiaţii erau încântaţi să-l vadă pe unul de-ai lor trăind cu ţarina: curgeau beneficii gârlă peste familie. Situaţia lui e diferită. Ajunge oaia neagră a familiei, ruşinea întregului neam. După moartea sa, familia Lanskoi comandă o frescă înfăţişând Judecata de Apoi pentru capela de pe domeniul lor: în paradisul înverzit se lăfăie strămoşii lor plini de merite, în vreme ce în flăcările iadului se zvârcoleşte bietul ibovnic al Ecaterinei…

Eva pare să şovăie:

— O iubea… O situaţie fără precedent. Iar pentru apropiaţi, o batjocură la adresa bunului-simţ, o patimă împotriva naturii… Lanskoi nu pretinde nimic, nu unelteşte şi, tocmai de-asta, nu aduce nici un beneficiu familiei. Pur şi simplu iubeşte. Cum să înduri aşa ceva?

Amândoi râd, într-atât de neroadă li se pare lumea. Exact de nerozia asta încercau să scape Ecaterina şi Lanskoi. Străbătând Rusia, Polonia, Germania, Elveţia şi ajungând aici, pe acest drum luminat de un soare de iarnă, topindu-se în scânteierile luminii lui de pe scoarţa copacilor, în unduirea tulpinilor prelungi care-şi leagănă măciuliile pe marginea unui heleşteu…

Oleg simte ceva cu totul nou şi ar vrea neapărat să-i explice asta Evei. Să-i spună că sfâşierea ruso-germană pe care o târăşte după el din copilărie a început să dispară şi că va învăţa să trăiască fără să se mai gândească la ea. Se exprimă nelămurit, se încurcă, Eva surâde, rosteşte un vers adesea citat – spune ea – de către Aldo:

— „*Non son chi fui. Perì di noi gran parte…*“ Aldo îşi închipuia că Ecaterina spusese nişte vorbe asemănătoare pe vremea când îşi pregătea plecarea. *Nu mai sunt cea care am fost. Mare parte din mine a murit…* Spera să renască. Fie şi pentru câteva zile de februarie, pe un drum însorit ca acesta…

Vorbesc şi despre filmul lor. Niciodată acţiunea lui nu li s-a părut mai clară. Ar trebui început în maniera lui Kozin: evocând inevitabila Istorie, cu războaiele şi fastul domniilor sale, cu solemnitatea pălăvrăgelilor ei. Şi, după aceea, să-i înfăţişeze repetiţia dementă, răsucirea de desen animat. Faptul că Ecaterina folosea atât de des cuvântul „comedie“ nu e o întâmplare… În sfârşit, când vodevilul ăsta tragic îşi va fi dezvăluit întreaga absurditate, îl vor lăsa să se consume – pe ecran va rămâne doar împăratul detronat părăsind Sankt-Petersburgul într-o noapte de iunie, cu vioara la subsuoară… Şi apoi celălalt, ieşind din temniţă, urcând pe zidurile curţii interioare şi văzând marea care înconjura din toate părţile fortăreaţa în care-şi petrecuse mai mult de douăzeci

de ani din viaţă… O femeie şi un bărbat care vor străbate un parc acoperit de chiciură şi care, fără să se fi vorbit dinainte, se vor întreba într-un glas: „Ce-ar fi să plecăm? Pentru totdeauna…“

Către ora două după-amiaza, părăsesc drumul principal, traversează un sat care pare adormit în blândeţea zilei de iarnă. Coboară din maşină, Eva o apucă pe o alee străjuită de plopi a căror coroană alungită străluceşte în soare. Simţind miros de cafea prăjită, Oleg o ia pe strada centrală, în căutarea unui local deschis…

Când se întoarce aducând două păhăruţe pline ochi, Eva e deja destul de departe pe drumul acela care pare aproape alb în limpezimea aerului. Face câţiva paşi şi, deodată, vede!

O linie, de un albastru mai intens decât cerul, taie drumul la capătul aleii. Ar vrea să alerge, să-şi strige bucuria, să salute marea, dar i-e teamă să nu verse cafelele.

Înaintarea încetinită îi dă răgaz să-nţeleagă c-a mai văzut silueta aceea feminină mergând printre două şiruri de plopi. Se întâmpla în Crimeea, într-o ţară dispărută, într-o viaţă în care abia de se mai recunoaşte. Pe atunci, era un om care se zbătea între două origini, cineva împovărat de trecut şi care-şi dorea arzător un viitor împlinit. Un bărbat care nu ştia cum să se definească în raport cu lumea şi care-şi născocea identităţi complicate, alibiuri, justificări existenţiale…

Eva se întoarce, se opreşte, îl aşteaptă. Oleg îşi spune că, de-acum, îi e de ajuns o definiţie foarte scurtă. O identitate simplă, liberă ca acea anfiladă aeriană deschisă spre mare.

Un bărbat în privirea unei femei iubite.